

The background of the book cover is a photograph of a pond. Large, green lily pads with prominent veins are scattered across the water. Several bright red flowers, likely water lilies, are in various stages of bloom. The water is a deep, dark green. In the top left corner, there is a vertical black bar with the text 'Raftul întâi' written in white. At the bottom right, there is a vertical teal bar with the publisher's name 'Humanitas' written in white.

Raftul întâi

Arundhati Roy

**DUMNEZEUL
LUCRURILOR
MĂRUNTE**

Humanitas

ARUNDHATI ROY (n. 1961, Bengal) a studiat arhitectura la Delhi School of Architecture, dar a devenit mai cunoscută prin scenariile ei de film care demascau injustițiile societății indiene (*In Which Annie Comes li Those Ones, Electric Moon*). În 1997 a publicat prima (și până în prezent singura) ei carte, *The God of Small Things*, care s-a bucurat imediat de succes și a fost încununată în același an cu prestigiosul Booker Prize (Arundhati Roy este prima scriitoare indiană rezidentă în țara natală și prima femeie indiană care a câștigat acest premiu britanic). Amestecul de exotism, misticism și istorie indiană, erotismul intens inserat în peisajul unei societăți fracturate în caste și condiționate de prejudecăți religioase, limbajul și stilul inventiv, intensitatea poetică a prozei recomandă *The God of Small Things* drept un roman ambițios și încântător. Celebritatea câștigată fulgerător și fascinația exercitată de autoare i-au consolidat poziția de publicistă și militanță ecologistă, feministă, antinucleară, antiglobalizare.

ARUNDHATI ROY

Dumnezeu lucrurilor mărunte

Traducere din engleză de
LUANA STOICA

Note de
LUANA STOICA și ADELINA PATRICHI



HUMANITAS
BUCUREȘTI

Coperta seriei

IOANA DRAGOMIRESCU MARDARE

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
ROY, ARUNDHATI

Dumnezeul lucrurilor mărunte / Arundhati Roy;
trad.: Luana Stoica. - București: Humanitas, 2004
ISBN 973-50-0838-6

I. Stoica, Luana (trad.)

821.111.(73)-31=135.1

ARUNDHATI ROY
THE GOD OF SMALL THINGS
Flamingo, 1998

Copyright©Arundhati Roy

© HUMANITAS, 2004, pentru prezenta versiune românească

EDITURA HUMANITAS

Piața Presei Libere 1, 013701 București, România
tel. 021/222 85 46, fax 021/224 36 32
www.humanitas.ro

Comenzi CARTE PRIN POȘTĂ: tel. 021/311 23 30,
fax 021/313 50 35, C.P.C.E. - CP 14, București
e-mail: cpp@humanitas.ro
www.librariilehumanitas.ro

ISBN 973-50-0838-6

Pentru Mary Roy, care m-a crescut.
Care m-a învățat să spun „Scuză-mă”
înainte de a o întrerupe în Public.
Care m-a iubit îndeajuns de mult
pentru a-mi da drumul.

Pentru LKC, care, ca și mine,
a supraviețuit.

*Nicicând nu va mai fi spusă vreă poveste
de parcă ar fi singura.*

JOHN BERGER

Murături & conserve Paradis

Luna mai este o lună toridă și înăbușitoare în Ayemenem. Zilele sunt lungi și umede. Râul seacă și ciori negre se îndoapă cu fructe viu colorate de mango. În copaci nemișcați, de un verde prăfuit. Bananele roșii se coc. Fructele arborilor de pâine plesnesc. Muște albastre¹ dezmățate zumzăie leneș în aerul înmiresmat. Se lovesc buimace de geamuri translucide și mor, zădărnicate greoi în soare.

Noapțile sunt senine, dar cufundate în lene și așteptări mohorâte.

La începutul lui iunie se stârnește însă musonul de sud-vest și urmează trei luni de vânt și apă cu scurte răstimpuri de raze puternice și scânteietoare de soare pe care copiii încântați le prind ca să se joace cu ele. Regiunea se îmbracă într-un verde impudic. Limitele se pierd când gardurile de tapioca prind rădăcini și înfloresc. Zidurile de cărămidă capătă culoarea mușchiului. Vrejurile de piper se încolăcesc pe stâlpii de înaltă tensiune. Plante agățătoare sălbatice năvălesc prin malurile de laterit și se revarsă pe drumurile inundate. Bărcile așaltează bazarurile. Iar pești mici își fac apariția în băltoacele ce umplu gropile Ministerului Lucrărilor Publice de pe șosele.

Când Rahel s-a întors la Ayemenem ploua. Funii argintii oblice izbeau în pământul afânat, răvășindu-l ca rafalele de mitralieră. Casa cea veche de pe deal își purta acoperișul abrupt, cu fronton, tras pe urechi ca o pălărie turtită. Ume-

¹ Genul *Calliphora* (în lb. engleză *bluebottle fly*). (N.T.)

zeala infiltrată din pământ făcea ca zidurile năpădite de mușchi să devină moi și puțin umflate. Grădina sălbatică, invadată de bălării, era plină de șoaptele și forfota vietăților mărunte. În arboretul tânăr un șarpe se freca de o piatră lucitoare. Broaște-bou galbene străbăteau pline de speranță iazul înspumat în căutarea unei perechi. O mangustă udă leoarcă traversa ca o săgeată aleea acoperită de frunze.

Casa în sine părea goală. Ușile și ferestrele erau zăvorâte. Veranda din față pustie. Fără urmă de mobilă. Dar Plymouth-ul azuriu, cu coada lui cromată de rândunică, era parcat încă afară, iar înăuntru Baby Kochamma mai era încă în viață.

Era mătușa lui Rahel, sora cea mai mică a bunicului ei. Numele ei adevărat era Navomi, Navomi Ipe, dar toți îi spuneau Baby². A devenit Baby Kochamma când a ajuns destul de bătrână să fie mătușă. Însă Rahel nu venise să o vadă pe ea. Nici nepoata și nici mătușa nu-și făceau iluzii în această privință. Rahel venise să își vadă fratele, pe Estha. Erau gemeni bivitelini. „Dizigoți” — așa le spuneau doctorii. Născuți din ouă diferite, dar fecundate simultan. Estha — Esthappen — era mai mare cu optsprezece minute.

Nu semănaseră niciodată prea mult, Estha și Rahel, și nici măcar atunci când erau niște copii cu brațe subțiri, cu piepturi plate, bântuiți de viermi și îndopați cu Elvis Presley nu apăruse obișnuitul „Cine e cine?” sau „Care e care?” din partea rudelor prea zâmbitoare sau a episcopilor ortodocși siriaci care vizitau adesea casa din Ayemenem în căutare de donații.

Confuzia sălășluia într-un loc mult mai profund și mai tainic.

În acei ani timpurii amorfi, când amintirea abia începuse, când viața era plină de începuturi și fără de Sfârșituri, și Totul era Pentru Totdeauna, Esthappen și Rahel gândeau despre ei doi laolaltă ca Eu, și separat, individual, ca Noi.

² *Baby* (lb. engleză) — 1. (subst.) copil mic, bebe; 2. (subst.) pui; 3. (adj.) cel mai mic/tânăr. În context, un posibil echivalent în limba română ar fi Puiu/Puica. Optăm însă pentru păstrarea termenului englezesc folosit. (N.f.)

De parcă ar fi fost o specie rară de siamezi, separați fizic, dar cu identități reunite.

Acum, după atâția ani, Rahel își mai amintea cum se trezise într-o noapte chicotind din cauza visului caraghios al lui Estha.

Mai are și alte amintiri pe care nu ar avea dreptul să le aibă.

Își amintește, de pildă (deși nu a fost acolo), ce i-a făcut lui Estha Omul Limonadă Oranjadă la Abhilash Talkies. Își amintește gustul sandvișurilor cu roșii — sandvișurile lui *Estha*, pe care *Estha* le-a mâncat — în Trenul Poștal înspre Madras.

Iar acestea nu sunt decât lucrurile mărunte.

În orice caz, acum ea se gândește la Estha și Rahel ca la *Ei*, deoarece, separat, ei doi nu mai sunt ceea ce *Ei* erau sau crezuseră că *ar fi*.

Vreodată.

Viețile lor au acum o mărime și o formă. Estha le are pe ale lui, Rahel pe ale ei.

Muchii, Margini, Frontiere, Țărmuri și Limite au apărut ca o trupă de trolci la orizonturile lor distincte. Creaturi scunde cu umbre lungi, patrulând Capătul Obscur. Semiluni blânde li s-au adunat sub ochi și au vârsta pe care o avea Ammu când a murit. Treizeci și unu.

Nu bătrână.

Nu tânără.

Ci o vârstă numai bună de trăit-murit.

Mai-mai că s-au născut într-un autobuz, Estha și Rahel. Mașina cu care Baba, tatăl lor, o ducea pe Ammu, mama lor, la spitalul din Shillong să îi nască pe ei a rămas în pană pe drumul șerpuitor al plantației de ceai din Assam. Au abandonat mașina și au oprit un autobuz aglomerat de transport în comun. Cu înțelegerea stranie a celor foarte săraci față de cei înstăriți în comparație cu ei, sau poate doar pentru că au văzut cât de avansată era sarcina lui Ammu, pasagerii care ședeau pe scaune au făcut loc cuplului și, pe toată durata călătoriei, tatăl lui Estha și Rahel a trebuit să țină burta

mamei lor (cu ei în ea) ca să nu vibreze. Asta era înainte ca ei să divorțeze și Ammu să se întoarcă să locuiască în Kerala.

După Estha, dacă s-ar fi născut în autobuz, ar fi primit dreptul de-a călători gratis pentru tot restul vieții. Nu era clar de unde avea o asemenea informație sau cum de știa el lucrurile astea, dar ani de zile gemenii au nutrit un ușor resentiment față de părinții lor fiindcă îi privaseră de călătorii gratuite pe viață cu autobuzul.

Și mai credeau că, dacă ar fi fost omorâți pe o trecere de pietoni, Guvernul le-ar fi plătit cheltuielile de înmormântare. Aveau convingerea nestrămutată că pentru asta erau trecerile de pietoni. Funeralii gratuite. Desigur, nu existau treceri de pietoni pe care să fii omorât în Ayemenem, nici măcar în Kottayam, care era orașul cel mai apropiat, dar văzuseră câteva de la fereastra autoturismului când fuseseră la Cochin, situat la două ore de mers cu mașina.

Guvernul nu a plătit niciodată funeraliile lui Sophie Mol pentru că ea nu a fost omorâtă pe o trecere de pietoni. A fost înmormântată în Ayemenem, în biserica veche cu zugrăveală nouă. Era verișoara lui Estha și a lui Rahel, fiica unchiului lor Chacko. Venise în vizită din Anglia. Estha și Rahel aveau șapte ani când a murit ea. Sophie Mol avea aproape nouă. A avut un sicriu special de copil.

Căptușit cu satin.

Mânerele de alamă străluceau.

Zăcea în pantalonii ei evazați, galbeni, cu părul prins într-o panglică și cu gentuța ei șic fabricată în Anglia. Avea fața palidă și la fel de zbârcită ca un deget de spălătoareasă ținut prea mult în apă. Congregația s-a adunat în jurul sicriului și biserica cea galbenă s-a umplut ca un gătlej de sunetele cântecului trist. Preoții cu bărbi cârlionțate bălângăneau vase cu tămâie agățate în lanțuri și nu le-au zâmbit niciodată copiilor, așa cum făceau în duminicile obișnuite.

Lumânările lungi de la altar erau aplecate. Cele scurte nu.

O femeie bătrână, pretinzându-se a fi o rudă îndepărtată (pe care nu o recunoștea nimeni), dar care se ivea adesea în preajma morților la funeralii (o dependentă de înmormântări? o necrofilă latentă?), a pus colonie pe un tampon de vată

și, cu un aer pios și ușor provocator, a tamponat cu el fruntea lui Sophie Mol. Sophie Mol mirosea a colonie și a lemn de coșciug.

Margaret Kochamma, mama englezoaică a lui Sophie Mol, nu îl lăsa pe Chacko, tatăl biologic al lui Sophie Mol, să o cuprindă cu brațul pentru a o alina.

Familia stătea strânsă laolaltă. Margaret Kochamma, Chacko, Baby Kochamma și, lângă ea, cumnata ei, Mammachi — bunica lui Estha și a lui Rahel (și a lui Sophie Mol). Mammachi era aproape oarbă și purta ochelari fumurii ori de câte ori ieșea din casă. Lacrimile i se prelingeau dindărătul lor și îi tremurau pe obraz ca stropii de ploaie pe marginea acoperișului. Chacko era singurul fiu al lui Mammachi. Propria ei durere o apăsa. A lui o devasta.

Deși lui Ammu, Estha și Rahel li s-a permis să asiste la înmormântare, au fost puși să stea separat, nu cu restul familiei. Nimeni nu se uita la ei.

În biserică era cald și marginile calelor se uscau și se curbau. O albină murise într-o floare din sicriu. Mâinile lui Ammu tremurau și o dată cu ele cărțulia ei de rugăciuni. Avea pielea rece. Estha stătea lângă ea, cu greu treaz, cu ochii sticlindu-i dureroși, cu obraji arzând lipiți de brațul tremurând al lui Ammu, care ținea cartea de rugăciuni.

Rahel, pe de altă parte, era cum nu se poate mai trează, extrem de vigilentă și de fragilă din pricina epuizării de după lupta cu Viața Adevărată.

Observă că Sophie Mol era trează la înmormântarea ei. I-a arătat lui Rahel două lucruri.

Primul Lucru era domul înalt, proaspăt vopsit, al bisericii galbene, pe care Rahel nu îl privise niciodată din interior. Era vopsit în albastru-azuriu, cu nori purtați de vânt și minuscule avioane cu reacție vâfâind, lăsând în urmă dâre albe ce se intersectau în nori. Este drept (și trebuie menționat) că ar fi fost mai ușor să observi lucrurile acestea zăcând într-un sicriu privind în sus decât stând în picioare în strană, înconjurată de șolduri triste și cărți de rugăciuni.

Rahel se gândi la acel cineva care își dăduse osteneala să se urce acolo sus cu niște cutii de vopsea — alb pentru nori,

albastru pentru cer, argintiu pentru avioane — și pensule, și solvent. Își imaginează acolo sus pe cineva ca Velutha, cu trupul gol și strălucitor, stând pe o scândură, legănându-se de pe schela din domul înalt al bisericii, pictând avioane argintii pe un cer albastru de biserică.

Se gândi la ce s-ar întâmpla dacă ar ceda frânghia. Și-l imaginează picând ca o stea întunecată din cerul pe care îl zugrăvise. Zăcând zdrobit pe pardoseala fierbinte a bisericii, sângele întunecat revărsându-i-se din craniu ca un secret.

La momentul acela, Esthappen și Rahel descoperiseră deja că lumea avea alte metode de a-i zdrobi pe oameni. Erau deja familiarizați cu mirosul. Dulceag-greșos. Ca trandafirii vechi în bătaia vântului.

Lucrul al Doilea pe care Sophie Mol i-l arată lui Rahel fu puilul de liliac.

În timpul slujbei de înmormântare, Rahel privi un liliac mic, negru, urcându-se pe costisitorul sari negru de doliu al lui Baby Kochamma cu niște gheruțe lipicioase, ușor curbate. Când ajunse la locul dintre sari și bluză, cuta ei de tristețe, mijlocul ei gol, Baby Kochamma țipă și lovi aerul cu cartea ei de rugăciuni. Cântecul se întrerupse cu un „Ceeste? Ces-a-întâmpat?” și pentru un fâlfâit-îmblănit și un lovit-de-sari.

Preoții triști își șterseră bărbile cărlionțate cu degete purtând inele de aur de parcă păianjeni ascunși ar fi țesut pânze subite în ele.

Puilul de liliac zbură în înalt și se transformă într-un avion cu reacție fără dâră în zigzag.

Doar Rahel observă tumba secretă a lui Sophie Mol în sicriu.

Cântecul cel trist reîncepu și cântărea de două ori același verset trist. Și, o dată în plus, biserica cea galbenă se umplu de voci ca un gâtlej.

Când coborâră sicriul lui Sophie Mol în pământ, în micul cimitir din spatele bisericii, Rahel știa că ea nu era încă moartă. Auzise (în locul lui Sophie Mol) sunetele stinse ale noroiului roșu și sunetele dure ale lateritului portocaliu care strica lacul lucios al sicriului. Auzi bubuiturile înfundate prin lemnul șlefuit al sicriului, prin căptușeala de satin a sicriului. Vocile triste ale preoților estompate de noroi și lemn.

*Încredințăm mâinilor tale, Tată atotmilostiv,
Sufletul acestui copil al nostru plecat,
Și încredințăm pământului trupul ei,
Pământ în pământ, cenușă în cenușă, țărână în țărână.*

În pământ, Sophie Mol țipă și sfâșie satinul cu dinții. Dar nu poți auzi țipetele prin pământ și piatră.

Sophie Mol a murit pentru că nu a putut respira.

Înmormântarea ei a ucis-o. *Țăr în țăr în țăr în țăr în țăr.* Pe piatra ei funerară scria *O Rază de Soare Dăruită Nouă Prea Puțin.*

Ammu explică ulterior că Prea Puțin însemna Pentru Prea Puțin Timp.

După înmormântare, Ammu îi duse din nou pe gemeni la secția de poliție din Kottayam. Locul le era familiar. Petrecuseră acolo o bună parte din ziua precedentă. Anticipând duhoarea pătrunzătoare, înecăcioasă, de urină veche care se degaja din pereți și mobilier, își ținură nările strânse cu mult înainte ca mirosul să se facă simțit.

Ammu întrebă de șeful secției de poliție și, când fu condusă în biroul acestuia, îi spuse că se făcuse o greșeală îngrozitoare și că dorea să dea o declarație. Ceru să îl vadă pe Velutha.

Mustața inspectorului Thomas Mathew fremăta ca aceea a prietenosului maharajah de la Air India, dar ochii îi erau șireți și lacomi.

— Este puțin cam târziu pentru toate acestea, nu credeți? spuse el.

Vorbea dialectul aspru din Kottayam al limbii malayalami³. În timp ce vorbea, privirea i se pironi pe sânii lui Ammu. Spuse că poliția știa tot ce trebuia să știe și că poliția din Kottayam nu lua depoziții de la *veshyas*⁴ sau de la copiii lor nelegitimi. Ammu spuse că o privea pe ea personal. Inspectorul Thomas Mathew ieși de după birou și se apropie de Ammu cu bastonul de cauciuc.

— Dacă aș fi în locul dimitale, spuse el, m-aș duce cu-minte acasă.

³ Limbă vorbită în Kerala; împreună cu tamila, telugu și kanna-da formează categoria limbilor dravidice. (N.T.)

⁴ Femei de moravuri ușoare (în India). (N.T.)

Apoi îi lovi ușor sâniul cu bastonul. Ușor. *Tap, tap*. De parcă ar fi ales fructe de mango dintr-un coș. Arătându-le pe cele pe care le dorea ambalate și duse la el. Inspectorul Thomas Mathew părea să știe pe cine putea alege și pe cine nu. Polițiștii au acest instinct.

În spatele lui, pe o tablă roșu cu albastru scria⁵:

Politețe
Obediență
Loialitate
Inteligență
Ținută
Informații
Eficiență.

Când au părăsit secția de poliție, Ammu plângea, așa că Estha și Rahel n-au întrebat-o ce înseamnă *veshya*. Și nici *nelegitim*. Era prima dată când își vedeau mama plângând. Nu suspina. Chipul îi era încremenit, dar lacrimile îi șiroiau din ochi și i se prelingeau pe obraji împietriți. I-a îngrozit pe gemeni. Lacrimile lui Ammu făceau real tot ceea ce până atunci păruse ireal. S-au întors la Ayemenem cu autobuzul. Taxatorul, un bărbat scund, în kaki, a alunecat spre ei pe balustrada autobuzului. Și-a proptit șoldurile osoase de spătarul unui scaun și și-a țâcănit cleștele de taxat spre Ammu. *Încotro?* voia să însemne țâcănitul. Rahel putea să simtă mirosul teancului de bilete de autobuz și acreala barelor de oțel pe mâinile taxatorului.

— E mort, îi șopti Ammu. L-am ucis.

— Ayemenem, spuse iute Estha, înainte ca omul să își piardă răbdarea.

Scoase banii din poșeta lui Ammu. Conductorul îi dădu biletele. Estha le îndoi cu grijă și le puse în buzunar. Apoi, cu mânuțele lui mici, își cuprinse mama încremenită și înlăcrimată.

⁵ Din necesitatea acordării cu cele șapte litere ale cuvântului *poliție*, „șase” (corespunzând celor șase litere din *police*) a fost tradus prin „șapte”. (N.T.)

Două săptămâni mai târziu, Estha fu Returnat. Ammu a fost silită să îl trimită înapoi la tatăl lor, care demisionase la vremea aceea din postul lui izolat de pe plantația de ceai din Assam și se mutase în Calcutta să lucreze pentru o companie care producea negru de fum. Se recăsătorise, se lăsase de băut (mai mult sau mai puțin) și nu mai avusese decât recidive ocazionale.

Estha și Rahel nu se mai văzuseră de atunci.

Iar acum, după douăzeci și trei de ani, tatăl lor îl re-Returnase pe Estha. Îl trimisese înapoi la Ayemenem cu o valiză și o scrisoare. Valiza era plină cu haine noi, elegante. Baby Kochamma îi arătă lui Rahel scrisoarea. Era acoperită de un scris aplecat, feminin, de pension de maici, însă semnătura de dedesubt era a tatălui lor. Sau cel puțin numele era al lui. Rahel nu ar fi recunoscut semnătura. Scrisoarea spunea că el, tatăl lor, își părăsise slujba de la fabrica de negru de fum și emigra în Australia, unde primise un post de șef al pazei la o fabrică de ceramică, și că nu îl putea lua pe Estha cu el. Dorea numai bine tuturor celor din Ayemenem și spunea că avea să îl caute pe Estha dacă se reîntorcea vreodată în India, ceea ce, continua el, era destul de puțin probabil.

Baby Kochamma îi spuse lui Rahel că, dacă dorea, putea să păstreze scrisoarea. Rahel o puse înapoi în plic. Hârtia se înmuiase și se îndoaia ca pânza.

Uitase cât de umed putea fi aerul musonic din Ayemenem. Dulapurile umflate scârțâiau. Ferestrele închise se deschideau brusc. Cărțile deveneau moi și crețe între coperte. Insecte ciudate apăreau seara precum ideile și ardeau pe becurile slabe de 40 de wați ale lui Baby Kochamma. În timpul zilei, cadavrele lor crocante, incinerate, împânzeau podeaua și pervazurile ferestrelor, și până să le măture Kochu Maria în fârașul ei de plastic aerul mirosea a Ceva Ars.

Nu se schimbase, Ploaia de Iunie.

Zăgazurile cerului se deschiseseră și apa răpăia în jos, revigorând fântâna cea veche și refractară, acoperind cu mușchi verde cocina lipsită de porci, ciuruind bălți liniștite, de culoarea ceaiului, tot așa cum memoria asaltează încă mințile de culoarea ceaiului. Iarba părea satisfăcută și de un verde

ud. Râme fericite mișunau movulii în noroi. Urzici verzi încuviințau din cap. Copacii se îndoiau.

Ceva mai încolo, în vânt și ploaie, pe malurile râului, în întunericul brusc, prevestitor de furtună al zilei, Estha se plimba. Purta un tricou roz ca zmeura zdrobită, mai închis acum de ud ce era, și știa că Rahel venise.

Estha fusese întotdeauna un copil liniștit, așa că nimeni nu putea indica cu o cât de mică precizie când anume (anul, dacă nu luna sau ziua) încetase să vorbească. Încetase să vorbească pur și simplu, atâta tot. Adevărul este că nu exista un „când anume”. Fusese o izolare și o închidere în sine treptată. O cufundare în tăcere abia observabilă. De parcă ar fi epuizat subiectele de conversație și nu mai avea nimic de spus. Și totuși, tăcerea lui Estha nu era niciodată penibilă. Niciodată deranjantă. Niciodată zgomotoasă. Nu era o tăcere acuzatoare, protestatară, ci un fel de eschivare — hibernare, echivalentul psihologic a ceea ce fac peștii dipnoi pentru a trece cu bine de sezonul secetos, cu deosebirea că în cazul lui Estha sezonul secetos arăta de parcă ar fi urmat să dureze o veșnicie.

În timp, dobândise capacitatea de-a se pierde în decor sau oriunde s-ar fi aflat — rafturi de cărți, grădini, perdele, praguri, străzi — de-a părea inanimat, aproape invizibil pentru ochiul neavizat. Străinilor le trebuia de obicei ceva vreme pentru a-l remarca, asta chiar și atunci când se aflau în aceeași încăpere cu el. Le trebuia și mai mult să remarce că nu vorbea niciodată. Unii nici măcar nu ajungeau să o remarce.

Estha ocupa foarte puțin loc pe lume.

După înmormântarea lui Sophie Mol, când Estha fu Returnat, tatăl lor îl trimise la o școală de băieți din Calcutta. Nu era un elev excepțional, dar nici rămas în urmă nu era sau prea slab la vreo materie. *Un elev mediocru*, sau *Lucrare satisfăcătoare* erau comentariile obișnuite pe care le consemnau profesorii în Situația Școlară Anuală a lui Estha. *Nu participă la Activitățile de Grup* era o altă plângere frecventă. Deși nu spuneau niciodată ce anume însemnau „Activitățile de Grup”.

Estha termină școala cu rezultate mediocre, dar refuză să meargă la colegiu. În schimb, spre marea dezamăgire inițială a tatălui și a mamei sale vitrege, începu să facă treburile casei. De parcă încerca, în felul lui, să își câștige traiul. Mătura, freca pe jos și spăla toate rufe. Învăță să gătească și să cumpere legumele. Vânzătorii din bazar, postați în spatele piramidelor de legume unse, lucioase, ajunseră să îl recunoască și să se ocupe de el în mijlocul zarvei făcute de ceilalți clienți ai lor. Îi dădeau cutii de film ruginite în care să pună legumele alese. El nu se târguia niciodată. Ei nu îl înșelau niciodată. După ce legumele erau cântărite și achitate, i le așezau în coșurile de cumpărături, din plastic roșu (cepele la fund, vinetele și roșiile deasupra), întotdeauna cu o mână de coriandru și un pumn de ardei verzi iuți gratis. Estha le aducea acasă cu tramvaiul aglomerat. Un balon tăcut plutind pe o mare de zgomote.

La vremea prânzului, când voia ceva, se ridica și se servea singur.

Tăcerea, o dată ivită, rămase și se răspândi în Estha. Porni din cap și îl învălui în brațele-i lipicioase. Îl legăna în ritmul unei bătaie de inimă arhaice, fetale. Își întindea tentaculele tainice pline de ventuze ce înaintau încetul cu încetul prin ungherele craniului lui Estha, aspirându-i suișurile și coborâșurile memoriei, dislocând fraze vechi, măturându-i-le de pe vârful limbii. Îi dezbrăca gândurile de cuvintele care le descriau și le lăsa curate și goale. Inarticulabile. Amortite. Și de aceea, pentru cineva din afară, poate abia existente acolo. Încetul cu încetul, de-a lungul anilor, Estha se retrase din lume. Se obișnuie cu caracatița neliniștită care trăia înăuntrul lui și își scuipa tranchilizantul de cerneală peste trecutul lui. Cu timpul, motivul tăcerii sale fu disimulat, înmormântat undeva adânc în cutele alinătoare ale faptului în sine.

Când Khubchand, corcitura sa iubită, oarbă, incontinentă, în vârstă de șaptesprezece ani, decise să își regizeze o moarte chinuitoare, prelungită, nenorocită, Estha îl îngriji pe parcursul calvarului ultim de parcă propria lui viață ar fi depins cumva de asta. În ultimele luni de viață, Khubchand, care avea cele mai bune intenții, dar cea mai imprevizibilă bășică, se târa până la ușița cu balamale făcută în partea de jos

a uşii ce dădea spre grădina din spate. Îşi împingea capul prin ea şi urina nesigur, galben-închis, *înăuntru*. Apoi, cu băşica goală şi conştiinţa curată, privea către Estha cu ochi verzi opaci care îi stăteau în craniul cărunt ca nişte bazine tulburi şi îşi croia împleticit drum înapoi pe perna umedă, lăsând pe podea urme ude. În timp ce Khubchand zăcea muribund pe perna lui, Estha putea să vadă fereastra dormitorului reflectată în testiculele lui netede, violacee. Şi cerul de dincolo de ea. Şi, o dată, o pasăre care îl traversă în zbor. Pentru Estha — îmbibat de mirosul de trandafiri vechi, însângeraţi de amintirile unui om zdrobit —, faptul că ceva atât de fragil, atât de insuportabil de delicat supravieţuise, că îi fusese *permis* să existe, era un miracol. O pasăre în zbor reflectată în testiculele unui câine bătrân. Îl făcu să zâmbească sonor.

După moartea lui Khubchand, Estha îşi începu plimbările. Umbla ore în şir. La început, patrolă doar prin împrejurimi, dar încetul cu încetul se avântă tot mai departe şi mai departe în câmp.

Oamenii se obișnuiră să îl vadă pe drum. Un bărbat bine îmbrăcat, cu mers tăcut. Chipul îi deveni întunecat şi călit de vreme. Aspru. Ridat de soare. Începu să pară mai înțelept decât era în realitate. Ca un pescar în oraş. Purtând în el secretele mării.

Acum, că fusese re-Returnat, Estha umbla prin tot Ayemenemul.

În unele zile, umbla de-a lungul malurilor râului ce mirosea a fecale şi pesticide cumpărate din împrumuturile Băncii Mondiale. Majoritatea peştilor muriseră. Cei care supravieţuiseră aveau înotătoarele putrezite şi furuncule interne ce supurau.

În alte zile, umbla de-a lungul drumului. Pe lângă casele noi, proaspăt „coapte”, glazurate, pe bani din Golf, construite de asistente medicale, zidari, bobinatori şi funcţionari de bancă ce munciseră din greu şi fără bucurie în locuri îndepărtate. Dincolo de casele mai vechi, pline de resentimente, înverzite de invidie, chircindu-se pe aleile private, printre arborii particulari de cauciuc. Fiecare dintre ele un domeniu în derivă cu o istorie personală.

Trecu pe lângă şcoala din sat construită de străbunicul lui pentru copiii paria.

Pe lângă biserica galbenă a lui Sophie Mol. Pe lângă Clubul de Kung Fu al Tineretului din Ayemenem. Pe lângă Grădiniţa Muguri Fragezi (pentru Tangibili⁶), pe lângă magazinul pe cartele care vindea orez, zahăr şi banane ce spânzurau în ciorchini galbeni de acoperiş. Reviste erotice ieftine despre dhuri sexuale fictive din India de Sud erau prinse cu cârlige de rufe de funii ce atârnav din tavan. Se răuceau leneş în briza caldă, ispitindu-i cumpărătorii oneşti de raţii cu străfulgerări de femei coapte, goale, întinse în bazine cu sânge artificial.

Uneori, Estha trecea pe lângă Lucky Press — tipografia bătrânului Tovarăş K. N. M. Pillai, pe vremuri biroul Partidului Comunist din Ayemenem, unde se ţineau întrunirile din miez de noapte ale studenţilor şi se tipăreau şi distribuiau manifeste cu versurile aţătoare ale cântecelor Partidului Marxist. Steagul care flutura pe acoperiş era acum boţit şi vechi. Roşul se decolorase.

Tovarăşul Pillai în persoană ieşea dimineaţa într-o vestă îngălbenită, cu testiculele profilându-i-se prin *mundu*⁷-ul alb, moale. Se ungea cu ulei cald de cocos picant, frământându-şi carnea bătrână, flască, ce îi spânzura în voie de pe oase, ca o gumă de mestecat. Locuia acum singur. Soţia lui, Kalyani, murise de cancer ovarian. Fiul lui, Lenin, se mutase în New Delhi, unde era prestator de servicii pentru ambasadă străine.

Dacă, la trecerea lui Estha, Tovarăşul Pillai era afară din casă şi se ungea, obișnuia să îl salute.

⁶ În contextul societăţii indiene, organizată pe caste, *tangibilii* îi prezintă generic pe cei care aparţin castei hinduşilor şi castei creştinilor, în contrast cu *intangibilii* (paria, cei fără de castă), care se ocupă de munci considerate impure. *Intangibilii* sunt şi ei împărţiţi în numeroase subcaste. (N.t.)

⁷ Piesă vestimentară a portului tradiţional sud-indian, asemănătoare unei fuste-pantaloni ale cărei poale se pot ridica şi prinde în talie când e prea cald. (N.t.)

— Estha Mon! striga el, cu glasul lui înalt, pițigăiat, devenit dogit și fibros, ca trestia de zahăr jupuită de coajă. Bună dimineată! Plimbarea dumitale zilnică?

Estha trecea pe lângă el, nici bătăran, nici politicos. Ci doar tăcut.

Tovarășul Pillai se plesnea peste tot pentru a-și pune sângele în mișcare. Nu putea spune dacă Estha îl recunoștea sau nu după atâția ani. Nu că i-ar fi păsat în mod deosebit. Deși rolul lui în toată povestea nu fusese nici pe departe unul mic, Tovarășul Pillai nu se simțea în mod personal responsabil în vreun fel de cele întâmplate. Își alunga din minte întreaga chestiune ca pe o Consecință Inevitabilă a Politicii Necesare. Vechea poveste cu omleta și ouăle. Dar pe atunci Tovarășul K. N. M. Pillai era, în esență, un om politic. Un omletist profesionist. Umbla prin lume ca un cameleon. Nездându-se niciodată în vileag, nepărând niciodată că s-ar ascunde. Ieșind neatins din haos.

Era prima persoană din Ayemenem care auzise de întoarcerea lui Rahel. Vestea nu îl tulburase, cât îi trezise curiozitatea. Estha era aproape un străin pentru Tovarășul Pillai. Expulzarea lui din Ayemenem fusese atât de neașteptată și de neceremonioasă, și atât de demult. Pe Rahel însă, Tovarășul Pillai o cunoștea bine. O văzuse crescând. Se întreba ce o adusese înapoi. După atâția ani.

În capul lui Estha fusese liniște până la venirea lui Rahel. Ea adusese cu sine sunetul trenurilor ce trec și lumina și umbra ce te învăluie dacă ai un loc la fereastră. Lumea, zăvorâtă ani de zile, îl asalta din nou și acum Estha nu se putea auzi pe el însuși din cauza zgomotului. Trenuri. Trafic. Muzică. Bursa. Un baraj cedase și apele sălbatice măturau într-un vârtej tot ce le ieșea în cale. Comete, viori, parade, singurătate, nori, bărbi, bigoți, liste, steaguri, cutremure, disperare, toate fură măturate într-un vârtej haotic.

Iar Estha, mergând pe malul râului, nu putea simți umezeala ploii sau tremurul brusc al cățelului înghețat care îl adoptase temporar și care schelălăia lângă el. Trecu pe lângă bătrânul mangostan și o luă în sus, pe marginea unui pinden de laterit care ieșea din apele râului. Se lăsă pe vine și se

legănă în ploaie. Noroiul ud de sub tălpile lui scotea sunete brute, înfundate. Cățelul înfrigurat tremura — și privea.

Baby Kochamma și Kochu Maria, bucătăreasa cu inima acrită, irascibilă, pitică, erau singurele persoane care mai rămăseseră în Casa din Ayemenem când Estha fusese re-Returnat. Mammachi, bunica lor, murise. Chacko trăia acum în Canada și conducea o afacere falimentară cu antichități.

Cât despre Rahel.

După moartea lui Ammu (după ultima ei venire la Ayemenem, umflată de cortizon și cu un șuierat în piept care suna ca un bărbat îndepărtat care strigă), Rahel fu purtată de val. Dintr-o școală în alta. Își petrecea vacanțele în Ayemenem, ignorată în mare măsură de Chacko și Mammachi (îmblânziți de necazuri, cufundați în nenorocirea lor ca un cuplu de bețivi într-o cârciumă) și ignorând-o din plin pe Baby Kochamma. În chestiunile legate de creșterea lui Rahel, Chacko și Mammachi încercau, dar fără să reușească. Îi asigurau cele necesare (hrană, îmbrăcăminte, taxe), dar renunțară să își mai dea interesul.

Pierderea lui Sophie Mol pășea încet în jurul Casei din Ayemenem ca o entitate tăcută în șosete. Se ascundea în cărți și în mâncare. În cutia viorii lui Mammachi. În crusta rănilor de pe gambele lui Chacko, pe care el le zgândărea neîncetat. În picioarele lui molatece, de femeie.

Este curios cum, uneori, amintirea morții trăiește cu mult mai mult decât amintirea vieții pe care a furat-o. În decursul anilor, în timp ce amintirea lui Sophie Mol (Căutătoarea micilor învățători: *Unde se duc păsările bătrâne să moară? De ce acelea moarte nu cad din cer ca pietrele?* Vestitoarea realității dure: *Sunteți amândoi cu totul străini, iar eu sunt doar pe jumătate astfel.* Guru-ul sângelui închegat: *Am văzut într-un accident un om cu globul ocular legănându-se la capătul unui nerv, ca un yo-yo*) se stinge treptat, Pierderea lui Sophie Mol deveni viguroasă și vie. Era mereu acolo. Ca un fruct în plin sezon. În fiecare anotimp. La fel de permanentă ca o slujbă guvernamentală. O călăuzi pe Rahel prin copilărie (din școală în școală) în vârsta adultă.

Rahel a fost trecută pentru prima dată pe lista neagră la mânăstirea Nazareth, la vârsta de unsprezece ani, când a

fost prinsă în afara porții grădinii Directoarei ei, decorând cu floricele un morman de băligar proaspăt de vacă⁸. La Adunarea din dimineața zilei următoare a fost pusă să caute în dicționarul Oxford cuvântul *depravare* și să îi citească cu glas tare înțelesul. „*Calitatea sau starea de a fi depravat sau corupt*”, citi Rahel, cu un șir de călugărițe cu gura severă așezate în spatele ei și o mare de chipuri de școlărițe chicotind în față. „*Însușire pervertită: Perversiune morală; Corupere înăscută a naturii umane datorată păcatului originar; Atât alesul, cât și cel neales vin pe lume într-o stare de totală d. și alienare de Dumnezeu și, de la sine, nu pot face altceva decât să păcătuiască.* J. H. Blunt.”

Șase luni mai târziu fu exmatriculată după plângeri repetate venite din partea fetelor mai mari. Era acuzată (oarecum pe drept) că s-ar fi ascuns în spatele ușilor și s-ar fi izbit intenționat de cele mai mari decât ea. Interogată de Directoare cu privire la comportamentul ei (luată cu frumosul, bătută cu nuiaua, înfometată), recunoscuse în cele din urmă că o făcuse pentru a afla dacă sâniilor dor. În acea instituție creștină, sâniii nu erau recunoscuți. Nu erau considerați a exista or, dacă nu existau, puteau ei să doară?

Aceasta a fost prima din cele trei exmatriculări. A doua pentru fumat. A treia pentru a fi dat foc cocului fals al Directoarei, pe care Rahel mărturisise, sub constrângere, că îl furase.

În fiecare dintre școlile frecventate, profesorii notau că ea:

- (a) Era un copil extrem de politicos.
- (b) Nu avea prieteni.

Părea să fie o formă solitară, civilă, de corupere. Și tocmai din acest motiv, fură cu toții de acord (savurându-și dezaprobară didactică, atingând-o cu limbile, sugând-o ca pe o acadea) — cu atât mai gravă.

Era, își șoptiră ei unul altuia, *de parcă nu ar fi știut cum să fie fată*.

Nu erau prea departe de adevăr.

În mod straniu, neglijarea părea să se fi concretizat într-o eliberare accidentală a spiritului.

⁸ La indieni, vaca este un animal sacru. (N.A.)

Rahel crescuse fără instructaj. Fără cineva care să îi aranjeze o căsătorie. Fără cineva care să îi asigure o dotă și, de aceea, fără un soț obligatoriu la orizont.

Așa că, atâta vreme cât nu făcea valuri în privința asta, era liberă să își desfășoare propriile anchete: în privința sânilor și a cât de mult dor. A cocurilor false și a cât de bine ard. În privința vieții și a modului în care trebuie trăită.

Când termină școala, câștigă admiterea într-un colegiu mediocru de arhitectură din Delhi. Nu era rodul vreunui interes special în arhitectură. De fapt, nici măcar al unuia superficial. Se întâmplase pur și simplu să dea examenul de intrare și se întâmplase să îl ia. Comisia fusese impresionată mai curând de dimensiunea (enormă) decât de măiestria schițelor ei de naturi moarte în cărbune. Liniile neglijente, nechibzuite fură greșit interpretate drept siguranță artistică, deși, în realitate, creatoarea lor nu era artistă.

Petrecu opt ani în colegiu fără a-și termina ultimul an de studii și fără a-și lua diploma. Taxele erau mici și nu era greu să își asigure existența locuind la cămin, mâncând la cantina studentească subvenționată, mergând rar la cursuri, lucrând în schimb ca desenator la firme obscure de arhitectură care exploatau forța de muncă ieftină a studenților pentru a le face desenele de prezentare și pentru a da vina pe ei atunci când lucrurile ieșeau prost. Ceilalți studenți, mai ales băieții, erau intimidați de spiritul rebel și lipsa aproape încrâncenată de ambiție ale lui Rahel. O lăsară singură. Nu fu invitată niciodată în casele lor frumoase sau la petrecerile lor zgomotoase. Chiar și profesorii ei erau puțin circumspecți în ceea ce o privea — planurile ei de construcție bizare, nepractice, prezentate pe hârtie cafenie ieftină, indiferența ei la criticile lor pasionate.

Le scria din când în când lui Chacko și Mammachi, dar nu s-a întors niciodată la Ayemenem. Nici atunci când a murit Mammachi. Nici atunci când Chacko a emigrat în Canada.

Pe când era la Școala de Arhitectură, l-a cunoscut pe Larry McCaslin, venit la Delhi ca să adune material pentru teza lui de doctorat despre *Eficiența energiei în arhitectura națională*. El o remarcă prima dată pe Rahel la biblioteca școlii și apoi, din nou, câteva zile mai târziu, în Piața Khan. Era în blugi și cu un tricou alb. O bucată de cuvertură veche în

petice, prinsă în nasturi în jurul gâtului, trena în urma ei ca o capă. Își legase părul rebel la spate, că să pară drept, deși nu era. Un diamant minuscul sclipea într-o nară. Avea clavicule aberant de frumoase și o alură athletică plăcută.

Are o poezie a ei, își spuse Larry McCaslin și o urmări într-o librărie în care nici unul dintre ei nu se uită la cărți.

Rahel se lăsă purtată în căsnicie așa cum migrează pasagerul către locul liber dintr-o sală de așteptare de la aeroport. Din dorința de A Sta Jos. Se întoarse cu el la Boston.

Când Larry își ținea nevasta în brațe, cu obrazul ei pe inima lui, era suficient de înalt pentru a-i vedea creștetul capului, cascada întunecată a părului. Când îi puneă degetul aproape de colțul gurii, putea să simtă un puls aproape imperceptibil. Îi adora locația. Și tresărirea abia simțită, nesigură, imediat sub piele. O atingea, o asculta cu ochii, ca un tată în devenire care își simte pruncul nenăscut lovind în uterul mamei sale.

O ținea de parcă ar fi fost un dar. Dat lui în dragoste. Ceva tăcut și mic. Insuportabil de prețios.

Dar atunci când făcea dragoste cu ea era jignit de ochii ei. Se purtau de parcă ar fi aparținut altcuiva. Cuiva care privea. Privea pe fereastră la mare. La o barcă pe râu. Sau la un trecător în ceață, cu o pălărie.

Era exasperat, deoarece nu știa ce însemna privirea aceea. O plasa undeva între indiferență și disperare. Nu știa că în anumite locuri, cum ar fi țara din care venea Rahel, diferite feluri de disperare luptă pentru supremație. Și că disperarea *personală* nu poate fi niciodată destul de disperată. Că se întâmpla ceva atunci când frământarea personală vizita troița frământării vaste, violente, circulare, motrice, ridicole, nebune, imposibile, publice a unei națiuni. Că Dumnezeu cel Mare urla ca un vânt fierbinte și cerea supunere. Că Dumnezeu cel Mic (plăcut și stăpânit, particular și limitat) ieșea cauterizat, râzând mânzește de propria-i temeritate. Deprins cu confirmarea propriei inconsecvențe, devenea maleabil și cu adevărat indiferent. Nimic nu conta prea mult. Nimic prea mult nu conta. Și cu cât însemna mai puțin, cu atât mai puțin însemna. Nu era niciodată destul de important. Deoarece Lucrurile Cele Mai Rele se întâmplaseră. În țara din care

venea ea, pendulând pe veci între teroarea războiului și oroarea păcii, Lucrurile Cele Mai Rele se tot întâmplau.

Așa că Dumnezeu cel Mic hohoti cu un răs nesincer și o luă vesel la fugă. Ca un băiat bogat în pantaloni scurți. Fluieră, lovi pietrele. Sursa entuziasmului lui firav era relația micime a nefericirii lui. Se cocoța în ochii oamenilor și devenea o expresie exasperantă.

Ceea ce văzuse Larry McCaslin în ochii lui Rahel nu era cătuși de puțin disperare, ci un fel de optimism silit. Și un gol acolo unde fuseseră cuvintele lui Estha. Nu era de așteptat ca el să înțeleagă asta. Că vidul dintr-un geamăn nu era decât o versiune a liniștii din celălalt. Că aceste două lucruri se potriveau unul cu celălalt. Ca lingurile puse una peste alta. Ca trupurile familiare ale amantilor.

După divorț, Rahel fu câteva luni chelneriță într-un restaurant indian din New York. Apoi, lucră câțiva ani ca angajată de noapte în baraca anti-olonț a unei benzinării din afara Washington-ului, unde bețivii vomau din când în când în tăvița pentru rest, iar proxeneții îi propuneau slujbe mult mai rentabile. De două ori văzu oameni împușcați prin fereastra propriei lor mașini. Și o dată, un bărbat înjunghiat, aruncat dintr-o mașină în mers cu un cuțit înfipt în spate.

Apoi Baby Kochamma îi scrisese să îi comunice că Estha fusese re-Returnat. Rahel își abandona slujba de la benzinărie și părăsi bucuroasă America. Pentru a se întoarce la Ayemenem. La Estha în ploaie.

În casa cea veche de pe deal, Baby Kochamma ședea la masă îndepărtând partea amară, groasă, spumoasă dintr-un castravete bătrâior. Purta o cămașă de noapte boțită, în carouri, din pânză topită cu mâneci bufante și pete de un galben-șofran. Pe sub masă, își balansa, ca un copilăș cocoțat pe un scaun înalt, picioarele mici, cu pedichiura făcută. Erau umflate de edeme, ca niște perne de aer în formă de picioare. Baby Kochamma avea grijă în zilele de demult ca, ori de câte ori îi vizita cineva la Ayemenem, să îi atragă atenția asupra picioarelor lor mari. Că cerea papucii să-i încerce și spunea „Uitați cât îmi sunt de mari!” După care mergea cu ei prin casă, ridicându-și puțin sariul pentru ca toți să se poată minuna de picioarele ei micuțe.

Munca la castravete cu un aer triumfător, greu de ascuns. Era încântată că Estha nu îi vorbise lui Rahel. Că o privea și trecuse de-a dreptul pe lângă ea. În ploaie. Așa cum făcea cu toți ceilalți.

Avea optzeci și trei de ani. Ochii i se întindeau ca untul în spatele ochelarilor groși.

— Ți-am spus, nu? îi zise ea lui Rahel. La ce te așteptai? Tratament special? Și-a pierdut mințile, ascultă-mă pe mine! Nu mai *recunoaște* oamenii! Ce credeai?

Rahel nu spuse nimic.

Putea simți ritmul legănării lui Estha și umezeala ploii pe pielea lui. Putea auzi lumea răgușită, haotică din capul lui.

Baby Kochamma privi stânjenită în sus spre Rahel. Regreta deja că îi scrisese despre întoarcerea lui Estha. Dar ce altceva să fi făcut? Să rămână cu el în brațe pentru tot restul vieții? De ce *ea*? Nu era responsabilitatea ei.

Sau era?

Tăcerea se așternu ca o a treia persoană între strănepoată și mătușă. Un străin. Umflat. Nociv. Baby Kochamma își reaminti singură să își încuie noaptea ușa dormitorului. Încercă să se gândească la ce ar putea spune.

— Ce părere ai de tunsoarea mea?

Cu mâna în care ținea castravetele își atinse noua frizură. Lăsă în urmă un strop amar concentrat de spumă de castravete.

Rahel nu găsi nimic de spus. O privi pe Baby Kochamma curățându-și castravetele. Feliuțe galbene de coajă de castravete îi împroșcau pieptul. Părul, vopsit negru ca pana corbului, îi era aranjat pe scalp ca un scul nedepănat. Vopseaua îi pătase pielea de pe frunte în gri deschis, făcând-o astfel să apară ca o a doua linie, umbrită, a părului. Rahel observă că începuse să se machieze. Ruj. Dermatograf. O atingere vicleană de roșu. Și cum casa era încuiată și întunecoasă, și cum ea nu credea decât în becurile de 40 de wați, gura ei rujată îi depășea ușor gura adevărată.

Slăbise la față și la umeri, ceea ce o transformase dintr-o persoană rotundă, într-una conică. Dar stând așa la masă, cu șoldurile enorme ascunse, reușea să pară aproape fragi-

lă. Lumina slabă din sufragerie îi ștersese ridurile de pe față lăsându-i-o — într-un mod straniu, suptă — mai tânără. Purta multe bijuterii. Bijuteriile buricii moarte a lui Rahel. Toate. Inele scânteietoare. Cercei cu diamante. Brățări de aur și un lanț plat de aur, frumos lucrat pe care îl atingea din când în când, asigurându-se că era acolo și era al ei. Ca o tânără mireasă ce nu își putea crede norocului.

Își trăiește viața în sens invers, își zise Rahel.

Era o observație ciudat de pertinentă. Baby Kochamma își *trăise* viața în sens invers. Tânără fiind, renunțase la lumea materială, iar acum, la bătrânețe, părea să o îmbrățișeze. O îmbrățișa, iar aceasta îi răspundea îmbrățișând-o la rândul ei.

Când avea optsprezece ani, Baby Kochamma se îndrăgostise de un tânăr și chipeș călugăr irlandez, părintele Mulligan, venit pentru un an în Kerala, trimis în delegație de seminarul său din Madras. Studia scrierile sfinte hinduse, pentru a le putea combate cu inteligență.

În dimineața fiecărei zile de joi, părintele Mulligan venea la Ayemenem să îl viziteze pe tatăl lui Baby Kochamma, reverendul E. John Ipe, preot la biserica Mar Thoma. Reverendul Ipe era bine cunoscut în comunitatea creștină drept omul care fusese binecuvântat de Patriarhul Antiohiei în persoană, capul Bisericii creștine siriace — episod ce devenise parte integrantă a folclorului din Ayemenem.

În 1876, când tatăl lui Baby Kochamma avea șapte ani, tatăl lui îl dusesse să-l vadă pe patriarh, care îi vizita pe creștinii siriaci din Kerala. S-au trezit drept în fața unui grup de oameni cărora patriarhul li se adresa de pe veranda cea mai de vest a casei Kalleney, din Cochîn. Profitând de ocazie, tatăl lui a șoptit ceva la urechea micului său fiu și l-a împins înainte. Viitorul reverend, proptindu-se în călcăie, înghețat de spaimă, și-a pus buzele înspăimântate pe inelul de pe degetul mijlociu al patriarhului, lăsându-i-l ud de salivă. Patriarhul și-a șters inelul cu mâneca și l-a binecuvântat pe băiețel. Mult după ce crescuse și ajunsese preot, reverendul Ipe continua să fie cunoscut drept *Punnyan Kunju* — Cel Mic și Binecuvântat —, iar oamenii veneau cu barca pe râu toc-

mai din Alleppy și Ernakulam, cu copii pe care el să îi binecuvânteze.

Deși era o diferență considerabilă de vârstă între părintele Mulligan și reverendul Ipe și deși aparțineau unor confesiuni diferite ale Bisericii (al căror singur sentiment comun era lipsa reciprocă de afecțiune), se bucurau unul de tovarășia celuilalt și destul de des părintele Mulligan era invitat să rămână la prânz. Dintre cei doi bărbați, doar unul recunoștea atracția sexuală ce urma precum fluxul în fata zveltă care se foia în jurul mesei mult după ce mâncarea fusese luată.

La început, Baby Kochamma încercase să îl seducă pe părintele Mulligan prin afișarea săptămânală a unei carități înscenate. În fiecare joi dimineață, chiar atunci când părintele Mulligan trebuia să sosească, Baby Kochamma îmbăia cu forța la fântână un copil sărac din sat, cu săpun roșu, tare, ce-i rănea coastele proeminente.

— Bună dimineața, părinte! striga Baby Kochamma când îl vedea, având pe buze un zâmbet ce contravenea întru totul strânsorii de menghină exercitată asupra brațelor subțiri, alunecoase de săpun, ale copilului.

— Bună dimineața ție, Baby! spunea părintele Mulligan, oprindu-se și strângându-și umbrela.

— Voiam să te întreb ceva, părinte, spunea Baby Kochamma. În Prima Epistolă către Corinteni, capitolul zece, versetul douăzeci și trei, scrie... „Toate lucrurile sunt îngăduite; dar nu toate sunt de folos.” Părinte, cum pot fi *toate* lucrurile îngăduite pentru El? Vreau să spun că pot să înțeleg dacă *unele* lucruri sunt îngăduite pentru El, dar...

Părintele Mulligan era mai mult decât flatat de fiorul pe care îl trezea în tânăra atrăgătoare care îi stătea înaintea cu o gură tremurătoare, bună de sărutat, și ochi arzători, de tăciune. Căci și el era tânăr și, poate, nu întru totul străin de faptul că explicațiile solemne cu care alunga falsele ei îndoieli biblice erau cu totul în contradicție cu promisiunea incitantă pe care o ofereau ochii lui strălucitori de smarald.

În fiecare joi stăteau acolo, lângă fântână, fără a se speria de soarele nemilos al amiezii. Tânăra fată și iezuitul îndrăzneț, tremurând amândoi de pasiune necreștinească. Folosind Biblia drept pretext pentru a fi împreună.

În mod invariabil, la mijlocul conversației, nefericitul copil plin de săpun care era îmbăiat cu de-a sila reușea să fugă, iar părintele Mulligan își revenea brusc în fire și spunea „Ah! Ar fi bine să dăm de el înainte să dea boala.”

Apoi își deschidea iar umbrela și pleca în robă ciocolatie și sandale confortabile, ca o cămilă țanțoșă care trebuie să ajungă la o întâlnire. Ținea în lesă inima plină de dor a tinerii Baby Kochamma, tresărind în urma lui, săltând peste frunze și pietricele. Rănită și aproape frântă.

Un an întreg de zile de joi trecu astfel. În cele din urmă, sosi și timpul ca părintele Mulligan să se reîntoarcă la Madras. Cum caritatea nu produsese nici un rezultat tangibil, tânăra Baby Kochamma, înnebunită, își investi toate speranțele în credință.

Afișând o hotărâre încăpățânată (care pentru o tânără din vremurile acelea era considerată la fel de rea ca o diformitate fizică — buză de iepure, poate, sau elefantiazis), Baby Kochamma sfidă dorințele tatălui ei și deveni romano-catolică. Cu dispensă specială de la Vatican, se călugări și intră într-o mănăstire din Madras, ca novice. Spera întrucâtva ca aceasta să îi ofere ocazia legitimă de-a fi cu părintele Mulligan. Se imagina alături de el, în întunecoasele încăperi solemne cu draperii grele de catifea, discutând Teologie. Era tot ce își dorea. Tot ce îndrăznea vreodată să sere. Doar să fie alături de el. Suficient de aproape pentru a-i miroși barba. Pentru a-i vedea țesătura aspră a sutanei. Pentru a-l iubi doar privindu-l.

Foarte repede își dădu seama de futilitatea acestui efort. Descoperi că surorile superioare îi monopolizau pe preoți și pe episcopi cu îndoieli biblice mai sofisticate decât ar fi fost vreodată ale ei și că puteau trece ani buni până să ajungă în preajma părintelui Mulligan. Ajunse să fie neliniștită și nefericită la mănăstire. Făcu o eczemă alergică rebelă a pielii capului de la frecarea neîncetată a vălului ei de călugăriță. Simțea că vorbea engleza mai bine decât oricine altcineva. Asta o făcea mai singură decât oricând.

La un an după intrarea în mănăstire, tatăl ei începu să primească niște scrisori care-l nedumereau. *Dragul meu Papa, Sunt bine și fericită în slujba Fecioarei. Dar Koh-i-noor pare nefer-*

ricită și tânjește după casă. Dragul meu Papa, Astăzi, Koh-i-noor a vomat după prânz și are febră. Dragul meu Papa, Mâncarea de la mânăstire nu pare să îi priască lui Koh-i-noor, deși mie îmi place destul de mult. Dragul meu Papa, Koh-i-noor este necăjită pentru că familia nu pare nici s-o înțeleagă, nici să se îngrijească de starea ei ...

În afară de faptul că era (la vremea aceea) numele celui mai mare diamant din lume, reverendul E. John Ipe nu cunoștea nici un alt Koh-i-noor. Se întreba cum de a fost posibil ca o fată cu nume musulman să ajungă într-o mânăstire catolică.

Mama lui Baby Kochamma fu cea care își dădu în cele din urmă seama că Koh-i-noor nu era nimeni altcineva decât Baby Kochamma. Își aminti că, în urmă cu mulți ani, îi arătase lui Baby Kochamma o copie a testamentului tatălui ei (bunicul lui Baby Kochamma) în care, descriindu-și nepoții, acesta scrisese: *Am șapte nestemate, dintre care una este Koh-i-noor a mea*. Continua prin a lăsa moștenire fiecăruia dintre ei sume mici de bani și bijuterii, fără a preciza vreodată pe cine considerase el a fi Koh-i-noor. Mama lui Baby Kochamma își dădu seama că, fără vreun motiv anume pe care ea să îl poată identifica, Baby Kochamma presupusese că bătrânul se referise la ea — și după toți acei ani, la mânăstire, știind că înainte de-a fi puse la poștă toate scrisorile ei erau citite de maica superioară, o reînviase pe Koh-i-noor pentru a comunica familiei ei problemele care o frământau.

Reverendul Ipe se duse la Madras și își scoase fiica de la mânăstire. Ea fu bucuroasă să plece, dar insistă să nu se reconvertească și, pentru tot restul zilelor ei, rămase romano-catolică. Reverendul Ipe își dădu seama că fiica lui dobândise deja o „reputație” și nu existau șanse să își găsească un soț. Decise că, întrucât nu putea avea un soț, nu era nimic rău în a fi instruită. Așa că aranjase ca ea să urmeze cursuri la Universitatea Rochester, în America.

Doi ani mai târziu, Baby Kochamma se întoarse de la Rochester cu o diplomă în Peisagistică, dar mai îndrăgostită ca niciodată de părintele Mulligan. Nu rămăsese nici urmă din fata zveltă, atrăgătoare, care fusese. În anii petrecuți la

Rochester, Baby Kochamma devenise extrem de grasă. De fapt, mai exact spus, obeză. Până și micul și timidul Chelappen Croitorul de la Podul Chungam insistă să încaseze preț de sahariană pentru bluzele ei de sari.

Ca să-i alunge gândurile negre, tatăl ei îi dădu lui Baby Kochamma în grijă grădina din față a Casei din Ayemenem, unde ea creă un spațiu sălbatic, auster, pe care oamenii veneau tocmai din Kottayam să îl vadă.

Era o bucată de pământ circulară, în pantă, în jurul căreia șerpuia o alee pietruită abruptă. Baby Kochamma o transformă într-un labirint luxuriant de tufișuri pitice, stânci și gargui. Floarea pe care o iubea cel mai mult era anthuriumul. *Anthurium andraeanum*. Avea o întregă colecție, „Rubrum”, „Lună de Miere” și o serie întregă de varietăți japoneze. Limbul lor unic, succulent, mergea de la negru cu stropi la roșu-sângeriu și portocaliu strălucitor. Inflorescența lor proeminentă, colorată întotdeauna galbenă. În centrul grădinii lui Baby Kochamma, înconjurat de paturi de flox⁹, un heruvim din marmură urina un arc argintiu nesfârșit într-un bazin puțin adânc, unde înflorea un singur lotus albastru. În fiecare colț al bazinului lăncezea un gnom roz din ipsos, cu obraji trandafirii și cușmă roșie ascuțită.

Baby Kochamma își petrecea după-amiezile în grădina ei. În sari și cizme de cauciuc. Mănuia niște foarfece uriașe de tuns tufișurile cu mânușile ei de grădinărit de un portocaliu aprins. Ca un împlânzitor de lei, împlânzea vițele răsucite și îngrijea cactuși țepoși. Controla creșterea plantelor bonsai și răsfăța orhidee rare. Declarase război vremii. Încerca să cultive flori-de-colț și guava chinezească.

În fiecare noapte își ungea picioarele cu cremă adevărată și împingea în jos pielitele unghiilor de la picioare.

De curând, după ce suportase mai bine de jumătate de secol de atenție continuă, minuțioasă, grădina ornamentală fusese abandonată. Lăsată în voia sorții, crescuse încâlcită și sălbatică, precum un circ în care animalele și-au uitat gium-

⁹ Plantă de grădină, fam. *Polemoniaceae*. (N.t.)

bușlucurile. Buruiana comunistă, cum o numeau oamenii (pentru că înflorea în Kerala aidoma comunismului), sufocase plantele mai exotice. Doar cârceii de viță continuau să crească, la fel ca unghiile de la picioarele unui cadavru. Pătrunseseră prin nările gnomilor roz din ipsos și înflureau în capetele lor goale, dându-le un aer pe jumătate surprins, pe jumătate gata să strănute.

Cauza acestui abandon subit, neceremonios, era o nouă dragoste. Baby Kochamma instalase pe acoperișul Casei din Ayemenem o antenă parabolică. Prezida Lumea din sufragerie prin intermediul televiziunii prin satelit. Exaltarea imposibilă pe care acest fapt o trezea în Baby Kochamma nu era greu de înțeles. Nu era ceva care să se fi petrecut treptat. Se întâmplase peste noapte. Blonde, războaie, foamete, fotbal, sex, muzică, lovituri de stat — soseau toate cu același tren. Descindeau laolaltă. Stăteau în același hotel. Iar în Ayemenem, unde pe vremuri sunetul cel mai puternic fusese claxonul muzical al unui autobuz, puteau fi convocate acum, ca niște servitori, războaie întregi, foametea, masacre pitorești și Bill Clinton. Și așa, Baby Kochamma urmări jocurile din liga Americană NBA, crichet zi-lumină și toate turneele de tenis din Marele Șlem. În timpul săptămânii urmărea *Tânăr și neliniștit* și *Santa Barbara*, în care blonde fragile cu ruj pe buze și coafuri țepene de fixativ seduceau androizi și își apărau imperiile sexuale. Lui Baby Kochamma îi plăceau hainele lor lucitoare și replicile spirituale, malițioase. În timpul zilei îi reveneau crâmpetele dispartate din ele, făcând-o să chicotească.

Kochu Maria, bucătăreasa, mai purta încă cerceii groși din aur care îi desfiguraseră pentru totdeauna lobii urechilor. Ea prefera show-urile de genul *Mania luptei*, în care Hulk Hogan și D1 Perfect, ale căror gâturi erau mai groase decât capetele, purtau colanți Lycra cu paiete și se băteau unul pe celălalt cu brutalitate. Râsul lui Kochu Maria avea în el acea sonoritate ușor crudă pe care o au uneori copiii mici.

Stăteau ziua întregă în sufragerie, Baby Kochamma pe scaunul de plantator cu brațe lungi sau pe șezlong (în funcție de starea picioarelor ei), Kochu Maria lângă ea, pe par-

doseală (navigând pe canale când putea), închise amândouă într-o tăcere de Televiziune zgomotoasă. Părul uneia alb ca zăpada, al celeilalte vopsit negru tăciune. Participau la toate concursurile, profitau de toate reducerile anunțate și, în două ocazii, câștigaseră un tricou și un termos pe care Baby Kochamma le ținea încuiate în dulapul ei.

Baby Kochamma iubea casa din Ayemenem și păstra cu grijă mobila pe care o moștenise supraviețuind tuturor celorlalți. Vioara lui Mammachi și pupitrul pentru partituri, dulapurile Ooty, scaunele împletite din plastic, paturile din Delhi, măsuța vieneză de toaletă, cu mânere rotunde din fildeș crăpat. Masa de sufragerie din lemn de trandafir făcută de Velutha.

Era speriată de foametea prezentată de BBC și de războaiele televizate pe care le întâlnea în timp ce naviga pe canale. Vechile ei spaima de Revoluție și de amenințarea marxist-leninistă fuseseră reaprinse de noile neliniști transmise de televiziune privitoare la numărul crescând de oameni disperați și deposezați. Privea epurările etnice și genocidul ca pe amenințări directe la adresa mobilierului ei.

Ținea ușile și ferestrele ferecate când nu le utiliza. Își folosea ferestrele în scopuri bine definite. Pentru o Gură de Aer Proaspăt. Pentru a Plăti Laptele. Pentru a Elibera o Viespe Prinsă Înăuntru (pe care Kochu Maria era pusă să o vâneze prin casă cu un prosop).

Își încuia până și frigiderul trist, cu vopseaua scorojindu-se, în care își ținea stocurile săptămânale de gogoși cu cremă pe care Kochu Maria i le aducea de la Bestbakery din Kottayam. Și cele două sticle cu apă de orez pe care o bea în locul apei obișnuite. Pe raftul de sub tăvița frigiderului ținea ce mai rămăsese din serviciul de masă cu sălcii al lui Mammachi.

Punea duzina (sau câte or fi fost) de sticle cu insulină cumpărate de Rahel în compartimentul pentru brânză și unt. Bănuia că în zilele acelea până și inocenții cu ochii rotunzi puteau fi speculanți de oale, sau ahtiați după gogoși cu cremă, sau diabetici hoți colindând Ayemenemul după insulină importată.

Nu avea încredere nici măcar în gemeni. Îi decretase Capabili de Orice. Pur și simplu orice. *Ar putea chiar să își fure cadourile înapoi*, gândea ea, și își dădea seama cu o strângere de inimă cât de repede reîncepuse să gândească despre ei de parcă ar fi fost din nou o singură entitate. După toți acei ani. Hotărâtă să nu lase trecutul să o înfioare, își schimbă gândul de îndată. *Ea. Ea și-ar putea fura cadoul înapoi.*

O privi pe Rahel stând la masă și remarcă aceeași disimulare stranie, capacitatea de-a sta foarte nemișcat și foarte liniștit pe care părea să o stăpânească Estha. Baby Kochamma era puțin intimidată de tăcerea lui Rahel.

— Deci! spuse ea. Cu glasul strident, ezitant. Ce planuri ai? Cât ai să rămâi? Te-ai hotărât?

Rahel încercă să spună ceva. Sunetele ieșiră răgușite. Ca o tinichea. Se îndreptă spre fereastră și o deschise. Pentru o Gură de Aer Proastă.

— Închide-o când ai terminat, spuse Baby Kochamma, și își zăvorî fața ca pe un dulap.

Nu mai puteai vedea râul de la fereastră.

Se putuse, până când a închis Mammachi veranda din spate cu prima ușă glisantă-pliantă din Ayemenem. Portretele în ulei ale reverendului E. John Ipe și ale lui Aleyooty Ammachi (străbunicii lui Estha și Rahel) fură date jos de pe veranda din spate și mutate în cea din față.

Acum atârnav acolo, Cel Mic și Binecuvântat și soția lui, de-o parte și de alta a capului împăiat de bizon.

Reverendul Ipe zâmbea cu zâmbetul lui încrezător de strămoș camerei, nu râului.

Aleyooty Ammachi părea mai ezitantă. De parcă ar fi vrut să se întoarcă și n-ar fi putut. Poate nu era atât de ușor pentru ea să abandoneze râul. Cu ochii privea în direcția în care privea și soțul ei. Cu inima privea în altă parte. Cerceii ei anoști, masivi, *kunukku*¹⁰ grei, din aur (dovezi ale Bunătății Celui Mic și Binecuvântat) îi întinseseră lobi urechilor și îi atârnav

¹⁰ Cercei specifici Kealei, foarte vechi, purtați de creștini, dar și de paria; constau într-un lăntișor (de aur sau, în cazul intangibililor, de fier) la capătul cărui atârnavă o biluță. (N.T.)

până la umeri. Prin găurile din urechile ei puteai vedea râul fierbinte și copacii întunecați care se aplecau în el. Și pescarii în bărcile lor. Și peștii.

Deși nu mai puteai vedea râul din casă, așa cum scoica are mereu suflul mării, Casa din Ayemenem mai avea încă un suflu al râului.

Un suflu năvalnic, vijelios, alunecos.

De la fereastra sufrageriei la care stătea, cu vântul în păr, Rahel putea vedea ploaia răpând pe acoperișul de tablă ruginită al clădirii care fusese cândva fabrica de murături a bunicii ei.

Murături & Conserve Paradis.

Se afla între casă și râu.

Obişnuiau să facă murături, sucuri acidulate de fructe, dulcetuuri, praf de curry și ananas conservat. Și dulceață de banane (ilegal) după ce fusese proscrisă de OPA (Organizația Produselor Alimentare) deoarece, conform specificațiilor lor, nu era nici dulceață, nici jeleu. Prea subțire pentru un jeleu, prea groasă pentru o dulceață. O consistență ambiguă, inclasificabilă, spuseseră ei.

Conform scriptelor lor.

Privind acum în urmă, lui Rahel i se părea că această dificultate cu clasificarea întâmpinată de familia ei depășea cu mult problema dulceață-jeleu.

Poate Ammu, Estha și cu ea erau cei mai răi transgresori. Dar nu erau numai ei. Mai erau și ceilalți. Cu toții încălcase regulile. Trecuseră cu toții în teritoriu interzis. Umblaseră cu toții la legile care stabileau cine trebuia iubit și cum. Și cât de mult. Legile care făceau bunicile bunici, unchii unchi, mamele mame, verișoarele verișoare, dulceața dulceață și jeleul jeleu.

A existat o vreme când unchii deveneau tați, mamele iubite, iar verișoarele mureau și erau înmormântate.

A existat o vreme când inimaginabilul a devenit imaginabil, iar imposibilul s-a întâmplat în realitate.

Chiar înaintea înmormântării lui Sophie Mol, poliția l-a găsit pe Velutha.

Brațele lui aveau pielea de găină acolo unde cătușele îi atingeau pielea. Cătușe reci cu miros metalic, acru. Ca barele de autobuz și mirosul mâinilor taxatorului din autobuz care le ține.

Când totul se sfârșise, Baby Kochamma spuse „Cine seamănă vânt culege furtună”. De parcă ea nu ar fi avut nimic în comun cu Semănatul și cu Culesul. Se întoarse pe picioarele ei mici la broderia ei „în cruciulițe”. Degetele ei mici de la picioare nu atingeau niciodată podeaua. Fusese ideea ei ca Estha să fie Returnat.

Suferința și amărăciunea lui Margaret Kochamma la moartea fiicei ei se încolăcise în ea ca un arc furios. În zilele cât a mai stat acolo, înainte de-a se fi întors în Anglia, nu spunea nimic, dar îl pocnea ori de câte ori putea pe Estha.

Rahel o privea pe Ammu făcând micul cufăr al lui Estha.

— Poate că au dreptate, spuse șoapta lui Ammu. Poate că un băiat are nevoie de un Baba.

Rahel văzu că ochii îi erau împietriți și roșii.

Consultaseră o Expertă în Gemeni din Hyderabad. Ea le răspunsese în scris că nu era indicat să se separe gemenii monoziagoți, dar că gemenii bivitelini nu difereau de frații obișnuiți și, deși ar fi cunoscut suferința normală a copiilor proveniți din familii destrămate, nu ar fi fost nimic mai mult decât atât. Nimic ieșit din comun.

Astfel, Estha fu Returnat într-un tren cu cufărul lui de tablă și pantofii bej, ascuțiți, înfășurați în sacul kaki de haine. Clasa întâi, noaptea cu Trenul Poștal spre Mardas și apoi, cu un prieten al tatălui lui, de la Madras la Calcutta.

Avea o cutie de alimente cu sandvișuri cu roșii. Și un termos Vultur cu un vultur. Avea imagini îngrozitoare în cap.

Ploaie. Apă involburată, ca cerneala. Și un miros. Dulceag-grețos. Ca trandafirii vechi în adierea vântului.

Dar, mai rău decât orice altceva, purta în el amintirea unui bărbat tânăr cu gura unui om bătrân. Amintirea unui chip tumefiat și a unui zâmbet strivit, răsturnat. A unei bălți tot mai mari de lichid limpede cu un bec fără abajur reflectat în ea. A unui ochi injectat cu sânge care se deschisese,

rătăcise și apoi își fixase privirea asupra lui. Estha. Și ce făcuse Estha? Privise în acel chip iubit și spusese: Da.

Da, el era.

Cuvântul la care nu putea ajunge caracatița lui Estha: *Da*. Absorbția nu părea să fie de vreun ajutor. Era instalat acolo, adânc înăuntrul unui pliu sau al unei cute, ca un puf de mango între molari. Care nu putea fi extras.

Din punct de vedere pur practic, poate că ar fi mai corect să spunem că totul a început o dată cu venirea lui Sophie Mol la Ayemenem. Probabil că este adevărat că lucrurile se pot schimba peste noapte. Că sunt suficiente câteva zeci de ore pentru a afecta mersul unor vieți întregi. Și că, atunci când o fac, acele câteva zeci de ore, ca resturile recuperate dintr-o casă arsă — ceasul carbonizat, fotografia pârlită, mobila pârjolită —, trebuie reînviat din ruine și examinate. Păstrate. Justificate.

Evenimentele mărunte, lucrurile obișnuite, sfărâmate și reconstituite. Îmbibate cu semnificații noi. Ele devin deodată oasele albite ale unei povești.

Și totuși, a spune că totul a început cu venirea lui Sophie Mol la Ayemenem este doar un posibil mod de-a privi lucrurile.

În aceeași măsură s-ar putea afirma că totul a început de fapt cu mii de ani în urmă. Cu mult înainte de venirea marxiștilor. Înainte ca britanicii să cucerească Malabarul, înaintea Dominației olandeze, înainte de sosirea lui Vasco da Gama, înainte de cucerirea Calicutului de către Zamorin. Înainte ca trei episcopi sirieni în robe purpurii, uciși de portughezi, să fie găsiți plutind pe mare, cu șerpi de mare călătorindu-le, încolăciți, pe piept și stridii înnodate în bărbile încâlcite. S-ar putea susține că a început mult înainte ca creștinismul să sosească într-o barcă și să se răspândească în Kerala precum ceaiul dintr-un piculeț de ceai.

Că a început de fapt în zilele în care au fost făurite Legile Dragostei. Legile care stabileau cine trebuie iubit și cum. Și cât de mult.

Însă, din considerente practice,
într-o lume iremediabil practică...

Molia lui Pappachi

...era o zi cu cer senin în decembrie șaiszeci și nouă (o mie nouă sutele mut). Era acel gen de perioadă din viața unei familii în care se întâmplă ceva care să trezească moralitatea ascunsă din locul ei de odihnă, făcând-o să se ridice la suprafață și să plutească o vreme. La vedere. Să o poată vedea toată lumea.

Un Plymouth azuriu, cu soarele în coada lui de rândunică, trecu în viteză pe lângă câmpuri tinere de orez și arbori bătrâni de cauciuc, în drum spre Cochîn. Ceva mai departe, într-o țară mică, cu peisaje asemănătoare (jungle, râuri, câmpuri de orez, comuniști), erau aruncate suficiente bombe pentru a o acoperi în întregime cu cincisprezece centimetri de oțel. Aici însă era pace și familia din Plymouth călătorea fără teamă sau presimțiri funeste.

Plymouth-ul îi aparținuse lui Pappachi, bunicul lui Rahel și al lui Estha. Acum, că el era mort, îi aparținea lui Mammachi, bunica lor, iar Rahel și Estha erau în drum spre Cochîn să vadă pentru a treia oară *Sunetul muzicii*. Știa toate cântecele pe de rost.

După aceea, urmau să stea cu toții la hotelul Regina Mării, cu mirosul lui de mâncare veche. Rezervările fuseseră făcute. În zorii zilei următoare aveau să meargă la Aeroportul Cochîn să o ia pe fosta soție a lui Chacko — mătușa lor englezoaică, Margaret Kochamma — și pe verișoara lor, Sophie Mol, care veneau de la Londra să petreacă Crăciunul la Aye-menem. Cu câteva luni în urmă, cel de-al doilea soț al lui Margaret Kochamma, Joe, murise într-un accident de ma-

șină. Când Chacko a auzit de accident le-a invitat la Ayemenem. Spunea că nu poate să suporte gândul că ele petrec un Crăciun singuratic, trist, în Anglia. Într-o casă plină de amintiri.

Ammu spunea că Chacko nu încetase niciodată să o iubească pe Margaret Kochamma. Mammachi nu era de acord. Îi plăcea să creadă că Chacko nici nu o iubise vreodată.

Rahel și Estha nu o întâlniseră niciodată pe Sophie Mol. Auziseră însă multe despre ea în cea ultimă săptămână. De la Baby Kochamma, Kochu Maria și chiar Mammachi. Nici ele nu o cunoscuseră, dar se purtau cu toate de parcă ar fi știut-o deja. Fusesse săptămâna *Ce O Să Creadă Sophie Mol?*

Toată săptămâna, Baby Kochamma trăsesse neîncetat cu urechea la conversațiile particulare ale gemenilor și, ori de câte ori îi surprindea vorbind în malayami, le percepea o mică amendă dedusă de la sursă. Din banii lor de buzunar. Îi făcuse să scrie rânduri întregi — „impuneri“, le spunea ea — *voi vorbi mereu în engleză, voi vorbi mereu în engleză*. De câte o sută de ori fiecare. Când terminau, ea le însemna cu creionul roșu pentru a se asigura că rândurile vechi nu erau reciclate în folosul unor noi pedepse.

Îi făcuse să repete un cântec englezesc de călătorie pentru drumul de întoarcere. Trebuiau să formeze corect cuvintele și să fie cu precădere atenți la pronunție. Pro *NUNȚI* ia.

*BucurAși-vă întru Do-Omnul Me-Ereu
Și din nou vă spun bucurAși-vă,
BucurAși-vă,
BucurAși-vă,
Și din nou vă spun BucurAși-vă.*

Numele întreg al lui Estha era Esthappen Yako. Al lui Rahel era Rahel. Până Una Alta nu aveau nume de familie, deoarece Ammu se gândea să revină la numele ei de fată, deși spunea că o femeie nu prea avea de ales când trebuia să opteze între numele soțului și acela al tatălui.

Estha purta pantofii lui bej cu vârf ascuțit și moțul lui de Elvis. Moțul lui pentru Ieșiri Speciale. Cântecul lui preferat interpretat de Elvis era *Party*. „*Some people like to rock, some people like to roll*“, fredona el, când nu-l privea nimeni, zăn-

gănind o paletă de badmington, arcuindu-și buzele ca Elvis. „*But moonin' an' a-groonin' gonna satisfy mah soul, less have a pardy...*“

Estha avea ochi somnoroși, oblici, iar noii lui incisivi aveau încă marginile inegale. Dinții cei noi ai lui Rahel așteptau în gingii, așa cum așteaptă cuvintele în stilou. Toți erau nedumeriți că o diferență de optsprezece minute putea produce o asemenea discrepantă în apariția incisivilor.

Cea mai mare parte a părului lui Rahel îi stătea în vârful capului ca o fântână. Era ținut laolaltă de o *Dragoste-în-Tokio* — două bile pe un elastic, nici o legătură cu *Dragostea* sau cu Tokyo. În Kerala, *Dragoste-în-Tokio*-urile au rezistat cu bine trecerii timpului, și până și astăzi, dacă ai cere una în orice magazin respectabil de articole pentru femei, asta ai primi. Două bile pe un elastic.

Ceasul de jucărie al lui Rahel avea ora pictată pe el. Două fără zece. Una dintre ambițiile ei era să aibă un ceas la care să poată schimba ora ori de câte ori dorea (ceea ce, după ea, însemna scopul primordial al Timpului). Ochelarii ei din plastic, roșii cu rame galbene, făceau lumea să pară roșie. Ammu spunea că nu erau buni pentru ochi și o sfătuisese să îi poarte cât mai rar posibil.

Rochița ei de Aeroport era în valiza lui Ammu. Avea și pantalonăși bufanți speciali, asortați.

Chacko conducea. Era cu patru ani mai mare decât Ammu. Rahel și Estha nu îi puteau spune Chacken pentru că, atunci când o făceau, el îi numea Chetan și Cheduthi. Dacă îi spuneau Ammaven, el îi numea Appoi și Ammai. Dacă îi spuneau Unchiule, el îi numea Mătușică, ceea ce era jenant în Public. Așa că îi spuneau Chacko.

Camera lui Chacko era înșesată cu cărți, din podea până în tavan. Le citise pe toate și cita fragmente lungi din ele fără vreun motiv aparent. Sau, cel puțin, fără vreunul pe care oricine altcineva să-l poată intui. De exemplu, în dimineața aceea, pe când ieșeau cu mașina pe poartă, luându-și rămas-bun în gura mare de la Mammachi pe verandă, Chacko spusese deodată: „*În cele din urmă Gatsby se dovedi OK; ceea ce îl apăsa pe Gatsby, pulberea sordidă ce plutea în calea visuri-*

lor sale, fu ceea ce îmi obtură temporar interesul cu privire la frământările fără rost și elanurile omenesti incendiare.”

Toți erau atât de obișnuiți, încât nu se mai oboseau să își dea ghionturi sau să facă schimb de priviri. Chacko fuse-se Bursier Rhodes la Oxford și i se permiteau excese și excentricități inaccesibile altora.

Susținea că scrie o Biografie a Familiei, pe care Familia ar trebui să îl plătească pentru a nu o publica. Ammu zicea că în familie exista o singură persoană care să fie un candidat potrivit pentru șantajul biografic, și aceasta era chiar Chacko.

Desigur, asta era atunci. Înaintea Terorii.

În Plymouth, Ammu stătea în față, lângă Chacko. Împlinea în anul acela douăzeci și șapte de ani, și în adâncul inimii ducea conștiința apăsătoare a faptului că, pentru ea, viața fusese trăită. Avusese o ocazie. Făcuse o greșală. Se căsătorise cu bărbatul nepotrivit.

Ammu a terminat-o cu școala în anul în care tatăl ei a demisionat din postul pe care îl avea la Delhi și s-a mutat în Ayemenem. Pappachi susținea că studiile la colegiu erau o cheltuială inutilă pentru o fată, așa că Ammu n-a avut altă opțiune decât să părăsească Delhi-ul și să se mute cu ei. Pentru o tânără nu era mare lucru de făcut în Ayemenem în afara faptului de-a aștepta propuneri de căsătorie în timp ce își ajuta mama la treburile casei. Cum tatăl ei nu avea destui bani pentru a aduna o dotă rezonabilă, în întâmpinarea lui Ammu nu veni nici o propunere. Trecură doi ani. Cea de-a optsprezecea ei aniversare sosi și se duse. Neobservată, sau cel puțin neremarkată de părinți. Ammu era deja disepartată. Ziua întreagă visa că scapă din Ayemenem și din ghearele violentului ei tată și de mama ei plină de amărăciune și de mult suferindă. Urzi o serie de mici planuri chinuite. În cele din urmă, unul funcționează. Pappachi fu de acord să o lase să își petreacă vara cu o mătușă îndepărtată care locuia la Calcutta.

Acolo, la o petrecere de nuntă, își întâlnește Ammu viitorul soț.

Era venit în concediu din Assam, unde lucra ca administrator-adjunct al unei plantații de ceai. Familia lui, cândva

zamindari¹ înstăriți, migrase după Împărțire din Bengalul de Est în Calcutta.

Era un bărbat scund, dar bine clădit. Plăcut la înfățișare. Purta ochelari de modă veche care îl făceau să pară onest și îi dezmințeau total șarmul ușuratic și simțul tineresc, dar complet dezarmant, al umorului. Avea douăzeci și cinci de ani și lucra deja de șase ani pe plantațiile de ceai. Nu fusese la colegiu, ceea ce explica umorul lui școlăresc. O ceru în căsătorie pe Ammu la cinci zile după prima lor întâlnire. Ammu nu se prefăcu a fi îndrăgostită de el. Cântări doar șansele și acceptă. Gândea că orice, oricine, ar fi mai bun decât reîntoarcerea la Ayemenem. Le scrisse părinților ei informându-i asupra deciziei pe care o luase. Ei nu îi răspunseră.

Ammu avu o nuntă sofisticată la Calcutta. Mai târziu, privind în urmă, Ammu își dădu seama că sclipirea oarecum febrilă din ochii mirelui ei nu fusese dragoste, nici măcar exaltare la perspectiva fericirii carnale, ci aproximativ opt măsuri mari de whisky. Curat. Atâta tot.

Socrul lui Ammu era Președintele Comitetului Căilor Ferate și ducea dorul Boxului de la Cambridge. Era Secretar al ABBA — Asociația Bengaleză de Box Amator. Făcu cadou tinerei perechi un Fiat roz-prăfuit, vopsit la comandă, cu care plecă el personal după nuntă, cu toate bijuteriile și cele mai frumoase cadouri primite de tineri. Murise înainte de nașterea gemenilor — pe masa de operație, în timpul extirpării vezicii biliare. La incinerarea lui au luat parte toți boxerii din Bengal. O congregație de îndoliați cu maxilare puternice și nasuri rupte.

Când Ammu și soțul ei se mutară la Assam, Ammu, frumoasă, tânără și obrăznicuță, ajunse deliciul Clubului Plantatorilor. Purta la sariuri bluze cu spatele gol și o geantă din lamé argintiu pe lanț. Fuma țigarete lungi dintr-un port-țigaret de argint și învățase să facă rotocoale perfecte de fum. Soțul ei se dovedi a fi nu numai un băutor înrăit, ci un alcoolice notoriu, cu rătăcirile și șarmul tragic ale unui alcoolice. Au existat lucruri la el pe care Ammu nu le-a înțeles niciodată. Mult după ce îl părăsise, ea tot se mai întreba de ce

¹ Proprietari de pământuri. (N.T.)

mințea el atât de grosolan când nu era nevoie. *Mai ales* când nu era nevoie. De exemplu, într-o discuție cu prietenii, menționase despre cât de mult îi plăcea somonul afumat, când Ammu știa că, de fapt, îl ura. Sau venea acasă de la club și îi spunea lui Ammu că a văzut *Meet Me in St Louis*, când văzuseră de fapt *The Bronze Buckaroo*. Când ea îl lua la întrebări în privința acestor lucruri, el nu se explica și nu se scuza niciodată. Chicotea doar, exasperând-o pe Ammu mai mult decât crezuse ea că ar fi posibil.

Ammu era gravidă în luna a opta când izbucni războiul cu China. Era octombrie 1962. Soțiile și copiii plantatorilor erau evacuați din Assam. Ammu, cu o sarcină prea avansată ca să călătorească, rămase pe plantație. În noiembrie, după o călătorie cumplită cu autobuzul la Shillong, pe un drum plin de hopuri, în toiul zvonurilor privitoare la ocupația chineză și la înfrângerea iminentă a Indiei, se născură Estha și Rahel. La lumina lumânării. Într-un spital cu ferestrele camuflate. Ieșiră fără prea multe fasoane, la o distanță de optsprezece minute unul de altul. Doi micuți, în locul unuia mare. Foci gemene, lucind de sucii mamei lor. Zbârcite de efortul de-a se fi născut. Înainte de-a închide ochii să doarmă, Ammu îi controlă să vadă dacă nu aveau malformații.

Numără patru ochi, patru urechi, două guri, două nasuri, douăzeci de degete de mânuțe și douăzeci de degete de picioare, toate perfecte.

Nu remarcă sufletul unic siamez. Era bucuroasă că îi avea. Tatăl lor, întins pe o banchetă tare pe coridorul spitalului, era beat.

Când gemenii aveau doi ani, bețiile tatălui lor, agravate de singurătatea vieții de pe plantația de ceai, îl aduseseră într-un stadiu de toropeală alcoolică. Zile întregi nu făcea decât să zacă în pat fără a se duce la lucru. În cele din urmă, directorul lui englez, dl Hollick, îl convocă în bungalow-ul lui pentru o „discuție serioasă”.

Ammu stătea pe veranda casei, așteptând nerăbdătoare întoarcerea soțului ei. Era convinsă că unicul motiv pentru care Hollick voise să îl vadă era acela de-al concedia. Fu surprinsă când îl văzu întorcându-se cu un aer afectat, dar nu distrus. Dl Hollick îi propusese ceva, îi zise el lui Ammu, pe

care trebuia să îl discute cu ea. Începu oarecum evaziv, evitându-i privirea, dar pe măsură ce vorbea căpăta curaj. Privită din considerente practice, era o propunere care pe termen lung avea să îi avantajeze pe amândoi, spuse el. De fapt, pe *toți*, dacă luau în considerare educația copiilor.

Dl Hollick fusese deschis cu tânărul său asistent. Îl informase asupra plângerilor primite din partea muncitorilor, ca și de la ceilalți manageri adjuncți.

— Mă tem că nu am de ales, spuse el, decât să îți cer să îți dai demisia.

Lăsă tăcerea să își intre în drepturi. Îl lăsă pe omul demn de milă așezat de cealaltă parte a mesei să înceapă să tremure. Să plângă. Apoi Hollick vorbi din nou.

— Mă rog, *s-ar putea* să existe de fapt o posibilitate... poate am putea aranja ceva. Gândește pozitiv, spun eu întotdeauna. Numără-ți binecuvântările.

Hollick se întrerupse pentru a comanda cafea neagră.

— Ești un om foarte norocos, știi, familie minunată, copii frumoși, așa o soție atrăgătoare...

Aprinse o țigaretă și lăsă chibritul să ardă până ce nu îl mai putu ține.

— O soție *extrem* de atrăgătoare...

Plânsul încetă. Ochi căprui mirați priviră în unii verzi, ademenitori, cu vinișoare roșii. La cafea, dl Hollick propuse ca Baba să plece o vreme. Într-o vacanță. La o clinică, poate, pentru tratament. Atâta vreme cât i-ar fi trebuit ca să se facă bine. Iar între timp, cât era el plecat, dl Hollick sugera ca Ammu să fie trimisă în bungalow-ul lui, să se „aibă grijă de ea”.

Existau deja pe plantație o serie de copii zdrențăroși, cu pielea deschisă, pe care Hollick îi lăsase moștenire culegătoarelor de ceai pe care le îndrăgise. Aceasta era prima lui incursiune în cercul managerial.

Ammu privea cum gura soțului ei se mișca formând cuvinte. Nu zise nimic. El fu stânjenit, apoi infuriat de tăcerea ei. Deodată se repezi la ea, o înșfăcă de păr, o pocni, după care leșină din cauza efortului. Ammu luă cea mai grea carte pe care o găsi pe raft — *Atlasul Geografic „Reader's Digest”* — și îl lovi cât putu de tare cu ea. În cap. În picioare. În spate

și în umeri. Când el își recăpătă cunoștința, fu uimit de vână-tăi. Se scuză în mod abject pentru violență, dar începu s-o piseze imediat referitor la ajutorul ei în vederea transferului. Acesta deveni un leitmotiv. Violența beției urmată de pisălogeliile de după beție. Ammu fu scârbită de mirosul medicinal de alcool trezit pe care îl emana pielea lui și de voma uscată, închegată, care îi încrusta ca o plăcintă gura în fiecare dimineață. Când accesese lui de violență începură să îi includă și pe copii, și începu războiul cu Pakistanul, Ammu își părăsi soțul și se întoarse, nepoftită, la părinții ei, în Ayemenem. La toate cele de care fugise cu doar câțiva ani în urmă. Exceptând faptul că acum avea doi copii mici. Și nu mai avea vise.

Pappachi nu îi crezu povestea — nu pentru că ar fi avut o părere bună despre soțul ei, ci pur și simplu pentru că nu credea că un englez, *orice* englez, ar râvni la soția unui alt bărbat.

Ammu își iubea copiii (desigur), însă vulnerabilitatea lor cu ochi mari și disponibilitatea lor de a iubi oameni care nu îi iubeau cu adevărat o exasperau și o făceau uneori să vrea să îi rănească — doar ca să-i învețe minte, ca o măsură de protecție.

Era ca și cum fereastra prin care dispăruse tatăl lor fusese lăsată deschisă pentru ca oricine să poată intra și să fie bine venit.

Pentru Ammu, gemenii ei arătau ca o pereche de broscuțe mici, zăpăcite, captivate una de tovarășia alteia, hoinărind braț la braț pe o șosea ultra-aglomerată. Ignorând total ceea ce le pot face camioanele broaștelor. Ammu îi veghea cu strășnicie. Veghea o tensiona, o făcea să fie încordată. Era iute în a-și dojeni copiii, dar și mai iute în a se simți jignită în numele lor.

În ceea ce o privea, știa că nu vor mai exista ocazii. Acum nu mai exista decât Ayemenem. O verandă din față și o verandă din spate. Un râu încins și o fabrică de conserve.

Iar pe fundal, mirolăitul constant, intens și tânguitor al dezaprobării locale.

În primele luni de după întoarcerea în casa părintească, Ammu învăță repede să recunoască și să disprețuiască ură-

tul chip al compătimirii. Rudele bătrâne de sex feminin, cu bărbi incipiente și câteva bărbii tremurătoare, făcură călătorii de-o noapte la Ayemenem pentru a o compătimi în privința divorțului. Îi strânseseră genunchiul și o sorbiră din priviri. Ea se luptase cu nevoia de-a le pocni. Sau de-a le răsuci sfârcurile. Cu o cheie de piulițe. Ca Chaplin în *Timpuri noi*.

Când se privea în fotografiile de nuntă, Ammu simțea că femeia care o privea din ele era altcineva. O mireasă prostituată, împodobită. Sariul ei de mătase de culoarea apusului improșcat cu aur. Inele pe fiecare deget. Puncte albe de pastă de santal peste sprâncenele arcuite. Privindu-se arătând astfel, gura delicată a lui Ammu se strângea într-un zâmbet mic, amar, la această amintire — nu atât a nunții în sine, cât a faptului că se lăsase decorată atât de scrupulos înainte de-a fi dusă la spânzurătoare. Părea atât de absurd. Atât de zadarnic.

Ca șlefuitul lemnului de foc.

Se duse la fierarul satului și își topi verigheta grea, făcând din ea o brățară subțire, cu capete de șerpi, pe care o puse deoparte pentru Rahel.

Ammu știa că nunțile nu erau ceva care să poată fi evitat cu totul. Cel puțin, nu la drept vorbind. Însă pentru tot restul vieții susținu nunțile *mici* în haine obișnuite. Le făcea mai puțin macabre, gândea ea.

Din când în când, ascultând la radio cântece care îi plăceau, Ammu se simțea răscolită. O durere lichidă i se propaga pe sub piele și păreăse ca o vrăjitoare lumea, pentru un loc mai bun, mai fericit. În asemenea zile, era în ea ceva neliniștit, neîmblânzit. De parcă pe moment ar fi lăsat deoparte moralitatea maternității și a divorțului. Până și mersul i se schimba dintr-un mers sigur, de mamă, într-un fel mai sălbatic de mers. Purta flori în păr și secrete magice în priviri. Nu vorbea cu nimeni. Petrecea ore în șir pe malul râului cu micul ei tranzistor în formă de mandarină. Fuma țigarete și înota la miezul nopții.

Ce anume îi dădea lui Ammu această Latură Nesigură? Acest imprevizibil? Era conflictul pe care îl purta în ea. Un amestec imposibil. Tandrețea maternă infinită și dezlănțuirea necugetată a unui terorist sinucigaș. Asta clocotea în ea și asta o aduse în cele din urmă să-l iubească noaptea pe bărba-

tul pe care copiii ei îl iubeau ziua. Să folosească noaptea barca pe care copiii ei o foloseau ziua. Barca pe care stătuse Estha și pe care o găsisese Rahel.

În zilele în care radioul cânta cântecele lui Ammu, toți erau puțin circumspecți în ceea ce o privea. Simțeau oarecum că ea trăia în umbrele de la granița dintre două lumi, dincolo de puterea lor de înțelegere. Că o femeie pe care ei o condamnaseră deja avea acum puțin de pierdut și putea fi, de aceea, periculoasă. Așa că, în zilele în care radioul cânta cântecele lui Ammu, oamenii o evitau, făceau mici ocholuri în jurul ei, deoarece toți erau de acord că era cel mai bine să O Lase În Pace pur și simplu.

În alte zile, făcea gropițe adânci atunci când zâmbea.

Avea un chip delicat, fin cizelat, sprâncene negre arcuite ca aripile unui pescăruș în zbor planat, un nas mic, drept, și o piele luminoasă de culoarea nucii. În acea zi senină de decembrie, părul ei rebel, ondulat, se răspândea în șuvițe purtat de vântul din mașină. În bluza fără mâneci a sariului, umerii îi străluceau de parcă ar fi fost dați cu lustru de umeri cu luciu puternic. Uneori era cea mai frumoasă femeie pe care o văzuseră Estha și Rahel. Și uneori nu era.

Pe bancheta din spate a Plymouth-ului, între Estha și Rahel, stătea Baby Kochamma. Ex-călugăriță și stră-mătușă mică în virtutea sorții. Așa cum nefericiților le displac cei la fel de nefericiți ca ei, lui Baby Kochamma îi displăceau gemenii, pentru că îi considera niște copii abandonți, stigmatizați, fără tată. Mai rău, erau Hibrizi pe Jumătate-Hinduși cu care nici un creștin siriatic cu respect de sine nu s-ar fi căsătorit vreodată. Era dornică să îi facă să își dea seama că ei (ca și ea) erau tolerați în Casa din Ayemenem, casa bunicii lor materne, unde nu aveau de fapt nici un drept să fie. Baby Kochamma nu o înghițea pe Ammu, deoarece o vedea răzvrătindu-se în fața unei sorți pe care ea, Baby Kochamma, simțea că o acceptase cu grație. Soarta nefericitelor femei-fără-de-Bărbat. Trista Baby Kochamma, fără-de-părintele-Mulligan. Reușise să se convingă singură în decursul anilor că dragostea ei neconsumată față de părintele Mulligan se

datorase integral rezervelor ei și hotărârii ei de-a face ceea ce se cuvenea.

Se ralie din toată inima părerii generale că o fiică măritată nu are nici o poziție în casa părinților ei. Cât privește o fiică *divorțată* — după Baby Kochamma, n-avea nici o poziție, niciăieri. În ce privește o fiică *divorțată* dintr-o căsătorie din *dragoste*, ei bine, cuvintele nu pot descrie indignarea lui Baby Kochamma. Iar în ce privește o fiică *divorțată* dintr-o căsătorie *intercomunitară* — Baby Kochamma alese, tremurând, să păstreze tăcerea asupra acestui subiect.

Gemenii erau prea mici ca să înțeleagă toate acestea, așa că Baby Kochamma le invidia momentele de mare fericire, când o libelulă pe care o prinseseră le ridica cu piciorușele o pietricică din palmă, sau când aveau permisiunea de-a îmbrăia porcii, sau găseau un ou — cald încă de la găină. Dar mai presus de toate le invidia mângâierea pe care și-o ofereau unul celuilalt. Aștepta de la ei un semn de nefericire. Măcar atât.

Pe drumul de întoarcere de la aeroport, Margaret Kochamma urma să stea în față cu Chacko, pentru că îi fusese soție. Sophie Mol avea să stea între ei. Ammu avea să se mute în spate.

Urmau să fie două sticle cu apă. Apă fiartă pentru Margaret Kochamma și Sophie Mol, apă de la robinet pentru toți ceilalți.

Bagajul urma să stea în portbagaj.

Rahel se gândi că *portbagaj* era un cuvânt frumos. Un cuvânt mult mai bun, în orice caz, decât *rastel*. *Rastel* era un cuvânt groaznic. Ca numele unui pitic. *Rastel Koshy Oommen* — un pitic plăcut, din clasa de mijloc, cu frică de Dumnezeu, cu genunchi joși și cărare într-o parte.

Pe portbagajul de pe acoperișul Plymouth-ului era un afișaj paralelipipedic din placaj căptușit cu metal, pe care scria, pe toate cele patru laturi, *Murături & Conserve Paradis*. Sub inscripție erau pictate sticle cu dulceață de fructe asortate și lămâi picante conservate în ulei comestibil, cu etichete pe care scria, cu litere înflorite, *Murături & Conserve Paradis*. Lângă sticle era o listă a tuturor produselor Paradis și un

dansator *kathakali*² cu fața verde și fustele învolburate. De-a lungul părții inferioare a poalelor unduitoare în formă de S, *Împărați ai Regatului Gustului* — contribuția nesolicitată a Tovarășului K. N. M. Pillai. Era o traducere literală a *Ruchi lokathinde Rajavu*, care suna ceva mai puțin ridicol decât *Împărați ai Regatului Gustului*. Dar cum Tovarășul Pillai le tipărise deja, nimeni nu avusese inima să-i ceară să refacă întreaga comandă de tipărituri. Așa că, din nefericire, *Împărați ai Regatului Gustului* deveni o caracteristică permanentă a etichetelor Murături Paradis.

Ammu spuse că dansatorul *kathakali* era un Hering Roșu și nu avea nici o legătură cu nimic. Chacko zise că dădea un Parfum Regional produselor și avea să le fie de mare folos atunci când vor intra pe Piața de Peste Ocean.

Ammu spuse că afișajul îi făcea să pară ridicoli. Ca un circ ambulat. Cu coadă de rândunică.

Mammachi începuse să facă conserve pentru comercializare puțin după ce Pappachi își dăduse demisia din postul lui guvernamental de la Delhi și venise să trăiască în Ayemenem. Societatea Biblică din Kottayam organiza un târg și o rugase pe Mammachi să prepare puțin din renumita ei dulceată de banane și din murăturile de mango fraged. Se vândură repede, iar Mammachi descoperi că avea mai multe comenzi decât putea face față. Încântată de succes, hotărî să continue cu conservele și dulceța, și curând se trezi ocupată tot anul. Pappachi, la rândul lui, nu prea putea să se adapteze la rușinea pensionării. Era cu șaptesprezece ani mai bătrân decât Mammachi și își dădu seama șocat că era un om bătrân, în timp ce soția lui se afla încă în floarea vârstei.

² Important dans clasic indian care a înflorit în Kerala dintr-un vechi dans de templu; dansatorii care interpretează acest dans-dramă foarte masculin inspirat din mitologia indiană (Ramayana, Mahabharata, Purane) au chipul puternic machiat (în locul măștilor de odinioară) și mișcări pline de forță și ritm. Dat fiind caracterul puternic al dansului, chiar și rolurile feminine sunt, prin tradiție, interpretate de bărbați. (N.t.)

Deși Mammachi suferea de o afecțiune gravă a corneei și era deja aproape oarbă, Pappachi nu o ajuta la făcutul conservelor, deoarece nu o considera o îndeletnicire potrivită unui fost funcționar guvernamental de rang înalt. Fusesse întotdeauna un bărbat gelos, așa că îi displăcea profund atenția de care se bucura dintr-o dată soția lui. Hoinărea fără rost pe proprietatea lor, în costume bine croite, imaculate, desenând cercuri lugubre în jurul movilelor de ardei roșii iuți și șofran proaspăt măcinat, privind-o pe Mammachi supervizând achiziționarea, cântărirea, sărarea și uscarea lămâilor verzi și a fructelor fragede de mango. În fiecare noapte o bătea cu o vază de flori din bronz. Bătăile nu erau noi. Nouă era doar frecvența cu care aveau loc. Într-o noapte, Pappachi rupse arcușul viorii lui Mammachi și îl aruncă în râu.

Apoi, într-o vacanță de vară, Chacko veni acasă de la Oxford. Devenise un bărbat masiv și era, în zilele acelea, puternic de la vâslitul pentru Balliol. La o săptămână după venirea acasă dădu peste Pappachi bătând-o pe Mammachi în birou. Chacko pătrunsese în încăpere, prinsese mâna lui Pappachi ce ținea vaza și i-o răsucise la spate.

— Nu vreau să se mai întâmple asta vreodată, îi spusese tatălui lui. Niciodată.

Pentru tot restul acelei zile, Pappachi stătuse pe verandă și privise fix, împietrit, grădina ornamentală, ignorând vasele cu mâncare pe care i le aducea Kochu Maria. Noaptea, târziu, se duse în birou și își scoase afară balansoarul preferat din mahon. Îl puse jos în mijlocul aleii și îl zdrobi cu o cheie franceză până îl făcu bucățele. Îl lăsă acolo, în lumina lunii, un morman de răchită lăcuită și de lemn făcut țandări. Nu se mai atinse niciodată de Mammachi. Dar nici nu îi mai vorbi tot restul vieții. Când avea nevoie de ceva le folosea pe Kochu Maria sau Baby Kochamma drept intermediari.

Serile, când știa că sunt așteptați musafiri, stătea pe verandă și își cosea la cămăși nasturi care nu lipseau, pentru a da impresia că Mammachi îl neglija. Într-o mică măsură, reuși să strice părerea Ayemenem-ului despre nevestele care lucrau.

Cumpără Plymouth-ul azuriu de la un englez bătrân din Munnar. Deveni o imagine obișnuită în Ayemenem, cobo-

rând impozant în josul drumului îngust în mașina lui lată, părând elegant pe dinafară, dar transpirând din plin în costumele sale de lână. Nu îi permitea lui Mammachi sau oricui altcuiva din familie să îl folosească sau măcar să stea în el. Plymouth-ul era răzbunarea lui Pappachi.

Pappachi fusese Entomolog Imperial la Institutul Pusa. După Independență, din Entomolog Imperial fusese numit Director Asociat, Entomologie. În anul în care demisionase, ajunsese la un rang echivalent cu acela de director.

Cea mai mare înfrângere a vieții lui era că molia pe care o descoperise el nu îi purta numele.

Îi căzuse în băutură într-o seară pe când stătea pe veranda unei case de odihnă, după o zi lungă petrecută pe câmp. Culegând-o, îi remarcase smocurile dorsale neobișnuit de dese. Se uitase mai atent. Cu un entuziasm crescând o preparase, o măsurase și o pusese a doua zi dimineață pentru câteva ore la soare, pentru a se evapora alcoolul. Luase apoi primul tren înapoi spre Delhi. Spre atenția taxonomică și, spera el, spre faimă. După șase luni insuportabile de neliniște, spre marea dezamăgire a lui Pappachi, i se spuse că molia fusese în cele din urmă identificată ca o rasă puțin neobișnuită a unei specii bine cunoscute ce aparținea familiei tropicale Lymantriidae.

Adevărata lovitură veni doisprezece ani mai târziu: ca urmare a unei remanieri taxonomice radicale, lepidopteristii deciseră că molia lui Pappachi era de fapt o specie separată și un gen necunoscut până atunci de știință. La vremea aceea, desigur, Pappachi demisionase și se retrăsese în Aye-menem. Era prea târziu pentru el să își revendice dreptul la descoperire. Molia lui fu numită după Directorul Interimar al Departamentului de Entomologie, un funcționar de rang inferior care îi displicuse dintotdeauna lui Pappachi.

În anii care au urmat, deși fusese prost dispus mult înainte de-a descoperi molia, Molia lui Pappachi fu considerată răspunzătoare de accesele lui de proastă dispoziție și de subitele izbucniri temperamentale. Fantoma ei nocivă — cenușie, păroasă și cu smocuri dorsale neobișnuit de dese — bântui toate casele în care a locuit el. Îi chinui pe el și pe copiii lui și pe copiii copiilor lui.

Până în ziua morții, chiar și în căldura sufocantă din Aye-menem, Pappachi purtă zi de zi un costum bine călcat din trei piese și ceasul de buzunar din aur. Pe măsuta lui de toaletă, lângă colonie și peria de cap din argint, păstră o fotografie de-a lui din tinerețe, cu părul dat cu briantină, făcută într-un atelier foto din Viena, unde urmase un curs de șase luni finalizat printr-o diplomă care îl îndreptățise să ceară postul de Entomolog Imperial. În timpul acelor câteva luni petrecute la Viena luase Mammachi primele ei lecții de vioară. Lecțiile fură întrerupte brusc atunci când profesorul lui Mammachi, Launsky-Tieffenthal, făcu greșeala de a-i spune lui Pappachi că soția lui era extrem de talentată și, după părerea lui, probabil de talie concertistică.

Mammachi lipi, în albumul foto al familiei, tăietura din ziarul *Indian Express* care anunța moartea lui Pappachi. Scria:

Cunoscutul entomolog Shri Benaan John Ipe, fiu al răposatului reverend E. John Ipe din Ayemenem (cunoscut mai ales sub numele de *Punnyan Kunju*), a suferit noaptea trecută un infarct și a decedat la Spitalul General din Kottayam. A acuzat dureri pectorale în jurul orei 1:05 dimineața și a fost transportat de urgență la spital. Sfârșitul a venit la 2:45. În ultimele șase luni, starea de sănătate a lui Shri Ipe nu a fost tocmai bună. Lasă în urmă pe soția sa, Soshamma, și doi copii.

Mammachi a plâns la înmormântarea lui Pappachi și lentilele de contact îi alunecau de colo colo în ochi. Ammu le spuse gemenilor că Mammachi plângea mai mult pentru că era obișnuită cu el decât pentru că îl iubea. Era obișnuită cu el umblând fără rost prin fabrica de conserve, și era obișnuită să fie bătută din când în când. Ammu spuse că ființele umane erau făpturi ale obișnuinței și că era uluitor cu ce fel de lucruri se puteau obișnui.

— Nu trebuie decât să priviți în jur, spuse Ammu, și o să vedeți că lovitul cu vase de alamă este cel mai puțin grav dintre ele.

După înmormântare, Mammachi o rugă pe Rahel să o ajute să își găsească și să își scoată lentilele de contact cu mica pipetă portocalie livrată într-o cutiuță specială. Rahel

o întrebă pe Mammachi dacă, la moartea ei, putea moșteni ea pipeta. Ammu o scoase din cameră și îi dădu o palmă.

— Nu vreau să te mai aud niciodată vorbind cu oamenii despre moartea lor, îi zise ea.

Estha spuse că Rahel o merita pentru că fusese atât de lipsită de sensibilitate.

Fotografia lui Pappachi la Viena, cu părul lipit de cap, fu reînfrămată și agățată în sufragerie.

Era un bărbat fotogenic, elegant și îngrijit, cu un cap cam mare de om mărunț. Avea un început de bărbie dublă care s-ar fi accentuat dacă ar fi privit în jos sau dacă ar fi încuviințat din cap. În fotografie avusese grijă să își țină capul destul de sus pentru a-și ascunde bărbia dublă, dar nu atât de sus încât să pară arrogant. Ochii lui căprui-deschis erau politicoși, și totuși malefici, de parcă ar fi făcut un efort să fie amabil cu fotograful în timp ce plănuia să își omoare soția. Avea în centrul buzei superioare un neg mic de culoarea cărnii, care atârna peste buza de jos într-un fel de bosumflare efeminată — de genul celor care apar la copiii care își sug degetul mare. În bărbie avea o gropiță alungită care nu făcea decât să sublinieze amenințarea unei violențe maniacale ascunse. Un soi de cruzime reprimată. Purta pantaloni indieni de călărie kaki, deși nu călărise în viața lui un cal. Cizmele de călărie reflectau luminile din studioul foto. O cravașă cu măciulie de fildeș îi era așezată cu grijă în poală.

Există în acea fotografie o liniște vigilentă care umplea de fiori camera călduroasă unde era atârnată.

La moartea lui, Pappachi lăsă cufere pline cu costume scumpe și o cutie de ciocolată plină cu butoni pe care Chacko îi împărți șoferilor de taxi din Kottayam. Butonii fură separați și transformați în inele și pandantive pentru dotele fiicelor nemăritate.

Când gemenii întrebară la ce foloseau butonii de manșete — „Pentru a «butona»³ manșetele între ele”, fusese răs-

³ Verb ales oarecum forțat, pentru a reda jocul de cuvinte din limba engleză, unde aveam *cuff-links* = butoni de manșetă, *cuff* = manșetă, și *link* = a uni, a pune laolaltă, a face legătura. De unde, *link cuffs together*

punsul lui Ammu — fură încântați de această mostră de logică în ceea ce părușe până atunci un limbaj illogic. *Manșetă + buton = Buton de manșetă*. Pentru ei, aceasta rivaliza cu matematica prin precizie și logică. *Butonii de manșete* le dădeau o satisfacție neobișnuită (chiar dacă exagerată) și o afecțiune reală pentru limba engleză.

Ammu spuse că Pappachi era un CCP britanic incurabil, ceea ce era prescurtarea pentru *chhi-chhi-poach*, care în hindi însemna ștergător-de-rahă. Chacko spuse că termenul corect pentru oameni ca Pappachi ar fi *anglofil*. Îi puse pe Estha și Rahel să caute *anglofil* în *Marele Dicționar Enciclopedic „Reader's Digest”*. Scria: *Persoană dispusă să admire, să aprobe și să iubească tot ceea ce este englezesc sau vine de la englezi*. Apoi Estha și Rahel trebuiră să caute a *dispune*.

Scria:

- (1) *A plasa conform unei anumite ordini, a aranja.*
- (2) *A aduce gândirea cuiva într-o anumită stare.*
- (3) *A face ceea ce vrei cu ceva/cineva, a da un ordin.*

Chacko spuse că în cazul lui Pappachi însemna (2) *A aduce gândirea cuiva într-o anumită stare*. Ceea ce, spuse Chacko, însemna că gândirea lui Pappachi fusese *adusă într-o stare* care îl făcea să îi placă pe englezi.

Chacko le spuse gemenilor că, deși nu îi făcea cătuși de puțin plăcere să recunoască, ei toți erau anglofili. Erau o *familie* de anglofili. Îndreptată în direcția greșită, prinsă în capcană în afara propriei istorii și incapabilă să se întoarcă înapoi deoarece urmele lor fuseseră șterse. Le explică faptul că istoria era ca o casă veche la ceas de noapte. Cu toate lămpile aprinse. Și cu strămoșii șoptind înăuntrul ei.

— Pentru a înțelege istoria, spuse Chacko, trebuie să intrăm și să ascultăm ce spun ei. Și să ne uităm la cărți și la tablourile de pe perete. Și să adulmecăm mirosurile.

Estha și Rahel nu aveau nici un dubiu că acea casă la care se referea Chacko era casa de pe celălalt mal al râului, din mijlocul plantației abandonate de cauciuc, unde ei nu fuse-

(Ib. engleză în textul original), care înseamnă textual „a uni manșetele între ele” — privit ca termen compus *cuff + link*. (N.t.)

seră niciodată. Casa lui Kari Saipu. Sahibul cel Negru. Englezul care „devenise localnic”. Care vorbea malayalami și purta *mundu*-uri. Kurtz-ul Ayemenem-ului. Ayemenem, propria lui Inimă a Întunericului. Se împușcase în cap cu zece ani în urmă, când părinții tânărului său iubit îl luaseră băiat de la el și îl trimisese la școală. După sinucidere, proprietatea făcuse obiectul unor litigii îndelungate între bucătarul lui Kari Saipu și secretarul său. Casa rămăsese goală ani de zile. Foarte puțini oameni o văzuseră. Dar gemenii și-o puteau imagina.

Casa Istoriei.

Cu pardoseli reci din piatră și pereți întunecați și umbre mișcătoare în formă de vapor. Șopârle umflate, translucide, trăiau în spatele tablourilor vechi, și strămoși de ceară, fără-micioși, cu unghii tari la picioare și respirație mirosind a hărți galbene, bârfeau în șoapte șuierătoare, foșnitoare.

— Dar nu putem intra înăuntru, explică Chacko, pentru că am fost încuiați afară. Și când privim înăuntru, prin ferestre, nu vedem decât umbre. Iar când încercăm să ascultăm, nu auzim decât o șoaptă. Și nu putem înțelege șoapta, deoarece gândurile ne-au fost invadate de un război. Un război pe care l-am câștigat și l-am pierdut. Cel mai rău fel de război. Un război care prinde visele și le visează din nou. Un război care ne-a făcut să ne adorăm cuceritorii și să ne disprețuim pe noi înșine.

— *Să ne căsătorim* cu cuceritorii noștri, așa ar fi mai corect, spuse sec Ammu, referindu-se la Margaret Kochamma. Chacko nu o băgă în seamă. Îi puse pe gemeni să caute *a disprețui*. Scria: *A privi de sus; a privi batjocoritor; a lua în zefle-mea sau a desconsidera*.

Chacko spuse că în contextul războiului despre care vorbea — Războiul Viselor — *a disprețui* însemna toate acele lucruri.

— Suntem Prizonieri *de* Război, spuse Chacko. Visele noastre au fost falsificate. Nu aparținem unui loc anume. Navigăm fără ancoră pe mări tulburi. S-ar putea să nu ni se permită niciodată să tragem la mal. Necazurile noastre nu vor fi niciodată destul de triste. Bucuriile noastre destul de

vesele. Visele noastre destul de mărețe. Viețile noastre destul de importante. Pentru a conta.

Apoi, pentru a le da lui Estha și Rahel o idee despre perspectiva istorică (deși perspectiva era ceva care, în săptămânile ce aveau să vină, urma să îi lipsească amarnic lui Chacko), le vorbi despre Femeia Pământ. Îi făcu să își imagineze că pământul — vechi de patru mii șase sute de milioane de ani — era o femeie de patruzeci și șase de ani — de aceeași vârstă, să spunem, cu profesoara Aleyamma, care le dădea lecții de malayalami. Fusese nevoie de toată viața Femeii Pământ pentru ca pământul să devină ceea ce era. Pentru ca oceanele să se separe. Pentru ca munții să se înalțe. Femeia Pământ avea unsprezece ani, spusesese Chacko, atunci când au apărut organisme unicelulare. Primele animale, vietăți precum viermii și meduzele, nu au apărut decât atunci când ea avea patruzeci de ani. Avea patruzeci și cinci — cu doar opt luni în urmă — când dinozaurii colindau pe pământ.

— Toată civilizația umană, așa cum o cunoaștem, le spuse Chacko gemenilor, a început cu doar *două ore* în urmă în viața Femeii Pământ. Atâta cât ne ia nouă să mergem cu mașina de la Ayemenem la Cochîn.

Era un gând ce inspira teamă respectuoasă și smerenie, spusesese Chacko (*Smerenie* era un cuvânt draguț, gândi Rahel. *Smerenie continuă, fără vreo grijă pe lume*), că toată istoria contemporană, Războaiele Mondiale, Războiul Viselor, Omul pe Lună, știința, literatura, filozofia, goana după cunoaștere — nu erau decât o clipire a ochiului Femeii Pământ.

— Și noi, dragii mei, tot ce suntem și vom fi vreodată — nu reprezentăm decât o clipire în ochiul ei, zise Chacko reverentios, întins pe pat, privind țintă în tavan.

Când era în această stare, Chacko își folosea vocea de Citit cu Glas Tare. Camera lui avea un aer de biserică. Nu îi păsa dacă îl ascultau sau nu. Și, în caz că îl ascultau, nu îi păsa dacă înțelegeau sau nu ce le spunea el. Ammu le numea Stările lui de Oxford.

Mai târziu, în lumina tuturor celor întâmplăte, *clipire* părea un cuvânt cu totul greșit pentru a descrie expresia din ochiul Femeii Pământ. Clipire era un cuvânt cu margini vesele, ondulate.

Deși Femeia Pământ lăsa o impresie durabilă asupra gemenilor, Casa Istoriei — mult mai la îndemână — era aceea care îi fascina cu adevărat. Se gândeau adesea la ea. Casa de pe malul celălalt al râului.

Profilându-se amenințător în Inima Întunericului.

O casă în care nu puteau intra, plină de șoapte pe care nu le puteau înțelege.

Nu știau atunci că în curând *aveau* să intre. Că vor traversa râul și vor fi acolo unde nu ar fi trebuit să fie, cu un bărbat pe care nu ar fi trebuit să îl iubească. Că vor privi cu ochii cât cepele cum istoria li se dezvăluia pe veranda din spate.

În timp ce alți copii de vârsta lor învățau alte lucruri, Estha și Rahel învățară cum își negociază istoria termenii și cum își colectează drepturile de la aceia care îi încalcă legile. Îi auziră zgomotul surd și scârbos. Îi mirosiră mirosul și nu îl mai uitară niciodată.

Mirosul istoriei.

Ca trandafirii vechi într-o adiere.

Avea să pândască veșnic în lucrurile obișnuite. În umeșor. Roșii. În smoala de pe drum. În anumite culori. În farfuriile dintr-un restaurant. În absența cuvintelor. Și în vidul din priviri.

Aveau să crească luptându-se cu diversele căi de-a trăi cu cele întâmplate. Aveau să caute să își spună singuri că, în termenii timpului geologic, era un eveniment neînsemnat. Doar o clipire în ochiul Femeii Pământ. Că se întâmplaseră și Lucruri Mai Rele. Că se tot întâmplau Lucruri Mai Rele. Dar nu aveau să găsească alinare în gând.

Chacko spuse că faptul că se duceau să vadă *Sunetul muzicii* era un exercițiu prelungit de anglofilie.

Ammu spuse:

— Hai, termină, toată lumea se duce să vadă *Sunetul muzicii*. Este un Succes Mondial.

— Cu toate acestea, draga mea, zise Chacko cu vocea lui de Citit cu Glas Tare. Cu. Toate. Acestea.

Mammachi spunea adesea că Chacko era de departe unul dintre cei mai deștepti oameni din India.

— Potrivit cui? zicea Ammu. Pe ce bază?

Mammachi adora să spună povestea (povestea lui Chacko) despre cum unul dintre universitarii de la Oxford afirmase că, după părerea lui, Chacko era scriitor și avea stofă de prim-ministru.

La asta, Ammu răspundea mereu „Ha! Ha! Ha!”, ca oamenii din benzile desenate.

Spunea:

(a) Mersul la Oxford nu-l face neapărat pe un om mai deștept.

(b) Deșteptăciunea nu face neapărat un prim-ministru bun.

(c) Dacă un individ nu este în stare nici măcar să conducă în mod rentabil o fabrică de conserve, cum ar putea conduce o țară întregă?

Și, cel mai important dintre toate:

(d) Toate mamele indiene sunt obsedate de fiii lor și sunt, prin urmare, niște judecători slabi în ceea ce privește calitățile acestora.

Chacko zise:

(a) Nu te *duci* la Oxford. *Studiezi* la Oxford.

Și

(b) După ce *studiezi* la Oxford *cobori*.

— Jos, pe pământ, vrei să spui? întreba atunci Ammu. *Asta faci, precis. Ca și faimoasele tale avioane.*

Ammu spuse că soarta tristă, dar întru totul predictibilă, a avioanelor lui Chacko era o măsură imparțială a abilităților lui.

O dată pe lună (exceptând sezonul musonilor) sosea un pachet pentru Chacko prin poșta rapidă. Conținea invariabil un kit de aeromodelism, din plută. Lui Chacko îi trebuiau de obicei între opt și zece zile pentru a asambla avionul cu micuțul lui rezervor de combustibil și elicea motorizată. Când era gata, îi lua pe Estha și Rahel pe câmpurile de orez din Nattakom să-l ajute să-l lanseze. Nu zbură niciodată mai mult de un minut. Lună de lună, avioanele grijuliu construite ale lui Chacko se prăbușeau în câmpurile de orez, de un

verde-noroiu, în care Estha și Rahel goneau ca niște câini de vânătoare încercând să recupereze resturile.

O coadă, un rezervor, o aripă.

O mașinarie rănită.

Camera lui Chacko era plină până la refuz cu avioane de lemn stricate. Și în fiecare lună sosea un alt kit. Chacko nu dădea niciodată vina pe kit.

Abia după moartea lui Pappachi renunță Chacko la postul lui de profesor la Colegiul Creștin din Madras și veni la Ayemenem cu vâsla lui Balliol și visele de Baron al Conservei. Își lichidase pensia și fondul de economii pentru a cumpăra o mașină de capsulat sticle Bharat. Vâsla lui (cu numele colegilor lui de echipă înscrise în aur) atârna în niște cercuri de fier pe peretele fabricii.

La sosirea lui Chacko, fabrica era o întreprindere mică, dar profitabilă. Mammachi o conducea pur și simplu ca pe o bucătărie mare. Chacko o înregistrase drept parteneriat și o informă pe Mammachi că ea era comanditarul⁴. Investi în echipamente (mașini de sigilat conserve, cazane, mașini de gătit) și extinse forța de muncă. Aproape imediat începu declinul financiar, dar fabrica se menținu la suprafață în mod artificial, prin împrumuturile bancare extravagante pe care Chacko le contracta ipotecând câmpurile de orez ale familiei din jurul Casei din Ayemenem. Deși Ammu muncea în fabrică la fel de mult ca și Chacko, ori de câte ori el avea de-a face cu inspectorii sau cu tehnicienii sanitari se referea întotdeauna la fabrica *mea*, ananașii *mei*, conservele *mele*. Din punct de vedere legal, aceasta era situația, deoarece Ammu, ca fiică, nu avea drept asupra proprietății.

Chacko le spuse lui Estha și Rahel că Ammu nu avea Drept de Domiciliu I.

— Datorită minunatei noastre societăți masculine șovine, spuse Ammu.

Chacko zise:

— Ce-i al tău e al meu și ce e al meu e tot al meu.

Avea un râs surprinzător de pițigăiat pentru un bărbat de gabaritul lui. Iar când râdea, se zgâlțâia tot fără a părea că se mișcă.

Până la sosirea lui Chacko la Ayemenem, fabrica lui Mammachi nu avea nume. Toți se refereau la conservele și dulceturile ei cu Mango Fraged Soshă sau Dulceață de Banane Soshă. Soshă fiind numele mic al lui Mammachi. Soshamma.

Chacko fu acela care botează fabrica Murături & Conserve Paradis și puse să se deseneze și să se tipărească etichete la tipografia Tovarășului K. N. M. Pillai. La început, voise să o numească Zeus Murături & Conserve, dar ideea fusese respinsă deoarece toți spusese că Zeus era prea obscur și nu avea relevanță locală, în timp ce Paradis avea. (Sugestia Tovarășului K. N. M. Pillai — Murături Parashuram — fusese respinsă din motivul opus: prea *multă* relevanță locală.)

Fu ideea lui Chacko de-a picta un panou și de a-l instala pe portbagajul de pe acoperișul Plymouth-ului.

Acum, în drum spre Cochin, huruia și făcea niște zgomote de parcă era gata să se desprindă.

Trebuiră să se oprească lângă Vaikom și să cumpere niște funie pentru a-l ancora mai bine. Aceasta îi întârzie cu alte douăzeci de minute. Rahel începu să se îngrijoreze că vor întârzia la *Sunetul muzicii*.

Apoi, când se apropiau de suburbiile Cochinului, brațul roșu cu alb al barierei coborî. Rahel știu că se întâmplase pentru că ea sperase că nu se va întâmpla.

Nu învățase încă să își controleze Speranțele. Estha zise că era un Semn Rău.

Așa că acum aveau să piardă începutul filmului. Când Julie Andrews începe ca un punct pe deal și devine tot mai mare și mai mare până ce umple ecranul cu glasul ei ca apa cristalină și respirația ca menta.

Semnul roșu de pe brațul roșu cu alb spunea STOP cu alb.

— POTS, spuse Rahel.

Un panou de afișaj galben spunea FII INDIAN, CUMPĂRĂ INDIAN cu roșu.

— NAIDNI ĂRĂPMUC, NAIDNI IIIH, spuse Estha.

⁴ Partenerul inactiv din cadrul unei asocieri. (N.t.)

Gemenii erau precoce cu cititul. Parcurseseră *Bătrânul câine Tom, Janet și John și Caietele de exerciții ale lui Ronald Ridout*. Noaptea, Ammu le citea din *Cartea junglei*, a lui Kipling.

*Acum Chil Zmeul aduce acasă noaptea
Pe care o eliberează Mang Liliacul...*

Puful de pe brațe li se ridica, auriu în lumina lămpii de lângă pat. În timp ce citea, Ammu își putea face glasul grav, ca al lui Shere Khan. Sau plângăcios, ca al lui Tabaqui.

Alegi și nu alegi! Ce discuție e asta cu alesul? Lângă taurul omorât, să stau eu adulmecând în bârlogul vostru de câini după drepturile ce mi se cuvin? Sunt eu, Shere Kahn, cel care vorbește!

Și sunt eu, Raksha [Demonul], cel care răspunde, strigau gemenii cu glas ascuțit. Nu împreună, dar aproape.

Puiul de om este al meu Lungri — al meu mie! El nu va fi ucis. Va trăi să fugă cu Haita și să vâneze cu Haita; iar la sfârșit, ascultă tu, vânător de puișori golași — mâncător de broaște — ucigaș de pești — el te va vâna pe tine!

Baby Kochamma, care fusese desemnată să se ocupe de educația lor formală, le citise o versiune a *Furtunii*, prescurtată de Charles și Mary Lamb.

Unde suge albina, acolo sug și eu, începeau atunci să spună Estha și Rahel. Într-o cupă de ciuboșica cucului stau.

Atunci când prietena misionară din Australia a lui Baby Kochamma, domnișoara Mitten, venită în vizită la Ayemenem, le făcu cadou lui Estha și Rahel o carte de copii mici, *Aventurile veveriței Susie*, ei fură profund ofensați. Întâi o citiră normal. Domnișoara Mitten, care aparținea unei secte de bapțiști, spuse că fusese Puțin Dezamăgită atunci când i-o citiseră cu glas tare, în sens invers.

elirutnevA iețirevev eisuS. o-rtnf ătaenimid ed ăravămirp eisuS ațirevev es izert.

Îi arătară domnișoarei Mitten cum era posibil să citești atât *malayalam*, cât și *Madam*, deopotrivă în sens invers și normal. Ea nu fu amuzată și se dovedî că nici măcar nu știa ce

însemna *malayalam*. Ei îi spuseră că *malayalami* era limba pe care o vorbeau toți cei din Kerala. Ea spuse că avusese impresia că se numea *keraleză*. Estha, care până atunci o anti-patizase fățiș pe domnișoara Mitten, îi spuse că, în ceea ce îl privea, era o Impresie Extrem de Stupidă.

Domnișoara Mitten i se plânse lui Baby Kochamma de bătădăria lui Estha și de faptul că ei citeau în sens invers. Îi spuse lui Baby Kochamma că îl văzuse pe Satan în ochii lor. *NataS nî iihco rol.*

Fură puși să scrie *Pe viitor nu voi mai citi în sens invers. Pe viitor nu voi mai citi în sens invers*. De o sută de ori. Înainte.

Câteva luni mai târziu, domnișoara Mitten fu omorâtă de un camion care transporta lapte în Hobart, vizavi de un teren de crichet. Pentru gemeni era o dreptate ascunsă în faptul că mașina de lapte dăduse *cu spatele*.

Mai multe autobuze și mașini opriră de ambele părți ale barierei. O salvare pe care scria *Spitalul Sfânta Inimă* era plină cu un grup de oameni în drum spre o nuntă. Mireasa privea afară pe fereastra din spate, cu fața parțial acoperită de vopseaua scorojită a uriașei cruci roșii.

Toate autobuzele aveau nume de fată. *Lucykutty, Mollykutty, Beena Mol*. În *malayalami Mol* înseamnă Fetiță, iar *Mon* Băiețel. *Beena Mol* era plin de pelerini care își răseseră capetele la Tirupati. Rahel putea zări un șir de capete chiluge la fereastra autobuzului, deasupra unor dăre echidistante de vomă. Era cât se poate de curioasă în privința vomei. Nu vomitase niciodată. Nici măcar o dată. Estha o făcuse, și când o făcuse pielea îi devenise fierbinte și lucioasă, iar ochii neajutorati și frumoși, iar Ammu îl iubise mai mult decât de obicei. Chacko spunea că Estha și Rahel erau indecent de sănătoși. Și la fel era și Sophie Mol. El spunea că lucrurile stăteau astfel pentru că nu suferiseră efectul căsătoriilor între rudele de sânge, ca majoritatea creștinilor siriaci. Și a parsilor⁵.

⁵ Descendenți ai persanilor stabiliți în India, unde și-au putut menține propria religie (zoroastrismul). (N.t.)

Mammachi spuse că nepoții ei sufereau de ceva mult mai rău decât căsătoria între rudele de sânge. Se referea la faptul că aveau părinți divorțați. De parcă acestea ar fi fost singurele două opțiuni la dispoziția oamenilor: Căsătorie între rudele de sânge sau Divorț.

Rahel nu era sigură de ce anume suferea ea, dar ocazional exersa mutre triste și ofta în fața oglinzii.

— *Este un lucru pe care îl fac — sau l-am făcut vreodată — mult, mult mai bine*, își spunea cu tristețe în sinea ei. Acea era Rahel pe post de Sydney Carton pe post de Charles Darnay care, în versiunea sub formă de benzi desenate a *Poveștii a două orașe*, din „Clasicii ilustrați”, stătea pe trepte, așteptând să fie ghilotinată.

Se întreba ce îi făcuse pe pelerinii cei chei să vomite atât de uniform și dacă vomitaseră împreună, într-un icnet unic, bine orchestrat (pe muzică, poate, în ritmul unui *bhajan* din autobuz), sau separat, unul câte unul.

Inițial, când bariera abia se lăsase, Aerul era plin de sunetele nerăbdătoare ale motoarelor care se învârteau în gol. Însă atunci când omul care manevra bariera ieși din ghereta lui, pe picioarele curbate spre înapoi, și semnalase cu lampa, îndreptându-se legănat spre galantarul cu ceai, că aveau mult de așteptat, șoferii opriseră motorul și se foiseră derutați, întinzându-și picioarele.

Cu o încuviințare sporadică a capului plictisit și somnoros, Divinitatea Treceții la Nivel îi chemă ca prin farmec pe cerșetorii cu bandaje, oamenii cu tăvi vânzând bucăți de nucă de cocos proaspătă, *parippu vadas*⁶ pe frunze de banan. Și băuturi reci. Coca-Cola, Fanta, Lapte-de-trandafiri.

Un lepros cu bandaje pătate cerși la fereastra autoturismului.

— Mie îmi pare cromat-de-mercur, zise Ammu, la vederea sângelui lui excesiv de viu colorat.

— Felicitări, spuse Chacko. Ai vorbit ca o adevărată burgheză.

Ammu zâmbi și își dădură mâna, de parcă ea ar fi primit într-adevăr o Diplomă de Merit pentru faptul că era o Autentică Burgheză cinstită-până-în-pânzele-albe. Momente ca acesta gemenii le păstrau cu religiozitate și le înșirau ca pe niște mărgele prețioase pe un colier (oarecum sărăcăcios).

Rahel și Estha își striviră nasurile de ferestruicile cele mici ale Plymouth-ului. Nalbe mari, pline de dor, cu copiii învăluiti în ceață dincolo de ele. Ammu spuse, un „Nu” ferm și cu convingere.

Chacko aprinse un Charminar. Inhală adânc și apoi îndepărtă un fir mic de tutun care-i rămăsese pe limbă.

În Plymouth, nu era ușor pentru Rahel să îl vadă pe Estha, deoarece Baby Kochamma se ridicase între ei ca un munte. Ammu insistase ca ei să stea separat, pentru a-i împiedica să se certe. Când se certau, Estha o numea pe Rahel o Insectă Înțepătoare Refugiată. Rahel îi spunea lui Estha Elvis Pelvis și făcea un soi de dans caraghios, contorsionat, care îl înfuria pe Estha. Când se băteau serios, raportul de forțe era atât de echilibrat, încât bătăile continuau la nesfârșit, iar lucrurile care le picau în cale — lămpi de masă, scrumiere, carafe de apă — erau făcute țandări sau stricate fără posibilitatea de-a mai fi recuperate.

Baby Kochamma se ținea cu brațele de spătarul scaunului din față. Când se mișca mașina, grăsimea de pe brațe îi zvâcnea precum rufele grele în bătaia vântului. Acum atârna ca o perdea din carne, despărțindu-l pe Estha de Rahel.

Pe partea de drum dinspre Estha se găsea tejgheaua de ceai la care se vindeau ceai și biscuiți vechi de glucoză în casete de sticlă îmbăcsită cu muște. În sticle groase, cu dopuri albastre de marmură menite a păstra acidul înăuntru, era o răcoritoare cu lămâie. Și o cutie roșie, cu gheață, pe care scria, destul de trist, *Lucrurile merg mai bine cu Coca-Cola*.

Murlidharan, nebunul de la barieră, era cocoțat cu picioarele încrucișate și perfect în echilibru pe borma kilometrică. Testiculele și penisul i se bălăbăneau în direcția semnului pe care scria:

COCHIN

⁶ Preparat culinar specific indian. (N.t.)

Murlidharan era gol, cu excepția unei pungi de plastic pe care cineva i-o pusese pe cap ca un chipiu transparent de bucătar prin care continua perspectiva asupra peisajului — spălăcit, dar neîntrerupt, în formă de bonetă de bucătar. Nu își putea scoate chipiul chiar dacă ar fi vrut, pentru că nu avea brațe. Îi fuseseră smulse într-o explozie în Singapore, în '42, în prima săptămână după ce fugise de acasă pentru a se alătura Armatei Naționale Indiene. După Independență se înregistrase ca Luptător pentru Libertate Clasa I și primise un permis gratuit pe viață de călătorie cu trenul, clasa I. Și pe acesta îl pierduse (o dată cu mințile), așa că nu mai putea trăi în trenuri sau în bufeturile din gări. Murlidharan nu avea casă, nici uși de încuiat, dar își avea vechile chei legate cu grijă la brâu. Într-un mănunchi lucitor. Mîntea îi era plină de dulapuri, ticsite cu plăceri secrete.

Un ceas deșteptător. O mașină roșie cu claxon muzical. O cană roșie pentru baie. O soție cu un diamant. O servietă cu acte importante. O întorcere acasă de la birou. Și *Îmi pare rău, domnule colonel Sabhapathy, dar mă tem că am spus ceea ce aveam de spus.* Și rondele de banană prăjită pentru copii.

Privea trenurile venind și plecând. Își număra cheile.

Privea guvernele ajungând la putere și căzând. Își număra cheile.

Privea copii încetoșați la ferestrele mașinilor cu nasuri de nalbă mare, plină de dor.

Cei fără adăpost, fără ajutor, bolnavii, cei mici și pierduți, toți se perindau pe la fereastra lui. Iar el își tot număra cheile.

Nu era niciodată sigur ce dulap trebuia deschis, sau când. Stătea pe borna kilometrică fierbinte cu părul încâlcit și ochii ca niște ferestre, și era bucuros că poate să privească uneori în altă parte. Să își aibă cheile pe care să le numere și să le verifice neîncetat.

Numerele ar fi bune.

Stupefacția ar fi bună.

Murlidharan își mișca gura atunci când număra și făcea cuvinte bine formate.

Onner.

Runder.

Moonner.

Estha observă că părul de pe capul lui era creț și cenușiu, părul de la subsuorile lui goale, fără brațe, era ca o perie neagră, iar părul dintre picioare îi era negru și creț. Un om cu trei feluri de păr. Estha se întrebă cum de era posibil așa ceva. Încercă să se gândească pe cine să întrebă.

Așteptarea o umplu pe Rahel până ce fu gata să explodeze. Își privi ceasul de mână. Era două fără zece. Se gândi la Julie Andrews și Christopher Plummer sărutându-se într-o parte, ca să nu-și lovească nasurile. Se întrebă dacă oamenii se sărutau întotdeauna într-o parte. Încercă să se gândească pe cine ar putea să întrebă.

Apoi, din depărtare, de dincolo de circulația întreruptă, se apropie un murmur care îi învălui ca o mantie. Șoferii care își dezmoțiseră picioarele se urcară din nou în mașini și trântiră portierele. Cerșetorii și vânzătorii ambulantei dispărură. În câteva minute, nu mai era nimeni pe drum. Cu excepția lui Murlidharan. Coccoțat cu fundul pe borna kilometrică încinsă. Imperturbabil și doar vag curios.

Era un du-te vino. Și fluierile polițiștilor.

Din spatele șirului de vehicule în așteptare, apăru o coloană de oameni, cu steaguri roșii și pancarte și un murmur care creștea și creștea.

— Ridicați-vă ferestrele, spuse Chacko. Și rămâneți calmi. Nu ne vor face nici un rău.

— De ce nu li te alături, Tovarășe? zise Ammu către Chacko. Am să conduc eu.

Chacko nu spuse nimic. Un mușchi i se încordă subormanul de grăsime de pe maxilar. Își aruncă țigara și ridică fereastra.

Chacko era un marxist autoproclamat. Le chema în camera lui pe femeile drăguțe din fabrică și, sub pretextul de a le ține o conferință despre drepturile muncitorilor și despre legile sindicale, flirta cu ele în mod scandalos. Le spunea Tovarășă și insista ca și ele să i se adreseze cu Tovarășe (ceea ce le făcea să chicotească). Spre marea lor stânjenală și spre neliniștea lui Mammachi, le silea să stea cu el la masă și să bea ceai.

O dată a luat chiar un asemenea grup să participe la cursurile Sindicatului care se țineau în Alleppey. Se duseră cu autobuzul și se întoarseră cu barca. Reveniră fericite, cu brățări de sticlă și flori în păr.

Ammu zise că nu erau decât găinării. Doar un caz de prințisor răsfățat jucându-se de-a *Tovarășe! Tovarășe!* O întrupare de tip Oxford a vechii mentalități de *zamindar* — un proprietar de pământuri impunându-și avansurile la adresa femeilor care depindeau de el pentru a-și câștiga existența.

În timp ce mărșăluitorii se apropiau, Ammu își ridică fe-reastră. Estha pe a lui. Rahel pe a ei. (Cu efort, deoarece butonul negru al mânerului căzuse.)

Deodată, Plymouth-ul azuriu păru ridicol de opulent pe strada îngustă, plină de gropi. Ca o doamnă corpulentă strecurându-se cu greu printr-un coridor îngust. Ca Baby Kochamma la biserică, în drumul ei spre sfânta împărtășanie.

— Uitați-vă în jos! zise Baby Kochamma atunci când rândurile din față se apropiară de mașină. Evitați contactul vizual. De fapt, asta îi provoacă.

Pulsul îi zvâcnea pe laterala gâtului.

În câteva minute, drumul fu inundat de mii de oameni în marș. Insule de automobile într-un fluviu de oameni. Aerul era roșu de steaguri care coborau și se ridicau pe măsură ce demonstranții se strecurau pe sub barieră și înaintau rapid peste șinele de cale ferată într-un val roșu.

Sunetul a o mie de voci se răspândi ca o Umbrelă de Zgomote pe deasupra traficului înțepenit.

„Inquilab Zindabad!
Thozhilali Ekta Zindabad!”

„Trăiască Revoluția!” strigau ei. „Muncitori din toate țările, uniți-vă!”

Nici măcar Chacko nu putea da o explicație deplină motivului pentru care Partidul Comunist avea mult mai mult succes în Kerala decât aproape oriunde altundeva în India, exceptând poate Bengalul.

Existau câteva teorii contradictorii. Una susținea că avea de-a face cu numeroasa populație creștină a statului. Două-

zeci la sută din populația Keralei era formată din creștini siriaci, care se considerau descendenții a o sută de brahmani pe care Sfântul Toma Apostolul îi convertise la creștinism în timpul călătoriei sale spre est, după Înviere. Structural — acest argument oarecum rudimentar ținea — marxismul era un substitut simplu pentru creștinism. Înlocuiți-l pe Dumnezeu cu Marx, pe Satan cu burghezia, Raiul cu o societate lipsită de clase, Biserica cu Partidul — forma și scopul călătoriei rămâneau aceleași. O cursă cu obstacole, cu un premiu la capăt. În timp ce mintea hindușilor trebuia să opereze ajustări mult mai complexe.

Problema cu această teorie era că, în Kerala, creștinii siriaci erau, de departe, cei bogați, stăpâni feudali cu proprietăți (conducători-de-fabrici-de-conserve), pentru care comunismul reprezenta o soartă mai rea decât moartea. Votaseră întotdeauna pentru Partidul Congresului.

O a doua teorie susținea că avea legătură cu nivelul comparativ mai ridicat de alfabetizare de pe teritoriul statului. Poate. Exceptând faptul că nivelul de alfabetizare era ridicat în bună măsură datorită mișcării comuniste.

Adevăratul secret era că în realitate comunismul se infiltra insidios în Kerala. Ca mișcare reformatoare care nu a pus niciodată deschis sub semnul întrebării valorile tradiționale ale unei comunități extrem de tradiționale, dominată de caste. Marxștii lucrau *din interiorul* diviziunilor comunale, fără a le provoca vreodată, nepărând vreodată că nu ar face-o. Oferau o revoluție-coctail. Un amestec amețitor de marxism oriental și hinduism ortodox, asezonat cu o urmă de democrație.

Deși Chacko nu era membru legitimat al Partidului, fuse-se convertit de timpuriu și rămăsese, pe parcursul tuturor dificultăților, un susținător devotat.

Era student la Universitatea din Delhi în timpul euforiei din 1957, când Comuniștii câștigaseră alegerile pentru Consiliul Statelor și Nehru îi invitase să formeze un guvern. Ero-lui Chacko, Tovarășul E. M. S. Namboodiripad, emfaticul mare preot brahman al marxismului în Kerala, devenise prim-ministru al primului guvern comunist democratic ales din lume. Pe neașteptate, comuniștii se treziră în extraordi-

nara — criticii spuneau absurda — poziție de-a trebui să guverneze un popor și de-a ațâța, simultan, revoluția. Tovarășul E. M. S. Namboodiripad își dezvoltă propria teorie despre cum ar face acest lucru. Chacko îi studie tratatul despre *Tranziția pașnică spre comunism*, cu sânguința obsesivă a adolescentului și aprobarea indiscutabilă a unui adept pătimaș. Stabilea în detaliu cum intenționa guvernul Tovarășului E. M. S. Namboodiripad să implementeze reforme funciare, să neutralizeze poliția, să răstoarne sistemul juridic și să „Țină în Frâu Guvernul de Centru al Congresului Anti-Popular Reacționar”.

Din nefericire, înainte de încheierea anului, rolul Pașnic al Tranziției Pașnice luă sfârșit.

În fiecare dimineață, la micul dejun, Entomologul Imperial își lua fiul marxist peste picior, citindu-i reportajele din presă referitoare la revolte, greve și episoade de brutalitate a poliției care zguduiau Kerala.

— Deci, Karl Marx! mârâia Pappachi când venea Chacko la masă. Ce ne facem acum cu studenții ăștia afurisiți? Tembeli se agită împotriva Guvernului Poporului. Să-i anihilăm? E sigur că studenții nu mai sunt Poporul?

În următorii doi ani, discordia politică, alimentată de Partidul Congresului și de Biserică, alunecă în anarhie. Când Chacko își luă diploma și părăsi Oxfordul pentru a urma o altă facultate, Kerala era în pragul războiului civil. Nehru dizolvase Guvernul Comunist și anunțase alegeri libere. Partidul Congresului reveni la putere.

Abia în 1967 — la aproape zece ani de la prima lor venire la putere — partidul Tovarășului E. M. S. Namboodiripad fu reales. De data aceasta, ca parte a unei coaliții între ceea ce deveniseră acum două partide separate — Partidul Comunist Indian și Partidul Comunist Indian (Marxist). PCI și PCI(M).

În momentul acela, Pappachi era deja mort. Chacko divorțat. Murături Paradis avea șapte ani.

Kerala era măcinată de consecințele foametei și ale unui muson ratat. Oamenii mureau. Foametea trebuia plasată cât mai în fruntea listei de priorități a oricărui guvern.

În timpul celui de-al doilea mandat al său, Tovarășul E. M. S. Namboodiripad se dedică implementării mai moderate a Tranziției Pașnice. Faptul acesta atrase furia Partidului Comunist Chinez. Îl denunțară pentru „Cretinismul Parlamentar” de care dădea dovadă și îl acuzară de faptul că „oferea facilități poporului, erodând astfel Conștiința Maselor și abătându-le de la Revoluție”.

Beijing-ul își trecu patronajul asupra celei mai noi și mai revoluționare facțiuni a PCI(M), naxaliții, care aranjaseră o insurecție armată în Naxalbari, un sat din Bengal. Ei îi organizaseră pe țărani în cadre de luptă, puseseră mâna pe pământ, îi expulzaseră pe proprietari și instituiseră Curțile Populare care să îi judece pe Dușmanii de Clasă. Mișcarea naxalită a cuprins toată țara și a răspândit teroarea în toate inimile burgheze.

În Kerala, au cunoscut un moment de exaltare și spaimă în aerul deja înfricoșat. Omorurile începuseră în nord. În luna mai a aceluși an apăruse în ziare fotografia neclară a unui latifundiar din Palghat care fusese legat de un stâlp și decapitat. Capul îi zăcea alături, la o anumită distanță de trup, într-o baltă întunecată care ar fi putut fi apă, care ar fi putut fi sânge. Era greu de spus în alb-negru. În lumina cenușie de dinaintea zorilor.

Ochii lui surprinși erau deschiși.

Tovarășul E. M. S. Namboodiripad (*Câine Gonaci, Trepăduș Sovietic*) îi alungase pe naxaliți din partidul lui și continuase să folosească furia în scopuri parlamentare.

Marșul care se dezlănțuise în acea zi senină de decembrie în jurul Plymouth-ului azuriu făcea parte din acest proces. Fusese organizat de Sindicatul Muncitoresc Marxist Travancore-Cochin. Tovarășii lor din Trivandrum aveau să mărșăluiească spre Secretariat și să prezinte Tovarășului E. M. S. în persoană Carta Doleanțelor Poporului. Orchestra petiționându-și dirijorul. Cererile lor erau ca muncitorilor din orezării, care erau puși să lucreze pe câmp unsprezece ore și jumătate pe zi — de la șapte dimineața la șase și jumătate seara —, să li se acorde o pauză de prânz de o oră. Salariile femeilor să fie mărite de la o rupie douăzeci și cinci de paisa pe zi la trei rupii, și ale bărbaților, de la două rupii cinci-

zeci la patru rupii cincizeci pe zi. Mai cereau și ca Intangibili să nu mai fie chemați după numele castei lor. Cereau să nu fie numiți Achoo Parayan, sau Kelan Paravan, sau Kuttan Pulayan, ci doar Achoo, Kelan sau Kuttan.

Regii Nucșoarei, Conții Cafelei și Baronii Cauciucului — vechi camarazi de internat — coborâră din proprietățile lor singuratice, întinse, și sorbiră bere rece la Clubul Nautic. Își ridicară paharele. „Un trandafir, oricum i-ai spune...”, ziseră ei și chicotiră pentru a-și ascunde spaima crescândă.

Demonstrații din ziua aceea erau lucrători de partid, studenți și muncitorii înșiși. Tangibili și Intangibili. Pe umeri purtau un butoi de furie străveche, aprinsă de o scânteie recentă. Un „capăt” al acestei furii era naxalit și nou.

Prin ferestrele Plymouth-ului, Rahel putea distinge cum cuvântul rostit cel mai tare de ei era *Zindabad*. Și cum li se umflau venele în gât atunci când îl rosteau. Și cum brațele care țineau steaguri și pancarte erau întretesute și tari.

Înăuntrul Plymouth-ului era liniște și cald.

Frica lui Baby Kochamma zăcea rulată pe podeaua automobilului ca un trabuc umed, rece, cu capetele tăiate. Acesta nu era decât începutul. Frica avea să crească în decursul anilor și să o macine. Avea să o facă să își încuie ușile și ferestrele. Avea să îi sape două linii ale frunții și ambele guri. Și era o frică ancestrală, veche de când lumea, frica ei. Frica de-a fi expropriată.

Încercă să numere măregele verzi ale rozariului, dar nu se putu concentra. O palmă se lovi de fereastra mașinii.

Un pumn strâns izbi în capota fierbinte, azurie. Această se deschise. Plymouth-ul arăta ca un animal cu forme colțuroase dintr-o grădină zoologică, cerând să fie hrănit.

O gogoasă.

O banană.

Un alt pumn strâns o izbi, și capota se închise. Chacko își lăsă fereastra în jos și strigă la omul care făcuse asta.

— Mulțumesc, *keto!* spuse el. *Valarey* mulțumesc!

— Nu fi atât de îndatoritor, tovarășe, spuse Ammu. A fost un accident. Nu a intenționat de fapt să ajute. Cum ar putea ști că în mașina asta veche bate o inimă sincer marxistă?

— Ammu, zise Chacko, cu glasul ferm și voit nepăsător, n-ai putea oare să îți împiedici cinismul nesărat să coloreze absolut totul?

Liniștea umplu mașina ca un burete suprasaturat. *Nesărat* tăie ca un cuțit în carne vie. Soarele străluci cu un suspin înfiorat. Asta era necazul cu familiile. La fel ca medicii invidioși, știau cu exactitate unde doare.

Chiar atunci Rahel îl zări pe Velutha. Fiul lui Vellya Papapen, Velutha. Cel mai iubit prieten al ei, Velutha. Velutha mărșăluind cu un steag roșu. Într-o cămașă albă și *mundu*, cu vene furioase pe gât. De obicei nu purta cămașă.

Rahel își coborî brusc geamul.

— Velutha! Velutha! îl strigă ea.

El înlemni o clipă și ascultă cu steagul. Ceea ce auzea era un glas familiar într-o împrejurare cum nu se putea mai nefamiliară. Rahel, stând în picioare pe banchetă, ieșise pe fereastra Plymouth-ului precum cornul unui ierbivor în formă de mașină. Cu o fântână într-o *Dragoste-în-Tokio* și ochelari de soare din plastic roșu, cu rame galbene.

— Velutha! *Ividay!* Velutha!

Și avea și ea vene pe gât.

El păși într-o parte și dispăru cu abilitate în furia din jurul lui.

În mașină, Ammu se răsuci, iar ochii ei erau furioși. Plesni gambele lui Rahel, singura ei parte rămasă în mașină care putea fi plesnită. Gambe și picioare maro în sandale Bata.

— Poartă-te frumos! spuse Ammu.

Baby Kochamma o trase pe Rahel înapoi, iar ea ateriză pe banchetă cu o bufnitură surprinsă. Crezu că fusese o neînțelegere.

— Era Velutha! explică ea cu un zâmbet. Și avea un steag!

Steagul i se păruse o piesă extrem de impresionantă a echipamentului lui. Lucrul cel mai potrivit pe care să-l aibă un prieten.

— Ești o fetiță prostuță! spuse Ammu.

Furia ei sălbatică subită o ținui pe Rahel de banchetă. Rahel era nedumerită. De ce era Ammu atât de furioasă? Pentru ce?

— Dar era ell spuse Rahel.

— Tac! zise Ammu.

Rahel văzu că Ammu avea pe frunte și pe buza superioară o peliculă de transpirație, și că ochii îi deveniseră duri, ca marmura. La fel cu ai lui Pappachi în fotografia din studioul de la Viena. (Cum mai șoptea molia lui Pappachi în venele copiilor lui!)

Baby Kochamma ridică fereastra lui Rahel.

Peste ani, într-o dimineață proaspătă de toamnă în nordul statului New York, într-un tren de duminică de la Grand Central la Croton Harmon, Rahel își aminti brusc. Expresia aceea de pe chipul lui Ammu. Ca o piesă solitară într-un puzzle. Ca un semn de întrebare care aluneca pe paginile unei cărți și nu se așeza niciodată la sfârșitul unei propoziții.

Acea privire dură, de marmură, în ochii lui Ammu. Stropii de sudoare de pe buza ei superioară. Și răceala acelei tăceri bruște, rănite.

Ce însemnaseră toate astea?

Trenul de duminică era aproape gol. De cealaltă parte a culoarului, o femeie cu obraji crăpați și mustață expectora flegmă și o înfășura în cornete făcute din hârtia ruptă din teancul de ziare de duminică pe care îl avea în poală. Aranja micile pachetele în șiruri cumiști pe scaunul gol din fața ei, de parcă ar fi aranjat un galantar de flegmă. Și în timp ce lucra vorbea singură cu un glas plăcut, liniștitor.

Memoria era femeia aceea din tren. Nebună în felul în care scruta lucrurile întunecoase dintr-un dulap și ieșea cu cele mai neașteptate — o privire fugară, un sentiment. Miro-sul fumului. Un ștergător de parbriz. Ochiul de piatră ai unei mame. Destul de zdravănă în felul în care lăsa întinderi imense de întunerice învăluite în ceață. Nereamintite.

Nebunia tovarășei ei de drum o liniști pe Rahel. O aduse mai aproape de pântecul încercat de crampe al New York-ului. Departe de celălalt lucru, mai îngrozitor, care o bântuia. *Un miros metalic, acru, ca barele de oțel din autobuz, și mirosul mâinilor unui taxator care se ține de ele. Un tânăr cu gura unui bătrân.*

În afara trenului, râul Hudson sclipea, iar copacii aveau culorile ruginii ale toamnei. Era doar puțin cam rece.

— Uite un sfârc în aer, îi zise Larry McCaslin lui Rahel, și își puse delicat palma peste sugestia de protest venită din partea unui sfârc rece prin tricoul ei de bumbac. Se întrebă de ce ea nu zâmbise.

Ea se întrebă de ce, atunci când se gândea acasă, o făcea mereu în culorile lemnului întunecat, dat cu ulei, al bărcilor și al miezului gol al limbilor de foc ce pâlpâiau în lămpile de alamă.

Era Velutha.

De asta Rahel era sigură. Îl văzuse. El o văzuse. L-ar fi recunoscut oriunde, oricând. Și dacă nu ar fi purtat cămașă, l-ar fi recunoscut din spate. Îi cunoștea spatele. Fusese purtată pe el. De mai multe ori decât putea număra. Avea un semn din naștere maro deschis, de forma unei frunze ascuțite uscate. El spunea că era o frunză norocoasă, care făcea ca musonii să vină la timp. O frunză brună pe un spate negru. O frunză de toamnă în noapte.

O frunză norocoasă care nu era suficient de norocoasă.

Velutha n-ar fi trebuit să fie tâmplar.

A fost numit Velutha — ceea ce înseamnă Alb în malayalam — deoarece era atât de negru. Tatăl lui, Vellya Paapen, era un Paravan. Un bețiv amator de suc fermentat de palmier. Avea un ochi de sticlă. Cioplea un bloc de granit cu ciocanul când o așchie i-a zburat în ochiul stâng și i l-a secționat.

Copil fiind, Velutha venea cu Vellya Paapen la ușa din spate a Casei din Ayemenem să aducă nucile de cocos pe care le culeseră din copacii din curte. Pappachi nu permitea accesul Paravanilor în casă. Nimeni n-ar fi făcut-o. Ei nu aveau voie să atingă nimic atins de Tangibili. Casta Hindușilor și Casta Creștinilor. Mammachi le spusese lui Estha și Rahel că își mai amintea încă de o vreme, în copilăria ei, când se aștepta de la Paravani să se târască înapoi cu o mătură, ștergându-și urmele pentru ca brahmanii sau creștinii siriaci să nu se pângărească pășind din greșeală pe urmele unui Paravan. Pe vremea lui Mammachi, Paravani, aidoma

altor intangibili, nu aveau voie să meargă pe drumurile publice, nici să își acopere partea superioară a trupului, nici să poarte umbrele. Trebuiau să își pună mâinile la gură atunci când vorbeau, pentru a-i feri de respirația lor poluată pe cei cărora li se adresau.

La venirea britanicilor în Malabar, o serie de Paravani, Pelayas și Pulayas (printre care și bunicul lui Velutha, Kelan) s-au convertit la creștinism și s-au alăturat Bisericii Anglicane pentru a scăpa de calvarul statutului de paria. Ca încurajare suplimentară, au primit ceva mâncare și bani. Erau cunoscuți drept creștinii-de-orez. Nu le-a trebuit mult până să își dea seama că săriseră din lac în puț. Au fost puși să aibă biserici separate, cu slujbe separate și preoți separați. Ca o favoare specială, au primit chiar și un episcop paria separat. După Independență, au descoperit că nu aveau dreptul la nici un fel de sprijin guvernamental, cum ar fi păstrarea locului de muncă sau dobânzi mici, deoarece oficial, pe hârtie, erau creștini, și de aceea fără de castă. Era puțin ca și cum ar fi trebuit să măture urmele de pași fără mătură. Sau, mai rău, ca și cum n-ar fi avut *voie* să lase urme deloc.

Mammachi, venită în vacanță departe de Delhi și Entomologia Imperială, a fost prima care a observat remarcabila ușurință a lui Velutha în tot ce ținea de lucrul manual. Velutha avea pe atunci unsprezece ani, cam cu trei ani mai puțin decât Ammu. Era ca un mic magician. Putea face jucării complicate — minuscule mori de vânt, pârâitoare, cutii de bijuterii migălit lucrate din fire uscate de palmier; putea sculpta bărci perfecte din tulpini de tapioca și figurine pe alunele cashew. Le aducea pentru Ammu, ținându-le în palma întinsă (după cum fusese învățat), pentru ca ea să nu trebuiască să îl atingă când le lua. Deși era mai mic decât ea, îi spunea Ammukutty — Mica Ammu. Mammachi l-a convins pe Vellya Paapen să îl trimită la Școala Paria, fondată de socrul ei, Punnyan Kunju.

Velutha avea paisprezece ani atunci când Johann Klein, un tâmplar din breasla tâmplarilor din Bavaria, a venit în Kottayam și a petrecut trei ani la Societatea Misiunii Creștine, conducând un atelier cu tâmplării din partea locului. În fiecare după-amiază, după școală, Velutha sărea să prindă

autobuzul de Kottayam unde lucra cu Klein până în amurg. La vârsta de șaisprezece ani, Velutha își terminase liceul și era un tâmplar desăvârșit. Își avea propriile scule de tâmplărie și o sensibilitate specific germană în privința designului. Îi construi lui Mammachi o masă de sufragerie Bauhaus cu douăsprezece scaune din lemn de trandafir și un șezlong bavarez tradițional dintr-un lemn mai deshis la culoare. Pentru piesele ei anuale de Crăciun, i-a făcut lui Baby Kochamma un teanc de aripi de înger cu schelet din sârmă care se fixau pe spatele copiilor ca niște ranițe, nori din carton pentru ca Arhanghelul Gabriel să poată apărea printre ei și o ieszle demontabilă în care să se nască Cristos. Când arcu de argint al heruvimului ei din grădină s-a uscat în mod inexplicabil, Velutha a fost cel care i-a reparat vezica.

În afara talentului de tâmplar, Velutha se pricepea și la mașinării. Mammachi (cu logica impenetrabilă a Tangibililor) spunea adesea că, dacă n-ar fi fost Paravan, ar fi putut deveni inginer. Repara aparate de radio, ceasuri, pompe de apă. Se îngrijea de instalații și de toate dispozitivele electrice din casă.

Când Mammachi decise să închidă veranda din spate, Velutha fu acela care concepu și construi ușa culisant-pliantă care a ajuns să fie, ulterior, o adevărată modă în Ayemenem.

Velutha știa despre mașinile din fabrică mai mult decât oricine altcineva.

Când Chacho demisionă din postul lui de profesor în Madras și reveni în Ayemenem cu o mașină de îmbuteliat Bharat, Velutha a fost acela care a asamblat-o și a pus-o în funcțiune. Velutha a fost acela care s-a ocupat de întreținerea noii mașini de sigilat conserve și a tocătorului automat de ananas. Velutha acela care ungea cu ulei pompele de apă și micul generator diesel. Velutha acela care a construit suprafețele de tocat acoperite cu aluminiu, ușor de curățat, și cuptoarele la nivelul solului destinate fierberii fructelor.

Tatăl lui Velutha, Vellya Paapen, era însă un Paravan de Modă Veche. El apucase Zilele Mersului Înapoi și grațitudinea lui față de Mammachi și familia ei pentru tot ceea ce făcuseră pentru el era la fel de profundă ca un fluviu ieșit din matcă. Când a avut accidentul cu așchia de piatră, Mam-

machi i-a asigurat și plătit ochiul de sticlă. Nu își lichidase încă datoria și, deși știa că nu se aștepta de la el să facă acest lucru, că nu ar fi fost niciodată în stare — simțea că ochiul nu îi aparținea. Gratiudinea îi făcea zâmbetul mai larg și îi încovoia spatele.

Vellya Paapen se temea pentru fiul lui mai mic. Nu putea spune ce anume îl speria. Nu era ceva ce ar fi făcut. Sau spus. Nu era *ce* spunea, ci *felul* în care o spunea. Nu *ce* făcea, ci *felul* în care o făcea.

Poate era doar o lipsă de ezitare. O siguranță nejustificată. În felul în care mergea. În felul în care își ținea capul. Felul calm în care oferea sugestii fără a fi fost întrebat. Sau felul în care respingea sugestiile fără a părea rebel.

În timp ce acestea erau calități perfect acceptabile, poate chiar dezirabile la Tangibili, Vellya Paapen gândea că la un Paravan ele puteau (și aveau să fie, și într-adevăr, *ar fi trebuit*) să fie luate drept insolentă.

Vellya Paapen încercă să îl atenționeze pe Velutha. Dar cum nu era în stare să pună degetul pe ceea ce îl deranja, Velutha îi înțelese greșit grija confuză. Avea impresia că tatăl lui îi invidia scurta ucenicie și abilitățile înnăscute. Bunele intenții ale lui Vellya Paapen degenerară rapid în cicalăleală și ceartă și o atmosferă generală dezagreabilă între tată și fiu. Spre marea neliniște a mamei sale, Velutha începu să evite să se ducă acasă. Lucra până târziu. Prindea pește în râu și îl prăjea la foc în aer liber. Dormea afară, pe malul râului.

Apoi, într-o bună zi, dispăru. Vreme de patru ani nimeni nu știu unde era. Umbla zvonul că ar lucra pe un șantier al Departamentului Protecției Sociale și al Spațiului Locativ din Trivandrum. Iar mai recent, zvonul inevitabil că ar fi devenit naxalit. Că ar fi fost la închisoare. Cineva spuse că l-ar fi văzut în Quilon.

Nu a putut fi contactat atunci când mama lui, Chella, a murit de tuberculoză. Apoi, Kuttappen, fratele lui mai mare, a căzut dintr-un cocotier și și-a fracturat coloana vertebrală. Paralizase și era incapabil să lucreze. Velutha auzi de accident la un an după ce se întâmplase.

Erau cinci luni de când revenise la Ayemenem. Nu a suflat niciodată vreo vorbă despre unde a fost sau ce a făcut.

Mammachi îl reangajă pe Velutha ca tâmplar al fabricii și îl puse responsabil cu întreținerea generală. Provocă multă indignare în rândul celorlalți lucrători Tangibili din fabrică deoarece, după spusele lor, Paravanii nu erau *meniți* să fie tâmplari. Și, desigur, Paravanii rătăcitori nu erau *meniți* să fie reangajați.

Pentru a-i mulțumi pe ceilalți — și cum știa că nimeni altcineva nu l-ar angaja tâmplar —, Mammachi îl plăti pe Velutha mai puțin decât ar fi plătit un tâmplar Tangibil, dar mai mult decât ar fi plătit un Paravan. Mammachi nu îl încurajă să intre în casă (exceptând cazul în care avea nevoie ca un lucru să fie reparat sau instalat). Socotea că ar trebui să-i fie recunoscător că i se permitea accesul în clădirile fabricii, și că avea voie să atingă lucruri pe care le atingeau Tangibili. Spunea că era un pas mare pentru un Paravan.

Când revenise în Ayemenem după anii de pribegie, Velutha avea încă aceeași iuteală. Siguranța. Iar Vellya Paapen se temea acum pentru el mai mult ca niciodată. De data aceasta însă, își ținu gura. Nu spuse nimic.

Cel puțin nu înainte ca Teroarea să pună stăpânire pe el. Nu înainte să vadă, noapte de noapte, o bărcuță vâslită dincolo de râu. Nu înainte s-o vadă revenind în zori. Nu înainte să vadă ce atinsese fiul său paria. Mai mult decât atinsese.

Penetrase.

Iubise.

Când Teroarea puse stăpânire pe el, Vellya Paapen se duse la Mammachi. Privi țintă în față cu ochiul său ipotecat. Plânse cu singurul său ochi. Un obraz strălucindu-i de lacrimi. Celălalt rămas uscat. Clătină din cap dintr-o parte în alta, până ce Mammachi îi porunci să înceteze. Tremura din tot trupul, ca un om bolnav de malarie. Mammachi îi porunci să înceteze, dar el nu putu, deoarece nu-i poți comanda fricii. Nici măcar aceleia a unui Paravan. Vellya Paapen îi spuse lui Mammachi ceea ce văzuse. Ceru iertare lui Dumnezeu pentru a fi conceput un monstru. Se oferă să își ucidă fiul cu mâna lui. Să distrugă ceea ce crease.

În camera de alături, Baby Kochamma auzi zgomotul și veni să afle despre ce era vorba. Zări Suferință și Probleme la orizont și, în secret, în adâncul inimii ei, jubilase.

Spuse (printre altele) — *Cum de-a putut ea să-i suporte mirosul? N-ai remarcat? Au miros specific, Paravanii ăștia.*

Și se scutură teatral, ca un copil silit să mănânce spanac. Prefera un miros iezuit-irlandez aceleia specific de Paravan. De departe. De departe.

Velutha, Vellya Paapen și Kuttappen locuiau într-o colibă mică de laterit, mai la vale de Casa din Ayemenem. O fugă de trei minute printre cocotieri pentru Esthappen și Rahel. Abia sosiseră la Ayemenem cu Ammu și erau prea mici să și-l mai amintească pe Velutha înainte de-a fi plecat. Dar în lunile de când se întorsese, ajunseseră să fie cei mai buni prieteni. Le era interzis să îi viziteze casa, dar ei o făceau. Stăteau cu el ore întregi, pe vine — semne de întrebare încovoiate într-un bazin de rumeguș și așchii de lemn —, și se minunau cum de părea el să știe întotdeauna ce forme nedede îl așteptau în interiorul lemnului. Adorau felul în care în mâinile lui Velutha lemnul părea să se înmoaie și să devină la fel de maleabil ca plastilina. El îi învăță să folosească rindeaua. Casa lui (într-o zi bună) mirosea a așchii proaspete de lemn și a soare. A curry de pește roșu cu tamarind negru. Cel mai bun curry de pește din lume, după spusele lui Estha.

Velutha a fost acela care i-a făcut lui Rahel cea mai norocoasă undiță din lume și i-a învățat, pe ea și pe Estha, să pescuiască.

Și în acea zi senină de decembrie, el fu acela pe care ea îl văzuse prin ochelarii ei roșii, mărșăluind cu un steag roșu la bariera din afara Cochinului.

Fluiere de polițiști sfredeliră găuri în Umbrela de Zgomote. Prin găurile umbrelei cârpite, Rahel putu vedea crâmpoie de cer roșu. Și pe cerul roșu, zmee de un roșu-aprins se roteau, căutând șobolani. În ochii lor galbeni, ascunși, exista un drum și steaguri roșii în marș. Și o cămașă albă pe un spate negru cu un semn din naștere.

Mărșăluind.

Teroare, sudoare și pudră de talc se amestecară într-o pas-tă mov între inelele de grăsime de pe gâtul lui Baby Kochamma. Saliva i se coagula în mici cheaguri albe în colțurile gurii. Își imagină că văzuse un bărbat în procesiune, care arăta ca fotografia din ziare a naxalitului pe nume Rajan, despre care se zvonea că s-ar fi mutat la sud de Palghat. Își imagină că el privise drept la ea.

Un om cu un steag roșu și un chip ca un ghem deschise ușa lui Rahel, pentru că nu era închisă. Pragul era plin de oameni care se opriseră să caște gura.

— Ți-e cald, puiule? o întrebă amabil omul ca un ghem pe Rahel, în malayalami.

Apoi, dur:

— Cere-i lui taică-tău să îți cumpere aer condiționat! și hohoti încântat de propria-i remarcă spirituală și bine plasată.

Rahel îi zâmbi la rândul ei, mulțumită că Chacko fusese confundat cu tatăl ei. Ca o familie normală.

— Nu răspunde! îi șopti răgușit Baby Kochamma. Privește în jos. Privește pur și simplu în jos!

Omul cu steagul își îndreptă atenția asupra ei. Privea în jos, în podeaua mașinii. Ca o mireasă sfoasă, speriată, care fusese măritată cu un străin.

— Bună, surioară, spuse cu grijă bărbatul în engleză. Cum te cheamă, te rog?

Când Baby Kochamma nu răspunse, el privi în spate, la tovarășii lui.

— Nu are nume.

— Ce zici de *Modalali* Mariakutty? sugeră cineva chicotind. În malayalami, *Modalali* înseamnă stăpân.

— A, B, C, D, X, Y, Z, spuse altcineva, fără nici o legătură.

Mai mulți studenți se îngrămădiră în jurul lor. Pentru a le feri de soare, purtau cu toții pe cap batiste sau prosopole imprimate la „Vopsitoria Bombay”. Arătau ca niște figuranți care hoinăriseră pe platourile de filmare ale versiunii malayalami a filmului *Sindbad: ultima călătorie*.

Bărbatul ca un ghem îi dădu cadou lui Baby Kochamma steagul lui roșu.

— Ia, zise el. Ține-l.

Baby Kochamma îl ținu, continuând să nu îl privească pe om.

— Flutură-l, ordonă el.

Trebuie să îl fluture. Nu avu de ales. Mirosea a pânză nouă și a prăvălie. Apretat și prăfuit. Încercă să îl fluture de parcă nu l-ar fi fluturat.

— Acum spune *Inquilab Zindabad!*

— *Inquilab Zindabad*, șopti Baby Kochamma.

— Fată bună.

Mulțimea hohoti de râs. Se auzi un șuierat ascuțit.

— Bine, atunci, îi spuse în engleză bărbatul lui Baby Kochamma, de parcă amândoi ar fi încheiat cu succes o afacere. Pa!

Trânti portiera azurie. Baby Kochamma tremura. Mulțimea din jurul mașinii se desfăcu și își continuă marșul.

Baby Kochamma rulă steagul cel roșu și îl puse după bancheta din spate a mașinii. Își vârî rozariul înapoi în bluză, unde îl ținea laolaltă cu pepenii ei. Se ocupă cu una-alta, încercând să își păstreze o urmă de demnitate.

După ce trecură și ultimii oameni, Cacko zise că acum era în regulă dacă voiau să lase ferestrele în jos.

— Ești sigură că era el? o întrebă Chacko pe Rahel.

— Cine? spuse Rahel, devenind deodată prudentă.

— Ești sigură că era Velutha?

— Hmm... spuse Rahel, jucându-se pentru a câștiga timp, încercând să descifreze semnalele gândurilor disperate ale lui Estha.

— Am spus, ești sigură că omul pe care l-ai văzut era Velutha? întrebă Chacko pentru a treia oară.

— Mmm... nda... nn... nnaproape, spuse Rahel.

— Ești aproape sigură? spuse Chacko.

— Nu... era aproape Velutha, spuse Rahel. Arăta aproape ca el...

— Deci *nu* ești sigură?

— Aproape nu.

Rahel aruncă o privire spre Estha pentru a primi aprobarea.

— Trebuie să fi fost el, zise Baby Kochamma. Trivandrum-ul i-a făcut-o. Toți se duc acolo și se întorc crezându-se mari politicieni.

Nimeni nu păru impresionat în mod special de puterea ei de pătrundere.

— Ar trebui să fim cu ochii pe el, zise Baby Kochamma. Dacă începe chestia asta cu sindicatul în fabrică... Am remarcat anumite semne, o anumită grosolanie, o anumită ingrati-tudine... Mai deunăzi, l-am rugat să mă ajute cu pietrele pentru patul meu de grohotiș și el...

— Eu l-am văzut pe Velutha acasă, înainte să plecăm, spuse senin Estha. Atunci, cum să fi fost el?

— Pentru binele lui, spuse întunecat Baby Kochamma, sper că nu era. Și data viitoare, Esthappen, nu mă mai întrepru.

Era supărată că nimeni nu o întrebase ce era acela un pat de grohotiș.

În zilele care au urmat, Baby Kochamma își canaliză întreaga furie pentru a-l umili public pe Velutha. Și-o ascuți ca pe un creion. În mîntea ei, el ajunsese să reprezinte marșul. Și pe bărbatul care o silise să fluture steagul Partidului Marxist. Și pe bărbatul care o botezase Modalali Mariakutty. Și pe toți oamenii care răsese de ea.

Începu să îl urască.

Din felul în care își ținea Ammu capul, Rahel putea spune că mai era încă supărată. Rahel își privi ceasul. Două fără zece. Nici urmă de tren. Își puse bărbia pe pervazul ferestrei. Simțea cum garnitura cenușie de fetru care căpțușea geamul îi pătrundea în piele. Își scoase ochelarii de soare ca să privească mai bine broasca strivită de pe drum. Era atât de moartă și atât de plat strivită, încât arăta mai mult a pată de forma unei broaște decât a broască. Rahel se întrebă dacă domnișoara Mitten fusese strivită într-o pată de forma domnișoarei Mitten de către camionul cu lapte care o omorâse.

Cu certitudinea unui drept-credincios, Vellya Paapen îi asigurase pe gemeni că nu existau pe lume pisici negre. Așa ceva nu există! le spuse el. Existau doar găuri negre în Univers, în formă de pisică.

Erau atât de multe pete pe drum.

Pete în Univers de forma strivitei domnișoare Mitten.

Pete în Univers în formă de broască strivită.

Pete în Univers în formă de cioară strivită care încerca-se să mănânce petele în formă de broască strivită.

Câini striviți care mâncaseră petele în formă de cioară strivită din Univers.

Pene. Fructe de mango. Scuipat.

Pe tot drumul spre Cochin.

Soarele strălucea prin ferestrele Plymouth-ului drept pe Rahel. Ea își închise ochii și străluci la el. Până și în spatele pleoapelor, lumina era puternică și fierbinte. Cerul era portocaliu, iar cocotierii erau anemone de mare unduindu-și tentaculele, sperând să prindă în cursă și să mănânce un nor care nu bănuia nimic. Un șarpe translucid cu pete și cu limba despicată plutea pe cer. Apoi un soldat roman pe un cal pătat. După părerea lui Rahel, chestia ciudată în ceea ce îi privea pe soldații romani din benzile desenate era că dădeau atâta atenție armurilor și coifurilor, pentru ca apoi, după toate astea, să își lase picioarele goale. Nu avea nici un sens. Nici așa, nici așa.

Ammu le spusese povestea lui Iulius Cezar și cum fusese el înjunghiat în Senat de către Brutus, cel mai bun prieten al lui. Și cum căzuse el pe jos cu pumnalele în spate și spusese „*Et tu? Brute? — Atunci cazii, Caesar!*”.

— Asta arată, spusese Ammu, că nu poți avea încredere în nimeni. Mamă, tată, frate, soț, cel mai bun prieten. Nimeni.

Cu copiii, spusese ea (când o întrebaseră), rămânea de văzut. Le spuse că era pe deplin posibil, de exemplu, ca Estha să ajungă un Porc Șovin.

Noaptea, Estha obișnuia să stea în picioare în pat, cu cearșaful înfășurat în jurul lui, spunând „*Et tu, Brute? — Atunci cazii, Caesar!*” și se prăvălea fără a-și îndoi genunchii, ca un cadavru străpuns de cuțite. Kochu Maria, care dormea pe jos, pe o rogojină, spunea că avea să i se plângă lui Mammachi.

— Spune-i mamei tale să te ducă acasă la taică-tău, zicea ea. Acolo poți rupe câte paturi vrei. Astea nu-s paturile tale. Asta nu e casa ta.

Estha se scula din morți, se ridica în picioare în pat și spunea „*Et tu? Kochu Maria? — Atunci cazii, Estha!*” și murea din nou.

Kochu Maria era sigură că *Et tu* era o obscenitate în engleză și aștepta momentul potrivit pentru a i se plânge lui Mammachi de Estha.

Femeia din mașina învecinată avea fărâmituri de biscuit pe gură. Soțul ei aprinse o țigară îndoită de-după-biscuit. Scoase doi nori de fum pe nări și, pentru o clipă fugară, arătă ca un mistreț. Doamna Mistreț o întrebă pe Rahel cum o cheamă, cu un Glas de Copil.

Rahel o ignoră și făcu, neatentă, un balon de salivă.

Ammu nu putea să sufere ca ei să facă baloane din salivă. Spunea că îi amintea de Baba. Tatăl lor. Zicea că el obișnuia să facă balonașe din salivă și să își bătăie piciorul. Conform spuselor lui Ammu, doar funcționarii se purtau așa, nu aristocrații.

Aristocrații erau oameni care nu făceau balonașe din salivă și nu își bătăiau picioarele. Nici nu bolboroseau.

Deși Baba nu era funcționar, Ammu spunea că se comporta adesea de parcă ar fi fost unul dintre ei.

Când erau singuri, Estha și Rahel se prefăceau uneori că erau funcționari. Făceau balonașe din salivă și își bătăiau picioarele și bolboroseau precum curcanii. Și-l amintea pe tatăl lor, pe care îl cunoscuseră între războaie. El le dăduse o dată să tragă din țigara lui și se supăraseră pentru că o supseseră, udându-i filtrul cu salivă.

— Nu e o nenorocită de bomboană! spusese el, sincer furios.

Își amintea furia lui. Și a lui Ammu. Își amintea cum, odată, fuseseră împinși prin cameră, de la Ammu la Baba și de la Baba la Ammu, ca niște mingi de biliard. Ammu împingându-l pe Estha:

— Ia, tu ții unul dintre ei. Nu pot să am grijă de amândoi.

Mai târziu, când Estha a întreat-o pe Ammu despre asta, ea l-a îmbrățișat și a spus că nu trebuie să își închipuie tot soiul de lucruri.

În singura fotografie de-a lui pe care o văzuseră (pe care Ammu le dăduse voie să o privească o dată), el purta o căma-

șă albă și ochelari. Arăta ca un jucător de crichet chipeș, cu un aer studios. Cu un braț îl ținea pe Estha cocoțat pe umeri. Estha zâmbea, cu bărbia odihnindu-se pe capul tatălui lui. Rahel era ținută cu cealaltă mână, lipită de trupul lui. Avea un aer morocănos și irascibil, cu piciorușele de bebeluș bălângănindu-i-se. Cineva le pictase pete rumene pe obraji.

Ammu spunea că el i-a luat în brațe doar pentru fotografie, și chiar și atunci fusese atât de beat, încât ea se temuse că avea să îi scape. Ammu zise că stătuse în afara cadrului, gata să îi prindă dacă i-ar fi scăpat. Totuși, cu excepția obrăjilor lor, Estha și Rahel găseau că era o fotografie frumoasă.

— Ai de gând să termini! spuse Ammu atât de tare, încât Murlidharan, care sărise de pe piatră pentru a se holba în Plymouth, se dădu îndărăt, cioturile tresărindu-i de spaimă.

— Ce? spuse Rahel, dar știu imediat ce anume. Balonașele de salivă. Iartă-mă, Ammu.

— Iartă-mă nu învie un mort, zise Estha.

— Oh, gata! spuse Chacko. Nu poți dicta ce face cu propria ei salivă!

— Vezi-ți de treaba ta, i-o tăie Ammu.

— Trezește amintiri, îi explică Estha, în înțelepciunea sa, lui Chacko.

Rahel își puse ochelarii de soare. Lumea căpătă culoarea furiei.

— Scoate-ți ochelarii ăia ridicoli! spuse Ammu.

Rahel își scoase ochelarii ei ridicoli.

— Felul în care te porți cu ei e fascist, spuse Chacko. Până și copiii au anumite drepturi, pentru Dumnezeu!

— Nu lua numele Domnului în deșert, zise Baby Kochamma.

— N-o fac, spuse Chacko. Îl folosesc în mod justificat.

— Încetează să pozezi în Marele Salvator al copiilor! spuse Ammu. Când trecem la lucrurile practice, nu dai doi bani pe ei. Sau pe mine.

— Ar trebui? zise Chacko. Sunt ei responsabilitatea mea?

Spuse că Ammu și Estha și Rahel erau niște pietre de moară atârinate de gâtul lui.

Partea din spate a picioarelor lui Rahel era udă și transpirată. Pielea îi aluneca pe tapiseria de scai a banchetei. Ea și

Estha știau de pietrele de moară. În *Revoltă pe Bounty*, când oamenii mureau pe mare, erau înfășurați în cearșafuri albe și aruncați peste bord cu pietre de moară în jurul gâtului, pentru ca trupurile să nu plutească. Estha nu era sigur cum hotărau ei câte pietre de moară să ia la bord înainte de-a pleca în călătorie.

Estha își puse capul în poală.

Moțul îi era ciufulit.

Șuieratul unui tren îndepărtat se ridică de pe drumul pătat cu broaște. Frunzele de ignamă de pe ambele părți ale șinei de cale ferată începură să dea din cap, consimțind în bloc. *Dadadadada*.

Pelerinii cei chei din Beena Mol începură un alt *bhajan*.

— Vă spun, hindușii ăștia, zise pioasă Baby Kochamma, nu au nici un simț al *intimității*.

— Au toți bățături și piele solzoasă, spuse sarcastic Chacko. Și am auzit că pruncii lor ies din ouă.

Rahel avea două umflături pe frunte, despre care Estha spunea că vor deveni coarne. Cel puțin cu una dintre ele avea să se întâmple așa, pentru că era pe jumătate hindusă. Ea nu fusese suficient de iute pentru a-l întreba cum era cu coarnele lui. Pentru că orice ar fi fost Ea, era și El.

Trenul trecu pe lângă ei sub o coloană neagră de fum gros. Erau treizeci și două de vagoane, iar pragurile ușilor erau pline cu tineri tunși castron, în drum spre Marginea Lumii, pentru a vedea ce se întâmpla cu oamenii care cădeau. Cei care își lungeau prea mult gâtul cădeau ei înșiși de pe margine. În întunericul greu, cu coafurile întoarse pe dos.

Trenul trecu atât de repede, încât era greu de imaginat că toți așteptaseră atâta vreme, pentru atât de puțin. Frunzele de ignamă continuă să încuviințeze din cap mult după ce trenul trecuse, de parcă ar fi fost întru totul de acord cu el și nu aveau nici un fel de îndoieli.

O pătură fină de praf de cărbune pluti în jos ca o binecuvântare murdară și degajă puțin traficul.

Chacko porni Plymouth-ul. Baby Kochamma încercă să fie veselă. Începu un cântec.

Se-aude un dangăt trist
de ceas de primărie
și de clopote de tur-lă.
Iar sus, în camera copiilor,
o absurd-dă
păsă-rică
iese-afară ca să spună...

Se uită la Estha și Rahel, așteptând ca ei să spună *Cu-cu*.
Nu o făcură.

Se simți o adiere de mașină. Copaci verzi și stâlpi de telegraf trecură pe lângă ferestre. Păsări nemișcate alunecară pe lângă ei pe sârme în mișcare, precum bagajul nerevendicat la aeroport.

O lună palidă atârna enorm pe cer, în plină zi, și mergea acolo unde mergeau și ei. La fel de mare ca burta unui băutor de bere.

Omul cel mare — Laltain, Omul cel mărunț — Mombatti

Mizeria asediase Casa din Ayemenem așa cum o armată medievală avansează către un castel inamic. Astupa orice crăpătură și se lipea de geamuri.

Musculițele bâzâiau în ceainice. Insecte moarte zăceau în vase goale.

Podeaua era lipicioasă. Pereții albi deveniseră de un cenușiu neuniform. Balamalele și clanțele de alamă erau mohorâte și unșuroase la atingere. Prizele, arareori folosite, erau astupate de murdărie. Becurile erau acoperite cu un strat de ulei. Singurele lucruri care luceau erau gândacii uriași care mișunau de jur-împrejur ca ornamentele emailate într-un decor cinematografic.

Baby Kochamma încetase de mult să mai observe aceste lucruri. Kochu Maria, care remarca totul, renunțase să se mai sinchisească de ele.

Șezlongul pe care era tolănită Baby Kochamma avea coji de alune îndesate în crăpăturile tapiseriei putrezinde.

Cu un gest inconștient de democrație cultivată de televiziune, stăpâna și servitoarea scormoneau amândouă, fără să se uite, în același bol cu alune. Kochu Maria își îndesa alunele în gură. Baby Kochamma le puneă cu demnitate în a ei.

La *Best of Donahue*, publicul din studio urmărea un clip dintr-un film în care un cântăreț ambulant negru cânta *Somewhere Over the Rainbow* într-o stație de metrou. Cânta sincer, de parcă ar fi crezut cu adevărat cuvintele cântecului. Baby Kochamma cânta o dată cu el, iar glasul ei firav tremura îngroșat de pasta de alune. Zâmbea când versurile ajun-

geau din nou la ea. Kochu Maria o privea de parcă ar fi luat-o razna și înșfăca mai mult decât porția de alune ce-i revenea de drept. Când atinse sunetele înalte (*where* din *somewhere*), cântărețul ambulant își aruncă capul pe spate și palatul roz și zimțat al gurii lui umplu ecranul televizorului. Era tot atât de zdrențăros ca un star rock, dar dinții lipsă și paloarea nesănătoasă a tenului ilustrau elocvent o viață de privațiuni și deznădejde. Trebuia să se oprească din cântat ori de câte ori venea sau pleca un tren, ceea ce se întâmpla des.

Apoi luminile se aprinseră în studio și Donahue îl prezentă pe bărbatul acela care, la un semnal prestabilit, începu să cânte din exact același loc unde trebuise să se oprească (pentru un tren) — obținând evident o victorie înduioșătoare a Cântecului asupra Metroului.

Data următoare când cântărețul ambulant fu întrerupt la mijlocul cântecului fu abia atunci când Phil Donahue îi petrecu brațul pe după umeri și-i spuse „Mulțumesc. Mulțumesc mult“.

Era desigur cu totul altceva să fii întrerupt de Phil Donahue decât să fii întrerupt de un uruit de metrou. Era o plăcere. O onoare.

Publicul din studio începu să aplaude și părea înțelegător.

Cântărețul ambulant strălucea, fericit să apară la o oră de audiență maximă, și, pentru câteva clipe, privațiunile trecură pe planul doi. Fusese visul lui să cânte la emisiunea lui Donahue, spuse el, nedându-și seama că și acesta tocmai îi fusese furat.

Există vise mărețe și vise mărunte. „Omul cel Mare — Laltain sahib, Omul cel Mărunt — Mombatti“, spunea despre vise un bătrân hamal bihari, care întâmpina la gară (în mod constant, an de an) excursia-petrecere școlară a lui Estha.

Omul cel Mare — Lanternă. Omul cel Mărunt — Bastonașul-de-seu.

Omul cel Imens — Luminile Stroboscopului, uitase el să spună. Și Omul cel Mărunt — Stația de Metrou.

Profesorii se tocmeau cu el în timp ce el se târa în spatele lor cu bagajele băieților, picioarele lui crăcănate devenind și mai crăcănate, școlari cruzi imitându-i mersul. Obişnuiau să îl numească Testicule-între-Paranteze.

Omul cel mai Mărunt — Vene Varicoase, uitase el cu totul să menționeze în timp ce se îndepărta șovăind cu jumătate din banii pe care îi ceruse și mai puțin de o zecime din ceea ce i se cuvenea.

Afară, ploaia se oprise. Cerul plumburiu se crăpă, iar norii se separară în ghemotoace mici, ca o umplutură de saltea standard.

Esthappen apărură în pragul ușii de la bucătărie, ud (și mai înțelept decât era el de fapt). În spatele lui iarba înaltă strălucea. Câțelul stătea lângă el, pe trepte. Picături de ploaie alunecau pe fundul curbat al jgheabului ruginit de pe marginea acoperișului, ca niște bile sclipitoare pe un abac.

Baby Kochamma își ridică privirea de pe ecranul televizorului.

— Uite-l că vine, o anunță ea pe Rahel, fără a se mai deranja să coboare glasul. Fii atentă acum. Nu va spune nimic. Se va duce *direct* în camera lui. Privește!

Cățelul profită de ocazie și încercă să regizeze o intrare combinată. Kochu Maria lovi cu sălbăcie podeaua cu palmele și spuse „Marș! Marș! *Poda Patti!*“

Așa că mica vietate încetă, cu înțelepciune.

— Privește! zise Baby Kochamma.

Părea exaltată.

— Se va duce *direct* în camera lui și își va spăla hainele. Este exagerat de curat... nu va spune un *cuoânt!*

Avea aerul unui câine de vânatoare dresat pentru aport, semnalând un animal în iarbă. Mândrindu-se cu abilitatea ei de a-i prezice mișcările. Cunoașterea ei superioară a obiceiurilor și a preferințelor lui.

Părul lui Estha era culcat în smocuri, aidoma petalelor rășfrânte ale unei flori. Printre ele se zăreau crâmpoie de scalp alb. Șiroaie de apă i se prelingeau pe față și pe gât. Se îndreptă spre camera lui.

Un halou de satisfacție apărură în jurul capului lui Baby Kochamma.

— Vezi? zise ea.

Kochu Maria profită de ocazie pentru a schimba canalul și a se uita puțin la *Unități de elită*.

Rahel îl urmă pe Estha în camera lui. Camera lui Ammu. Cândva.

Camera îi păstrase secretele. Nu dezvăluia nimic. Nici prin dezordinea cearșafurilor mototolite, nici în neglijența unui pantof azvârlit sau a unui prosop ud atârnat de speteaza unui scaun. Sau a unei cărți pe jumătate citite. Era ca o cameră de spital imediat după ieșirea asistentei. Pardoseala era curată, pereții albi. Dulapurile închise. Pantofii aranjați. Coșul de gunoi gol.

Curățenia obsesivă a camerei era singurul semn pozitiv de voință din partea lui Estha. Singura sugestie vagă că avea, poate, vreun Scop în Viață. Doar murmurul unei lipse de chef de-a trăi din resturile oferite de alții. Pe perete, lângă fereastră, era un fier de călcat pe o scândură. Un teanc de haine împăturite, mototolite așteptau să fie călcate.

Tăcerea atârna în aer ca o pierdere secretă.

Fantomele cumplite ale jucăriilor imposibil de uitat se îngrămădeau pe palele ventilatorului de plafon. O catapultă. Un koala (de la domnișoara Mitten) cu ochi din nasturi, slăbiți. O găscă gonflabilă (care fusese arsă cu o țigaretă de polițist). Două pixuri cu peisaje citadine tăcute și autobuze londoneze roșii care pluteau în sus și în jos prin ele.

Estha învârti robinetul și apa răpăi într-o găleată din plastic. Se dezbracă în baia plină de sclipiri. Ieși din blugii lui uzi learcă. Țepeni. Albastru-închis. Din care se ieșea greu. Își trase peste cap tricoul de culoarea zmeurei zdrobite, încrucșiându-și peste trup brațele subțiri, netede, musculoase. Nu-și auzi sora la ușă.

Rahel îi privi abdomenul supt și cutia toracică ridicându-i-se atunci când tricoul umerilor se dezlipia de piele, lăsând-o udă și de culoarea mierii. Fața și gâtul și un triunghi în formă de V la baza gâtului îi erau mai închise decât restul pielii. Și brațele lui aveau două culori. Mai palide acolo unde se terminau mânecile. Un bărbat brun-închis în haine deschise ca mierea. Ciocolată cu o urmă de cafea. Pomeți înalți și ochi hăituiți. Un pescar într-o baie îmbrăcată în faianță albă, purtând în ochi secrete marine.

O zărise? Chiar era supărat? Știa că ea era acolo?

Nu se jenaseră niciodată unul de trupul celuilalt, dar nu fuseseră niciodată destul de vârstnici (împreună) pentru a ști ce însemna jena.

Acum erau. Destul de vârstnici.

Vârstnici.

O vârstă numai bună de trăit-murit.

Ce cuvânt caraghios era *vârstnic* luat în sine, gândi Rahel, și-și spuse: *Vârstnic.*

Rahel în ușa băii. Îngustă în șolduri. („Spune-i că va avea nevoie de cezariană!”, îi spusese soțului ei un ginecolog beat în timp ce așteptau restul la o benzinărie.) O șopărlă pe o hartă de pe tricoul ei decolorat. Părul lung, rebel, cu o scântie de roșu-henna aprins, azvârlea șuvițe nervoase spre șale. Diamantul din nara ei sclipea. Uneori. Uneori nu. O brățară subțire, de aur, cu capete de șarpe strălucea ca un cerc de lumină portocalie la încheietura mâinii ei. Șerpi zvelți, șoptind unul către celălalt, cap la cap. Verigheta topită a mamei ei. Zorii îndulceau liniile ascuțite ale brațelor ei subțiri, colțuroase.

La prima vedere, părea să fi crescut în pielea mamei ei. Pomeți înalți. Gropițe adânci atunci când zâmbea. Era însă mai înaltă, mai musculoasă, mai subțire, mai colțuroasă decât fusese Ammu. Mai puțin frumoasă poate pentru aceia cărora le plăceau rotunjimile și moliciunea la femei. Numai ochii ei erau incontestabil mai frumoși. Mari. Luminoși. *În care să te îneci*, cum spusese Larry McCaslin, descoperind asta pe propria lui piele.

Rahel căută în goliciunea fratelui ei semne care să îi aparțină. În forma genunchilor. Arcuirea scobiturii piciorului. Panta umerilor. Unghiul sub care restul brațului întâlnea cotul. Felul în care unghiile de la picioare i se curbau în sus la capete. Adânciturile sculptate de fiecare parte a feselor lui frumoase, tari. Prune încordate. Fesele bărbaților nu cresc niciodată. Ca niște ghiozdane de școlar, evocă o clipă amintirile copilăriei. Două cicatrice de vaccin pe braț îi străluceau ca niște monede. Ale ei se găseau pe coapsă.

Fetele le au întotdeauna pe coapse, obișnuia să spună Ammu.

Rahel îl privi pe Estha cu curiozitatea mamei care își privește copilul ud. O soră un frate. O femeie un bărbat. Un geamăn un geamăn.

Înălță simultan aceste câteva zmee.

Era un străin gol întâlnit sub semnul hazardului. Era cel pe care ea îl cunoscuse înainte ca Viața să înceapă. Cel care o condusese cândva (înnot) prin vaginul încântătoarei lor mame.

Amândouă lucrurile insuportabile în polaritatea lor. În separarea lor ireconciliabilă.

O picătură de ploaie scânteie în vârful lobului urechii lui Estha. Gros, argintiu, în lumină, ca un bob greu de mercur. Se întinse. Îl atinse. Îl luă.

Estha nu o privi. Se retrase într-o tăcere și mai adâncă. De parcă trupul lui avea puterea de a fereca simțurile în interior (innodate, ovoidale), departe de suprafața pielii, într-un cotlon profund și mai inaccesibil.

Tăcerea își adună fustele și alunecă, precum Femeia Păianjen, în susul peretelui alunecos al băii.

Estha își puse hainele ude într-o găleată și începu să le spele cu săpun sfărâncios, de un albastru viu.

Abhilash Talkies

Abhilash Talkies se autoprezenta drept prima sală de cinematograf din Kerala cu ecran cinemascop de 70 mm. Pentru a sugera acest lucru, fațada clădirii fusese concepută ca o replică în ciment a unui ecran cinemascop curb. Deasupra (litere din ciment, iluminare cu neon) scria *Abhilash Talkies* în engleză și în malayalami.

Toaletele erau numite A LUI și A EI. A EI pentru Ammu, Rahel și Baby Kochamma. A LUI doar pentru Estha, deoarece Chacko se dusese să se ocupe de rezervările la hotelul Regina Mării.

— Ai să te descurci? spuse Ammu, îngrijorată.

Estha dădu din cap.

Prin ușa roșie din formica¹ închizându-se încet, de una singură, Rahel le urmă pe Ammu și pe Baby Kochamma în A EI. Se întoarse pentru a-i face cu mâna lui Estha Singur (cu un pieptene), aflat la celălalt capăt al pardoselii alunecos-uleioase de marmură, în pantofii lui bej și ascuțiți. Estha așteptă în holul murdar din marmură, cu oglinzi singuratic care te priveau, până ce ușa roșie îi luă sora. Se întoarse apoi și dispăru în A LUI.

În A LUI, Ammu sugerează ca Rahel să stea în echilibru pentru a face pipi. Spuse că WC-urile Publice erau Murdare.

¹ Marcă înregistrată pentru un material plastic laminat dur, rezistent la căldură și ușor de curățat, folosit pentru tejghele etc. (de genul melaminei). (N.t.)

La fel ca și Banii. Nu știi niciodată cine i-a atins. Leproși. Măcelari. Mecanici auto. (Puroi. Sânge. Unsoare.)

Odată, când Kochu Maria o luase cu ea la măcelărie, Rahel remarcase că bancnota verde de cinci rupii pe care le-o dăduse măcelarul avea pe ea un strop minuscul de carne roșie. Kochu Maria a îndepărtat stropul cu degetul mare. Zeama lăsase o pată roșie. A pus banii în pieptar. Bani în-sângerați mirosind a carne.

Rahel era prea scundă pentru a sta pe vine fără să atingă vasul, așa că Ammu și Baby Kochamma au ridicat-o, cu picioarele petrecute peste brațele lor. Picioarele ei cu degete răsfirate ca de porumbel în sandale Bata. Sus-sus, cu bufânțelei jos. Preț de o clipă, nu se întâmplă nimic și Rahel privi în sus spre mama ei și spre strămătușă cu o privire întrebător-răutăcioasă (și acum?).

— Hai, spuse Ammu. Pșșș...

Pșșș pentru sunetul de Pișu. Mmmm pentru Sunetul Mu-zitșii.

Rahel chicoti. Ammu chicoti. Baby Kochamma chicoti. Când se porni jetul, îi ajustară poziția suspendată. Rahel nu era stânjenită. Terminase, iar Ammu ținea hârtia igienică.

— Tu sau eu? îi zise Baby Kochamma lui Ammu.

— Indiferent, zise Ammu. Haide. Tu.

Rahel îi ținea poșeta. Baby Kochamma își ridică sariul mototolit. Rahel studie picioarele enorme ale strămătușei. (Mulți ani după aceea, pe când se citea la școală o lecție de istorie — *Împăratul Babur avea un ten fâinos și coapse aidoma unor stâlpi* —, înaintea ochilor avea să i se ivească această scenă. Baby Kochamma aplecată ca o pasăre mare deasupra unui WC public. Vene albastre, ca niște fire neregulate de tricotat trecând de-a lungul tibiilor ei translucide. Genunchi grași, încrețiți. Păr pe ei. Bietele picioare mititele — să care o asemenea povară!) Baby Kochamma așteptă o fracțiune de secundă. Capul împins în față. Zâmbet tâmp. Sâniile legându-i-se în jos. Pepenii într-o bluză. Fundul în sus, scos în afară. Când începu sunetul gălgâitor, bășicat, ea asculta cu ochii. Un pârâu galben bolborosi printr-o trecătoare montană.

Lui Rahel îi plăcuseră toate astea. Ținea poșeta. Fiecare dintre ele făcând pipi în fața celorlalte. Ca prietenele. Pe atunci

habar nu avea cât de prețios era sentimentul acela. *Ca prietenele*. Nu vor mai fi niciodată împreună în felul acesta. Ammu, Baby Kochamma și ea.

Când Baby Kochamma termină, Rahel se uită la ceas.

— Ți-a trebuit atât de mult, Baby Kochamma, spuse ea. Este două fără zece.

*Rubadub dub (gândi Rahel),
Trei femei într-o cadă,
Zăbovesc o vreme spuse încet.*

Gândea că Încet e o persoană. Încet Kurien. Încet Kutty. Încet Mol. Încet Kochamma.

Încet Kutty. Repede Verghese. Și Kuriakose. Trei frați cu mă-treață.

Ammu își rezolvă problema în șoaptă. Prelinsă pe pe-rețele vasului, să nu se audă. Asprimea tatălui ei îi dispă-ruse din priviri și avea din nou ochii lui Ammu. Avea gro-pițe în zâmbet și nu mai părea supărată. Nici cu privire la Velutha, nici la balonașele de salivă.

Era un Semn Bun.

Estha Singur în A LUI trebui să urineze pe bilele de nafta-lină și chiștoacele de țigară din pisoar. A face pipi în vasul de toaletă ar fi însemnat Înfrângere. Pentru a o face în pisoar era prea scund. Avea nevoie de Înălțime. A căutat Înălțime și, într-un colț din A LUI, a găsit-o. O mătură murdară, o sti-clă de suc de fructe acidulat pe jumătate cu un lichid lăp-tos (fenil) cu chestii negre plutitoare prin el. O perie de baie pleoștită și două cutii metalice ruginite de nimic. Ar fi putut fi produse cu marca Murături Paradis. Bucăți de ananas în sirop. Sau felii. Felii de ananas. Cu onoarea reabilitată de conservele bunicii sale, Estha Singur aranja cutiile goale în fața pisoarului. Stătea cocoțat, cu câte un picior pe fiecare dintre ele, și urina cu grijă, cu ezitări minime. Ca un Bărbat. Chiștoacele de țigară, până atunci doar îmbibate cu apă, erau acum ude și încrețite. Greu de aprins. După ce termină, Es-tha se mută la chiuveta din fața oglinzii. Se spală pe mâini și își umezi părul. Apoi, inhibat de dimensiunea pieptenului lui Ammu, care era prea mare pentru el, își refăcu cu grijă moțul. Dat pe spate, apoi împins în față și răsucit într-o par-

te la capăt. Puse pieptenele din nou în buzunar, coborî de pe cutii și le puse la loc împreună cu sticla și peria și mătura. Se înclină în fața tuturor. A întregului alai liniștitor. Sticla, mătura, cutiile, peria de baie pleoștită.

— Înclină-te, spuse el și zâmbi, deoarece atunci când era mai mic trăise cu convingerea că trebuie să spui „înclină-te” atunci când te înclini. Că trebuia să o spui pentru a o face. „Înclină-te, Estha”, ar fi spus ele. Iar el s-ar fi înclinat și ar fi spus „Înclină-te” și ele s-ar fi uitat una la alta și ar fi râs, iar el și-ar fi făcut griji.

Estha Singur al dinților neregulați.

Afară, își așteptă mama, sora și strămătușa. Când ele ieșiră, Ammu spuse „E-n regulă, Esthappen?”

Estha zise „În regulă” și clătină din cap cu grijă pentru a nu-și deranja moțul.

În regulă? În regulă. Puse pieptenele la loc în geanta ei. Ammu simți un elan subit de afecțiune pentru băiețelul ei tăcut, demn în pantofii lui bej și ascuțiți, care tocmai dusesse la bun sfârșit prima lui sarcină de adult. Îi trecu degetele iubitoare prin păr. Îi strică moțul.

Omul cu Torța de oțel Veșnic Gata le spuse că filmul a început, așa că să se grăbească. Trebuiră să se precipite pe treptele roșii cu covorul roșu vechi. O scară roșie cu pete roșii de scuipat în colțul roșu. Omul cu Torța își adună mototol *mundu*-ul, ținându-l înghesuit sub testicule, cu mâna stângă. Pe când urca, mușchii gambei i se întăreau ca niște ghiulele păroase sub pielea care urca. Ținea lanterna în mâna dreaptă. Se grăbea în gând.

— A început de mult, spuse el.

Așadar, pierduseră începutul. Pierduseră ridicarea perdelei încrețite de catifea, cu becuri în ciucurii galbeni grupați în mănunchiuri. Ridicându-se ușor, iar muzica ar fi fost *Plimbarea puiului de elefant din Hatari*. Sau *Marșul colonelului Bogey*.

Ammu ținea mâna lui Estha. Baby Kochamma, urcând cu efort treptele, o ținea pe a lui Rahel. Baby Kochamma, împovărată de pepenii ei, nu voia să recunoască în sinea ei că abia aștepta filmul. Prefera să simtă că nu făcea asta decât de dragul copiilor. Ținea în gând o evidență organizată, atentă

la Lucrurilor Pe Care Ea Le Făcuse Pentru Oameni și a Lucrurilor Pe Care Oamenii Nu Le Făcuseră Pentru Ea.

Cel mai mult îi plăceau fragmentele cu călugărițe de la început și spera că nu le pierduseră. Ammu le-a explicat lui Estha și Rahel că oamenilor le plăceau întotdeauna cel mai mult lucrurile cu care se *Identificau* cel mai tare. Rahel presu-puse că se *Identifica* cel mai mult cu Christopher Plummer, care juca rolul căpitanului von Trapp. Chacko nu se *Identifica* deloc cu el și îl numea căpitanul von Clapp Trapp.

Rahel era ca un fânțar frenetic într-o lesă. În zbor. Imponderabil. Două trepte în sus. Două în jos. Una sus. Urca cinci șiruri de trepte roșii pentru una a lui Kochamma.

Sunt Popeye marinarul dum dum

Locuiesc într-o rulotă dum dum

Deschid ușa

Și cad pe jos

Sunt Popeye marinarul dum dum

Sus două. Jos două. Una sus. Sari, sari.

— Rahel, zise Ammu, n-ai învățat încă Lecția. Nu-i așa?

Rahel învățase: *Frenesia Aduce Întotdeauna Lacrimi*. Dum dum.

Ajunseră în holul Rondoul Prințesei. Depășiră Standul de Răcoritoare unde așteptau oranjadele. Și limonadele așteptau. Portocala prea portocală. Lămâia prea lămâie. Ciocolatele prea topite.

Omul cu Torța deschise ușa grea a Rondoului Prințesei către întunericul plin de vâjâit de ventilator și ronțâit de alună. Mirosea a oameni care respirau și a ulei de păr. Și a covoare vechi. Un miros magic de *Sunetul muzicii* pe care Rahel și-l amintea și îl îndrăgea. Mirosurile, aidoma muzicii, poartă amintiri. Inspiră adânc și îl îmbutelie pentru veșnicie.

Estha avea biletele. Omulețul. Locuia într-o rulotă. Dum dum.

Omul cu Torța își aținti lumina asupra biletelor roz. Rândul J. Numerele 17, 18, 19, 20. Estha, Ammu, Rahel, Baby Kochamma. Se strecurară cu greu pe lângă oameni enervați

care își mișcau picioarele încoace și încolo pentru a le face loc. Șezutul scaunelor trebuia lăsat în jos. Baby Kochamma îi ținu scaunul lui Rahel cât să se cațare pe el. Nu era destul de grea, așa că scaunul o plie în interiorul lui ca pe umplutura unui sandviș, iar ea privi printre genunchi. Doi genunchi și o fântână. Estha, cu mai multă demnitate, stătu pe marginea scaunului.

Umbrele ventilatoarelor se profilau pe marginile ecranului, acolo unde nu ajungeau imaginile filmului.

Gata cu lanterna. Începea Succesul Mondial.

Camera se avântă în înaltul albastru (de culoarea mașinii) al Austriei, cu sunetul cristalin, trist, al clopotelor bisericii.

Mult mai jos, pe pământ, în curtea abăției, pavajul strălucea. Călugărițele îl străbăteau. Lente ca țigările de foi. Călugărițe tăcute adunate în liniște în jurul maicii starețe, care nu le citea niciodată scrisorile. Se adunau ca furnicile în jurul unei fărâmituri de pâine prăjită. Țigări de foi în jurul unei Regine Țigară. Fără păr pe genunchi. Fără pepeni în bluze. Și cu respirația ca menta. Aveau de înaintat plângeri maicii starețe. Plângeri în cântecdulce. Despre Julie Andrews, care era încă sus, pe dealuri, cântând *Dealurile sunt vii de sunetul muzicii [The Hills Are Alive with the Sound of Music]*, și întârzia iar la slujbă.

Se urcă într-un copac și își julește genunchii

pârau muzical surorile.

*Rochia i s-a rupt.
Valsează în drum spre mesă
Și fluieră pe scări...*

Oamenii din sală se întorceau.

— Ssst! spuneau ei.

Ssst! Ssst! Ssst!

*Și sub vâl
Are bucle în păr!*

Se auzea o voce din afara filmului. Era limpede și adevărată, străbătând întunericul plin de vâjâit de ventilator și ronțâit de alune. În public era o măicuță. Capetele se răsuciră

ca dopurile de sticlă. Cefele cu păr negru deveniră chipuri cu guri și mustăți. Mustăți șuierătoare cu dinți de rechin. Multe dintre ele. Ca autocolantele lipite.

— Ssst! spuseră ei cu toții.

Estha era acela care cânta. O călugăriță cu moț. Un Elvis Pelvis călugăriță. Nu se putea abține.

— Scoateți-l de aici! spuse Publicul, când îl descoperi.

Tacidingură sau Ieșiafară. Ieșiafară sau Tacidingură.

Publicul era un Om Mare. Estha era un Omuleț, cu biletele.

— Estha, pentru numele lui Dumnezeu, TACI! se auzi șoapta cruntă a lui Ammu.

Așa că Estha TĂCU. Gurile și mustățile se întoarseră. Și atunci, fără nici un avertisment, cântecul reveni, și Estha nu se putu abține.

— Ammu, pot să mă duc să-l cânt afară? zise Estha (înainte ca Ammu să-l plesnească). Mă întorc după cântec.

— Dar să nu te mai aștepți vreodată să merg cu tine undeva, spuse Ammu. Ne faci pe toți de râs.

Dar Estha nu se putea abține. Se ridică să iasă. Să treacă de Ammu cea furioasă. De Rahel concentrându-se printre genunchi. De Baby Kochamma. De Publicul care trebui să își miște din nou picioarele. Încoaceși încolo. Semnul roșu de deasupra ușii indica IEȘIRE cu o lumină roșie. Estha IEȘI.

În hol, oranjadele așteptau. Limonadele așteptau. Ciocolatele ce se topeau așteptau. Banchetele-de-mașină din scai de un albastru electric așteptau. Afizele cu *În curând!* așteptau.

Estha Singur se așeză pe o banchetă-de-mașină din scai de un albastru electric, în holul Rondoul Prințesei de la Abhilash Talkies și cântă. Cu o voce de călugăriță, la fel de limpede ca apa curată.

*Dar cum s-o faci să stea
Și să asculte tot ce spui?*

Bărbatul de după Tejgheaua cu Răcoritoare, care ațipise pe un șir de scaune, în așteptarea pauzei, se trezi. Îl zări, cu ochi cleioși, pe Estha Singur în pantofii lui bej cu vârful ascuțit. Și cu moțul lui ciufulit. Omul își șterse tejgheaua de mar-

mură cu o cârpă cenușie. Și așteptă. Și așteptând ștergea. Și ștergând aștepta. Și îl privea pe Estha cântând.

*Cum ții în loc un val pe nisip?
Oh, cum rezolvi o problemă ca... Marii ...ia?*

— Ai! *Eda cherukka!* zise Omul Oranjadă Limonadă, cu un glas grav, îngroșat de somn. Ce naiba crezi că faci?

*Cum ții o
rază de lună
în mână?*

Estha cânta.

— Ai! zise Omul Oranjadă Limonadă. Uite ce e, acesta este Timpul meu de Odihnă. Curând va trebui să mă trezesc și să muncesc. Așa că nu poți cânta cântece englezești aici. Termină!

Ceasul lui de aur era aproape ascuns de părul cârlionțat de pe antebraț. Lanțul lui de aur era aproape ascuns de părul de pe piept. Cămașa lui albă de terilenă era descheiată până unde îi începea umflătura burții. Arăta ca un urs neprietenos plin cu bijuterii. În spatele lui erau oglinzi pentru ca oamenii să se privească în ele în timp ce cumpărau băuturi reci și gustări. Să își refacă ciufurile și să își aranjeze cozile. Oglinzile îl priveau pe Estha.

— Aș putea înainta o Plângere Scrisă împotriva ta, îi spuse Omul lui Estha. Ți-ar plăcea? O Plângere Scrisă?

Estha se opri din cântat și se ridică să intre înapoi în sală.

— Acum, că m-am sculat, spuse Omul Oranjadă Limonadă, acum, că m-ai trezit din Timpul meu de Odihnă, acum, că m-ai *deranjat*, vino măcar să bei ceva. Poți să faci măcar atât.

Avea o față nerasă, fălcoasă. Dinții, ca niște clape galbene de pian, îl priveau pe micul Elvis Pelvis.

— Nu, mulțumesc, spuse Elvis politicos. Familia mă așteaptă. Și mi-am terminat banii de buzunar.

Bandăbuzna? spuse Omul Oranjadă Limonadă cu dinții încă la pândă. Întâi cântece englezești și acum *bandăbuzna!* Pe ce lume trăiești? Pe lună?

Estha se întoarse să plece.

— Stai o clipă! spuse aspru Omul Oranjadă Limonadă. Doar o clipă! zise el iar, mai blând. Cred că te-am întreat ceva.

Dinții lui galbeni erau ca niște magneti. Vedeau, zâmbeau, cântau, miroseau, se mișcau. Hipnotizau.

— Te-am întreat unde stai, zise el, țesându-și plasa răutăcioasă.

— Ayemenem, zise Estha. Locuiesc în Ayemenem. Bunica mea are Murături & Conserve Paradis. Este Comanditarul — Partenerul Inactiv.

— Da? spuse Omul Oranjadă Limonadă. Inactivă și zi și *noapte?*

Râse cu un râs răutăcios pe care Estha nu-l putu înțelege.

— N-are importanță. N-ai să înțelegi. Vino să bei ceva, spuse el. O Băătură Rece Gratuită. Vino. Vino încoace și spune-mi totul despre bunica ta.

Estha se duse. Atras de dinții galbeni.

— Aici. După teighea, spuse Omul Oranjadă Limonadă. Glasul îi deveni șoptă.

— Trebuie să rămână un secret, deoarece băuturile nu se dau înaintea pauzei. E o Jignire adusă Cinematografului. De competența justiției, adăugă el după o pauză.

Estha trecu în spatele Teighelei cu Răcoritoare să își ia Băutura Rece Gratuită. Zări cele trei scaune înalte aliniat pentru ca Omul Oranjadă Limonadă să doarmă pe ele. Lemnul lucios pe locul unde șezuse acesta.

— Acum, fii drăguț și ține asta pentru mine, spuse Omul Oranjadă Limonadă, întinzându-i lui Estha penisul prin *dhoti*²-ul lui de muselină albă și moale. Am să-ți dau suc. Portocale? Lămâie?

Estha îl ținu pentru că trebuia.

— Portocale? Lămâie? zise Omul? Lămâiecuportocale?

— Lămâie, vă rog, zise Estha politicos.

Primi o sticlă rece și un pai. Așa că ținu o sticlă într-o mână și un penis în cealaltă. Tare, fierbinte, vânos. Nu o rază de lună.

² Piesă de vestimentație tradițională masculină constând într-o bucată de pânză de 4-5 metri lungime și un metru lățime purtată din talie în jos, de obicei cu unul din capete trecut printre picioare și prins în talie. (N.t.)

Mâna Omului Oranjadă Limonadă se închise peste a lui Estha. Unghia degetului lui mare era lungă, ca de femeie. Mișcă mâna lui Estha în sus și în jos. La început încet. Apoi mai repede.

Limonada era rece și dulce. Penisul fierbinte și tare.

Clapele pianului priveau.

— Deci bunica ta conduce o fabrică? zise Omul Oranjadă Limonadă. Ce fel de fabrică?

— Multe produse, zise Estha, fără să se uite, cu paiul în gură. Sucuri acidulate din fructe, murături, dulceturi, praf de curry. Felii de ananas.

— Bun, zise Omul Oranjadă Limonadă. Excelent.

Mâna i se strânse și mai tare peste a lui Estha. Tare și transpirată. Și tot mai repede.

*Rapid mai rapid bairam
Nu-l lăsa să stea nici neam
Pân' rapidu-i mai rapid,
Și postitoru'i mulțumit.*

Dulceața lichidă de lămâie se ridică prin paiul de hârtie umedă (aplatizat aproape de salivă și teamă). Suflând în pai (în timp ce cealaltă mână a lui se mișca), Estha făcu bule de aer în sticlă. Bule dulci-lipicioase de lămâie ale sucului pe care nu-l putea bea. Lista în minte produsele buccii sale.

MURĂTURI	SUC ACIDULAT	DULCETURI
Mango	Portocale	Banane
Ardei verde	Struguri	Fructe asortate
Dovleac amar	Ananas	Marmeladă de grapefruit
Usturoi	Mango	
Lămâi verzi în saramură		

Apoi fața cartilagos-țepoasă se contorsionă, iar mâna lui Estha deveni udă și fierbinte și lipicioasă. Avea albuș de ou pe ea. Albuș alb de ou. Fiert ca de pahar.

Limonada era rece și dulce. Penisul era moale și zbârcit ca un portofel de piele gol. Cu cârpa lui cenușie, omul șterse cealaltă mână a lui Estha.

— Acum termină-ți sucul, zise el și ciupi afectuos una din bucle fundului lui Estha. Prune tari în țevi strâmte. Și pantofi bej cu vârful ascuțit.

— Nu trebuie să îl irosești, zise el. Gândește-te la toți oamenii săraci care nu au nimic de mâncat sau de băut. Ești un băiat bogat, norocos, cu *bandăbuzna'* și fabrica unei bunici pe care s-o moștenești. Ar trebui să îi mulțumești lui Dumnezeu că nu ai griji. Acum termină-ți sucul.

Și așa, în spatele Tejghelei cu Răcoritoare, în holul Rondoului Prințesei de la Abhilash Talkies, în sala cu primul ecran Cinemascop de 70 mm Esthappen Yako își termină prima sticlă gratuită de teamă acidulată cu aromă de lămâie. Lămâieprealămâie, prea rece. Prea dulce. Acidul îi ieși pe nas. Avea să primească curând încă o sticlă (frică acidulată, gratis). Dar nu știa încă asta. Își ținea Cealaltă Mână lipicioasă departe de trup.

Nu trebuia să atingă nimic.

Când Estha își termină sucul, Omul Oranjadă Limonadă spuse „Gata? Bunbăiat“.

Luă sticla goală și strivi paiul și îl trimise pe Estha înapoi în *Sunetul muzicii*.

Înapoi în întunericul să-l tai cu cuțitul, Estha își ținu cu grijă Cealaltă Mână (în sus, de parcă ar fi ținut o portocală imaginară). Se strecură pe lângă Public (cu picioarele mișcându-se încoaceșiîncolo), pe lângă Baby Kochamma, pe lângă Rahel (tot lăsată pe spate), pe lângă Ammu (tot supărată). Estha se așeză, ținându-și încă portocala lipicioasă.

Și iată-l pe căpitanul von Clapp-Trapp. Christopher Plummer. Arogant. Cu inima de piatră. Cu gura ca o fantă. Și un fluier de polițist cu sunet oțelit. Un căpitan cu șapte copii. Copii curați, ca un pachet de mentosan. Se prefăcea că nu îi iubește, dar nu era așa. Îi iubea. O iubea pe ea (Julie Andrews), ea îl iubea pe el, ei îi iubeau pe copii, copiii îi iubeau pe ei. Toți se iubeau între ei. Erau copii curați, albi, iar paturile lor erau moi de Puf de. Ra. Ță. Pol. Ară.

Casa în care locuiau avea un lac și grădini, o scară somptuoasă, uși și ferestre albe și perdele cu flori.

Copiii curați și albi, chiar și cei mari, se temeau de tunete. Pentru a-i liniști, Julie Andrews i-a băgat pe toți în patul ei curat și a cântat cu ei un cântec despre câteva dintre lucrurile ei preferate. Acestea erau câteva dintre lucrurile ei preferate:

- (1) Fete în rochițe albe cu funde albastre de satin.
- (2) Gâște sălbatice care zburau cu luna pe aripi.
- (3) Ceainice strălucitoare de alamă.
- (4) Clopoței de ușă și de sanie și șnițel cu tăiței.
- (5) Etc.

Apoi, în capul anumitor membri gemeni bivitelini ai publicului din Abhilash Talkies, s-au ridicat unele întrebări, care necesitau răspunsuri, cum ar fi:

- (1) *Căpitanul von Clapp-Trapp își băfâia piciorul?*
Nu.
- (2) *Căpitanul von Clapp-Trapp făcea balonașe din salivă?*
Mai mult ca sigur, nu.
- (3) *Bolborosea?*
Nu.

Ah, căpitane von Clapp-Trapp, căpitane von Clapp-Trapp, l-ai putea iubi pe omulețul cu portocala din rândurile publicului mirositor?

Tocmai ce-a ținut în mână pișu-pișu-ul Omului Oranja-dă Limonadă, dar l-ai putea totuși iubi?

Și pe sora lui geamănă? Basculând în sus cu fântâna ei într-o *Dragoste-în-Tokio*? Ai putea-o iubi și pe ea?

Căpitanul von Trapp avea, la rândul lui, câteva întrebări.

- (1) *Sunt ei niște copii albi curați?*
Nu. (*Dar Sophie Mol este.*)
- (2) *Fac balonașe din salivă?*
Da. (*Dar Sophie Mol, nu.*)
- (3) *Își băfâie picioarele?*
Da. (*Dar Sophie Mol, nu.*)

(4) *Au ținut vreodată, unul dintre ei sau amândoi, pișu-pișu-urile unor străini?*

N... Nda. (*Dar Sophie Mol, nu.*)

„Atunci îmi pare rău”, spuse căpitanul von Clapp-Trapp. „Nici nu intră în discuție. Nu îi pot iubi. Nu pot fi Baba al lor. Oh, nu.”

Căpitanul von Clapp-Trapp nu putea.

Estha își puse capul în poală.

— Ce s-a întâmplat? zise Ammu. Dacă mai faci bot, te duc direct acasă. Ridică-te, te rog. Și privește. Pentru asta ai fost adus aici.

Termină-ți sucul.

Privește filmul.

Gândește-te la toți oamenii săraci.

Băiat bogat norocos cu bandăbuzna'. Fără griji.

Estha se ridică și privi. Stomacul i se întoarse pe dos. Avea o senzație vălurit-verzuie, vâscoasă, algoasă, cu noduri, abisală-de-abisuri-plină.

— Ammu? spuse el.

— Ce mai vrei? Ce-ul răstit, lătrăt, scuipat.

— Simt că vomit, zise Estha.

— Doar simți sau îți vine? Vocea lui Ammu trăda îngrijorarea.

— Nu știu.

— Mergem să încercăm? zise Ammu. O să te simți mai bine.

— Bine, zise Estha.

Bine? Bine.

— Unde vă duceți? vru să știe Baby Kochamma.

— Estha merge să încerce să vomite, zise Ammu.

— Unde mergeți? întrebă Rahel.

— Simt că vomit, spuse Estha.

— Pot să vin și eu să mă uit?

— Nu, zise Ammu.

Din nou pe lângă Public (picioarele încoaceșiincolo). Ultima dată ca să cânte. De data aceasta ca să încerce să vomite. Ieșirea pe la IEȘIRE. Afară, în holul de marmură, Omul Oran-

jadă Limonadă mânca ceva dulce. Falca i se umfla cu ceva dulce mișcător. Scotea sunete înfundate, aspirate ca apa ce se scurge dintr-o chiuvetă. Pe tejghea era un ambalaj verde de *Parry*. Pentru omul acesta dulciurile erau pe gratis. Avea un șir de dulciuri gratuite în sticle îmbâcsite. Ștergea tejgheaua de marmură cu cârpa lui cenușie pe care o ținea în mână păroasă, cu ceas la încheietură. Când o zări pe femeia luminoasă cu umeri lucind și pe băiețel, o umbră îi traversă chipul. Apoi zâmbi, cu zâmbetul lui de pian portabil.

— Din nou afară atâtdecurând? zise el.

Estha avea deja greșuri Ammu îl dirijă spre toaleta din Rondoul Prințesei. A EI.

Fu ținut între chiuveta murdară și trupul lui Ammu. Cu picioarele bălăbănindu-i-se. Chiuveta avea robinete din oțel și pete de rugină. Și crăpături din ghemotoace de peri bruni întrețesuți, ca harta rutieră a unui oraș mare, încălțit.

Estha se convulsionă, dar nu ieși nimic. Doar gânduri. Iar ele plutiră afară și înapoi înăuntru. Ammu nu le putu vedea. Ele roiau ca niște nori de furtună deasupra orașului Chiuvetă. Dar bărbații chiuvetă și femeile chiuvetă își vedeau de treburile lor obișnuite de chiuvetă. Mașini chiuvetă și autobuze chiuvetă încă mai vâjâiau de jur-împrejur. Viața chiuvetă își urma cursul.

— Nu? întrebă Ammu.

— Nu, spuse Estha.

Nu? Nu.

— Atunci spală-te pe față, zise Ammu. Apa îți face întotdeauna bine. Spală-te pe față și hai să mergem să bem o limonadă acidulată.

Estha se spală pe față și pe mâini și pe față și pe mâini. Genele îi erau ude și lipite între ele.

Omul Oranjadă Limonadă îndoi ambalajul verde de bomboană și marcă pliul cu unghia vopsită de la degetul mare. Poci o muscă cu o revistă făcută sul. Delicat, îi făcu vânt de pe marginea tejghelei pe podea. Zăcea pe spate și dădea din picioarele ei firave.

— Dulce băiatul, îi spuse el lui Ammu. Cântă frumos.

— E fiul meu, zise Ammu.

— Da? spuse Omul Oranjadă Limonadă, și o privi pe Ammu cu dinții. Da? Nu păreți destul de vârstnică!

— Nu se simte bine, zise Ammu. M-am gândit că un suc rece i-ar putea face bine.

— Cu siguranță, spuse Omul. „Cusiguranțăcusiguranță. Portocaleculămâie? Lămâiecuportocale?

Întrebare înfiorătoare, temută.

— Nu, mulțumesc.

Estha o privi pe Ammu. Vălurit-verzui, algos, abisal-de-abisuri-plin.

— Și dumneata? o întrebă pe Ammu Omul Oranjadă Limonadă. Coca-ColaFanta? ÎnghețatăLapedetrandafiri?

— Nu. Pentru mine nu, mulțumesc, zise Ammu.

Femeie luminoasă, cu gropițe adânci.

— Uite, spuse Omul, cu un pumn plin de bomboane, ca o stewardesă darnică. Astea sunt pentru micul dumitale Mon.

— Nu, mulțumesc, spuse Estha, privind-o pe Ammu.

— Ia-le, Estha, zise Ammu. Nu fi nepoliticos.

Estha le luă.

— Spune Mulțumesc, zise Ammu.

— Mulțumesc, spuse Estha. (Pentru dulciuri, pentru albușul alb de ou.)

— Cu plăcere, zise în engleză Omul Oranjadă Limonadă.

— Deci! zise el. Mon spune că sunteți din Ayemenem?

— Da, zise Ammu.

— Merg acolo deseori, spuse Omul Oranjadă Limonadă. Familia soției este din Ayemenem. Știu unde e fabrica voastră. Murături Paradis, nu-i așa? El mi-a spus. Mon al dumitale.

Știa unde să îl găsească pe Estha. Asta încerca să spună. Era un avertisment.

Ammu văzu ochii strălucind de febră ai fiului ei.

— Trebuie să mergem, spuse ea. Nu trebuie să riscăm un puseu de febră. Verișoara lor vine mâine, îi explică ea Unchiului. După care adăugă, fără emfază: De la Londra.

— De la Londra?

Un nou respect sclipi în ochii Unchiului. Pentru o familie cu legături la Londra.

— Estha, rămâi aici cu Unchiul. Eu le aduc pe Baby Kochamma și pe Rahel, spuse Ammu.

— Vino, zise Unchiul. Vino și stai cu mine pe un scaun înalt.

— Nu, Ammu! Nu, Ammu, nu! Vreau să vin cu tine!

Ammu, uimită de insistența stridentă, neobișnuită la fiul ei de obicei tăcut, îi ceru scuze Unchiului Oranjadă Limonadă.

— De obicei nu e așa. Hai atunci, Esthappen.

Mirosul înapoi-înăuntru. Umbre de ventilator. Cefe. Gături. Gulere. Păr. Cocuri. Cozi. Cozi de cal.

O fântână în *Dragoste-în-Tokio*. O fetiță și o fostă călugăriță.

Cei șapte copii de mentă ai căpitanului von Trapp își făcuseră baia de mentă și stăteau într-un șir de mentă cu părul bine pieptănat, cântându-i cu glasuri obediente de mentă femeii cu care căpitanul aproape că se însurase. Baroneasa blondă care strălucea ca un diamant.

*Dealurile sunt vii
de sunetul muzicii.*

— Trebuie să plecăm, le spuse Ammu lui Baby Kochamma și Rahel.

— Dar, Ammu! zise Rahel. Nici măcar nu s-au întâmplat încă Lucrurile cele mai Importante! Nici măcar nu a *sărutat-o!* Nici măcar nu a rupt încă steagul lui Hitler! Nici măcar nu au fost încă *trădați* de Rolf Poștașul!

— Estha e bolnav, spuse Ammu. Haideți!

— Soldații naziști nici n-au venit încă!

— Haideți, spuse Ammu. Ridicați-vă!

— Nici nu au prezentat *Sus pe deal era o turmă singuratică de capre [High on a hill was a lonely goatherd]!*

— Estha trebuie să fie sănătos pentru Sophie Mol, nu? zise Baby Kochamma.

— Nu trebuie, spuse Rahel, dar mai mult pentru ea însăși.

— Ce-ai spus? zise Baby Kochamma, prinzând intenția în mare, nu și ceea ce fusese spus de fapt.

— Nimic, zise Rahel.

— Te-am auzit, spuse Baby Kochamma.

Afară, Unchiul își reorganiza sticlele opace. Ștergând cu cârpa lui cenușie petele de apă în formă de inel pe care le lasaseră pe Tejgheaua de Răcoritoare din marmură. Se pregătea pentru Pauză. Era un Unchi Oranjadă Limonadă Curat. Avea o inimă de stewardesă prizonieră într-un trup de urs.

— Plecați, deci? spuse el.

— Da, zise Ammu. De unde putem lua un taxi?

— Ieșiți pe poartă, în susul drumului, la stânga, spuse el privind-o pe Rahel. Nu mi-ați spus niciodată că aveți și o mică Mol.

Și, întinzând o altă bomboană:

— Uite, Mol — pentru tine.

— Ia-o pe a mea! spuse repede Estha, nevrând ca Rahel să se apropie de bărbat.

Rahel o pornise însă spre el. În timp ce se apropia, el îi zâmbea și ceva din zâmbetul de pian portabil, ceva din privirea fixă pironită asupra ei o făcu să se ferească de el. Era lucrul cel mai hidos pe care îl văzuse vreodată. Se răsuci pentru a-l privi pe Estha.

Se îndepărtă de omul cel păros.

Estha îi îndesă în mână bomboana lui *Parry*, iar ea îi simți degetele înfierbântate cu buricele reci ca gheața.

— La revedere, Mon, îi zise Unchiul lui Estha. O să ne vedem într-o bună zi în Ayemenem.

Deci, din nou treptele cele roșii. De data aceasta Rahel mergea agale. Lent. Nu, nu vreau să plec. O tonă de cărămizi la capătul unei lese.

— Drăguț om, tipul cu Oranjada Limonada, spuse Ammu.

— Căhh! zise Baby Kochamma.

— Nu pare, dar a fost surprinzător de drăguț cu Estha, spuse Ammu.

— Atunci de ce nu te măriți cu el? zise Rahel cu obrăznicie.

Timpul se opri pe scara roșie. Estha se opri. Baby Kochamma se opri.

— Rahel, spuse Ammu.

Rahel îngheță. Îi părea extrem de rău pentru ceea ce spusese. Nu știa de unde veniseră cuvintele acelea. Nu știuse că le purta în ea. Dar acum ieșiseră și nu aveau cum să se

mai întoarce înapoi. Planau asupra scării roșii ca niște funcționari într-un birou guvernamental. Unii stăteau în picioare, alții ședeau și își băteau picioarele.

— Rahel, spuse Ammu. Ți dai seama ce ai făcut adineaori?

Ochi speriați și o fântână o privire pe Ammu.

— E-n regulă. Nu-ți fie frică, spuse Ammu. Răspunde-mi doar. Ți dai?

— Ce? zise Rahel abia șoptit.

— Seama ce ai făcut adineaori? spuse Ammu.

Ochi speriați și o fântână o privire pe Ammu.

— Știi ce se întâmplă când îi rănești pe oameni? zise Ammu. Când îi rănești pe oameni, ei încep să te iubească mai puțin. Asta fac cuvintele aruncate la întâmplare. Îi fac pe oameni să te iubească ceva mai puțin.

O molie rece cu smocuri dorsale neobișnuit de dese ateriză ușor pe inima lui Rahel. Acolo unde o atingeau picioarele ei de gheață i se făcu pielea de găină. Șase ridicături de piele de găină pe inima ei neglijentă.

Ceva mai puțin o iubea Ammu a ei.

Și așa, pe poartă, în susul drumului și la stânga. Stația de taxi. O mamă rănită, o fostă călugăriță, un copil fierbinte și unul rece. Șase ridicături de piele de găină și o molie.

Taxiul mirosea a somn. Haine vechi făcute sul. Prosoape umede. Subsuori. Era, la urma urmei, căminul șoferului de taxi. Locuia în el. Era singurul loc în care să își depoziteze mirosurile. Scaunele fuseseră vandalizate. Sfâșiate. O bucată de buret de un galben murdar ieșea în afară și vibra pe bancheta din spate ca un ficat imens, bolnav de hepatită. Șoferul avea vioiciunea sălbatică a unui mic rozător. Avea un nas roman coroiat și o mustață à la Micul Richard. Era atât de scund, că privea drumul prin volan. Pentru partenerii de trafic arăta ca un taxi cu pasageri, dar fără șofer. Conducea repede, agresiv, țâșnind în spațiile libere, deranjând alte mașini de pe benzile pe care circulau. Accelerând pe trecerile de pietoni. Trecând pe roșu.

— De ce nu folosiți o pernă sau ceva de genul acesta? sugeră cu glasul ei prietenos Baby Kochamma. Ați putea vedea mai bine.

— Nu te amesteca, soro! sugeră șoferul cu glasul lui neprietenos.

Trecând pe lângă marea ca cerneala, Estha scoase capul pe fereastră. Putea simți în gură gustul brizei fierbinți, sărate. O putea simți ridicându-i părul. Știa că, dacă Ammu ar afla ce făcuse el cu Omul Oranjadă Limonadă, l-ar iubi și pe el mai puțin. Mult mai puțin. Simți vârtejul rușinos transformându-i-se în stomac în greață. Tânjea după râu. Pentru că apa ajută întotdeauna.

Noaptea pâcloasă de neon năvăli pe geamul taxiului. În taxi era zăpușeală și liniște. Baby Kochamma părea îmbujorată și exaltată. Îi plăcea tare mult să nu fie sursa stânjelii. De fiecare dată când le ieșea în drum vreun câine vagabond, șoferul făcea un efort sincer să-l omoare.

Molia de pe inima lui Rahel își întinse aripile catifelate și frigul îi pătrunse în oase.

În parcare hotelului Regina Mării, Plymouth-ul azurii bârfea cu alte mașini, mai mici. *Slip, Slip, Snuh-sneh*. O doamnă mare la o petrecere a doamnelor mici. Cu coada ei de rândunică fluturând.

— Camerele cu numărul 313 și 327, spuse bărbatul de la recepție. Fără aer condiționat. Două paturi. Ascensorul este oprit pentru reparații.

Băiatul de serviciu care îi conduse sus nu era băiat. Avea ochi încețoșați și doi nasturi lipsă de la haina cafenie, ponosită. I se vedea maioul cenușiu. Trebuia să își poarte chipiul caraghios lăsat pe o parte, cu bareta lui tare, de plastic, pătrunzând în bărbia lui dublă, flască. Părea o cruzime inutilă să-l faci pe un om bătrân să poarte un asemenea chipiu pe o ureche și să rearanjezi arbitrar felul în care vârsta alegea să îi atârne din bărbie.

Mai erau alte trepte roșii de urcat. Același covor roșu din holul cinematografului îi urmărea pretutindeni. Covor fermecat zburător.

Chacko era în camera lui. Surprins îndopându-se. Pui fript, cartofi pai, porumb dulce și supă de pui, două bucăți

de *paratha*³ și înghețată de vanilie cu sos de ciocolată. Sos într-o sosieră. Chacko spunea adesea că ambiția sa era să moară de prea mult mâncat. Mammachi spunea că era un semn cert de nefericire refulată. Chacko spunea că nici vorbă de așa ceva. Spunea că era Lăcomie Pură.

Chacko era mirat să îi vadă pe toți înapoiindu-se atât de curând, dar se prefăcu că nu ar fi așa. Continuă să mănânce.

Planul inițial fusese ca Estha să doarmă cu Chacko, iar Rahel cu Ammu și Baby Kochamma. Însă acum, că Estha nu se simțea bine și Iubirea fusese redistribuită (Ammu o iubea ceva mai puțin), Rahel urma să doarmă cu Chacko, iar Estha cu Ammu și Baby Kochamma.

Ammu scoase din valiză pijamaua lui Rahel și periuța ei de dinți și le puse pe pat.

— Uite, zise Ammu.

Două clicuri să închidă valiza.

Clic. Și clic.

— Ammu, spuse Rahel, am să rămân fără cină drept pedeapsă?

Era dornică să schimbe pedepsele. Fără cină, pentru ca Ammu să o iubească la fel ca înainte.

— Cum dorești, zise Ammu. Dar te sfătuiesc să mănânci. Dacă vrei să crești, trebuie. Ai putea să iei puțin din puiul lui Chacko.

— Poate da, poate nu, spuse Chacko.

— Și pedeapsa mea? zise Rahel. Nu m-ai pedepsit!

— Unele lucruri vin cu propriile lor pedepse, spuse Baby Kochamma. De parcă ar fi explicat o problemă pe care Rahel nu putea să o înțeleagă.

Unele lucruri vin cu propriile lor pedepse. Precum dormitoarele cu dulapuri înzidite. Curând toți aveau să afle mai multe despre pedepse. Că veneau în mărimi diferite. Că unele erau atât de mari, încât erau ca niște dulapuri cu dormitoare înzidite. Îți puteai petrece toată viața în ele, rătăcind printre rafturi întunecoase.

³ Un fel de lipie nedospită, gătită cu unt, adesea condimentată și umplută cu legume. (N.t.)

Sărutul de noapte bună al lui Baby Kochamma lăsa un mic scuipat pe obrazul lui Rahel. Și-l șterse cu umărul.

— Noapte bună, Domnul să vă binecuvânteze, spuse Ammu. Dar o spuse cu spatele. Plecase deja.

— Noapte bună, spuse Estha, prea bolnav ca să își iubească sora.

Rahel Singură îi privi îndepărtându-se pe coridorul hotelului ca niște fantome tăcute, dar materializate. Două mari, una mică, cu pantofi bej și ascuțiți. Covorul roșu le înghițea zgomotul pașilor.

Rahel rămase în pragul camerei de hotel, plină de tristețe.

Purta în ea tristețea venirii lui Sophie Mol. Tristețea că Ammu o iubea ceva mai puțin. Și tristețea a ceea ce i-o fi făcut lui Estha în Abhilash Talkies Omul Oranjadă Limonadă.

Un vânt înțepător suflă peste ochii ei uscați, dureroși.

Chacko puse o pulpă de pui și câțiva cartofi prăjiți pe o farfurioară, pentru Rahel.

— Nu, mulțumesc, spuse Rahel, sperând că, dacă își va putea ispăși cumva pedeapsa, Ammu și-o va revoca pe a ei.

— Ce zici de niște înghețată cu sos de ciocolată? spuse Chacko.

— Nu, mulțumesc, zise Rahel.

— Bine, spuse Chacko. Dar nu știi ce pierzi.

Termină tot puiul și apoi toată înghețata.

Rahel își puse pijamaua.

— Te rog nu îmi spune pentru ce ești pedepsită, zise Chacko. Nu suport să aud așa ceva.

Aduna cu o bucată de paratha ultimele urme de sos de ciocolată din sosieră. Dezgustătorul lui dulce după-dulce.

— Ce-a fost? Ți-ai scărpinat pișcăturile de țânțar până ți-a dat sângele? Nu i-ai spus „mulțumesc” șoferului de taxi?

— Ceva mult mai rău decât asta, zise Rahel, loială față de Ammu.

— Nu-mi spune, spuse Chacko. Nu vreau să știu.

Sună pentru room-service și un servitor obosit veni să ia farfuriile și oasele. Încercă să surprindă mirosurile cinei, dar acestea evadară și urcară în draperiile brune și boțite ale hotelului.

O nepoată lipsită de cină și unchiul ei saturat de cină se spălau împreună pe dinți în baia hotelului Regina Mării. Ea, o condamnată disperată, uscată în pijama vărgată și o Fântână într-o *Dragoste-în-Tokio*. El, în izmene și vestă de bumbac. Vesta lui, strâmtă și întinsă ca o a doua piele pe burta-i rotundă, se lărgea deasupra depresiunii buricului.

Când Rahel își ținu neclintită perișta de dinți înspumată și își mișcă în schimb dinții, el nu îi spuse că nu trebuia să facă așa.

Nu era un fascist.

Scuipară pe rând. Rahel își cercetă cu atenție spuma albă de Binaca, urmărind-o cum se prelingea pe marginea chiu-vetei, să vadă ce putea distinge.

Ce culori și ce creaturi stranii fuseseră eliminate din spațiile dintre dinții ei?

Nici una în seara asta. Nimic neobișnuit. Doar bule de pastă de dinți Binaca.

Chacko stinse Lumina Mare.

În pat, Rahel își scoase *Dragoste-în-Tokio*-ul și-l puse lângă ochelarii de soare. Fântâna ei alunecă puțin, dar rămase în picioare.

Chacko stătea întins pe pat în baia de lumină de la lampa de căpătâi. Se întinse spre cămașa ce zăcea mototolită la picioarele patului. Își scoase portofelul din buzunar și se uită la fotografia lui Sophie Mol, trimisă de Margaret Kochamma cu doi ani în urmă.

Rahel îl privi și molia ei rece își întinse din nou aripile. Încet în afară. Încet înăuntru. Sclipirea leneșă a unui prădător.

Cearșafurile erau aspre, dar curate.

Chacko își închise portofelul și stinse lumina. În întunericul nopții aprinse o țigară Charminar și se întrebă cum arăta acum fiica lui. Nouă ani. Ultima dată o văzuse când era roșie și zbârcită. Cu greu ai fi numit-o făptură omenească. Trei săptămâni după aceea, soția lui, Margaret, singura lui iubire, plânsese și îi spusese despre Joe.

Margaret îi spusese lui Chacko că nu mai putea trăi cu el. Îi spusese că avea nevoie de un spațiu al ei. De parcă Chacko

ar fi folosit rafturile ei pentru hainele lui. Ceea ce, cunoscându-l, probabil că făcea.

Ea îi ceru divorțul.

În acele câteva nopți pline de chin înainte de-a pleca, Chacko se strecura din pat cu o lanternă și își privea copila adormită. Pentru a o cunoaște. Pentru a și-o întipări în memorie. Pentru a se asigura că, atunci când avea să se gândească la ea, copilul pe care îl va invoca va coincide cu realitatea. Își întipări în minte puful castaniu de pe craniul ei moale. Forma gurii ei contractate, în continuă mișcare. Spațiile dintre degetele ei de la picioare. Umbra ce sugera o alună. Și apoi, fără să vrea, se trezi căutându-și copilul de semne ale lui Joe. Bebelușul îi strânse arătătorul în timp ce el își întreprindea studiul nebunesc, sfâșiat, invidios, în lumina lanternei. Buricul i se profila pe abdomenul sătul, satinat, ca un monument cocoțat pe un deal. Chacko își puse urechea pe el și ascultă cu uimire zgomotele din interior. Mesaje trimise de colo colo. Organe noi obișnuindu-se unul cu altul. Un guvern nou implementându-și sistemele. Organizând diviziunea muncii, hotărând cine ce va face.

Mirosea a lapte și a urină. Chacko se miră cum cineva atât de mic și de nedefinit, atât de vag în asemănările sale, putea dispune atât de acaparator de atenția, dragostea, *sănatatea mintală* ale unui bărbat în toată firea.

Când plecă, simți cum ceva se rupsesse în el. Ceva mare.

Dar acum Joe era mort. Ucis într-un accident rutier. Cum nu se putea mai mort. O gaură în Univers având forma lui Joe.

În fotografia lui Chacko, Sophie Mol avea șapte ani. Alb și albastru. Buze trandafirii și nici urmă de creștină siriacă. Deși Mammachi, scrutând fotografia, insistă că avea nasul lui Pappachi.

— Chacko? spuse Rahel din patul ei cufundat în întuneric. Pot să-ți pun o întrebare?

— Pune două, spuse Chacko.

— Chacko, o iubești pe Sophie Mol Mai Mult decât Orice pe Lume?

— E fiica mea, spuse Chacko.

Rahel prelucra răspunsul.

— Chacko? Este *obligatoriu* ca oamenii să TREBUIASCĂ să își iubească copiii Mai Mult decât Orice pe Lume?

— Nu există reguli, spuse Chacko. Dar de obicei așa se întâmplă.

— Chacko, de exemplu, zise Rahel. Doar de *exemplu*, este posibil ca Ammu s-o iubească pe Sophie Mol mai mult decât pe mine și pe Estha? Sau ca tu să mă iubești mai mult decât pe Sophie Mol, de *exemplu*?

— Orice este posibil pentru Natura Umană, zise Chacko cu vocea lui de Citit cu Glas Tare. Vorbindu-i acum în întuneric micii lui nepoate brusc încordate cu părul-fântână. Iubire. Nebunie. Speranță. Bucurie nemărginită.

Din cele patru lucruri posibile pentru Natura Umană, Rahel se gândi că *Bucuria Nemărginită* suna cel mai trist. Poate din cauza felului în care o rostise Chacko.

Bucurie Nemărginită. Cu o sonoritate de biserică. Ca un pește trist cu aripioare pe tot corpul.

O molie rece ridică un picior rece.

Fumul de țigară se răsuci în noapte. Iar bărbatul cel gras și fetița cea mică stăteau întinși în tăcere.

Câteva camere mai încolo, în timp ce mătușa lui sforăia, Estha se trezi.

Ammu dormea și era frumoasă în lumina albastru-dungată a străzii, ce pătrundea prin fereastra albastru-dungată. Zâmbea în somn, visând delfini și un albastru-închis dungat. Era un zâmbet care nu dădea nici o indicație despre faptul că persoana căreia îi aparținea era o bombă gata să explodeze.

Estha Singur se duse clătănându-se la baie. Vomită un lichid limpede, amar, lămâios, spumos, acidulat. Gustul acru rămas în gură al primei întâlniri cu Frica a unui Omuleț. Dum dum.

Se simți ceva mai bine. Își puse pantofii și o porni, cu și-returnede desfăcute, de-a lungul coridorului, și se opri tăcut la ușa lui Rahel.

Rahel se cocoță pe un scaun și îi descuie ușa.

Chacko nu se deranjă să se întrebe cum de putuse ea să știe că Estha era la ușă. Era obișnuit cu ciudățeniile lor ocazionale.

Zăcea pe un pat îngust de hotel ca o balenă eșuată pe plajă și se întreba zadarnic dacă fusese cu adevărat Velutha cel pe care îl văzuse Rahel. Nu i se părea probabil. Velutha promitea mult prea mult. Era un Paravan cu viitorul în față. Se întreba dacă Velutha devenise membru legitimat al Partidului Marxist. Și dacă îl văzuse în ultima vreme pe Tovarășul K. N. M. Pillai.

Pe la începutul aceluia an, ambițiile politice ale Tovarășului Pillai primiseră un imbold neașteptat. Doi membri ai Partidului local, Tovarășul J. Kattukaran și Tovarășul Guhan Menon fuseseră excluși din Partid pe motiv că ar fi naxaliți. Unul dintre ei — Tovarășul Guhan Menon — era primul pe lista candidaților Partidului la alegerile suplimentare din Kottayam pentru Adunarea Legislativă din martie următor. Excluderea sa din Partid crea un vid pe care o serie de aspiranți se amăgeau că îl vor umple. Printre aceștia și Tovarășul K. N. M. Pillai.

Tovarășul Pillai începuse să urmărească ce se petrecea la Murături Paradis cu interesul unei rezerve la un meci de fotbal. Pentru că a inițiat un nou sindicat, cât de mic, în ceea ce spera el să fie viitoarea sa circumscripție electorală, ar fi reprezentat un început excelent pentru ascensiunea către Adunarea Legislativă.

Până atunci, la Murături Paradis *Tovarășe! Tovarășe!* (cum se exprima Ammu) nu fusese decât un joc inofensiv din afara orelor de program. Dar dacă ar fi crescut miza, iar bastonul de mareșal ar fi fost smuls din mâinile lui Chacko, toată lumea (cu excepția lui Chacko) și-ar fi dat seama că fabrica, și așa înglodată în datorii, urma să aibă necazuri.

Cum lucrurile nu mergeau bine din punct de vedere financiar, munca era plătită mult sub tarifele minime specificate de sindicat. Desigur, Chacko însuși fusese acela care subliniasse acest lucru în fața oamenilor și le promisese că, de îndată ce situația se redresa, salariile le vor fi reconsiderate. Era convins că ei aveau încredere în el și știa că le urmărea interesul.

Dar exista cineva care credea altfel. Serile, după ieșirea din schimb, Tovarășul K. N. M. Pillai îi pândeau pe muncitorii de la Murături Paradis și îi mâna în tipografia sa. Cu vocea lui stridentă, pițigăiată, îi îndemna la revoluție. În discursul lui reușea să îmbine cu abilitate chestiunile locale pertinente cu retorica maoistă grandioasă care suna și mai grandioasă în malayalami.

„Popoare ale Lumii“, obișnuia el să-i îndemne, „fiți curajoase, îndrăzniți să luptați, înfrunțați dificultățile și avansați val după val. Atunci Lumea Întreagă va aparține Maselor. Monștrii de orice fel vor fi distruși. Trebuie să pretindeți ceea ce vi se cuvine de drept. Prime anuale. Fond de binefacere. Asigurare de accidente.“ Cum aceste discursuri erau în parte repetiții pentru momentul în care, în calitate de Membru local al Adunării Legislative, Tovarășul Pillai avea să se adreseze milioanei asupra, era ceva straniu în tonalitatea și cadența lor. Glasul îi era plin de câmpuri verzi de orez și lozinci roșii care se profilau pe un cer albastru, nu pe fundalul unei încăperi mici și încinse și al mirosului de tuș tipografic.

Tovarășul K. N. M. Pillai nu se manifestă niciodată deschis împotriva lui Chacko. Ori de câte ori se referea la el în discursurile sale, avea grijă să îl despoaie de orice atribut uman și să îl prezinte ca pe un funcționar abstract într-o schemă mai mare. Un construct teoretic. Un tentacul al monstruosului complot burghez menit a submina revoluția. Nu se referea niciodată la el spunându-i pe nume, ci îl numea întotdeauna „Conducerea“. De parcă Chacko ar fi fost mai mulți oameni. În afara faptului că, din punct de vedere strategic era mișcarea corectă, disjuncția dintre om și postul pe care îl ocupa îl ajuta pe Tovarășul Pillai să își păstreze conștiința curată în ceea ce privea afacerile lui particulare cu Chacko. Contractul pentru tipărirea etichetelor la produsele Murături Paradis îi asigurau un venit indispensabil. Își spunea că Chacko-Cliantul și Chacko-Conducerea erau doi oameni diferiți. Destul de diferiți, desigur, de Chacko-Tovarășul.

Singura piedică în calea planurilor Tovarășului K. N. M. Pillai rămânea Velutha. Dintre toți muncitorii de la Murături Paradis, era singurul membru legitimat al Partidului și asta

îi asigura Tovarășului Pillai un aliat de care ar fi preferat să se lipsească. Știa că toți ceilalți muncitori Tangibili din fabrică nu-l puteau suferi pe Velutha din vechi motive personale. Tovarășul Pillai pășea cu grijă pe lângă acest obstacol, așteptând momentul oportun pentru a-l înlătura.

Rămase în permanent contact cu muncitorii. Își făcu îndatorire din a ști exact ce se întâmpla în fabrică. Îi ridiculiza pentru faptul că acceptau salariile pe care le aveau, în vreme ce *propriul* lor guvern, Guvernul Poporului, era la putere.

Când Punnachen, contabilul, care citea în fiecare dimineață ziarele lui Mammachi, aduse vestea că umbla vorba printre muncitori să ceară o mărire de salariu, Mammachi se înfurie.

— Spune-le să citească ziarele. E foamete. Nu sunt locuri de muncă. Oamenii mor de foame. Ar trebui să fie recunoscători că au *un* serviciu.

Ori de câte ori se întâmpla ceva grav la fabrică, vestea îi era adusă întotdeauna lui Mammachi, nu lui Chacko. Poate fiindcă Mammachi se potrivea cu ordinea convențională a lucrurilor. Ea era *Modalali*. Își juca rolul. Răspunsurile ei, oricât de dure, erau directe și previzibile. Chacko, pe de altă parte, deși era Bărbatul din Casă și deși spunea „Murăturile mele, dulcele mele, prafurile mele de curry“, era atât de ocupat să încerce diferite costume, încât încurca borcanele.

Mammachi încerca să îl prevină pe Chacko. El o auzea, dar nu asculta cu adevărat ce îi spunea. Așa că, în ciuda zvonurilor timpurii referitoare la nemulțumirile de pe proprietatea de la Murături Paradis, Chacko, repetând pentru Revoluție, continua să se joace de-a *Tovarășe! Tovarășe!*

În noaptea aceea, în patul lui îngust de hotel, se gândi somnoros să i-o ia înainte Tovarășului Pillai organizându-și muncitorii într-un fel de sindicat particular. Avea să le organizeze alegeri. Să îi facă să voteze. Puteau fi aleși cu rândul ca reprezentanți. Zâmbi la ideea de-a ține negocieri la masa rotundă cu Tovarășa Sumathi sau, mai mult, cu Tovarășa Lucykutty, care avea cel mai frumos păr.

Gândurile îi reveniră la Margaret Kochamma și la Sophie Mol. Legături aprige de dragoste îi înfășurară strâns piep-

tul, lăsându-l aproape fără suflare. Zăcea treaz și număra orele până aveau să plece spre aeroport.

Pe patul de alături, nepoata și nepotul lui dormeau ținându-se în brațe. Un geamăn fierbinte și unul rece. El și Ea. Noi și Noi. Cumva, nu pe deplin inconștienți de umbra de predestinare și tot ceea ce le rezerva viitorul.

Visau la râul lor.

La cocotierii care se aplecau spre el și priveau, cu ochi de cocos, bărcile alunecând pe apă. În susul râului, dimineața. În josul lui, seara. Și sunetul monoton, lugubru, al ramelor de bambus ale barcagiilor care se loveau de lemnul întunecat, uleios, al bărcilor.

Era caldă, apa. Gri-verzuie. Ca mătasea încrețită.

Cu pești în ea.

Cu cerul și cu pomii în ea.

Și noaptea, cu luna galbenă și sfărâmată în ea.

Când obosiră de atâta așteptat, mirosurile cinei părăsiră draperiile și migrară pe ferestrele Reginei Mării pentru a dansa noaptea departe, pe marea mirosind a cină.

Era două fără zece.

Ținutul lui Dumnezeu însuși

Peste ani, când Rahel reveni la râu, acesta o întâmpină cu zâmbetul unui craniu înspăimântător, cu găuri acolo unde fuseseră ochii și cu o mână țeapănă ridicată de pe un pat de spital.

Se întâmplaseră ambele lucruri.

El se îngustase. Ea crescuse.

În aval, fusese construit un baraj de apă sărată, în schimbul voturilor puternicului lobby al cultivatorilor de orez. Barajul regla aportul de apă sărată din apele îndiguite ce se deschideau în Marea Arabiei. Astfel, aveau acum două recolte pe an, în loc de una. Mai mult orez, cu prețul unui râu.

Deși era iunie, și ploua, râul era doar un canal umflat. O panglică subțire de apă tulbure care lipăia obosită pe malurile pline de mâl de pe ambele părți, împânzită de o buruienă succulentă ale cărei rădăcini brune, ațoase, se unduiau pe sub apă ca niște tentacule subțiri. Gâze cu aripi de bronz mișunau pe suprafața ei. Cu picioarele răsucite în afară, atente.

Avusese cândva puterea de-a inspira teamă. De-a schimba vieți. Acum însă colții îi erau smulși, energia vlăguită. Nu era decât o panglică măloasă verde, leneșă, care transporta spre mare deșeuri fetide. Pungi de plastic în culori țipătoare pluteau de colo colo pe suprafața lui vâscoasă, plină de buruieni, ca niște flori tropicale zburătoare.

Treptele din piatră care pe vremuri îi conduceau pe înotători direct la apă, iar pe Poporul Pescar la pește, erau în întregime dezgolite și duceau acum de nicăieri nicăieri, ca un

monument absurd în consolă ce nu comemora nimic. În crăpături creșteau ferigi.

De cealaltă parte a râului, malurile noroioase abrupte se transformau brusc în pereții scunzi, de noroi, ai cocioabelor. Copiii își suspendau fundurile deasupra marginii și defecau direct pe noroiul moale, poros al albiei expuse a râului. Cei mai mici își lăsau dărele fluide ca muștarul să își găsească singure calea în jos. În cele din urmă, seara, râul se ridica pentru a accepta ofrandele zilei și a le târî spre mare, lăsând în urmă dăre unduioase de spumă albă, groasă. În amonte, mame curate spălau haine și vase în deșeuri industriale lichide nediluate. Oamenii se scaldau. Torsuri austere săpunindu-se, aranjate precum busturile negre pe o pajiște îngustă, unduitoare, ca o panglică.

În zilele călduroase, mirosul de fecale se ridica din apele râului și plutea ca o pălărie deasupra Ayemenem-ului.

Mai departe, spre interior, și tot de cealaltă parte, un lanț hotelier de cinci stele cumpăraseră Inima Întunericului.

Nu te mai puteai apropia de Casa Istoriei (unde șoptiseră cândva strămoși cu respirație de hărți, cu unghiile picioarelor tari) dinspre râu. Întorsese spatele Ayemenem-ului. Oaspeții hotelului erau transportați pe apele îndiguite, direct din Cochîn. Soseau cu șalupa, deschizând pe ape un „V” de spumă, lăsând în urmă o peliculă uleioasă cu irizări de curcubeu.

Priveliștea hotelului era splendidă, dar și aici apa era vâscoasă și contaminată. Fuseseră puse pancarte cu *Scăldatul interzis*, elegant caligrafiate. Construiseră un zid înalt care să ecraneze mahalaua și să o împiedice să violeze proprietatea lui Kari Saipu. În privința mirosului nu puteau face mare lucru.

Aveau însă un bazin pentru înotători. Și *pomfret tandoori*¹ proaspăt și clătite în meniu.

Copacii erau încă verzi, cerul mai era albastru, ceea ce avea o oarecare importanță. Așa că mergeau înainte și își îne-

¹ Specialitate culinară indiană din pomfret (pește marin de formă turtită foarte apreciat în meniul indian) întreg, marinat în sos condimentat și ținut mult timp la *tandoor* (cuptor specific indian, din argilă). (N.t.)

cau paradisul în duhori — „Ținutul lui Dumnezeu însuși”, după cum îl numeau ei în broșurile lor, deoarece știau, Oamenii aceia abili ai Hotelului, că duhoarea, ca și sărăcia altora, nu era decât o simplă chestiune de obișnuință. O chestiune de disciplină. De Rigoare și Aer Condiționat. Nimic mai mult.

Casa lui Kari Saipu fusese renovată și zugrăvită. Devenise piesa centrală a unui complex sofisticat, întretăiat de canale artificiale și poduri de legătură. Bărci mici se legănav pe apă. Vechiul bungalow colonial, cu veranda lui profundă și coloanele dorice, era înconjurat de case mai mici, mai vechi, din lemn — case strămoșești — pe care lanțul hotelier le cumpăraseră de la familiile vechi și le transplantase în Inima Întunericului. Jucării ale Istoriei în care să se joace turiștii bogați. Ca snopii de orez din visul lui Iosif, ca o grămadă de băștinași nerăbdători înfățișându-și petițiile unui magistrat englez, casele cele vechi fuseseră aranjate în jurul Casei Istoriei în poziții de apărare. *Moștenirea*, se numea hotelul.

Oamenilor Hotelului le plăcea să le spună oaspeților că cea mai veche dintre casele de lemn, cu magazia ei etanșă, lambrisată, în care putea să încapă suficient orez pentru a hrăni un an o armată întreagă, fusese casa strămoșească a Tovarășului E. M. S. Namboodiripad, „Mao Zedong al Kerali”, le explicau ei neinițiaților. Mobilierul și obiectele decorative dobândite o dată cu casa erau expuse. O umbrelă din trestie, o canapea din răchită. O ladă de zestre din lemn. Erau prevăzute cu etichete edificatoare pe care scria *Umbrelă tradițională din Kerala și Ladă tradițională de zestre*.

Așadar, acolo se ajunsese atunci, Istoria și Literatura rali-ate comerțului. Kurtz și Karl Marx dându-și mâna pentru a saluta oaspeții bogați de îndată ce coborau din bărci.

Casa Tovarășului Namboodiripad funcționa ca sală de mese a hotelului, unde turiști în costume de baie, pe jumătate arși de soare, își sorbeau laptele de nucă fragedă de cocos (servită în coajă), iar foștii comuniști, care lucrau acum ca ospătari servili în costume populare colorate, se plecau ușor îndărătul tăvilor lor cu băuturi.

Seara (pentru Parfumul Regional), turiștii erau tratați cu spectacole *kathakali* trunchiate („Putere redusă de concentrare”, le explicau dansatorilor Oamenii Hotelului). Astfel, poveștile străvechi erau fragmentate și amputate. Legende clasice de șase ore erau condensate în pastile de douăzeci de minute.

Spectacolele erau puse în scenă lângă piscină. În timp ce toboșarii băteau toba, iar dansatorii dansau, oaspeții hotelului se hârjoneau în apă împreună cu copiii lor. În timp ce Kunti îi dezvăluia lui Karna, pe malul râului, secretul ei, cupluri amoroase se ungeau reciproc cu ulei de plajă. În timp ce tații jucau cu fiicele lor adolescente nubile jocuri sexuale sublimite, Poothana îl alăpta pe tânărul Krishna la pieptul ei otrăvit. Bhima îl eviscera pe Dushasana și spăla părul lui Draupadi cu sângele lui.

Veranda din spatele Casei Istoriei (unde se reunise un detașament de polițiști Tangibili, unde fusese arsă o găscă gonflabilă) fusese închisă și transformată în bucătăria de vară a hotelului. Acum lucrul cel mai rău care se petrecea acolo erau kebaburile și crema de zahăr ars. Teroarea ținea de trecut. Învinsă de mirosul mâncării. Redusă la tăcere de bucătarii care fredonau. Tocatul vesel al usturoiului și ghimbirului. Scoaterea măruntaielor mamiferelor mici — porci, capre. Tăiatul cărnii în cubulețe. Curățatul peștilor de solzi.

Ceva zăcea îngropat în pământ. Sub iarbă. Sub douăzeci și trei de ani de ploaie de iunie.

Un lucrușor uitat.

Nimic de care lumea să ducă lipsă.

Un ceas de copil, din plastic, cu orele vopsite pe el.

Arăta două fără zece.

O ceată de copii o urmă pe Rahel în plimbarea ei.

— Salut, hippie, ziseră ei douăzeci și cinci de ani prea târziu. Cumtecheamă?

Apoi, cineva aruncă spre ea cu o pietricică, și copilăria ei fugi, fluturându-și brațele firave.

Pe drumul de întoarcere, înconjurând Casa din Ayemenem, Rahel ieși în drumul principal. Și aici, casele se înmul-

țiseră precum ciupercile, și doar faptul că se înălțau sub copaci și că drumeagul îngust ce se desprindea din drumul principal și ducea la ele era impracticabil pentru autovehicule mai dădeau Ayemenem-ului aparența liniștii rurale. În realitate, populația lui crescuse la aceea a unui mic orașel. Dincolo de fațada fragilă de verdeață trăia o mare de oameni care se puteau aduna cât ai clipi din ochi. Pentru a omorî în bătaie un șofer de autobuz neglijent. Pentru a spulbera parbrizul unei mașini care îndrăznise să se aventureze pe străzi în ziua unui marș al Opoziției. Pentru a fura insulina importată a lui Baby Kochamma și gogoșile ei umplute cu cremă, aduse tocmai de la Bestbakery din Kottayam.

În fața tipografiei Lucky Press, Tovarășul K. N. M. Pillai stătea lângă zidul împrejmuitor și discuta cu oamenii aflați de cealaltă parte a zidului. Brațele Tovarășului K. N. M. Pillai erau încrucișate pe piept, și își strângea subsuorile cu un gest posesiv, de parcă cineva i-ar fi cerut să i le împrumute și el tocmai refuzase. Omul de dincolo de zid frunzărea un teanc de fotografii aflate într-o pungă de plastic, cu un aer de interes simulat. Fotografiile erau, în marea lor majoritate, poze ale fiului Tovarășului K. N. M. Pillai, Lenin, care locuia și lucra în Delhi pentru ambasadele daneză și germană — se îngrijea de vopsitorie, instalații și toate lucrările electrice. Pentru a înlătura orice temere pe care clienții ar fi putut-o avea cu privire la orientarea lui politică, el își modificase ușor numele. Levin, își spunea acum. P. Levin.

Rahel încercă să treacă neobservată pe acolo. Era absurd din partea ei să își imagineze că ar fi putut reuși.

— *Aiyyo*, Rahel Mol! spuse Tovarășul K. N. M. Pillai, recunoscând-o instantaneu. *Orkunnilleey?* Tovarășul Unchi?

— *Oower*, zise Rahel.

Își mai amintea de el? Își amintea, într-adevăr.

Nici întrebarea, nici răspunsul nu se voiau a fi altceva decât un preambul politic la o conversație. Și ea, și el știau că există lucruri care pot fi uitate. Și lucruri care nu pot — care stau pe rafturi prăfuite aidoma păsărilor împăiate cu ochi răi, privind țintă lateral.

— Deci! zise Tovarășul Pillai. Dacă nu mă înșel, ești în Ameirica² acum?

— Nu, spuse Rahel. Sunt aici.

— Da, da, zise el cu un aer puțin nerăbdător, dar altfel în Ameirica, presupun?

Tovarășul Pillai își descrușișă brațele. Sfârcurile lui priveau peste zidul despărțitor la Rahel ca ochii triști ai unui St. Bernard.

— Ați recunoscut-o? îl întrebă Tovarășul Pillai pe omul cu fotografiile, arătând cu bărbia spre Rahel.

Omul nu o recunoscuse.

— Fiica fiicei bătrânei Kochamma de la Murături Paradis, zise Tovarășul Pillai.

Omul avu un aer încurcat. Era evident un străin. Și nici nu consuma murături. Tovarășul Pillai încercă o abordare diferită.

— Punnyan Kunju? întrebă el. Patriarhul din Antiohia apărui fugar pe cer — și își flutură mâna veștedă.

Lucrurile începură să se lege pentru omul cu fotografiile. Încuviință entuziasmat.

— Fiul lui Punnyan Kunju? Benaan John Ipe? Care obișnuia să stea la Delhi? spuse Tovarășul Pillai.

— *Oower, oower, oower*, spuse omul.

— Fiica fiicei lui este dânsa. Acum în Ameirica.

Cel care încuviința dădu din cap atunci când genealogia lui Rahel îi deveni clară.

— *Oower, oower, oower*. Acum în Ameirica, da.

Nu era o întrebare. Era pură admirație.

Își aminti vag o răbufnire de scandal. Uitase detaliile, dar își amintea că implicase sex și moarte. Apăruse în ziare. După o scurtă tăcere și o altă serie de mici încuviințări din cap, omul îi întinse Tovarășului Pillai punga cu fotografii.

— Bineatunci, tovarășe, eu plec.

Avea un autobuz de prins.

² Grafie alternativă, justificată de specificul personajului. Ortografierea aparține autoarei, ca de altfel multe alte licențe poetice întâlnite pe parcursul cărții. (N.t.)

— Deci!

Zâmbetul Tovarășul Pillai deveni mai larg când își concentră, ca un reflector, întreaga atenție asupra lui Rahel. Gîngiile îi erau surprizător de roz, recompensa unei vieți întregi de vegetarianism neabătut. Era genul de om despre care cu greu ți-ai fi putut imagina că fusese cândva un băiețel. Sau un bebeluș. Arăta de parcă s-ar fi născut la vârsta mijlocie. Cu un început de chelie.

— Soțul lui Mol? vru el să știe.

— N-a venit.

— Vreo fotografie?

— Nu.

— Numele?

— Larry. Lawrence.

— *Oower*. Lawrence.

Tovarășul Pillai încuviință din cap de parcă ar fi fost de acord cu asta. De parcă, dată fiind posibilitatea unei opțiuni, era tocmai varianta pe care ar fi ales-o.

— Vreo odraslă?

— Nu, spuse Rahel.

— Încă în stadiul de planificare, presupun? Sau ești gravidă?

— Nu.

— Unul e obligatoriu. Băiat fată. Orice, spuse Tovarășul Pillai. Doi este, desigur, opțiunea ta.

— Suntem divorțați.

Rahel speră să îl reducă la tăcere.

— Di-vorțați³?

Vocea i se ridică într-un registru atât de înalt, încât i se sparse la semnul de întrebare. Pronunță chiar cuvântul de parcă ar fi fost o formă de moarte.

— Este extrem de regretabil, spuse el, când își reveni. Recurgând, pentru nu se știe ce motiv, la un limbaj necaracteristic, livresc. Extremdereg-retabil.

Tovarășului Pillai îi trecu prin cap ideea că generația aceasta plătește poate pentru decadența burgheză a strămoșilor.

³ Urmează un joc de cuvinte pornind de la ortografierea cuvântului *divorced* („divorțat“) sub forma *die-vorced* (unde *die* înseamnă „a muri“). (N.t.)

Unul era nebun. Celălalt di-vorțat. Probabil steril.

Poate *aceasta* era adevărata revoluție. Burghezia creștină începuse să se autodistrugă.

Tovarășul Pillai coborî glasul de parcă i-ar fi ascultat cineva, deși nu mai era nimeni acolo.

— Și Mon? șopti el confidențial. Ce mai face?

— Bine, spuse Rahel. E bine.

Bine. Subțire și de culoarea mierii. Își spală hainele cu săpun sfârâmicios.

— *Aiyyo paavam*, șopti Tovarășul Pillai, și sfârcurile îi căzură într-o spaimă falsă. Bietul băiat.

Rahel se întreba ce avea el de câștigat interogând-o atât de amănunțit, pentru ca apoi să îi ignore cu totul răspunsurile. Era clar că nu aștepta adevărul de la ea, dar de ce nu încerca măcar să se prefacă?

— Lenin e acum în Delhi, spuse în cele din urmă Tovarășul Pillai, incapabil să își ascundă mândria. Lucrează pentru ambasade străine. Uite!

Îi întinse lui Rahel punga de celofan. Fotografiiile erau, în marea lor majoritate, fotografii ale lui Lenin și ale familiei sale. Soția lui, copilul lui, scuter lui Bajaj nou. Era una care îl înfățișa pe Lenin dând mâna cu un bărbat foarte bine îmbrăcat, foarte roz.

— Primul Secretar german, zise Tovarășul Pillai.

Păreau veseli în fotografii, Lenin și soția lui. De parcă ar fi avut un frigider nou în sufragerie și un avans dat pentru un apartament pe credit.

Rahel își aminti incidentul care îl făcuse pe Lenin să ia forma unei Persoane Reale pentru ea și Estha, când încetaseră să îl mai privească ca pe un simplu alt pliu al sariului mamei sale. Ea și Estha aveau cinci ani, Lenin avea poate trei sau patru ani. Se întâlniseră la Clinica Dr. Vergheze Vergheze (Palpatorul Mamelor și pediaterul cel mai vestit din Kottayam). Rahel era cu Ammu și Estha (care insistase să vină și el). Lenin era cu mama lui, Kalyani. Atât Rahel, cât și Lenin se plângeau de același lucru — Obiecte Străine Vârâte în Nas. Acum părea o coincidență extraordinară, dar atunci, nu se știe de ce, nu păruse. Era curios cum politica se ascun-

dea până și în ceea ce alegeau copiii să își îndese în nas. Ea, nepoata unui Entomolog Imperial, el, fiul unui lucrător de partid din cadrul organizațiilor de masă ale Partidului Marxist. Deci, ea avea o mărgea de sticlă, el un bob verde de mazăre.

Sala de așteptare era plină.

De după perdeaua doctorului, glasuri sinistre murmurau, întrerupte de urletele copiilor dezlănțuiți. Se auzi un pocnet de sticlă și metal, și susurul și bolborositul apei care fierbea. Un băiat se juca cu plăcuța de lemn *Doctorul este ÎNĂUNTRU / Doctorul este PLECAT* de pe perete, făcând pancarta de alamă să alunece în sus și în jos. Un bebeluș cu febră sughița la sânul mamei. Ventilatorul de plafon se învârtea lent, despiciând aerul vâscos, speriat, într-o spirală nesfârșită care se răsucea lent pe pardoseală ca o coajă jupuită de cartof ce nu se mai termina.

Nimeni nu citea revistele.

De dincolo de perdeaua sărăcăcioasă întinsă de-a curmezișul pragului ușii care ducea direct în stradă venea toc-toc-ul necruțător al picioarelor lipsite de corp, vârate în papuci. Lumea zgomotoasă, lipsită de griji a Celor care Nu Aveau Nimic în Nas.

Ammu și Kalyani schimbă copiii. Nasurile fură împinse în sus, capetele lăsate pe spate și întoarse spre lumină pentru a vedea dacă o mamă putea zări ceea ce nu reușise cealaltă. Când asta nu dădu rezultat, Lenin, îmbrăcat ca un taxi — cămașă galbenă, șort negru din supraelastic — reveni în poala de nailon a mamei sale (și la pachetul lui de pastile de gumă de mestecat). Se așeză pe florile sariului și din acea poziție inatacabilă de putere urmări imposibil scena. Își înfundă adânc arătătorul stâng în nara neobturată și respiră zgomotos pe gură. Avea o cărare frumoasă. Părul îi era lipit de cap cu ulei ayurvedic. Pastilele de gumă de mestecat erau ale lui, să le *țină* până îl consulta doctorul și să le consume după aceea. Totul mergea așa cum trebuie în lume. Probabil că era cam prea mic să știe că Atmosfera din Sala de Așteptare, plus Țipetele din Spatele Perdelei, ar fi trebuit să ducă, în mod logic, la o Frică Sănătoasă de dr V. V.

Un șobolan cu umerii acoperiți de păr țepos făcu mai multe incursiuni preocupate între ușa doctorului și fundul dulapului din sala de așteptare.

O soră medicală apăru și dispăru prin ușa cu perdea zdrențuită a doctorului. Scoase la iveală arme ciudate. O fiolă micuță. Un dreptunghi din sticlă cu o pată de sânge pe el. Un tub de analize cu urină sclipitoare, luminat indirect. O tavă din inox cu ace fierte. Părul de pe picioare îi era presat ca sârma în spirală de ciorapii albi, transparenti. Tocurile late ale sandalelor ei albe, scâlciate, erau tocite spre interior, făcându-i picioarele să alunece unul spre celălalt. Agrafe negre, strălucitoare, ca niște șerpi întinși, îi fixau de capul unsuros boneta de soră.

Părea să aibă filtre antișobolan la ochelari. Nu păru să remarce șobolanul cu umeri țepoși nici măcar atunci când acesta trecu iute chiar pe lângă picioarele ei. Mormăia nume cu un glas grav, de bărbat: „A. Ninan... S. Kusumalatha... B. V. Roshini... N. Ambady.“ Ignora aerul tensionat, învolburat.

Ochii lui Estha erau cât cepele, speriați. Era fascinat de indicatorul cu *Doctorul este ÎNĂUNTRU/Doctorul este PLECAT*.

Rahel fu cuprinsă de un val de panică.

— Ammu, hai să mai încercăm o dată.

Ammu prinse cu o mână ceafa lui Rahel. Cu degetul mare învelit în batistă, astupă nara fără biluță în ea. Toți ochii din sala de așteptare erau întorși spre Rahel. Urma să fie spectacolul vieții ei. Expresia lui Estha pregătit să își sufle nasul. Fruntea i se încreți toată și inspiră adânc.

Rahel își adună toate puterile. *Te rog, Doamne, fă-o să iasă.* Din vârfurile degetelor de la picioare, din adâncul inimii, suflă în batista mamei ei.

Și, într-un torent de mucus și ușurare, ieși. O biluță mică, mov, într-un înveliș lucitor de mucus. La fel de mândră ca o perlă într-o stridie. Copiii se adunară în jurul ei să o admire. Băiatul care se juca cu pancarta era plin de dispreț.

— Puteam să fac asta fără probleme! anunță el.

— Încearcă numai și ai să vezi ce palmă primești, spuse mama lui.

— Domnișoara Rahel! strigă sora privind în jur.

— A ieșit! îi spuse Ammu femeii. A ieșit.

Întinse batista mototolită. Sora habar nu avea ce voia să spună Ammu.

— E în regulă. Plecăm, spuse Ammu. Biluța a ieșit.

— Următorul, zise sora, și închise ochii îndărătul filtrelor ei antișobolan. („Sunt fel de fel de oameni“, își spuse ea.) S. V. S. Kurup!

Băiatul disprețuitor scoase un urlet când mama îl împinse în cabinetul doctorului.

Rahel și Estha părăsiră triumfători clinica. Micul Lenin rămase în urmă pentru ca dr Verghese Verghese să îi sondeze nara cu instrumentele sale reci și pe mama lui cu altele, mai moi.

Acesta era Lenin pe vremea aceea.

Acum avea o casă și un scuter Bajaj. O soție și o *progenitură*.

Rahel îi înapoie Tovarășului Pillai punga cu fotografiile și încercă să plece.

— Un min't, zise Tovarășul Pillai. Era ca un paparazzo într-un tufiș. Momind oamenii cu sfârcurile și băgându-le apoi pe gât fotografiile cu fiul lui. Frunzări teancul de fotografii (un ghid pictorial al Vieții-lui-Lenin-într-un-Minut) până la ultima poză. *Orkunnundo?*

Era o fotografie veche, alb-negru. Una pe care Chacko o făcuse cu aparatul lui Rolleiflex pe care Margaret Kochamma i-l adusese drept cadou de Crăciun. Apăreau în ea toți patru. Lenin, Estha, Sophie Mol și ea, stând în fața verandei Casei din Ayemenem. În spatele lor, decorațiunile de Crăciun ale lui Baby Kochamma atârnav din tavan în ghirlande. O stea de carton era legată de un bec. Lenin, Rahel și Estha arătau ca niște animale speriate surprinse de farurile unei mașini. Cu genunchii lipiți unul de altul, cu zâmbetele înghețate pe chip, cu brațele înțepenite de-o parte și de alta a trupului, cu pieptul răsucit pentru a fi cu fața la fotograf. De parcă statul într-o parte ar fi fost un păcat.

Numai Sophie Mol, cu un teatralism de Lumea Întâi, își pregătise o poză specială pentru fotografia tatălui ei biologic. Își întorsese genele pe dos pentru ca ochii să îi arate ca niș-

te petale de carne cu vinișoare roz (cenușii într-o fotografie alb-negru). Purta dinți falși, proeminenți, tăiați din coaja galbenă a unei lămâi dulci. Limba i se strecura printre dinți și avea fixat în vârful degetarului de argint al lui Mammachi. (Îl șterpelișe în ziua în care sosise, și jurase să își petreacă vacanța bând doar dintr-un degetar.) Ținea în fiecare mână câte o lumânare aprinsă. Un crac al blugilor ei evazați era ridicat pentru a expune un genunchi alb, osos, pe care fusese desenat un chip omenesc. Cu câteva minute înainte ca fotografia să fie făcută terminase să le explice cu răbdare lui Estha și Rahel (respingând orice dovadă contrarie, fotografiile, amintiri) că exista o șansă destul de mare ca ei să fie bastarzi, și ce însemna, de fapt, cuvântul bastard. Faptul generase o descriere implicită, deși nu tocmai corectă, a sexului. „Vezi, ce fac ei este...”

Asta era doar cu câteva zile înainte ca ea să moară.

Sophie Mol.

Băutoare din degetar.

Făcătoare de tumbă în sicriu.

Sosise cu zborul Bombay-Cochin. Cu pălărie, pantaloni evazați și Iubită de la Început.

Cangurii din Cochin

Pe aeroportul din Cochin, noii pantalonasi bufanți ai lui Rahel erau plini de buline și încă apretați. Repetițiile fuseseră făcute. Era Ziua Spectacolului. Punctul culminant al săptămânii *Ce O Să Spună Sophie Mol?*

Dimineața, la hotelul Regina Mării, Ammu — care visa-se noaptea delfini și un adânc albastru — o ajută pe Rahel să își pună Rochița Spumoasă de Aeroport. Era una dintre acele aberații rușinoase ale gustului lui Ammu, un nor de dantelă galbenă țepăună cu paiete mici argintii și o fundă pe fiecare umăr. Fusta cu volănașe era dublată cu vatir ca să stea bufantă. Rahel se temea că nu se potrivea suficient de bine cu ochelarii ei de soare.

Ammu îi întinse pantalonasi apretați, asortați. Rahel, cu mâinile pe umerii lui Ammu, se vârî în pantalonasi ei bufanți noi (piciorul stâng, piciorul drept) și o sărută pe Ammu pe fiecare gropiță (obrazul stâng, obrazul drept). Elasticul îi plesni ușor abdomenul.

— Mulțumesc, Ammu, spuse Rahel.

— Mulțumesc? zise Ammu.

— Pentru rochița și bufânței mele noi, spuse Rahel.

Ammu zâmbi.

— Cu plăcere, draga mea, spuse ea, dar cu tristețe.

Cu plăcere, draga mea.

Molia de pe inima lui Rahel ridică un picioruș pufos. Apoi îl puse la loc. Piciorușul ei mic era foarte rece. *Mama ei o iubea ceva mai pușin.*

Camera de la Regina Mării mirosea a ouă și a cafea-filtru.

În drum spre mașină, Estha își cără termosul Vultur cu apă fierbinte. Termosurile Vultur aveau pe ele Vulturi de vid cu aripile întinse și un glob în gheare. Vulturii de vid, credeau gemenii, priveau cât era ziua de lungă lumea și zburau toată noaptea în jurul recipientelor lor. Zburau fără zgomot, ca bufnițele, cu luna pe aripi.

Estha purta o cămașă roșie, cu mâneci lungi și guler ascuțit, și pantaloni strâmți negri. Moțul lui părea bățos și surprins. Ca albușul bătut spumă.

Estha — cu un oarecare temei, să recunoaștem — spuse că Rahel era caraghioasă în rochița ei de aeroport. Rahel îl palmui, iar el ripostă.

La aeroport nu își vorbiră.

Chacko, care de obicei purta *mundu*, îmbrăcase acum un costum caraghios de strâmt și arbora un zâmbet larg. Ammu îi îndreptă cravata, ciudată și strâmbă, care își luase micul dejun și era satisfăcută.

Ammu zise:

— Ce s-a întâmplat deodată cu Omul Maselor?

O spuse însă cu gropițele, deoarece Chacko era atât de entuziasmat. Atât de fericit.

Chacko n-o pocni.

Așa că ea nu îl pocni la loc.

De la florăreasa de la Regina Mării Chacko cumpărase doi trandafiri roșii pe care îi ținea cu grijă.

Stângaci.

Cu drag.

Magazinul aeroportului, ținut de Corporația de Dezvoltare a Turismului din Kerala, era plin cu maharajahi Air India (mici medii mari), elefanți din lemn de santal (mici medii mari) și măști din *papier-mâché* reprezentând dansatori *kathakali* (mici medii mari). Mirosul greu de lemn de santal și de finet de subsuori (mici medii mari) plutea în aer.

În Sectorul Sosiri erau patru canguri din ciment în mări-me naturală, cu marsupii din ciment, pe care scria FOLOSEȘTE-MĂ. În marsupiile lor, în loc de pui din ciment, aveau

chiștoace de țigară, chibrituri arse, capace de sticlă, coji de alune, pahare din carton mototolite și gândaci.

Pete de scuipat plin de betel roșu le împânzeau, ca niște răni proaspete, burțile de cangur.

Cangurii de Aeroport aveau guri roșii zâmbitoare.

Și urechi cu margini roz.

Arătau de parcă, apăsându-i, ar fi spus „Ma-ma” cu voci de păpușă mecanică.

Când avionul lui Sophie Mol apăru pe cerul albastru de la Bombay-Cochin, mulțimea se împinse în barele de fier pentru a vedea mai mult din toate.

Sectorul Sosiri era o grămadă de dragoste și nerăbdare, deoarece zborul Bombay-Cochin era zborul cu care reveneau acasă toți Reveniții din Străinătate.

Famiile veniseră să îi întâmpine. Din toată Kerala. Făcând lungi călătorii cu autobuzul. De la Ranni, de la Kumili, de la Vizhinjam, de la Uzhavoor. Unii dintre ei își petrecuseră noaptea în aeroport, își aduseseră și de mâncare. Și rondoale de tapioca prăjită și *chakka velaichathu*¹ pentru drumul de întoarcere.

Erau toți acolo — *ammoomas*² surde, arțăgoase, *appoopans*³ artritici, soțiile înțepate, unchii ticăloși, copiii cu capricii. Logodnicele pentru a fi reevaluate. Soțul profesoarei așteptându-și încă viza saudită. Surorile soțului profesoarei așteptându-și zestrea. Soția gravidă a bobinatorului.

— Majoritatea din casta servitorilor, zise funest Baby Kochamma și privi în altă parte, în timp ce o mamă, neintenționând să își cedeze Locul cel Bun de la bară, îndreptă penisul copilașului ei neatent spre o sticlă goală, în timp ce acesta zâmbea și le făcea cu mâna oamenilor din jurul lui.

— Ssst... făcu mama lui.

La început stăruitor, apoi sălbatic. Însă copilul credea că el era Papa. Zâmbea și făcea cu mâna și zâmbea și făcea cu mâna. Cu penisul într-o sticlă.

¹ Un fel de gem de jackfruit (*Artocarpus heterophyllus*). (N.t.)

² Bunică. (N.t.)

³ Bunic. (N.t.)

— Nu uitați că sunteți Ambasadorii Indiei, le spuse Baby Kochamma lui Rahel și Estha. Le veți forma Prima Impresie despre țara voastră.

Ambasadorii Gemeni bivitelini. Excelențele Lor Ambasador E(lvis). Pelvis, și Ambasador Î(nțepătoare). Insectă.

În rochia ei apretată de dantelă și fântâna ei într-o *Dragoste-în-Tokio*, Rahel arăta ca o Zână a Aeroportului cu un gust îndoielnic. Era înghesuită de șolduri umede (așa cum avea să fie din nou la o înmormântare într-o biserică galbenă) și nerăbdare cumplită. Purta în inimă molia bunicului ei. Se întoarse cu spatele la pasărea gălăgioasă din oțel de pe cerul albastru care îi purta în ea verișoara, și iată ce văzu: canguri cu gura roșie cu zâmbete rubinii străbăteau cu pași de ciment pardoseala aeroportului.

Călcâi — Vârf

Călcâi — Vârf

Picioare lungi cu platfus.

Gunoiul aeroportului în recipientele lor pentru pui.

Cel mai mic își întinse gâtul cum fac bărbații din filmele englezești când își largesc cravata după orele de birou. Cel din mijloc scoțocea în pungă după un chiștoc lung de țigară pe care să-l fumeze. Găsi într-o pungă întunecoasă din plastic o alună cashew veche. O ronțăise cu dinții din față, ca un rozător. Cel mare clătină panoul cu *Corporația de Dezvoltare a Turismului din Kerala vă urează Bine Ați Venit* cu o dansatoare *kathakali* făcând un *namasté*. Pe un alt panou, nezguduit de nici un cangur, scria *tinev-ița-eniB ep atsaoC ānaidnI a roliinorriM*.

Urgent, Ambasador Rahel se afundă în mulțimea de oameni, îndreptându-se spre fratele ei și co-Ambasador.

Estha, privește! Estha, privește!

Ambasador Estha nu privi. Nu vru să privească. Privea aterizarea plină de hudurcăieli cu termosul Vultur umplut cu apă de la robinet atârnat în jurul lui și un sentiment abisal-de-abisuri-plin: Omul Oranjadă Limonadă știa unde să-l găsească. În fabrica din Ayemenem. Pe malurile râului Meenachal.

Ammu privea cu geanta.

Chacko cu trandafirii lui.

Baby Kochamma cu negul de pe gâtul ei lipicios.

Apoi ieșiră oamenii Bombay-Cochin. Din aerul răcoros în aerul fierbinte. Oameni boțiți, neteziți în drum spre Sectorul Sosiri.

Și iată-i, Reîntorși din Străinătate, în costume care nu trebuie călcate și cu ochelari curcubeu. Purtând în valizele lor Aristocratice sfârșitul sărăciei mistuitoare. Cu acoperișuri de ciment pentru casele lor acoperite cu stuf și cu boilere pentru băile părinților. Cu sisteme de canalizare și fose septice. Fuste maxi și tocure înalte. Mâneci bufante și ruj. Mixere și blițuri automate pentru aparatele lor de fotografiat. Cu chei pe care să le numere și dulapuri de încuiat. Cu poftă de *kappa*⁴ și *meen vevichathu*⁵ pe care nu le mai mâncaseră de atâta vreme. Cu dragoste și o dâră de rușine că familiile venite să îi întâmpine erau atât de... atât de lălâi. *Privește cum sunt îmbrăcați! Cu siguranță aveau haine mai potrivite pentru aeroport! De ce au malayalezii așa niște dinți groaznici?*

Și chiar și aeroportul în sine! Semănând mai curând cu autogara locală! Găinașul de pe clădire! Oh, petele de scuipat de pe canguri!

Oho! India se duce de râpă!

Când lungile călătorii cu autobuzul și șederile peste noapte la aeroport fură întâmpinate cu dragoste și o dâră de rușine, apărură mici fisuri, care aveau să crească și să crească, și înainte ca ei, Reîntorșii din Străinătate, să își dea seama, aveau să fie prinși în capcană în afara Casei Istoriei, iar visele aveau să le fie revisate.

Apoi, acolo, printre costumele care nu trebuie călcate și valizele strălucitoare, Sophie Mol.

Băutoare din degetar.

Făcătoare de tumbă în sicriu.

⁴ O rădăcină folosită în bucătăria indiană. (N.t.)

⁵ Specialitate culinară din Kerala, din pește gătit cu ulei de cocos, turmeric, usturoi, semințe de muștar, praf de chilli și extract din pulpă de *kodam puli*. (N.t.)

Păși pe pistă, cu mirosul Londrei în păr. Pantalonii galbeni, evazați ca niște clopoței, îi fluturau spre spate în jurul gleznelor. Părul lung i se prelingea de sub pălăria de paie. O mână într-a mamei ei. Cealaltă legănându-se ca a unui soldat (stng, stng, stngdreptstng).

Era
O fată
Înaltă și
Zveltă și
Blondă
Părul ei
Părul ei
Avea culoarea delicată a
Ghim-mmm-birului (stângstâng, drept)
Era
O fată —

Margaret Kochamma îi spuse „Terminăodată“.
Așa că Terminăodată.

Ammu zise:
— O vezi, Rahel?

Se întoarse să își vadă fiica cu pantalonași bufanți apretați conversând cu marsupialele. Se duse și o aduse, muștrător. Chacko zise că nu o putea lua pe Rahel pe umeri deoarece ducea deja ceva. Doi roșii trandafiri.

Stângaci.
Cu drag.

Când Sophie Mol își făcu apariția în Sectorul Sosiri, Rahel, copleșită de exaltare și de obidă, îl ciupi tare pe Estha. Pielea lui între unghiile ei. Estha îi aplică o Brățară Chinezească, prinzându-i încheietura brațului cu ambele mâini și răsucindu-i pielea în sensuri opuse. Pielea îi deveni manșetă și o duru. Când o linse, simți gust de sare. Saliva de pe încheietura mâinii ei era răcoroasă și liniștitoare.

Ammu nu remarcă asta.

De cealaltă parte a barelor înalte de fier care îi separau pe cei care Întâmpinau de cei Întâmpinați, și pe Cei care Saluta de Cei Salutați, Chacko, radios, fășnind prin costum și

prin cravata strâmbă, se înclină spre noua lui fiică și spre fosta lui soție.

În gând, Estha zise „Înclină-te“.

— Bună Ziua, doamnelor, zise Chacko cu vocea lui de Citit cu Glas Tare (vocea de aseară cu care spusese *Dragoste. Nebunie. Speranță. Bucurie Nemărginită*). Cum a fost călătoria?

Și Aerul fu plin de Gânduri și Lucruri de Spus. Dar în momente ca acesta, ajung să fie spuse doar Lucrurile Mărunte. Lucrurile Mari zac înăuntru, nespuse.

— Spune Bună ziua și Ce mai faci? îi zise Margaret Kochamma lui Sophie Mol.

— Bună ziua și Ce mai faci? zise Sophie Mol printre barele de fier, fiecărui în parte.

— Unul pentru tine și unul pentru tine, spuse Chacko cu trandafirii săi.

— Și Mulțumesc? îi zise Margaret Kochamma lui Sophie Mol.

— Și Mulțumesc? îi spuse Sophie Mol lui Chacko, imitând semnul de întrebare al mamei ei.

Margaret Kochamma o zgâlțâi puțin pentru impertinență.

— Cu plăcere, zise Chacko. Acum, dați-mi voie să vă prezint pe toată lumea.

Apoi, mai mult pentru privitori și pentru cei care trăgeau cu urechea, deoarece de fapt Margaret Kochamma nu avea nevoie de prezentări.

— Soția mea, Margaret.

Margaret Kochamma zâmbi și își clătină trandafirul înspre el. *Fosta soție, Chacko!* Buzele ei articulară cuvintele, deși glasul ei nu le rosti niciodată.

Oricine putea să observe că Chacko era un bărbat mândru și fericit că a avut o soție ca Margaret. Albă. Într-o rochie înflorată, imprimată, cu picioare sub ea. Și pistrui-de-spate cafenii pe spate. Și pistrui-de-brate pe brațe.

Dar în jurul ei atmosfera era oarecum tristă. Iar dincolo de zâmbetul din ochii ei, Suferința era de un albastru proaspăt, lucitor. Din cauza unui groaznic accident de mașină. Din cauza unei găuri în Univers având forma lui Joe.

— Bună ziua, tuturor, spuse ea. Am sentimentul că vă cunosc de mult.

Bună zi uatuturor.

— Fiica mea, Sophie, spuse Chacko, și râse mic, nervos, cu teama ca Margaret Kochamma să nu spună „Fosta fiică”. Dar ea nu o făcu. Era un răs ușor de înțeles. Nu ca râsul Omului Oranjadă Limonadă pe care Estha nu îl înțelesese.

— ‘mnă ziua, zise Sophie Mol.

Era mai înaltă decât Estha. Și mai voinică. Ochiul îi erau de un albastru-cenușiu-albăstrui. Pielea ei pală avea culoarea nisipului. Însă părul de sub pălărie era frumos, arămiu intens. Și da (oh, da!), avea nasul lui Pappachi așteptând înăuntrul ei. Un nas-în-nas de Entomolog Imperial. Un nas de iubitor de molii. Își purta gentuța șic adorată, Fabricată în Anglia.

— Ammu, sora mea, spuse Chacko.

Ammu îi adresă un „Bună ziua” de adult lui Margaret Kochamma și un „Bună ziiiua” de copil lui Sophie Mol. Rahel privi cu ochi de șoim, încercând să vadă cât de mult o iubea Ammu pe Sophie Mol, dar nu reuși.

Râsetele invadară ca o adiere bruscă Sectorul Sosiri. Sosisse (Bombay–Cochin) Adoor Basi, cel mai popular și mai iubit actor al filmului malayalamez. Încărcat cu o grămadă de pachete mici, greu de manevrat și o adulație publică fără perdea, se simțea obligat să joace. Scăpa pachetele întruna spunând „*Ende Deivomay! Eee sadhanangal!*”.

Estha izbucni într-un hohot de răs înalt, încântat.

— Ammu, privește! Adoor Basi își scapă lucrurile! spuse Estha. Nu poate nici măcar să își care lucrurile!

— O face anume, zise Baby Kochamma, cu un accent britanic nou, ciudat. *Ignoră-l*, pur și simplu.

— E un stardefilm, le explică el lui Margaret Kochamma și lui Sophie Mol, făcându-l pe Adoor Basi să pară un Stard care mai era și Efilm pe deasupra.

— Caută doar să atragă atenția, spuse Baby Kochamma, și refuză hotărât să îi fie distrasă atenția.

Dar Baby Kochamma se înșela. Adoor Basi nu căuta să atragă atenția. Încerca doar să merite atenția pe care o atrăsese deja.

— Mătușa mea, Baby, zise Chacko. Sophie Mol era nedumerită. O privea pe Baby Kochamma cu ochii cât cepele de atâta interes. Știa de pui de vacă și pui de câine. Pui de urs

— da. (Curând avea să îi arate lui Rahel un pui de liliac.) Dar puii de mătușă o derutau.⁶

Baby Kochamma zise „Bună ziua, Margaret” și „Bună ziua, Sophie Mol”. Spuse că Sophie Mol era atât de frumoasă, că îi amintea de un spirit al pădurii. De Ariel.

— Știi cine a fost Ariel? o întrebă Baby Kochamma pe Sophie Mol. Ariel din *Furtuna*?

Sophie Mol spuse că nu.

— Unde suges albina, acolo sug și eu? spuse Baby Kochamma.

Sophie Mol spuse că nu.

— Într-o cupă de ciuboțica-cucului stau?

Sophie Mol spuse că nu.

— *Furtuna* lui Shakespeare, insistă Baby Kochamma.

Toate astea erau menite, în primul rând, să-i aducă lui Margaret Kochamma dovada superiorității ei. Pentru a se departaja de casta servitorilor.

— Încearcă să se dea mare, șopti Ambasadorul E. Pelvis la urechea Ambasadorului I. Insectă.

Chicotele Ambasadorului Rahel izbucniră într-o bulă albastru-verzuie (culoarea muștei albastre) și invadară aerul fierbinte din aeroport. Pffff! Fu sunetul pe care-l scoase.

Baby Kochamma îl văzu și știu că Estha era cel care începuse.

— Și acum, VIP-urile, spuse Chacko (folosindu-și încă vocea de Citit cu Glas Tare).

— Nepotul meu, Esthapenn.

— Elvis Presley, zise drept răzbunare Baby Kochamma. Mă tem că suntem puțin în urmă aici.

Toți îl priviră pe Estha și râseră.

Dinspre tălpile pantofilor bej și ascuțiți ai Ambasadorului Estha urcă un sentiment de furie care se opri în zona inimii.

— Ce mai faci, Esthappen? spuse Margaret Kochamma.

— Binemulțumesc.

Glasul lui Estha era ursuz.

— Estha, zise afectuos Ammu, când cineva spune „Ce mai faci?” trebuie să spui „Mulțumesc bine, dar dumnea-

⁶ Joc de cuvinte generat de sensul „pui” al termenului englezesc *baby*. (N.T.)

voastră?". Nu „Bine, mulțumesc”. Haide, spune „Mulțumesc bine, dar DUMNEAVOASTRĂ?”

Ambasadorul Estha o privi pe Ammu.

— Haide, îi zise Ammu lui Estha. „Mulțumesc bine, dar DUMNEAVOASTRĂ?”

Ochii somnoroși ai lui Estha erau încăpățânați.

Ammu spuse în malayalami:

— Ai auzit ce-am spus?

Ambasadorul Estha simți fixați asupra lui niște ochi albastrucenușiu-albăstrui și un nas de Entomolog Imperial. Nu avea în el un „Mulțumesc, dar DUMNEAVOASTRĂ?”.

— Esthappen! zise Ammu și în ea se trezi un sentiment de furie ce se opri la nivelul inimii. Un sentiment de Mult Mai Furios Decât este Nevoie. Se simțea oarecum umilită de această rebeliune publică în aria ei de jurisdicție. Dorise o reprezentare fără incidente. Un premiu pentru copiii ei în competiția de Conduită indo-britanică.

Chacko îi zise în malayalami lui Ammu:

— Te rog. Mai târziu. Nu acum.

Iar ochii furioși ai lui Ammu, pironiți asupra lui Estha, spuseră *Bine. Mai Târziu.*

Și Mai Târziu deveni un cuvânt oribil, amenințător, care îți făcea pielea de găină.

Mai Târziu.

Ca un clopot grav într-o fântână năpădită de mușchi. Tremurător și păros. Ca picioarele moliei.

Piesa mersese prost. Ca murăturile în sezonul musonic.

— Și nepoata mea, spuse Chacko. Unde este Rahel?

Privi în jur fără să o poată repera. Ambasador Rahel, incapabilă să facă față răsturnărilor de situație din viața ei, se înfășurase ca un cârnat în perdeaua murdară a aeroportului și nu avea de gând să se desfacă. Un cârnat cu sandale Bata.

— Ignor-o, pur și simplu, spuse Ammu. Încearcă doar să atragă atenția.

Ammu se înșela, la rândul ei. Rahel încerca doar să nu atragă atenția pe care o merita.

— Bună, Rahel, ce mai faci? spuse Margaret Kochamma perdelei murdare de la aeroport.

— Mulțumesc bine, dar DUMNEAVOASTRĂ? răspunse printr-un murmur perdeaua cea murdară.

— Nu ai de gând să ieși și să spui Bună ziua? spuse Margaret Kochamma cu un glas blând de profesoară. (Ca al domnișoarei Mitten înainte de a-l vedea pe Satan în ochii lor.)

Ambasador Rahel nu ieșea din perdeaua pentru că nu avea cum. Nu putea pentru că nu putea. Pentru că Totul mergea prost. Și curând avea să fie un Mai Târziu atât pentru ea, cât și pentru Estha.

Plin de molii păroase și de fluturi de gheață. Și de clopote grave. Și de mușchi.

Și o Buhaham.

Perdeaua de la aeroport era o mare alinare și un întuneric și un scut.

— Ignor-o și gata, spuse Ammu și zâmbi silit.

Capul lui Rahel era plin de pietre de moară cu ochi albastru-cenușiu-albăstrui.

Ammu o iubea acum și mai puțin. Și ajunsese să discute aspectele practice cu Chacko.

— Uite că vine bagajul! spuse radios Chacko. Fericit să scape.

— Hai, Sophiekins, hai să îți luăm bagajele.

Sophiekins.

Estha îi privea avansând de-a lungul balustradei, împingând mulțimea care se dădea la o parte, intimidată de costumul lui Chacko și de cravata lui strâmbă și de atitudinea lui oarecum explozivă. Datorită mărimii burții, Chacko se mișca într-un fel care îl făcea să pară că urcă întruna la deal. Negociind optimist pantele abrupte și alunecoase ale vieții. El mergea de această parte a balustradei, Margaret Kochamma și Sophie Mol de cealaltă.

Sophiekins.

Omul Așezat, cu șapcă și epoleți, intimidat la rândul lui de costumul lui Chacko și de cravata lui strâmbă, îi permise accesul în sectorul de recuperare a bagajelor.

Când nu mai rămase nici o bară între ei, Chacko o sărută pe Margaret Kochamma, după care o luă pe Sophie Mol în brațe.

— Ultima dată când am făcut-o, efortul mi-a fost răsplătit printr-o cămașă udă, spuse Chacko și răsese. O îmbrățișă și o îmbrățișă și o îmbrățișă. Îi sărută ochii albastru-cenușiu-albăstrui, nasul de entomolog, părul castaniu-arămiu sub pălărie.

Atunci Sophie Mol îi spuse lui Chacko:

— Ummm... iartă-mă? Crezi că ai putea să mă pui acum jos? Eu mmm... nu sunt obișnuită să fiu ținută în brațe.

Așa că Chacko o puse jos.

Ambasador Estha văzu (cu ochi încăpățânați) cum costumul lui Chacko era dintr-o dată mai larg, mai puțin tensionat.

Și în timp ce Chacko lua bagajele, la fereastra cu perdeaua murdară Mai Târ Ziu deveni Acum.

Estha văzu cum negul de pe gâtul lui Baby Kochamma își lingea buzele și palpita cu o anticipare delicioasă. *Der-suroști, der-soart*. Își schimba culoarea ca un cameleon, *Der-verde, der-negru-albăstrui, der-galben-muștar*.

Gemeni la ceai

Vor fi

— În regulă, spuse Ammu. Ajunge. Amândoi. Ieși afară de acolo, Rahel!

În perdea, Rahel închise ochii și se gândi la râul verde, la peștii tăcuți care înoată în adâncuri și la aripile transparente ale libelulelor (care pot vedea dincolo de ele) în soare. Se gândi la cea mai norocoasă undiță a ei, pe care Velutha o făcuse special pentru ea. Bambus galben cu o plută care se scufunda de fiecare dată când vreun pește prostuț o lua la întrebări. Se gândi la Velutha și își dori să fi fost cu el.

Atunci Estha o descurcă. Cangurii de ciment îi priveau.

Ammu se uită la ei. Aerul era liniștit, cu excepția sunetului negului pulsabil de pe gâtul lui Baby Kochamma.

— Ei, spuse Ammu.

Și era într-adevăr o întrebare. Ei?

Și nu avea răspuns.

Ambasador Estha privi în jos și observă că pantofii lui (din care se ridica sentimentul de furie) erau bej și ascuțiți. Ambasador Rahel privi în jos și văzu că în sandalele ei Bata degetele de la picioare încercau să se desprindă unul de al-

lul. Smucindu-se pentru a se alătura picioarelor altcuiva. Și că ea nu le putea opri. Curând va fi fără degete la picioare și va avea un bandaj ca al leproșului de la barieră.

— Dacă vreodată, spuse Ammu, și vorbesc *serios* când spun VREODATĂ, dacă vreodată mai sunteți neascultători în Public, am să am grijă să fiți trimiși undeva unde veți învăța al naibii de bine cum să vă purtați. E clar?

Când Ammu era cu adevărat furioasă, spunea Al Naibii de Bine. Al naibii de bine era un puț adânc cu oameni morți în el.

— Este. Clar? spuse din nou Ammu.

Ochi speriați și o fântână priviră spre Ammu.

Ochi somnoroși și un moț mirat priviră spre Ammu.

Două capete încuviințară de trei ori.

Da. Este. Clar.

Însă Baby Kochamma nu era satisfăcută de eșecul unei situații care fusese atât de plină de potențial. Dădu din cap.

— Ce să spun! zise ea.

Ce să spun!

Ammu se răsuci spre ea, iar întoarcerea capului ei era o întrebare.

— E inutil, zise Baby Kochamma. Sunt șmecheri. Sunt necivilizați, mincinoși. Devin imposibili. Nu te poți înțelege cu ei.

Ammu se întoarse din nou spre Estha și Rahel și ochii îi erau niște nestemate tulburi.

— Toți spun că un copil are nevoie de un Baba. Iar eu spun că nu. Nu copiii *mei*. Știți de ce?

Două capete încuviințară.

— De ce? Spuneți-mi! zise Ammu.

Și nu laolaltă, ci aproape, Esthappen și Rahel spuseră:

— Pentru că ești Ammu a noastră și Baba al nostru și ne iubesti Îndoit.

— Mai mult decât Îndoit, zise Ammu. Așa că amintiți-vă ce v-am spus. Sentimentele oamenilor sunt prețioase. Și atunci când nu mă ascultați în Public, *toată* lumea rămâne cu o impresie greșită.

— Ce Ambasadori și jumătate ați fost! zise Baby Kochamma.

Ambasador E. Pelvis și Ambasador I. Insectă își pleacă capetele.

— Și încă ceva, Rahel, zise Ammu, cred că e momentul să înveți diferența dintre CURAT și MURDAR. Mai ales în țara asta.

Ambasador Rahel privi în pământ.

— Rochia ta este — era — CURATĂ, spuse Ammu. Perdeaua aceea este MURDARĂ. Cangurii aceia sunt MURDARI. Măinile tale sunt MURDARE.

Rahel era speriată de felul în care Ammu spunea CURAT și MURDAR atât de tare. De parcă ar fi vorbit cu un surd.

— Acum, vreau să mergeți și să spuneți Bună ziua *cum se cuvine*, spuse Ammu. Faceți asta sau nu?

Două capete încuviințară de două ori.

Ambasador Estha și Ambasador Rahel se îndreptară spre Sophie Mol.

— Unde crezi că sunt trimiși oamenii să se Comporte Al Naibii de Bine? o întrebă șoptit Estha pe Rahel.

— La Guvern, șopti drept răspuns Rahel, pentru că știa.

— Ce mai faci? îi spuse Estha lui Sophie Mol, suficient de tare pentru ca Ammu să audă.

— Ce să fac, casc și tac, îi șopti Sophie Mol lui Estha. Învățase asta la școală, de la o colegă pakistaneză.

Estha se uită la Ammu.

Privirea lui Ammu spunea *Nu Are Importanță Atâta Vreme Cât Ai Făcut Ceea Ce Trebuie*.

În drum spre parcare aeroportului, Vremea toridă li se strecura în haine și umezea pantalonașii bufanți apretați. Copiii rămaseră în urmă, mișunând printre mașinile parcate și taxiuri.

— A voastră vă lovește? întrebă Sophie Mol.

Rahel și Estha, nefiind siguri unde bătea această întrebare, nu spuseră nimic.

— A mea, da, zise Sophie Mol, invitându-i să răspundă la rândul lor.

— A noastră, nu, zise Estha loial.

— Norocosule, spuse Sophie Mol.

Norocosul băiat bogat cu bandăbuzuna'. Și fabrica unei bu-nici de moștenit. Fără griji.

Trecură de greva de avertisment a Sindicatului Muncitorilor Clasa III de la Aeroport — grevă a foamei de o zi. Și pe lângă oamenii privind greva foamei de o zi — grevă de avertisment a Sindicatului Muncitorilor Clasa III de la Aeroport.

Și pe lângă oamenii care îi priveau pe oamenii ce priveau oamenii.

Pe un panou mic de tablă de pe un arbore banian⁷ scria *Pentru plângeri referitoare la bolile venerice adresați-vă dr O. K. Joy*.

— Pe cine iubești tu Cel Mai Mult pe Lume? o întrebă Rahel pe Sophie Mol.

— Joe, răspunse Sophie Mol fără ezitare. Tatăl meu. A murit acum două luni. Am venit aici ca să ne Revenim de pe urma Șocului.

— Dar Chacko este tatăl tău, zise Estha.

— Este doar tatăl-meu-cel-adevărat, zise Sophie Mol. Joe e tatăl meu. El nu mă lovește niciodată. Abia dacă se întâmplă.

— Cum te-ar putea lovi dacă e mort? întrebă, rezonabil, Estha.

— Unde este tatăl *vostru*? vru să știe Sophie Mol.

— Este... și Rahel privi spre Estha cerându-i ajutor.

— ...plecat, zise Estha.

— Să îți spun lista mea? o întrebă Rahel pe Sophie Mol.

— Dacă vrei, zise Sophie Mol.

„Lista” lui Rahel era o tentativă de-a face ordine în haos. O revizua neîncetat, sfâșiată veșnic între dragoste și datorie. Nu era, sub nici o formă, o măsură reală a sentimentelor ei.

— Întâi Ammu și Chacko, zise Rahel. Apoi Mammachi...

— Bunica noastră, o lămuri Estha.

— *Mai Mult* decât fratele tău? întrebă Sophie Mol.

— Noi nu intrăm în discuție, zise Rahel. Și, oricum, el s-ar putea transforma. Așa zice Ammu.

— Ce vrei să spui? Să se transforme în ce? întrebă Sophie Mol.

⁷ Smochin mare. (N.t.)

— Într-un Porc Șovin, zise Rahel.
— Foarte puțin probabil, spuse Estha.
— Oricum, după Mammachi, Velutha, și apoi...
— Cine este Velutha? vru să știe Sophie Mol.
— Un bărbat pe care îl iubim, zise Rahel. Și după Velutha, tu, spuse Rahel.
— Eu? De ce mă iubești? zise Sophie Mol.
— Pentru că suntem verișoare primare. Așa că trebuie, zise Rahel pioasă.
— Dar nici măcar nu mă cunoști, spuse Sophie Mol. Și, oricum, eu nu te iubesc.
— Dar ai s-o faci atunci când ai să ajungi să mă cunoști, spuse încrezătoare Rahel.
— Mă îndoiesc, zise Estha.
— De ce nu? spuse Sophie Mol.
— De aia, zise Estha. Și, oricum, după toate probabilitățile, va fi o pitică.
De parcă a iubi o pitică ar fi fost în afara oricărei discuții.
— Ba nu, zise Rahel.
— Ba da, spuse Estha.
— Ba nu.
— Ba da.
— Ba nu.
— Ba da. Suntem gemeni, îi explică Estha lui Sophie Mol, și vezi cât de scundă este ea față de mine.
Îndatoritoare, Rahel inspiră adânc, își scoase pieptul în afară și își lipi spatele de al lui Estha în parcare aeroportului, ca Sophie Mol să vadă cu cât era mai scundă.
— Poate că vei fi o liliputană, sugerează Sophie Mol. Asta înseamnă mai înaltă decât o pitică și mai scundă decât... o Făptură Umană.
Tăcerea era nesigură în privința compromisului.
În pragul Sectorului Sosiri, o siluetă vagă în formă de cangur cu gura roșie îi făcu semn cu laba de ciment doar lui Rahel. Săruturile de ciment zumzăiau prin aer ca niște mici elicoptere.
— Știi să mergeți dând din fund? se interesează Sophie Mol.
— Nu. În India noi nu dăm din fund când mergem, spuse Ambasador Estha.

— Ei bine, noi o facem în Anglia, zise Sophie Mol. Toate manechinele o fac. La televizor. Priviți — e ușor.

Și toți trei, cu Sophie Mol în frunte, meraseră balansându-și fundulețul prin parcare aeroportului, legându-se ca niște manechine, cu termosurile Vultur și gentuțele șic Fabricate-în-Anglia săltându-le în jurul soldurilor. Pitici umezi mergând înalt.

Umbrele li se mișcau în urmă. Avioane argintii pe cerul albastru al unei biserici, ca moliile într-o rază de lumină.

Plymouth-ul azuriu cu coadă de rândunică avu un zâmbet pentru Sophie Mol. Un zâmbet de bară de protecție cromată de rechin.

Un zâmbet-de-mașină Murături Paradis.

Când zări portbagajul cu recipientele de murături și lista produselor Paradis pictate pe el, Margaret Kochamma zise:

— O, Doamne! Mă simt de parcă aș fi într-o reclamă!

Spunea adesea Oh, Doamne!

— Oh, Doamne! Oh, Doamneohdoamne!

— Nu știam că faceți și felii de ananas! spuse ea. Sophie adoră ananasul, nu-i așa, Soph?

— Uneori, spuse Sophie Mol. Și uneori nu.

Margaret Kochamma se urcă în reclamă cu pistrii ei bruni de pe spate și cu pistrii ei de pe brațe și cu rochia ei înflorată cu picioare dedesubt.

Sophie Mol stătea în față, între Chacko și Margaret Kochamma, doar pălăria zărindu-i-se dindărătul banchetei. Pentru că era fiica lor.

Rahel și Estha stăteau în spate.

Bagajul era în portbagaj.

Portbagaj era un cuvânt frumos. Rastel era un cuvânt îngrozitor.

În apropiere de Ettumanoor trecură pe lângă un elefant de templu, mort, electrocutat de un cablu de înaltă tensiune căzut pe drum. Un inginer de la municipalitatea din Ettumanoor superviza evacuarea cadavrului. Trebuiau să fie cu mare băgare de seamă, deoarece decizia avea să slujească drept precedent pentru orice Evacuare Guvernamentală ulterioară de Cadavru de Pachiderm. Nu era o chestiune care

să fie tratată cu superficialitate. Se aflau acolo o mașină de pompieri și câțiva pompieri derutați. Ofițerul municipal avea un dosar și striga mult. Se mai afla acolo un cărucior de Înghețată Joy și un om care vindea alune în conuri alun-gite de hârtie inteligent concepute, pentru ca în ele să nu încapă mai mult de opt sau nouă bucăți.

Sophie Mol spuse:

— Uitați un elefant mort.

Chacko se opri să întrebe dacă nu era cumva Kochu Thomban (Micul Colțos), elefantul templului din Ayemenem care venea o dată pe lună la Casa din Ayemenem după nuci de cocos. I-au spus că nu era el.

Ușurați de faptul că era un străin și nu un elefant pe care îl știau, porniră mai departe.

— Suavă Domnului, zise Estha.

— Slavă Domnului, Estha, îl corectă Baby Kochamma.

Pe drum, Sophie Mol învătă să recunoască prima adiere a mirosului greu de cauciuc neprocesat ce se apropia și să își țină strâns nările mult după trecerea camionului care îl transporta.

Baby Kochamma propuse un cântec de călătorie.

Estha și Rahel trebuiră să cânte în engleză, cu glasuri ascultătoare. Degajat, de parcă nu ar fi fost obligați să îl repete toată săptămâna. Ambasador E. Pelvis și Ambasador I. Insectă.

*Bucurați-vă întru Do-Omnul Me-Ereu
și din nou vă spun, bu-curați-vă.*

Pro NUN și ia lor era perfectă.

Plymouth-ul gonea prin căldura verde de amiază, făcând reclamă conservelor pe capotă și cerului albastru în coada sa de rândunică.

Imediat în afara Ayemenem-ului dădură peste un fluture verde ca varza (sau poate el dăduse peste ei).

Caiete pentru exerciții de înțelepciune

În biroul lui Pappachi, fluturii și moliile din insectar se dezintegraseră în grămezi mici de praf irizat ce se așternuse pe fundul casetei de sticlă în care erau etalați, lăsând goale acele care îi trăseseră în țeapă. Cu cruzime. Camera era năpădită de ciuperci și căzută în paragină. Un cerc vechi, verde-neon, atârna de un cui în perete, uriașă mură lepădată a unui sfânt. O coloană de furnici de un negru strălucitor traversau pervazul unei ferestre, cu fundul în sus, ca un șir de dansatoare într-unul din muzicalurile lui Busby Berkeley. Profilate în soare. Lucioase și frumoase.

Rahel (pe un scaun, aflat pe o masă) scotocea într-un dulap cu cărți cu uși din sticlă opacă, murdară. Urmele picioarelor ei goale erau clare în praful de pe podea. Duceau de la ușă la masă (trasă lângă dulap), la scaun (tras lângă masă și ridicat pe ea). Căuta ceva. Acum viața ei avea mărime și contur. Avea semilune sub ochi și o trupă de troli profilându-i-se la orizont.

Pe raftul cel mai de sus, legăturile de piele ale volumelor lui Pappachi cu *Bogăția lumii insectelor Indiei* se desprinseseră de pe fiecare carte și se ancoraseră încrețite una de alta ca azbestul. Peștișori argintii¹ își săpau galeriile în filele lor, adăpostindu-se la întâmplare, în funcție de specie, și transformând informația organizată în dantelă galbenă.

¹ Este vorba despre *Lepisma Saccharina* (ord. Thysanura), insectă fără aripi, care distruge hârtia și hainele apretate. (N.t.)

Rahel bâjbâi în spatele șirului de cărți și scoase la iveală lucrurile ascunse.

O scoică netedă și una țepoasă.

O cutie de plastic pentru lentile de contact. O pipetă portocalie.

Un crucifix de argint pe un șir de mărgel. Rozariul lui Baby Kochamma.

Îl ținu în lumină. Fiecare mărgelă își înșfăcă cu lăcomie tainul de soare.

O umbră căzu pe dreptunghiul luminat de soare de pe pardoseala biroului. Rahel se întoarse spre ușă cu șiragul ei de lumină.

— Imaginează-ți. Mai este încă aici. L-am furat. După ce ai fost tu Returnat.

Cuvântul acela ieși cu ușurință. *Returnat*. De parcă pentru asta erau făcuți gemenii. Pentru a fi împrumutați și returnați. Precum cărțile de la bibliotecă.

Estha nu își ridică privirea. Gândurile îi erau bântuite de trenuri. Obtura lumina care venea dinspre ușă. O gaură în Univers de forma lui Estha.

În spatele cărților, degetele mirate ale lui Rahel dădură peste încă ceva. O altă coțofană avusese aceeași idee. Îl scoase la lumină și îl șterse de praf cu mâneca de la cămașă. Era un pachet plat, învelit în plastic transparent și lipit cu bandă adezivă. Pe un petic de hârtie din interior scria *Esthappen și Rahel*. Cu scrisul lui Ammu.

În el erau patru caiete ferfenițite. Pe copertele lor scria *Caiete pentru exerciții de înțelepciune* cu loc pentru *Nume, Școală, Clasă, Materie*. Pe două figura numele ei, pe două acela al lui Estha.

În interiorul copertei din spate a unuia dintre ele o mână de copil scrisese ceva. Forma contorsionată a fiecărei litere și spațiul neregulat dintre cuvinte făceau dovada luptei pentru controlarea creionului rătăcitor, dotat cu voință proprie. Contrasta cu sentimentul lucid: *Eu o Urăsc pe Domnișoara Mitten și Cred că Chiuloșii Ei sunt RUPTI*.

Pe coperta caietului, Estha își ștersese numele cu salivă și jupuisese astfel jumătate din hârtie. Deasupra dezastrului scri-

sese cu creionul *Ne-cunoscut*. Esthappen *Ne-cunoscut*. (Numele lui de familie amânat Pe Moment, în timp ce Ammu alegea între numele soțului și acela al tatălui ei.) În dreptul *Clasei* scria: *6 ani*. În dreptul *Materiei* scria: *Compunere*.

Rahel stătea cu picioarele încrucișate (pe scaunul de pe masă).

— Esthappen *Ne-cunoscut*, spuse ea.

Deschise cartea și citi cu glas tare.

„Când Ulise se întoarse acasă fiul său veni și spuse tată credeam că nu te mai întorci. mulți prinți veniră și fiecare vru să se însoare cu Pene Lopa, dar Pene Lopa spuse că bărbatul care poate ținti prin cele douăsprezece inele mă poate lua de nevastă. și toți au eșuat. și ulise veni la palat îmbrăcat ca un cerșetor și întrebă dacă poate să încerce și el. toți bărbații râseră de el și spuseră că dacă noi n-o putem face nici tu nu poți. fiul lui ulise îi opri și spuse lăsați-l să încerce iar el luă arcul și trase drept prin cele douăsprezece inele.”

Sub aceasta erau corecturile unei lecții anterioare.

Ferus	Învăța	Nici unul	Trăsuri	Podet	Purtător	Consolidat
Ferus	Învăța	Nice unul	Trăsuri	Podet	Purtător	Consolidat
Ferus	Învăța	nice unul				
Ferus	Învăța	Nic unu				

Râsul se undui pe marginile glasului lui Rahel. „Întâi Siguranța”, anunță ea. Ammu trăsese cu creionul roșu o linie șerpuită până în josul paginii și scrisese: *Margine? Și pe viitor literele legate, te rog!*

„Când mergem pe stradă în oraș”, continua circumspect povestea lui Estha, „trebuie să mergem întotdeauna pe pavaj. Dacă mergi pe pavaj nu există trafic care să producă accidente, dar pe drumul principal este un trafic atât de periculos încât poți fi ușor lovit și lăsat căzut în nesimțire sau infirm. Dacă îți spargi capul sau îți fracturezi șira spinării vei fi foarte nefericit. poliștii pot dirija circulația ca să nu fie prea mulți invalizi care să meargă la spital. Când ne dăm jos din autobuz trebuie să o facem doar după ce îl întrebăm pe tacsator ori vom fi răniți și le vom da de lucru medicilor. Meseria unui șofer este foarte fată. Familia lui trebuie să fie foarte nestinilită pentru că șoferul poate ușor să moară.”

„Puști morbid”, îi spuse Rahel lui Estha. Când întoarse pagina, ceva îi intră în gât, îi smulse graiul, i-l scutură și i-l înapoie fără marginile răsânde. Următoarea povestire a lui Estha se intitula *Mica Ammu*.

Cu un scris legat. Codițele de la Y și G erau încovoiate și buclate. Umbra din prag stătea ca o stană de piatră.

„Sâmbătă am fost la o librărie din Kottayam să îi cumpărăm un cadou lui Ammu pentru că ziua ei de naștere e pe 17 noiembrie. I-am cumpărat un jurnal. L-am ascuns în dulap apoi a început să fie noapte. Apoi am spus ai vrea să vezi cadoul iar ea a spus da așa vrea să îl vad. și noi am scris pe hârtie Pentru o Ammu Mică cu Dragoste de la Estha și Rahel și i l-am dat lui Ammu și ea a spus ce cadou frumos este exact ce îmi doream și apoi am stat puțin de vorbă și am vorbit despre jurnal apoi am sărutat-o și ne-am dus la culcare.

Am vorbit între noi și ne-am culcat. Noi am avut un mic vis.

După ceva timp eu m-am sculat și îmi era foarte sete și m-am dus în camera lui Ammu și am spus că mi-e sete. Ammu mi-a dat apă și a spus vino să dormi cu mine. și eu m-am întins în spatele lui Ammu și i-am vorbit lui Ammu și m-am culcat să dorm. După puțin m-am trezit și am vorbit din nou și după asta am avut o petrecere în miez de noapte. Am mâncat banane cu cafea și portocale. după aceea a venit Rahel și am mai mâncat două banane și am sărutat-o pe Ammu pentru că era ziua ei după care i-am cântat mulți ani trăiască. Apoi dimineața am primit de la Ammu haine noi drept cadou de mulțumire Rahel era o maharani și eu eram Micul Nehru.”

Ammu corectase greșelile de ortografie și scrisese sub eseu: *Dacă Vorbesc cu cineva, mă poți întrerupe numai dacă este foarte urgent. Când o faci, spune te rog „Îmi cer scuze”. Te voi pedepsi aspru dacă nu respecti aceste instrucțiuni. Fă-ți te rog tema cu corecturile.*

Mica Ammu.

Care nu își făcuse niciodată corecturile.

Care trebuia să își facă bagajele și să plece. Pentru că nu avea un Drept de Domiciliu I. Pentru că Chacko spusese că ea distrusese deja destul.

Care s-a întors la Ayemenem cu astm și un hârâit în piept care suna ca un bărbat îndepărtat strigând.

Estha nu a văzut-o niciodată astfel.

Sălbatică. Bolnavă. Tristă.

Când Ammu s-a întors ultima dată la Ayemenem, Rahel tocmai fusese exmatriculată de la Mănăstirea Nazareth (pentru că decorase baliga și se izbise de fetele mai mari). Ammu își pierduse ultima din succesiunea ei de slujbe — recepționeră într-un hotel ieftin; fiind bolnavă, lipsise mult de la serviciu. Hotelul nu își putea permite așa ceva, i s-a spus. Aveau nevoie de o recepționeră mai sănătoasă.

Cu ocazia ultimei vizite, Ammu își petrecu dimineața în camera ei, cu Rahel. Cu ceea ce-i mai rămăsese din salariul ei mizer, îi cumpărase fiicei ei un mic cadou ambalat în hârtie brună pe care erau lipite inimioare din hârtie colorată. Un pachet de bomboane-țigarete, o cutie metalică de creioane Phantom și *Paul Bunyan* — benzi desenate din seria Junior Classics Illustrated. Erau cadouri pentru un copil de șapte ani; Rahel avea aproape unsprezece. Era de parcă Ammu ar fi crezut că, dacă refuza să recunoască trecerea timpului, dacă voia ca el să rămână înțepenit în viața celor doi gemeni ai ei, așa avea să se și întâmple. De parcă simpla ei voință ar fi fost suficientă pentru a suspenda copilăria copiilor ei până ce avea să își permită să îi ia să locuiască împreună cu ea. Atunci ei ar fi putut continua de acolo de unde rămăsese. Să înceapă din nou de la șapte ani. Ammu îi spuse lui Rahel că i-a cumpărat și lui Estha niște benzi desenate, dar că le păstra pentru atunci când va avea un alt serviciu și va putea să câștige suficient pentru a închiria o cameră în care să stea împreună toți trei. Atunci avea să se ducă la Calcutta să îl aducă pe Estha, iar el urma să își primească benzile desenate. Ziua aceea nu era prea departe, spuse Ammu. Se putea întâmpla în orice zi. Curând chiria nu avea să mai fie o problemă. Spuse că făcuse o cerere pentru o slujbă la ONU și că aveau să locuiască cu toții la Haga cu o *ayah*² olandeză care să aibă grijă de ei. Sau, pe de altă parte, spuse Ammu, ar putea rămâne în India să facă ceea ce intenționase tot timpul să facă — să deschidă o școală. Alegerea între

² Doică, la indieni. (N.t.)

o carieră în domeniul educației și o slujbă la Națiunile Unite nu era ușoară, spuse ea — dar important era că însuși faptul de-a avea o opțiune reprezenta un mare privilegiu.

Dar Pentru Moment, spuse ea, până avea să se decidă, păstra secret cadoul lui Estha.

Toată dimineața, Ammu vorbi fără întrerupere. Îi puse întrebări lui Rahel, dar nu o lăsă niciodată să răspundă. Dacă Rahel încerca să spună ceva, Ammu o întrerupea cu un gând nou sau cu o întrebare nouă. Părea îngrozită ca nu cumva fiica ei să spună vreun lucru matur și să dezghețe astfel Tim-pul Înghețat. Teama o făcea guralivă. O ținea la distanță cu trăncăneala ei.

Era umflată de cortizon, cu fața ca o lună plină, nu mama zveltă pe care o știa Rahel. Pielea îi era întinsă pe obraji bu-hăiți ca pielea lucioasă, cicatrizată, ce acoperă vechile urme de vaccin. Când zâmbea, gropițele ei arătau de parcă ar fi fost dureroase. Părul ei creșt își pierduse strălucirea și îi atâr-na ca o draperie greoaie de jur-împrejurul feței umflate. Își ducea răsuflarea într-un inhalator de sticlă în geanta ei ferfe-nițită. Vaporii de Brovon maro. Fiecare inspirație era ca un război câștigat în fața pumnului oțelit care încerca să îi stoar-că aerul din plămâni. Rahel își privea mama respirând. De fiecare dată când inspira, adânciturile de lângă claviculele ei deveneau și mai adânci și se umpleau cu umbre.

Ammu expectoră în batistă un ghemotoc de flegmă și i-o arată lui Rahel.

— Trebuie s-o verifici mereu, șopti ea răgușit, de parcă flegma ar fi fost un extemporal la aritmetică ce trebuia revă-zut înainte de-a fi predat. Când e albă înseamnă că nu e coaptă. Când e galbenă și are miros de putregai, este coap-tă și gata să fie expectorată. Flegma este ca fructele. Coapte sau crude. Trebuie să fii în stare să le deosebești.

La prânz râgâi ca un camionagiu și spuse „Scuză-mă“, cu un glas grav, nefiresc. Rahel îi remarcă firele noi, groase din sprâncene, lungi — ca niște tentacule. Ammu zâmbi tă-cerii din jurul mesei atunci când adună de pe os peștele pră-jit. Spuse că se simțea ca un semn de circulație pe care își lasă păsările găinașul. Avea o strălucire stranie, febrilă, în ochi.

Mammachi o întrebă dacă băuse și îi sugera să o vizite-ze pe Rahel cât mai rar posibil.

Ammu se ridicase de la masă și plecase fără un cuvânt. Nici măcar la revedere.

— Du-te și vezi ce-i cu ea, îi spusese Chacko lui Rahel.

Rahel se prefăcu că nu îl aude. Își văzu mai departe de pește. Se gândi la flegmă și aproape că vomită. Atunci își urâse mama. O urâse.

N-a mai văzut-o niciodată.

Ammu a murit într-o încăpere sinistră din Pavilionul Bharat în Allepey, unde se dusesse la un interviu pentru pos-tul de secretară particulară. Murise singură. Cu un ventila-tor zgomotos de plafon care să îi țină tovarășie și fără un Estha care să stea întins în spatele ei și să îi vorbească. Avea treizeci și unu de ani. Nu bătrână, nu tânără, ci o vârstă nu-mai bună de trăit-murit.

Se trezise noaptea dintr-un vis familiar, repetat, în care un polițist o aborda cu foarfecele, vrând să îi ciopârțească păr-ul. În Kottayam le făceau asta prostituatelor prinse în baz-zar — le stigmatizează în așa fel încât toată lumea să știe cu cine are de-a face. *Veshyas*. Astfel ca noii polițiști în patru-lare să nu aibă probleme în a identifica pe cine să hărțuiască. Ammu le remarcă întotdeauna în piață, femeile cu ochii goi și capetele rase cu de-a sila în țara unde părul lung, uns cu ulei era doar apanajul celor cu o morală neîntinată.

Noaptea, în pavilion, Ammu se ridică în patul străin în camera străină din orașul străin. Nu știa unde e, nu recunoș-tea nimic în jurul ei. Numai teama îi era familiară. Bărba-tul îndepărtat dinăuntrul ei începu să strige. De această dată, pumnul oțelit nu-și mai slăbi strânsoarea. Umbrele se adu-nară ca liliecii în găvanele adânci de lângă claviculele ei.

Omul de serviciu o găsi a doua zi în zori. Opri ventila-torul.

Avea o pungă adâncă, albastră, sub un ochi care era um-flat ca un balon. De parcă ochiul ei ar fi încercat să facă ceea ce plămâni nu puteau. La un moment dat, aproape de mie-zul nopții, bărbatul cel îndepărtat care locuia în pieptul ei

încetase să mai urle. Un pluton de furnici căra serioase prin ușa un gândac mort, arătând ce trebuie făcut cu cadavrele.

Biserica refuză să o îngroape pe Ammu. Din mai multe motive. Așa că Chacko închirie un microbuz care să transporte corpul la crematoriul electric. O înfășurase într-un cearșaf murdar și o așezase pe o brancardă. Rahel se gândi că părea un Senator roman. *Et tu, Ammu!* gândi ea și zâmbi, amintindu-și de Estha.

Era ciudat să conduci pe străzi luminoase, aglomerate, cu un Senator roman mort pe podeaua microbuzului. Făcea cerul albastru și mai albastru. Dincolo de ferestrele microbuzului, oamenii, ca păpușile decupate din carton, își duceau mai departe viețile lor de păpuși de hârtie. Viața reală era în interiorul microbuzului. Unde era moartea adevărată. Peste hopurile supărătoare și gropile de pe drum, trupul lui Ammu săltă și alunecă de pe brancardă. Capul ei lovi un bolț de fier din pardoseală. Nu gemu și nici nu se trezi. În capul lui Rahel se iscă un zumzet, și tot restul zilei Chacko trebui să strige la ea ca să fie auzit.

Crematoriul avea aerul dărăpănat al unei gări, cu singura diferență că era pustiu. Fără trenuri, fără mulțime. Nimeni nu era incinerat acolo cu excepția cerșetorilor, abandonatilor și a celor morți în custodia poliției. Oamenii care mureau fără să fi avut pe cineva care să stea întins în spatele lor și să le vorbească. Când veni rândul lui Ammu, Chacko ținu strâns mâna lui Rahel. Ea nu voia să fie ținută de mână. Se folosi de caracterul alunecos al sudorii de crematoriu pentru a se prelinge din strânsoarea lui. Nimeni din familie nu mai era acolo.

Ușa de oțel a cuptorului se ridică și bâzâitul înfundat al focului etern deveni un uruit roșu. Căldura zvâcni spre ei ca o fiară înfometată. Apoi, Ammu a lui Rahel fu înghițită de el. Părul ei, pielea și zâmbetul ei. Vocea ei. Felul în care-l folosea pe Kipling ca să-și arate dragostea față de copii înainte de a-i culca: *De-un sânge suntem, tu și eu*. Sărutul ei de noapte bună. Felul în care le ținea cu o mână fețele nemîșcate (cu obrajii presați, cu gurile ca acelea de pește), în timp ce cu cealaltă le făcea cărări și le pieptăna părul. Felul în care

ținea întinși chiloțerii pentru ca Rahel să se strecoare în ei. *Piciorul stâng, piciorul drept*. Toate acestea fură date ca hrană bestiei, care fu satisfăcută.

Era Ammu a lor și Baba al lor și îi iubea Dublu.

Ușa cuptorului se închise cu zgomot. N-a fost vărsată nici o lacrimă.

Angajatul de serviciu al crematoriului se dusesese în josul străzii să bea o cană de ceai și nu se mai întoarse vreme de douăzeci de minute. Atât trebuiră să aștepte Chacko și Rahel pentru chitanța roz care avea să le permită să ridice rămășițele lui Ammu. Cenușa ei. Nisipul oaselor ei. Dinții zâmbetului ei. Ea întreagă, înghesuită într-un mic recipient din lut. Chitanța nr. Q498673.

Rahel îl întrebă pe Chacko cum știa direcția Crematoriului care cenușă a cui era. Chacko spuse că trebuiau să aibă ei un sistem.

Dacă Estha ar fi fost cu ei, ar fi ținut el chitanța. El era Păstrătorul Amintirilor. Custodele firesc al biletelor de autobuz, al chitanțelor bancare, al însemnărilor despre banii lichizi, al cotoarelor cecurilor. Omulețul. Locuia într-o Rulo-tă. Dum dum.

Dar Estha nu era cu ei. Toți hotărâseră că era mai bine așa. Îi scriseseră în schimb. Mammachi spuse că și Rahel ar trebui să îi scrie. Ce să îi scrie? *Dragul meu Estha, Ce mai faci? Eu sunt bine. Ammu a murit ieri*.

Rahel nu i-a scris niciodată. Sunt lucruri pe care nu le poți face — cum ar fi să-i scrii unei părți din tine însuși. Picioarelor tale sau părului. Sau inimii.

În biroul lui Pappachi, Rahel (nici bătrână, nici tânără), cu praf de pardoseală pe picioare, își ridică ochii din Caietul cu Exerciții de Înțelepciune și văzu că Esthappen Ne-cunoscut plecase.

Coborî (de pe scaun, de pe masă) și ieși pe verandă.

Zări spatele lui Estha dispărând pe poartă.

Era în toiul dimineții și stătea din nou să plouă. Verdele — în ultimele clipe ale acelei lumini stranii, strălucitoare, premergătoare răpăielii — era violent.

În depărtare cântă un cocoș, iar glasul i se despică în două. Ca o talpă care se dezlipește de pe un pantof vechi.

Rahel stătea acolo cu caietele ei de Înțelepciune ferfenițite. În fața verandei unei case vechi, sub capul unui bizon cu ochii din nasturi, unde cu ani în urmă, în ziua în care venise Sophie Mol, se interpretase *Bine ai venit acasă, Sophie Mol a noastră*.

Lucrurile se pot schimba peste noapte.

Bine ai venit acasă, Sophie Mol a noastră

Era o casă mare și veche, Casa din Ayemenem, dar avea un aer distant. De parcă ar fi avut prea puțin în comun cu oamenii care trăiau în ea. Ca un om bătrân cu ochi urdu-roși care privește copiii jucându-se și nu vede decât vremelnice în exaltarea lor entuziastă și în implicarea lor pleneră în viață.

Acoperișul abrupt, din țiglă, devenise întunecat și se acoperise cu mușchi datorită ploilor și trecerii timpului. Ramele triunghiulare din lemn fixate în frontoane erau măiestrit cioplite, lumina care bătea oblic prin ele și forma modele pe pardoseală era plină de secrete. Lupi. Flori. Iguane. Schimbându-și forma după cum aluneca soarele pe boltă. Murind punctual, în amurg.

Ușile nu aveau două, ci patru obloane din tec lambrizat, pentru ca în zilele de demult doamnele să poată ține partea inferioară pe jumătate închisă, proptindu-și coatele de pervaz și târguindu-se cu vânzătorii ambulănți fără să se arate de la talie în jos. Practic, puteau cumpăra covoare, sau brățări, cu sâni acoperiți și posteriorul gol. Practic.

Nouă trepte uneau aleea cu veranda din față. Faptul că era înălțată îi dădea demnitatea unei scene și tot ceea ce se petrecea acolo avea aura și semnificația unui spectacol. Dădea spre grădina ornamentală a lui Baby Kochamma, în jurul căreia șerpuia aleea cu pietriș coborând înspre poalele dealului cu pante line unde se afla casa.

Era o verandă adâncă, răcoroasă chiar și la amiază, când soarele pârjolea cel mai tare.

Când s-a pus pardoseala roșie de ciment, în ea a intrat albușul a aproape nouă sute de ouă. Căpătase un luciu puternic.

Sub capul de bizon împăiat, cu nasturi pe post de ochi, având portretele socrului și soacrei de o parte și de alta, ședea Mammachi, într-un scaun scund din răchită, la o masă din răchită pe care se afla un pahar verde din care se arcuia un singur fir de orhidee mov.

După-amiaza era liniștită și toridă. Aerul aștepta.

Mammachi ținea sub bărbie o vioară scânteietoare. Ochelarii ei opaci în stilul anilor cincizeci erau negri și aveau lentilele oblice, cu strasuri în colțurile ramei. Sarii îi era apretat și parfumat. Crem cu auriu. Cerceii cu diamante îi străluceau în urechi ca niște candelabre minuscule. Inelele ei cu rubine erau largi. Pielea palidă, fină îi era brăzdată precum caimacul de pe laptele care se răcea și presărată cu negi mici și roșii. Era frumoasă. Bătrână, neobișnuită, maiestuoasă.

Mamă Văduvă Oarbă cu o vioară.

În anii tinereții, cu prevedere și simț gospodăresc, Mammachi își adunase tot părul căzut într-o gentuță mică, brodată, pe care o ținea pe măsuta de toaletă. Când s-a adunat destul, a făcut din el o coadă prinsă în plasă pe care o ținea ascunsă într-un dulăpior cu cheie alături de bijuteriile ei. De câțiva ani, de când părul începuse să îi încărunțească, pentru a-i da volum, își purta coada neagră ca pana corbului prinsă de capul ei mic, argintiu. În concepția ei faptul era perfect acceptabil, din moment ce tot părul îi aparținea. Noaptea, când își scotea coada, le permitea nepoților să îi împletească părul rămas într-o codiță strânsă, unsuroasă și cenușie de șobolan, prinsă la capăt cu un elastic. Unul dintre copii îi împletea părul, iar celălalt îi număra nenumărații negi. Făceau cu rândul.

Pe scalp, ascunse cu grijă de părul rar, Mammachi avea ridicături semilunare. Cicatrice ale unor lovituri vechi dintr-o căsnicie veche. Cicatricile ei de vază de alamă.

Cântă *Lentement* — o mișcare din Suita 1 în re/sol din *Muzica apelor* de Händel. Dincolo de ochelarii oblici, ochii inutili îi erau închiși, dar putea vedea muzica părăsind strunele viorii și ridicându-se în amiază ca fumul.

În mintea ei, era ca o cameră cu draperii întunecoase trase pentru a acoperi o zi luminoasă.

În timp ce cânta, gândurile îi zburau înapoi peste ani, la primul ei lot de conserve de profesionistă. Cât de frumoase fuseseră! Îmbuteliat și legate, stând pe o masă la căpătâiul patului ei, pentru a fi primul lucru pe care să-l atingă în zori, când se trezea. Se culcase devreme în noaptea aceea, dar se trezise puțin după miezul nopții. Bâjbâise după ele, iar degetele ei nerăbdătoare se aleseseră cu o peliculă de ulei. Recipientele cu murături stăteau într-o baie de ulei. Era ulei peste tot. În cerc, sub termosul ei. Sub Biblie. Peste tot pe noptieră. Fructele de mango murate absorbiseră uleiul și se dilataseră, făcând sticlele să curgă.

Mammachi consultase cartea pe care i-o cumpărase Chacko, *Conserve de casă*, dar aceasta nu oferea nici o soluție. Atunci dictase o scrisoare pentru cumnatul lui Annamma Chandy, care era directorul regional de la Murături Padma din Bombay. Acesta îi sugerase să mărească proporția de conservant folosit. Și de sare. Sfatul folosise, dar nu rezolvase integral problema. Chiar și acum, după atâția ani, sticlele de Murături Paradis tot mai curgeau puțin. Imperceptibil, dar mai curgeau încă, iar în călătoriile lungi etichetele lor deveneau unsuroase și transparente. Murăturile însă continuau să fie puțin săratele.

Mammachi se întreba dacă va stăpâni vreodată arta conservării perfecte, și dacă lui Sophie Mol i-ar plăcea niște zeamă de struguri la gheață. Niște suc rece, violet, în pahar.

Se gândi apoi la Margaret Kochamma, și notele languroase, lichide, ale muzicii lui Händel deveniră ascuțite și furioase. Mammachi nu o întâlnise niciodată pe Margaret Kochamma. Dar, oricum, o disprețuia. *Fiica prăvălierului* — așa era etichetată Margaret Kochamma în mintea lui Mammachi. Așa era organizată lumea lui Mammachi. Dacă era invitată la o nuntă în Kottayam, își petrecea toată vremea șoptind persoanei cu care mergea:

— Bunicul matern al miresei era tâmplarul tatălui meu. Kunjukutty Eapen? Sora străbunicii lui era o biată moașă din Trivandrum. Tot dealul ăsta aparținea familiei soțului meu.

Desigur, Mammachi ar fi disprețuit-o pe Margaret Kochamma chiar și dacă ar fi fost moștenitoarea tronului Angliei. Lui Mammachi nu îi displăcea doar originea ei muncitorească. O ura pe Margaret Kochamma pentru faptul de a fi fost soția lui Chacko. O ura pentru că îl părăsise. Dar ar fi urât-o și mai mult dacă ar fi rămas alături de el.

În ziua în care Chacko îl împiedicase pe Pappachi să o bată (iar Pappachi își zdrobise în schimb scaunul), Mammachi își împachetase bagajul conjugal și i-l încredinșase lui Chacko. Din momentul acela, el devenise depozitarul tuturor sentimentelor ei de femeie. Bărbatul ei. Singura ei iubire.

Era la curent cu relațiile lui libertine cu femeile din fabrică, dar încetase să mai fie rănită de ele. Când Baby Kochamma adusese această chestiune în discuție, Mammachi se crispase toată și strânsese din buze.

— Nu își poate nega Nevoile Bărbătești, spusese ea autoritar.

În mod surprinzător, Baby Kochamma acceptase această explicație și noțiunea enigmatică, incitantă, de Nevoi Bărbătești câștigase o aprobare tacită în Casa din Ayemenem. Nici Mammachi, nici Baby Kochamma nu vedeau vreo contradicție între gândirea marxistă a lui Chacko și libidoul lui feudal. Își făceau griji doar în privința naxaliților, cunoscuți pentru faptul că îi sileau pe bărbații de Familie Bună să se însoare cu servitoarele pe care le lăsaseră gravide. Ceea ce ele nu bănuiau nici măcar pe departe era că, atunci când *avea să fie* lansată, bomba care urma să distrugă pe veci Bunul Renum al familiei avea să vină dintr-o direcție cu totul neașteptată.

Mammachi construisese o intrare separată în camera lui Chacko, în extremitatea de răsărit a casei, astfel încât obiectele „Nevoilor” lui să nu trebuiască să treacă tiptil prin casă. Le strecura în secret bani, pentru ca ele să fie în continuare fericite. Iar ele îi luau, pentru că le făceau trebuință. Aveau copii mici și părinți vârstnici. Sau soți care cheltuiau tot ceea ce câștigau în baruri *toddy*¹. Aranjamentele îi conveneau lui

¹ Băutura populară ieftină din suc fermentat de cocos, numită și „vin de palmier”. (N.t.)

Mammachi, pentru că, în mintea ei, o taxă *clarifica* lucrurile. Despărțea sexul de iubire. Nevoile de Sentimente.

Margaret Kochamma însă era din cu totul alt aluat. Cum nu avea mijloacele să afle (deși încercase o dată să o facă pe Kochu Maria să cerceteze așternuturile în căutare de pete), Mammachi nu putea decât să spere că Margaret Kochamma nu intenționa să reia relația sexuală cu Chacko. Pe tot parcursul șederii lui Margaret Kochamma în Ayemenem, Mammachi își stăpânise sentimentele altminteri de nestăpânit strecurând bani în buzunarele rochiilor lăsate de Margaret Kochamma în coșul de rufe murdare. Margaret Kochamma nu a înapoiat niciodată banii, pentru simplul motiv că nu i-a găsit niciodată. Buzunarele ei erau golite în virtutea obișnuinței de Aniyan, spălătoreasa. Mammachi știa asta, dar prefera să interpreteze tăcerea lui Margaret Kochamma drept o acceptare tacită a plății pentru favorurile pe care Mammachi își imagina că i le oferă fiului ei.

Așa că Mammachi avu satisfacția de a o privi pe Margaret Kochamma doar ca pe o altă târfă, Aniyan, spălătoreasa, fu încântată de câștigul ei cotidian și, desigur, Margaret Kochamma nu află, din fericire, de întregul aranjament.

De pe stinghia sa de la fântână, un cuc pintenat zburlit strigă *Huup Huup* și își agită aripile de un roșu-ruginiu.

O cioară fură niște săpun care îi făcea clăbuc în cioc.

În bucătăria întunecoasă și plină de fum, scunda Kochu Maria stătea în vârful picioarelor și glazura tortul înalt, cu două etaje, scriind BINE AI VENIT ACASĂ, SOPHIE MOL A NOASTRĂ. Deși încă de pe vremea aceea majoritatea femeilor creștine siriace începuseră să poarte sariuri, Kochu Maria își mai purta încă *chatta*² nepătată, cu mâneci trei sferturi și decolteu în anchior și *mundu*-ul alb, care se plia la spate într-un evantai apretat de pânză. Evantaiul lui Kochu Maria era mai mult sau mai puțin ascuns de șorțul de servitoare în carouri alb-albastre, cu volane, total nepotrivit, pe care Mammachi insistă ca ea să îl poarte în casă.

² Un fel de bluză la baza gâtului, până la talie, purtată sub sari. (N.t.)

Avea antebrate scurte, groase, degete ca niște cârnăciori de bere și un nas lat și cărnos, cu nări dilatate. Cute adânci de piele îi uneau, de ambele părți, nasul de bărbie și separau acea parte a feței ei de rest, ca într-un rât. Capul îi era prea mare față de trup. Arăta ca un fetus conservat în formol care scăpase din borcanul cu formaldehidă al unui laborator de biologie și care se descrețise și se îngroșase cu timpul.

Ținea mărunțiș umed în pieptarul pe care și-l lega strâns în jurul pieptului pentru a-i aplatiza sânii păgâni. Cerceii ei *kunukku* erau groși și aurii. Lobii urechilor îi fuseseră întinși în ghirlande grele ce i se bălângăneau în jurul gâtului, cu cerceii atârând în ele ca niște copii veseli într-un carusel, dar nu în mișcare de rotație completă. Lobul drept îi plesnise o dată și fusese cusut la loc de dr Verghese Verghese. Kochu Maria nu putea să nu își mai poarte cerceii *kunukku* fiindcă, dacă ar fi făcut-o, cum ar mai fi știut oamenii că, în ciuda slujbei ei umile de bucătăreasă (șaptezeci și cinci de rupii pe lună), era o creștină siriacă, închinându-se la Mar Thoma? Nu o Pelaya, sau o Pulaya, sau o Paravan. Ci o creștină Tangibilă, de castă superioară (în rândul căreia creștinismul se infiltrasă precum ceaiul dintr-un pliculeț). Lobii despicați cusuți la loc reprezentau de departe o alegere cu mult mai bună.

Kochu Maria nu făcuse deja cunoștință cu dependența de televiziune care zăcea în străfundurile făpturii ei. Dependența de Hulk Hogan. Nu văzuse încă un televizor. N-ar fi crezut că televiziunea există. Dacă vreo persoană ar fi insinuat acest lucru, Kochu Maria ar fi presupus că îi jignea intelectul. Kochu Maria era circumspectă în privința versiunilor altor persoane referitoare la lumea exterioară. În majoritatea cazurilor, le considera drept un afront la adresa lipsei ei de educație și a credulității ei (anterioare). Acum, ca tactică, într-o negare fermă a naturii ei înnăscute, Kochu Maria credea cu greu tot ce spuneau ceilalți. Cu câteva luni în urmă, în iulie, când Rahel îi spusese că un astronaut american pe nume Neil Armstrong pășise pe lună, răsese sarcastic și spusese că un acrobat malayali pe nume O. Muthachen făcuse flick-flack-uri pe soare. Cu creioane pe nas. Era gata să

admită că americanii *existau*, deși nu văzuse niciodată vreunul. Era gata să admită până și că Neil Armstrong ar putea fi un soi de nume absurd. Însă chestia cu pășitul pe lună? Nu, domnule! Și nici nu credea fotografiile cenușii, neclare, care apăruseră în *Malayala Manorama*, pe care ea nu îl putea citi.

Rămase convinsă că Estha, atunci când spunea: „*Et tu, Kochu Maria!*”, o insulta în engleză. Credea că înseamnă ceva de genul *Kochu Maria, tu, pitică neagră urâtă*. Pândea momentul potrivit, așteptând o ocazie în care să se poată plânge de el.

Termină de glazurat tortul. Apoi își lăsă capul pe spate și își stoarse pe limbă restul de glazură. Spirale infinite de pastă de dinți de ciocolată pe o limbă roz de Kochu Maria. Când Mammachi strigă de pe verandă („*Kochu Mariye! Aud mașina!*”) gura îi era plină de glazură și nu fu în stare să răspundă. Când termină, își trecu limba peste dinți, după care plescăi scurt de câteva ori din limbă, de parcă tocmai ar fi mâncat ceva acru.

Sunete de mașină îndepărtate, albastre ca cerul (dincolo de școală, dincolo de stația de autobuz, dincolo de biserică galbenă și de drumul roșu plin de hopuri dintre copacii de cauciuc), trimiseră un murmur prin anexele sumbre, pline de funingine de la Murături Paradis.

Muratul (și terciuitul, tăiatul, fiertul și amestecatul, rasul, săratul, uscatul, cântăritul și sigilatul sticlelor) încetă.

„*Chacko Saar vannu*”, suna șoapta călătoare. Cuțitele de tocat fură puse jos. Legumele fură abandonate, pe jumătate tăiate, pe tocătoare imense din oțel. Dovleci amari părăsiți, ananași incompleți. Degetare colorate din cauciuc (culori aprinse, ca niște prezervative vesele, groase) fură scoase. Mâini marinate fură spălate și șterse de șorțuri de un albastru-cobalt. Șuvițe de păr rebele fură strânse la loc și vârate sub baticuri albe. *Mundu*-urile suflecate sub șorțuri fură lăsate în jos. Ușile de plasă ale fabricii aveau balamalele sărite și se închiseră singure cu zgomot.

Și pe una dintre lateralele aleii, lângă vechiul puț, la umbra copacului *kodam puli*³, o armată tăcută în șorțuri albastre se adună să privească în căldura înăbușitoare.

Cu șorțuri albastre, capișoane albe, ca un pâlcc de steaguri cochete albe și albastre.

Achoo, Jose, Yako, Anian, Elayan, Kuttan, Vijayan, Vawa, Joy, Sumathi, Ammal, Annamma, Kanakamma, Latha, Sushila, Vijayamma, Jollykutty, Mollykutty, Luckykutty, Beena Mol (fete cu nume de autobuz). Murmurul anterior de nemulțumire ascuns sub un strat gros de devotament.

Plymouth-ul azuriu își făcu intrarea pe poartă și scrâșni pe aleea cu pietriș, strivind scoici mici și pietricele roșii și galbene spulberate. Copiii năvăliră afară din mașină.

Fântâni năruite.

Moșuri applatizate.

Pantaloni evazați galbeni, mototoliți și o gentuță șic mult-iubită. Afectate de diferența de fus orar și de-abia treze. Apoi adulții cu glezne umflate. Lenți de la prea mult șezut.

— Ați sosit? întrebă Mammachi, întorcându-și ochelarii oblici fumurii în direcția noilor sunete: trântit de portiere, coborât din mașină. Își lăsă vioara în jos.

— Mammachi! îi zise Rahel frumoasei ei bunici oarbe. Estha a vomitat! În mijlocul *Sunetului muzicii!* Și...

Ammu își atinse ușor fiica. Pe umăr. Și atingerea ei însemna *Ssst...* Rahel privi în jur și remarcă faptul că era într-o Piesă. Însă nu avea decât un rol mic.

Era un simplu peisaj. O floare, poate. Sau un pom.

Un chip în mulțime. Unul dintre orașeni.

Nimeni nu îi spuse Bună lui Rahel. Nici măcar Armata Albastră din călduraverde.

— Unde este? întrebă Mammachi zgomotele mașinii. Unde este Sophie Mol a mea? Vino încoace și lasă-mă să te privesc.

³ Specie de *puli* (tamarind, în limbile malazam și tamil) cu fructe în formă de vas rotund (kodam). În unele părți ale Indiei, să dormi la umbra tamarindului este considerat periculos, căci acesta este refugiu spiritelor rele (explicația științifică a acestei superstiții poate fi faptul că acidul din frunze face ca nici o plantă să nu înflorească la umbra tamarindului). (N.t.)

În timp ce vorbea, Melodia de Așteptare care plana deasupra ei ca o umbrelă sclipitoare de elefant de templu se disipă și se așternu lin ca praful.

Chacko, în costumul său *Ce s-a întâmplat cu Omul Maseilor* și cravata lată, le conduse triumfător pe Margaret Kochamma și pe Sophie Mol în susul celor nouă trepte roșii, ca pe o pereche de trofee de tenis recent câștigate.

Și, o dată în plus, nu fură spuse decât *Lucrurile Mărunte*. *Lucrurile Mari* zăceau înăuntru nespuse.

— Bună, Mammachi, spuse Margaret Kochamma cu glasul ei de profesoară amabilă (care uneori îi plesnește pe elevi). Mulțumesc că ne-ai primit. Aveam atâta nevoie să evadăm.

Mammachi surprinse o dâră de parfum ieftin acrită pe margini de sudoarea de avion. (Ea însăși avea o sticlă de Dior închisă în seif într-o punguță de piele catifelată verde.)

Margaret Kochamma luă mâna lui Mammachi. Degetele erau moi, inelele cu rubine erau tari.

— Bună, Margaret, spuse Mammachi (nu aspru, nu politici), având încă pe nas ochelarii fumurii. Bine ai venit la Ayemenem. Regret că nu vă pot vedea. Așa cum probabil știi, sunt aproape oarbă.

Vorbea deliberat rar.

— Oh, nici o problemă, spuse Margaret Kochamma. Ori-cum, sunt sigură că arăt groaznic.

Râse încert, neștiind dacă era răspunsul cuvenit.

— Greșit, zise Chacko.

Se întoarse înspre Mammachi, cu un zâmbet mândru pe care mama lui nu îl putea vedea.

— Este la fel de frumoasă ca întotdeauna.

— Mi-a părut foarte rău să aud despre... Joe, spuse Mammachi.

Părea să îi pară doar puțin rău. Nu foarte rău.

Urmă o scurtă tăcere *Părere-de-Rău-după-Joe*.

— Unde e Sophie Mol a mea? zise Mammachi. Vino încoace și las-o pe bunica să te privească.

Sophie Mol fu dusă la Mammachi. Mammachi își ridică pe frunte ochelarii fumurii de soare. Arătau ca niște ochi

oblici de pisică pe capul vechi de bizon. Bizonul cel Vechi spuse „Nu. Mai Mult Ca Sigur Nu”. În bizoneza veche.

Chiar și după transplantul de cornee, Mammachi nu putea să distingă decât lumini și umbre. Dacă cineva stătea în prag, putea spune că este cineva în prag. Dar nu și cine anume. Putea citi un cec sau o chitanță sau o bancnotă numai dacă era suficient de aproape pentru a o atinge cu genele. O ținea atunci fixă și își plimba privirea de-a lungul ei. Ros-togolind-o de la un cuvânt la altul.

Orășenii o văzură pe Mammachi trăgând-o pe Sophie Mol (în rochița ei de zână) aproape de ochi pentru a o privi. Pentru a o citi ca pe un cec. Pentru a o cerceta ca pe o bancnotă. Mammachi (cu ochiul ei mai bun) zări păr castaniu roșcat (N... Naproape blond), curbura a doi obraji cu pistrii mari (Nnnn... aproape trandafirii), ochi albastru-cenușiu-albăstrui.

— Nasul lui Pappachi, spuse Mammachi. Spune-mi, ești o fată drăguță? o întrebă ea pe Sophie Mol.

— Da, zise Sophie Mol.

— Și înaltă?

— Înaltă pentru vârsta mea, spuse Sophie Mol.

— Foarte înaltă, zise Baby Kochamma. Mult mai înaltă decât Estha.

— E mai mare, spuse Ammu.

— Totuși... zise Baby Kochamma.

Puțin mai încolo, Velutha traversa scurtătura dintre arborii de cauciuc. Cu torsul gol. Cu un colac de sârmă izolată încolăcit pe un umăr. Purta pantaloni albastru-închis imprimați și un *mundu* negru pliat lejer deasupra genunchilor. Pe spate, frunza lui norocoasă din pomul semnelui de naștere (care făcea ca musonii să vină toamna). Frunza lui de toamnă în noapte.

Rahel îl zări înainte ca el să apară dintre copaci și să păsească pe alee, și ieși din Piesă ducându-se la el.

Ammu o văzu plecând.

Din culise, îi privea executând elaboratul lor Salut Oficial. Velutha făcu o reverență așa cum fusese învățat, cu *mundu*-ul răsfirat ca o fustă, ca o lăptăreasă englezoaică din *Mi-*

cil dejun al regelui. Rahel se înclină (și spuse „Înclină-te”). Apoi își înlănțuiră degetele mici și își strânseseră mâinile cu gravitate, cu aerul unor bancheri aflați la o convenție.

În lumina jucăușă a soarelui, filtrată de copacii de un verde întunecat, Ammu îl privi pe Velutha ridicându-i fiica fără umbră de efort, de parcă nu ar fi fost decât un copil gonflabil, făcut din aer. Iar când o aruncă în sus și ea îi ateriză în brațe, Ammu zări pe chipul lui Rahel încântarea tinereții aeropurtate.

Văzu șirurile de mușchi de pe abdomenul lui Velutha întărindu-se și ridicându-i-se sub piele ca pătrățelele unei tablete de ciocolată. Se miră cât de mult i se schimbasese trupul — atât de pe nesimțite, din corpul cu mușchi abia conturați al unui băiat în trupul unui bărbat. Conturat și tare. Un corp de înotător. Un corp de înotător-tâmplar. Lustruit cu un lac de corp cu luciu intens.

Avea pomeții înalți și un zâmbet alb, neașteptat.

Zâmbetul lui îi aminti lui Ammu de Velutha băiețel. Ajustându-l pe Vellya Paapen să numere nuci de cocos. Întinzându-i în palmă micile daruri făcute special pentru ea, pentru ca ea să le poată lua fără a-l atinge. Bărți, cutii, mici mori de vânt. Spunându-i Ammukutty. Mica Ammu. Deși era de departe mai puțin mică decât el. Când îl privi acum, nu putu să nu se gândească la faptul că bărbatul care devenise se asemena atât de puțin cu băiatul care fusese. Zâmbetul era singurul „bagaj” pe care îl luase cu el din anii copilăriei în aceia ai maturității.

Dintr-o dată, Ammu speră ca el să fi fost acela pe care îl văzuse Rahel în timpul marșului. Speră ca el să fi fost acela care își ridicase steagul și își încrucisase brațele de furie. Speră ca sub vălul precaut de veselie să se adăpostească o furie vie, sonoră, contra lumii autosuficiente, ordonate, pe care ea o ura atât.

Spera ca el să fi fost acela.

Fu uimită cât de în largul ei se simțea cu el fiica ei, la nivel fizic. Surprinsă că fetița ei părea să aibă o lume proprie, din care o excludea cu totul. O lume tactilă de zâmbete și răsete în care ea, mama ei, nu avea nici un rol. Ammu recunoscu vag că gândurile îi erau presărate cu o tentă ușoară,

purpurie, de invidie. Nu își permise să gândească pe cine invidia de fapt. Pe bărbat sau pe propriul ei copil. Sau doar lumea lor de degete întretesute și zâmbete neașteptate.

Bărbatul ce stătea în umbra arborilor de cauciuc cu bănuși de lumină solară dansându-i pe trup, ținându-i fiica în brațe, își ridică privirea și o surprinse pe aceea a lui Ammu. Secole zburară într-o singură clipă efemeră. Istoria era prinsă pe picior greșit, luată prin surprindere. Lepădată ca o piele veche de șarpe. Urmele ei, cicatricile ei, rănilile din războaiele vechi și zilele de mers cu spatele... toate dispărură. Rămase în loc o aură, un licăr palpabil care era la fel de ușor de văzut ca apa unui râu sau ca soarele de pe cer. La fel de ușor de simțit precum căldura unei zile toride sau smucitura unui pește prins în undiță. Atât de evidentă, că nimeni nu o remarcă.

În acea fracțiune de secundă, Velutha privi în sus și văzu lucruri pe care nu le văzuse până atunci. Lucruri care până atunci fuseseră inaccesibile, obturate de ochelarii de cal ai istoriei.

Lucruri simple.

Văzu, de pildă, că mama lui Rahel era femeie.

Că atunci când zâmbea făcea gropițe adânci care persistau mult după ce zâmbetul îi părăsea privirea. Văzu că brațele ei cafenii erau rotunde și ferme și perfecte. Că umerii îi străluceau, dar că ochii îi erau altundeva. Văzu că atunci când îi făcea daruri acestea nu mai trebuiau oferite în palma întinsă, pentru ca ea să nu trebuiască să îl atingă. Bărcile și cutiile lui. Micile lui mori de vânt. Mai văzu și că nu era în mod obligatoriu singurul care oferea daruri. Că și ea avea daruri pe care să i le ofere.

Conștiința acestui fapt îl străfulgeră clar, ca o lamă ascuțită de cuțit. Rece și fierbinte în același timp. Fu suficientă o singură clipă.

Ammu văzu că el văzuse. Privi în altă parte. La fel și el. Demonii istoriei reveniră să îi revendice. Să îi reînfașoare în vechea ei piele plină de cicatrice și să îi târască înapoi, acolo unde trăiau de fapt. Unde Legile Dragostei stabileau cine trebuie iubit. Și cum. Și cât de mult.

Ammu se îndreptă spre verandă, înapoi în Piesă. Tremurând.

Velutha privi la Ambasador I. Insectă din brațele lui. O puse jos. Tremurând la rândul lui.

— Uită-te la tine! zise el, privindu-i ridicola rochiță vapoasă. Atât de frumoasă! Te măriiți?

Rahel i se întinse spre subsuori și îl gădilă fără milă. *Gâdi gâdi gâdi!*

— Te-am văzut ieri, zise ea.

— Unde? întrebă Velutha cu un glas voit înalt și surprins.

— Mincinosule, zise Rahel. Mincinosule și prefăcutule. Te-am văzut. Erăi un comunist și aveai o cămașă și un steag. Și te-ai făcut că nu mă vezi.

— *Aiyyo kashtam*, zise Velutha. Aș face eu asta? Spune-mi tu, ar face Velutha vreodată așa ceva? Trebuie să fi fost Geamănul-meu-cel-de-mult-pierdut.

— Care Geamăn-cel-de-mult-pierdut?

— Urumban, prostuțo... Cel care trăiește în Kochi.

— Care Urumban?

Apoi îi zări licărul din ochi.

— Mincinosule! Nu ai nici un geamăn! Nu era Urumban! Tu erai!

Velutha râse. Avea un râs frumos, sincer.

— Nu eram eu, spuse el. Eram la pat, bolnav.

— Vezi, zâmbești! spuse Rahel. Asta înseamnă că tu erai. Zâmbetul înseamnă „Tu erai“.

— Asta numai în engleză! zise Velutha. În malayalam profesoara îmi spunea întotdeauna „Zâmbetul înseamnă nu eram eu“.

Lui Rahel îi trebui un moment să prelucreze asta. Plonjă încă o dată spre el. *Gâdi gâdi gâdi!*

Râzând încă, Velutha o căută în Piesă pe Sophie.

— Unde e Sophie Mol a noastră? Hai să-i aruncăm o privire. Ți-ai amintit să o iei, sau ai lăsat-o în urmă?

— Nu te uita într-acolo, zise repede Rahel.

Se cățăra pe parapetul de ciment care separa arborii de cauciuc de alee și își puse mânuțele peste ochii lui Velutha.

— De ce? zise Velutha.

— Pentru că nu vreau eu, spuse Rahel.

— Unde este Estha Mon? zise Velutha, cu un Ambasador (deghizat în Insectă Înțepătoare deghizată în Zâna Aeroportului) atârându-i de spate cu picioarele încolăcite în jurul mijlocului, orbindu-l cu mânuțele sale lipicioase. Nu l-am văzut.

— Oh, l-am vândut în Cochin, zise Rahel cu un aer distrat. Pentru un sac de orez. Și o torță.

Spuma rochiței ei apretate imprima flori aspre de dantelă pe spatele lui Velutha. Flori de dantelă și o frunză norocoasă înflorite pe un spate negru.

Însă atunci când Rahel scrută Piesa în căutarea lui Estha, observă că el nu era acolo.

Înapoi în Piesă, Kochu Maria sosi, pitică, în spatele tortului ei înalt.

— Vine tortul, îi zise ea, cam tare, lui Mammachi.

Kochu Maria vorbea întotdeauna cam tare cu Mammachi pentru că își închipuia că vederea proastă îi afecta automat și celelalte simțuri.

— *Kando*, Kochu Maria? spuse Mammachi. O vezi pe Sophie Mol a noastră?

— *Kandoo*, Kochamma, spuse extrem de tare Kochu Maria. O văd.

Îi adresă lui Sophie un zâmbet extrem de larg. Era exact de înălțimea lui Sophie. Mai scundă decât creștinele siriace, în ciuda tuturor eforturilor ei.

— Are culoarea mamei ei, zise Kochu Maria.

— Nasul lui Pappachi, insistă Mammachi.

— Nu știu asta, dar e foarte frumoasă, strigă Kochu Maria. *Sundarikutty*. E un îngeraș.

Îngerășii aveau culoarea nisipului și purtau pantaloni evazați.

Micii demoni erau cafenii ca noroiul, în rochițe de Zâne ale Aeroportului, și aveau pe frunte umflături care se puteau transforma în coarne. Cu Fântâni în *Dragoste-în-Tokio*-uri. Și obiceiul de-a citi de-a-ndărătelea.

Și dacă îți dădeai osteneala să privești, îl puteai vedea pe Satan în ochii lor.

Kochu Maria prinse mâinile lui Sophie Mol într-ale ei, cu palmele în sus, i le ridică la față și inspiră profund.

— Ce face? se interesă Sophie, cu mâinile ei fine de londoneză prinse în cele pline de băătăuri de ayemenemeză. Cine este și de ce îmi miroase mâinile?

— E bucătăreasa, spuse Chacko. Este felul ei de-a te săruta.

— De-a săruta?

Sophie Mol era neconvinsă, dar interesată.

— Ce minunat! zise Margaret Kochamma. Este un fel de adulmecat! La fel fac bărbații și femeile unul cu celălalt?

Nu voise ca vorbele ei să sune chiar așa și roși. O gaură în Univers de forma unei profesoare de școală jenate.

— Ah, tot timpul! spuse Ammu, și vorbele ieșiră ceva mai tare decât murmurul sarcastic pe care îl intenționase. Așa facem copii.

Chacko nu o pocni.

Așa că ea nu îl pocni la loc.

Dar Aerul În Așteptare deveni Furios.

— Cred că îi datorezi scuze soției mele, Ammu, spuse Chacko, cu un aer protector, posesiv (sperând că Margaret Kochamma nu va spune, clătinând un trandafir spre el, „*Fosta soție, Chacko!*”).

— O, nu! zise Margaret Kochamma. A fost vina mea! N-am vrut nici o clipă să sune așa... ceea ce am vrut să spun era — vreau să zic e fascinant să crezi că...

— A fost o întrebare perfect legitimă, spuse Chacko. Și consider că Ammu ar trebui să își ceară scuze.

— Chiar trebuie să ne purtăm de parcă am fi un blestemat de trib prăpădit abia descoperit? zise Ammu.

— O, Doamne! spuse Margaret Kochamma.

În liniștea furioasă a Pieseii (Armata Albastră încă pândind în călduraverde), Ammu se întoarse la Plymouth, își scoase valiza, trânti portiera și se duse în camera ei, cu umerii strălucind. Lăsându-i pe toți să se întrebe de unde învățase să fie atât de insolentă.

La drept vorbind, chiar și aveai de ce să te miri.

Pentru că Ammu nu primise genul de educație, nici nu citise genul de cărți, nici nu întâlnise genul de oameni care să o fi putut influența să gândească așa cum gândea.

Pur și simplu așa era ea făcută.

Copil fiind, învățase foarte repede să nesocotească poveștile de genul „Tata Urs Mama Urs” care îi erau date spre a le citi. În varianta ei, Tata Urs o bătea pe Mama Urs cu vase de alamă. Mama Urs suporta acele bătăi cu o resemnare mută.

În anii ei de formare, Ammu își văzuse tatăl ținându-și pânza hidoasă. Era încântător și rafinat cu musafirii, și gata să-i lingusească dacă se întâmpla să fie albi. Dona bani orfelinatelor și leprozeriilor. Muncea din greu pentru imaginea sa publică de om sofisticat, generos, moral. Însă singur cu soția și copiii săi se transforma într-un terorist monstruos, suspicios, cu o urmă de viclenie vicioasă. Erau bătuți, umiliți și făcuți apoi să suporte invidia prietenilor și a rubedeniilor pentru faptul de-a avea un asemenea soț și tată minunat.

Ammu îndurase nopți reci de iarnă în Delhi, ascunzându-se în tufișurile *mehndi*⁴ din jurul casei lor (pentru cazul în care oamenii din Familii Bune i-ar fi văzut), deoarece Pappachi se întorsese prost dispus de la lucru și le bătuse pe ea și pe Mammachi și le dăduse afară din casă.

Într-o asemenea noapte, Ammu, în vârstă de nouă ani, ascunzându-se împreună cu mama ei în tufișuri, privise silueta dichisită a lui Pappachi în ferestrele luminate pe când trecea din cameră în cameră. Nefiindu-i de ajuns că-și bătuse nevasta și fiica (Chacko era plecat la școală), rupsesse per-

⁴ Numită și *henna*, *Lawsonia inermis*, un arbust tropical cu flori alb-verzui foarte parfumate, folosit în alcătuirea gardurilor vii; frunzele sunt întrebuintate în mod tradițional în produse cosmetice pentru vopsirea părului sau în paste pentru tratarea unor desene complicate pe palme și pe picioare, considerate de bun augur la ocazii, cum ar fi căsătoria. Aceste modele foarte decorative rezistă timp de o săptămână. Ceremonia respectivă poartă numele Mehendi. Surplusul uscat de pastă desprins de pe mâna miresei este corespondentul buchetului miresei de la noi. Cea care primește acest surplus se va mărita în curând. (N.t.)

delele, izbise mobila și spărsese o lampă de masă. O oră după ce se stinseseră luminile, ignorând rugămintile înspăimântate ale lui Mammachi, mica Ammu se strecurase înapoi în casă printr-o gaură de ventilație pentru a-și salva cizmele noi de cauciuc la care ținea mai mult decât la orice altceva. Le pusese într-o pungă de hârtie și se strecurase înapoi în sufragerie, când luminile fură reaprinse brusc.

Pappachi stătuse în tot acest timp în balansoarul lui de mahon, legănându-se tăcut în întuneric. Când o prinsese, nu rostise un cuvânt. O biciuise cu cravașa lui cu mâner de fildeș (cea pe care o ținea în poală în fotografia din birou). Ammu nu plânsese. Când terminase s-o bată, o obligase să îi aducă foarfecele mare de găurit al lui Mammachi din dulapul ei de croitorie. Și sub privirile lui Ammu, Entomologul Imperial îi ciopârțise cizmele noi din cauciuc cu foarfecele de găurit al mamei ei. Fâșiile de cauciuc negru căzuseră pe podea. Ammu nu băgase de seamă chipul tras, speriat al mamei ei apărut la fereastră. A fost nevoie de zece minute pentru ca iubitele ei cizme de cauciuc să fie ciopârțite complet. Când și ultima fâșie de cauciuc se unduise pe podea, tatăl ei o privise cu ochi reci, goi, și se legănase, se legănase, se legănase. Înconjurat de o mare de șerpi de cauciuc încovrigați.

Crescând, Ammu învățase să trăiască cu această cruzime rece, calculată. Își dezvoltă un simț trufaș al nedreptății și pornirea către încăpățănare și nesăbuiță care ia naștere în Cineva Mic care a fost terorizat toată viața de Cineva Mare. Nu făcea absolut nimic pentru a evita certurile și confruntările. De fapt, s-ar putea spune că le căuta cu lumânarea, ba poate chiar le savura.

- A plecat? întrebă Mammachi tăcerea din jurul ei.
- A plecat, spuse cu glas tare Kochu Maria.
- E voie să spui „blestemat” în India? întrebă Sophie Mol.
- Cine a spus „blestemat”? întrebă Chacko.
- Ea, zise Sophie Mol. Mătușa Ammu. A spus „un blestemat de trib prăpădit”.
- Taie tortul și dă fiecăruia câte o felie, spuse Mammachi.

— Pentru că în Anglia nu avem voie, îi zise Sophie Mol lui Chacko.

— Nu aveți voie ce? spuse Chacko.

— Voie să spunem Blee Estem At, spuse Sophie Mol. Mammachi privi orb după-amiaza luminoasă.

— Toată lumea este aici? întrebă ea.

— *Oower*, Kochamma, spuse Armata Albastră din călduraverde. Suntem cu toții aici.

În afara Piesei, Rahel îi spuse lui Velutha:

— Noi nu suntem aici, nu-i așa? Noi nici măcar nu Jucăm.

— Chiar Așa, spuse Velutha. Noi nici măcar nu Jucăm. Ceea ce aș vrea însă să știu este unde e Esthappappychachen Kuttappen Peter Mon al nostru?

Și acesta deveni un încântător și epuizant dans à la Rumplestiltskin printre arborii de cauciuc.

*Oh, Esthappappychachen Kuttappen Peter Mon,
Unde, oh, unde ai dispărut?*

Și de la Rumplestiltskin trecu la Primula Stacojie.

*Îl căutăm ici, îl căutăm colo,
Franțujii-l caută peste tot.
Este în rai? Este în iad?
Acel așadenselă-tor Estha-Pen?*

Kochu Maria tăie o bucată de tort pentru a obține aprobarea lui Mammachi.

— O felie pentru fiecare, îi confirmă Mammachi lui Kochu Maria, atingând ușor bucata cu degete încărcate de inele cu rubine pentru a vedea dacă era suficient de mică.

Kochu Maria tăie restul tortului în dezordine, laborios, respirând pe gură, de parcă ar fi tăiat o halcă de miel fript. Puse feliile pe o tavă mare de argint. Mammachi cântă la vioara ei melodia *Bine ai venit acasă, Sophie Mol a noastră*. O melodie saturată de ciocolată. Dulce-lipicioasă și brun-topită. Valuri de ciocolată pe un mal de ciocolată.

În toiul melodiei, Chacko își ridică glasul deasupra sunetului de ciocolată.

— Mamă! zise el (cu vocea lui de Citit cu Glas Tare). Mamă! Ajunge! Gata cu vioara!

Mammachi se opri din cântat și privi în direcția lui Chacko, cu arcușul suspendat la jumătatea cursei.

— Ajunge? Crezi că ajunge, Chacko?

— E mai mult decât suficient, zise Chacko.

— Destul e destul, murmură pentru sine Mammachi. Cred că am să mă opresc acum. De parcă ideea i-ar fi venit subit.

Își puse vioara în cutia ei neagră, în formă de vioară. Se închidea ca o valiză. Și muzica luă sfârșit o dată cu ea.

Clic. Și iar clic.

Mammachi își puse din nou ochelarii negri. Și trase perdelele peste ziua toridă.

Ammu se ivi din casă și o chemă pe Rahel.

— Rahel! Vreau să îți faci somnul de după-amiază! Intră în casă după ce îți termini tortul!

Lui Rahel i se strânse inima. Suomn de după-amiază. Ura asta.

Ammu intră din nou în casă.

Velutha o puse jos pe Rahel, care rămase pierdută la marginea aleii, la periferia Piesei, a Suomnului profilându-se mare și urâcios la orizont.

— Și te rog să nu mai fii exagerat de familiară cu omul ăla! îi zise Baby Kochamma lui Rahel.

— Exagerat de familiară? zise Mammachi. Cine este, Chacko? Cine este exagerat de familiară?

— Rahel, spuse Baby Kochamma.

— Exagerat de familiară cu *care*?

— Cu cine? Își corectă Chacko mama.

— Bine, cu *cine* este ea exagerat de familiară? întrebă Mammachi.

— Cu iubitul tău Velutha — cu cine altcineva? zise Baby Kochamma, și lui Chacko — Întrebă-l unde a fost ieri. Hai să lămurim lucrurile o dată pentru totdeauna.

— Nu acum, zise Chacko.

— Ce înseamnă exagerat de familiar? o întrebă Sophie Mol pe Margaret Kochamma, care nu îi răspunse.

— Velutha? Velutha e aici? Ești aici? Întrebă Mammachi în După-Amiază.

— *Oower*, Kochamma.

El păși printre copaci în Piesă.

— Ai aflat ce era? Întrebă Mammachi.

— Garnitura valvei inferioare, zise Velutha. Am schimbat-o. Acum funcționează.

— Atunci, dă-i drumul, zise Mammachi. Rezervorul e gol.

— Omul va fi Nemesis a noastră, zise Baby Kochamma. Nu pentru că ar fi fost clarvăzătoare și ar fi avut brusc o viziune profetică. Ci doar pentru a-i crea probleme. Nimeni nu îi acordă vreo atenție.

— Luați aminte la cuvintele mele, zise ea cu amărăciune.

— O vezi? spuse Kochu Maria când ajunsese cu tava de prăjituri la Rahel.

Se referea la Sophie Mol.

— Când o să fie mare, o să fie Kochamma noastră, și o să ne mărească salariile, și o să ne dea sariuri de nailon de *Onam*.

Kochu Maria făcea colecție de sariuri, deși nu purtase niciodată vreunul și probabil nici nu avea să o facă vreodată.

— Și ce? zise Rahel. La vremea aia o să locuiesc în Africa.

— Africa? chicoti Kochu Maria. Africa e plină de oameni negri, urâți, și de țânțari.

— Tu ești singura urâtă, spuse Rahel și adăugă (în engleză) „Pitică proastă!”

— Ce-ai spus? rosti amenințător Kochu Maria. Nu-mi spune. Știu. Am auzit. Am să-i spun lui Mammachi. Așteaptă numai!

Rahel se îndreptă spre fântâna cea veche unde se găseau de obicei niște furnici de omorât. Furnici roșii care, atunci când erau strivite, degajau un miros puturos, acru. Kochu Maria o urmă cu tava de prăjituri.

Rahel spuse că nu voia nici un pic din prăjitura aia tâmpită.

— *Kushumbil*, spuse Kochu Maria. Oamenii invidioși se duc de-a dreptul în iad.

— Cine e invidios?

— Nu știu. Spune-mi tu, zise Kochu Maria cu un șorț cu volane și o inimă ca oțetul.

Rahel își puse ochelarii de soare și privi înapoi în Piesă. Totul avea culoarea Furiei. Sophie Mol, stând între Margaret Kochamma și Chacko, arăta de parcă ar fi trebuit pocnită. Rahel descoperi o coloană întregă de furnici zemoase. Erau în drum spre biserică. Îmbrăcate toate în roșu. Trebuiau ucise înainte de-a ajunge acolo. Stâlcite și strivite cu o piatră. Nu poți avea în biserică furnici care put.

Când viața le părăsi, furnicile scoaseră un crânțnit slab. Ca un spiriduș mâncând o felie de pâine prăjită sau un biscuit crocant.

Biserica Furnicească va fi goală, iar Episcopul Furnicesc va aștepta în caraghioasa sa sutană de Episcop Furnicesc, bălângă-nind tămâia într-un vas de argint. Și nimeni nu va sosi.

După ce va fi așteptat un răstimp Furnicesc rezonabil, el va afișa pe frunte o încruntătură caraghioasă de Episcop Furnicesc și va clătina trist din cap. Se va uita la vitraliile Furnicești lucitoare și, când va fi terminat să le privească, va încuia biserica cu o cheie enormă și o va lăsa în întuneric. Apoi se va duce acasă la soția lui și (dacă ea nu va fi fost moartă) vor trage un suomm Furnicesc de După-Amiază.

Sophie Mol, cu pălărie, pantaloni evazați și Iubită de la Început, ieși din Piesă ca să vadă ce făcea Rahel în spatele fântânii. Însă piesa continua o dată cu ea. Mergea când ea mergea, se oprea când se oprea ea. Zâmbete drăgăstoase o urmau. Kochu Maria trase tava de prăjituri din calea zâmbetului ei adorator atunci când Sophie se lăsă pe vine în noroiul de la fântână (pantaloni galbeni, evazați, uzi acum de nămol).

Sophie Mol inspectă cu o detașare clinică acel carnagiu urât mirositor. Piatra era acoperită cu carcace roșii zdrobite și câteva picioare care se mai agitau ușor.

Kochu Maria privea cu fărâmiturile ei de prăjitură.

Zâmbetele Drăgăstoase priveau Drăgăstos.

Fetițe jucându-se.

Dulci.

Una de culoarea plajei.

Una cafenie.

Una Iubită.

Una Iubită Ceva mai Puțin.

— Hai să lăsăm una în viață, ca să poată fi singuratică, sugerează Sophie Mol.

Rahel o ignoră și le omorî pe toate. Apoi, în Rochița ei spumoasă de Aeroport cu pantalonași bufanți asortați (care nu mai erau apretați) și ochelari de soare neasortați, fugi. Disparu în căldura verde.

Zâmbetele Drăgăstoase persistară asupra lui Sophie Mol, ca un reflector, gândind probabil că verișoarele bune se jucau de-a v-ați ascunselea, așa cum fac adesea verișoarele bune.

Doamna Pillai, doamna Eapen, doamna Rajagopalan

Verdele zilei se prelinsese din copaci. Frunze întunecate de palmier erau etalate ca niște piepteni atârând din cerul musonic. Un soare portocaliu aluneca printre dinții lor curbi, avizi.

Un escadron de liliaci de fructe goni prin întuneric.

În grădina ornamentală abandonată, Rahel, privită de pitici lăncezind și de un heruvim părăsit, se ghemuise lângă iazul stătut și privea brotacia sărind din piatră în piatră înspumată. Frumoși Brotaci Urâți.

Unsueroși. Râioși. Orăcăind.

Prinți nesărutați, plini de jale, prinși în capcană înăuntrul lor. Hrană pentru șerpii care pândeau în iarba înaltă de iunie. Foșnet. Trândăveală. Fără brotaci care să sară din piatră în piatră înspumată. Fără prinț de sărutat.

De când se întorsese, era prima noapte în care nu plouase.

Cam la ora asta, gândi Rahel, dacă aici ar fi Washington, aș fi în drum spre serviciu. Călătoria cu autobuzul. Luminiile străzii. Gazele de eșapament. Forma respirației oamenilor pe sticla anti-glont a cabinei mele. Zăngănitul monedelor împinse spre mine în tăvița metalică. Mirosul banilor pe degetele mele. Bețivul punctual, cu ochi treji, care apare fix la 10 seara: „Hei, tu! Câtea neagră! Suge-mi-o!”

Avea șapte sute de dolari. Și o brățară de aur cu capete de șarpe. Dar Baby Kochamma o întrebase deja cât mai intenționa să rămână. Și ce avea de gând în privința lui Estha.

Nu avea nici un plan.

Nici un plan.

Nici un Drept de Domiciliu I.

Privi în urmă la gaura difuză, ținută din Univers, de forma unei case, și își imaginează că trăia în ligheanul de argint pe care îl instalase Baby Kochamma pe acoperiș. *Părea* destul de mare ca oamenii să trăiască în el. Cu siguranță era mai mare decât multe dintre casele oamenilor. Mai mare, de exemplu, decât locuința strămtă a lui Kochu Maria.

Dacă ar dormi acolo, ea și Estha, ghemuiți laolaltă ca fetușii într-un uter strămt de oșel, ce-ar face Hulk Hogan și Bam Bam Bigelow? Dacă vasul ar fi ocupat, unde s-ar duce ei? Ar aluneca pe horn în viața și televizorul lui Baby Kochamma? Ar ateriza pe soba cea veche cu un *Heeaag!*, în mușchii și hainele lor cu paiete? S-ar prelinge Oamenii Subțiri — victimele și refugiații foametei — prin crăpăturile ușilor? Ar glisa Genocidul printre țigle?

Cerul gemea de undele TV. Cu ochelari speciali, le-ai fi putut vedea răsucindu-se pe cer printre lilieci și păsări călătoare — blonde, războaie, foamete, fotbal, spectacole culinare, lovituri de stat, coafuri țepene de fixativ. Pectorali de designer. Plutind ca niște planoriști spre Ayemenem. Lăsând felurite dăre pe cer. Roși. Mori de vânt. Flori înflorind și neînflorind.

Heeaag!

Rahel reveni la contemplarea brotacilor.

Grași. Galbeni. Din piatră în piatră înspumată. Atinse ușor unul. Acesta își ridică pleoapele. Caraghios de sigur de sine.

Membrană nictitantă — își aminti că odată ea și Estha petrecuseră o zi întreagă spunând asta. Ea cu Estha și cu Sophie Mol.

Nictitantă

ictitantă

titantă

itantă

tantă

antă

ntă

În ziua aceea, purtau toți trei sariuri (vechi, pe jumătate rupte), Estha era expertul în drapări. El aranjase cutele lui Sophie Mol. Potrivise *pallu*¹-ul lui Rahel și și-l potrivise și pe al lui. Pe frunte aveau *bindi*²-uri roșii. În încercarea de a șterge creionul dermatograf interzis al lui Ammu, nu făcuseră decât să și-l întindă pe ochi, și arătau ca trei ratoni dându-se drept doamne hinduse. Era cam la o săptămână după sosirea lui Sophie Mol. O săptămână înainte ca ea să moară. Până atunci, ea evoluase fără menajamente în public, sub supravegherea perspicace a gemenilor, și le întrecuse toate așteptările.

Ea:

(a) Îl informase pe Chacko că, deși el era Tatăl ei Adevărat, îl iubea mai puțin decât pe Joe (ceea ce îl lăsa disponibil — dacă nu chiar înclinat — să fie tatăl surogat al anumitor persoane biviteline ce-i râvneau cu lăcomie afecțiunea).

(b) Refuzase oferta lui Mammachi de a-i înlocui pe Estha și Rahel în calitatea lor de împletitori privilegiați ai cozii nocturne de șoricel a lui Mammachi și de numărători de negi.

(c) (& Cel Mai Important) — Stăvilise cu istețime ieșirile prevalente ale lui Baby Kochamma, și nu numai că îi respinsese toate avansurile și micile seducții, dar o făcuse pe loc și extrem de dur.

Și de parcă asta nu ar fi fost de ajuns, se dovedise în plus umană. Într-o zi, gemenii reveniseră dintr-o călătorie clandestină pe râu (care o exclusese pe Sophie Mol) și o găsiră în lacrimi în grădină, cocoțată în punctul cel mai înalt al Buclei de Iarbă a lui Baby Kochamma, „Fiind Singuratică”, după cum se exprimase ea. A doua zi, Estha și Rahel o luaseră cu ei să îl viziteze pe Velutha.

Îl vizitară în sariuri, înotând fără grație prin noroiul roșu și iarba înaltă (*Nictitantă ictitantă tantă antă ntă*) și se prezen-

¹ Capătul liber al sari-ului, partea lui cea mai decorativă, bogat împodobită cu motive foarte frumoase, adesea în fir de aur; de obicei drapat și trecut peste umăr sau acoperind creștetul capului, în semn de timiditate și respect. (*N.t.*)

² Semnul roșu trasat pe fruntea unei femei, între sprâncene, considerat simbol al zeiței Parvati și al căsătoriei. Astăzi poate fi și de alte culori sau forme, purtat și de fetele tinere, în scop pur decorativ. (*N.t.*)

tară drept doamna Pillai, doamna Eapen și doamna Rajagopalan. Velutha se prezentă pe el însuși și îl prezentă pe fratele lui paralizat, Kuttappen (deși dormea buștean). Îi salută cu cea mai mare curtoazie. Li se adresează tuturor cu Kochamma și le dădu să bea apă proaspătă de nucă de cocos. Sporovăi cu ei despre vreme. Râu. Despre faptul că, după părerea lui, cocotierii deveneau an de an mai puțin înalți. Ca și doamnele din Ayemenem. Îi prezentă găinii lui ursuze. Le arată uneltele lui de dulgherie și ciopli fiecăruia câte o linguriță de lemn.

Abia acum, după atâția ani, recunoscui Rahel, cu gândire de adult, delicatețea gestului său. Un bărbat în toată firea distrând trei ratori, tratându-i ca pe niște adevărate doamne. Implicându-se instinctiv în conspirația ficțiunii lor, având grijă să nu o distrugă cu neglijență adultă. Sau cu afecțiune.

La urma urmei, este atât de ușor să destrami o poveste. Să întrerupi un șir de gânduri. Să distrugi o frântură de vis purtat de colo colo cu grijă, ca un obiect de porțelan.

Să o lași să existe, să călătorești împreună cu ea, așa cum făcuse Velutha, este lucrul cel mai greu de făcut.

Cu trei zile înaintea Terorii, îi lăsase să îi vopsească unghiile cu Cutex roșu aruncat de Ammu. Așa arăta el în ziua în care îi vizitase Istoria pe veranda din spate. Un dulgher cu unghii tipătoare. Detașamentul de Polițiști Tangibili le privise și izbucnise în râs.

— Ce-i asta? spusese unul dintre ei. AC-DC?

Un altul îi ridicase cizma cu un miriapod ghemuit în striurile tălpii. Ruginiu-închis. Un milion de picioare.

Ultima dâră de lumină alunecă de pe umărul heruvimului. Întunericul înghiți grădina. Întregă. Ca un piton. Luminele se aprinseră în casă.

Rahel îl putea zări pe Estha în camera lui, stând pe patul curat. Privea afară în noapte prin fereastra fără perdele. Nu o putea vedea, stând afară în întuneric și privind înăuntru la lumină.

Un cuplu de actori prinși în capcană într-o piesă obscură fără vreun indiciu asupra intrigii sau narațiunii. Bâjbându-și

rolurile, alinând necazurile altcuiva. Suferind suferința altcuiva.

Incapabili, cumva, să schimbe piesele. Sau să cumpere, contra unei taxe, vreo marcă ieftină de exorcism de la vreun consilier cu diplomă fantezistă, care să îi pună să stea jos și să le spună, într-unul din multele moduri:

— Voi nu sunteți Păcătoșii. Sunteți Cei Față de Care s-a Păcătuit. Nu erați decât niște copii. Nu aveau nici un control. Voi sunteți *victimele*, nu făptașii.

Ar fi ajutat dacă ar fi putut face acea trecere. Dacă ar fi putut să poarte, fie și numai pentru o vreme, gluga tragică a victimelor. Atunci ar fi fost capabili să îi dea un chip și să invoce revolta față de cele întâmplare. Sau să caute compensarea. Și poate, în cele din urmă, să exorcizeze amintirile care îi bântuiau.

Dar furia nu le era accesibilă și nu exista chip care să fie asociat acelui Alt Lucru pe care îl țineau în Cealaltă Mână lipicioasă a lor, ca pe o portocală imaginară. Nu exista nici un loc unde să îl pună jos. Nu era al lor, ca să îl dea. Avea să *trebuiească ținut*. Cu grijă și în veci.

Esthappen și Rahel știau amândoi că în acea zi existaseră mai mulți făptași (în afara lor). Dar o singură victimă. Care avea unghii roșii ca sângele și pe spate o frunză brună care făcea musonii să vină la timp.

Lăsa în urmă o gaură în Univers, prin care întunericul năvălea ca smoala lichidă. Prin care mama lor îl urmase fără măcar să se întoarcă și să-și fluture mâna în semn de rămas-bun. Îi lăsase în urmă învârtindu-se în întuneric, fără cabluri de ancorare, într-un loc lipsit de temelii.

Multe ore mai târziu, luna se înalță și îl făcu pe pitonul trist să înapoieze ceea ce înghițise. Grădina reapăru. Regurgitată integral. Cu Rahel în ea.

Direcția brizei se schimbă și îi aduse sunetul tobelor. Un dar. Promisiunea unei povești. *A fost odată ca niciodată*, spuneau ele, *un ...*

Rahel își înalță capul și ascultă.

În nopțile senine, sunetul de *chenda*³ răzbătea la o distanță de până la un kilometru de templul din Ayemenem, anunțând o reprezentatie *kathakali*.

Rahel se duse, atrasă de amintirea acoperișurilor abrupte și a pereților albi. A lămpilor de alamă aprinse și a lemnului întunecat, dat cu ulei. Se duse cu speranța de-a întâlni un elefant care nu fusese electrocutat pe șoseaua Kottayam-Cochin. Se opri la bucătărie să ia o nucă de cocos.

Ieșind, remarcă faptul că una dintre ușile din plasă ale fabricii ieșise din balamale și era proptită de toc. O dădu în lături și păși înăuntru. Aerul era greu de umezeală, suficient de ud ca peștii să înoate în el.

Sub tălpile ei, pardoseala era alunecoasă de spumă mușonică. Un liliac mic, neliniștit, zbura de colo colô între bărnele acoperișului.

Hârdaie de conserve joase, din ciment, profilate în întuneric făceau pardoseala fabricii să arate ca un cimitir interior destinat morților cilindrici.

Rămășițele pământeste ale întreprinderii Murături & Conserve Paradis.

Unde cu mult timp în urmă, în ziua în care venise Sophie Mol, Ambasadorul E. Pelvis amesteca un vas cu dulceață stacojie și gândea Două Gânduri. Unde un secret roșu, în formă de mango fraged, fusese conservat, pecetluit și pus la păstrare.

Este adevărat, lucrurile se pot schimba peste noapte.

Râul din barcă

În timp ce piesa *Bine ai venit acasă*, Sophie Mol a noastră era prezentată în fața verandei, iar Kochu Maria împărțea tort unei Armate Albastre în căldura verde, Ambasadorul E. Pelvis/S. Primulă (cu un moț), în pantofii bej ascuțiți, deschise ușile de plasă spre anexele umede și mirosind a conserve ale fabricii Murături Paradis. Păși printre cuvele uriașe de conserve, din ciment, pentru a găsi un loc în care să Gândească. Ousa, Buhaham Barului, care trăia pe o bârnă înnegrită în apropierea lucamei (și contribuia sporadic la aroma anumitor produse Paradis), îl privi mergând.

Trecând pe lângă lămâile galbene plutind în saramură, care trebuiau decantate din când în când (altfel se formau insule de mucegai negru, asemănător cu ciupercile crețe dintr-o supă limpede).

Pe lângă fructe verzi de mango, tăiate și umplute cu șofran și praf de chili și legate cu sfoară. (Nu necesitau o vreme nici o atenție.)

Pe lângă damigenele din sticlă cu dopuri de plută, pline cu oțet.

Pe lângă rafturi cu pectină și conservanți.

Pe lângă tăvi cu tărtăcuțe amare, cu cuțite și degetare colorate.

Pe lângă saci de iută gemând de usturoi și ceapă mărunță.

Pe lângă mormane de piper verde, proaspăt.

Pe lângă o grămadă de coji de banane aflată pe pardoseală (păstrate pentru cina porcilor).

Pe lângă dulapul de etichete, plin cu etichete.

³ Instrument muzical cilindric din lemn, asemănător tobei, originar din Kerala, folosit de obicei pentru a acompania dansul *kathakali*. (N.t.)

Pe lângă clei.

Pe lângă pensula de clei.

Pe lângă o cadă de fier plină cu sticle goale plutind în apă cu săpun.

Pe lângă sucul acidulat de lămâie.

Pe lângă zeama de struguri.

Și înapoi.

Înăuntru era întuneric, singura lumină fiind cea filtrată de ușile de plasă îmbâcsită, și o dâră de lumină solară prăfoasă (pe care Ousa nu o folosea) ce pătrundea prin luminator. Mirosul de oțet și *asafetida*¹ îi înțepa nările, dar Estha era obișnuit cu el, îl iubea. Locul pe care îl alese pentru a Gândi era între perete și cazanul negru din fier în care se răcea lent o șarjă de dulceață de banane proaspăt fiartă (ilegal).

Dulceața era încă fierbinte, și pe suprafața ei stacojie și lipicioasă se stingea încet o spumă groasă, rozalie. Mici bule de banană înecându-se adânc în dulceață și nimeni care să le ajute.

Omul Oranjadă Limonadă putea să apară în orice clipă. Să prindă un autobuz care făcea curse Cochîn-Kottayam și să apară acolo. Iar Ammu i-ar fi oferit o ceașcă de ceai. Sau poate suc acidulat de ananas. Cu gheață. Galben într-un pahar.

Cu paleta lungă de fier. Estha amestecă dulceața groasă, proaspătă.

Spuma muribundă făcu forme muribunde spumoase.

O cioară cu o aripă zdrobită.

O gheară încleștată de pui.

O Buhaham (nu Ousa) oglindită în dulceață grețoasă.

Un vârtej trist.

Și nimeni care să dea o mână de ajutor.

În timp ce amesteca dulceața groasă, Estha gândi Două Gânduri, iar cele Două Gânduri gândite fură acestea:

(a) *Oricui i se poate întâmpla Orice.*

Și

(b) *Este mai bine să fii pregătit.*

¹ Substanță rășinoasă fetidă produsă de diverse plante orientale (genul *Ferale*) din familia carotelor, folosită la conservare. (N.t.)

Gândind aceste gânduri, Estha Singur era fericit cu crâmpiele sale de înțelepciune.

Pe când dulceața purpurie, fierbinte, se învârtea, Estha deveni un Vrajitor Amestecător cu un moț ciufulit și dinți neregulați, și apoi Vrajitoarele lui Macbeth.

Bășici de banană arse de foc.

Ammu îi dăduse voie lui Estha să copieze rețeta de dulceață de banane a lui Mammachi în caietul ei nou de rețete, negru cu cotor alb.

Pe deplin conștient de onoarea făcută de Ammu, Estha recursese la cele mai frumoase două scrisuri de mână ale lui.

Dulceață de banane (în scrisul său vechi cel mai frumos)

Zdrobiți banane coapte. Adăugați apă cât să le acopere și fierbeți pe foc foarte iute până se înmoaie fructele.

Stoarceți sucul, strecurându-l prin mai multe rânduri de muselină.

Cântăriți o cantitate egală de zahăr și puneți-o deoparte.

Fierbeți fructele până devin stacojii și se evaporă cam jumătate din cantitate.

Preparați gelatina (pectină) astfel:

Proporție 1:5

Ex: 4 linguri Pectină: 20 lingurițe zahăr.

Estha considerase întotdeauna Pectina ca fiind cel mai tânăr dintre cei trei frați cu ciocane, Pectina, Hectina și Abednego. Și-i imagina construind o corabie de lemn la lumină scăzută, în burniță. Ca și fiii lui Noe. Îi putea vedea clar în imaginație. Luându-se la întrecere cu timpul. Ciocănitul lor năștea un ecou monoton sub cerul amenințător, prevestitor de furtună. Și în apropiere, în junglă, în lumina sinistră de dinaintea furtunii, animalele stăteau la rând perechi.

Băiatfată.

Băiatfată.

Băiatfată.

Băiatfată.

Gemenii nu erau primiți.

Restul rețetei era în cel mai frumos scris nou al lui Estha. Unghiular, ascuțit. Era înclinat spre spate, de parcă literele ar fi ezitat să formeze cuvinte, iar cuvintele ar fi ezitat să fie în propoziții.

Adăugați Pectina la sucūl concentrat. Fierbeți câteva (5) minute.

Folosii un foc iute, care să-l învâluie de jur-împrejur.

Adăugați zahărul. Fierbeți până ce se obține o consistență vâscoasă.

Răciți lent.

Sper că o să vă placă această rețetă.

În afara greșelilor de ortografie, ultimul rând — *Sper că o să vă placă această rețetă* — era propria lui adăugire la textul original.

Treptat, în timp ce Estha amesteca, dulceața de banane se îngroșa și se răcea, iar Gândul Numărul Trei se înalță nechemat din pantofii lui bej și ascuțiți.

Gândul Numărul Trei era:

(c) *O barcă.*

O barcă cu care să vâslești de cealaltă parte a râului. Akkara. Cealaltă Parte. O ambarcațiune care să transporte Provizii. Chibrituri. Haine. Vase și tigăi. Lucruri de care ei urmau să aibă nevoie și cu care nu puteau trece înot.

Perii de pe brațele lui Estha se zbârliseră. Amestecatul dulceții deveni vâslit. Jur-împrejurul deveni înainte și înapoi. Traversând un râu stacojiu lipicios. Un cântec al cursei de bărci Onam umplu fabrica. „*Thaiy thaiy thaka thaiy thaiy thome!*”

Enda da korangacha, chandi ithra thenjadu?

(Hei, domnule Maimuță, de ce ai fundul atât de roșu?)

Pandyill thooran poyappol nerakkamuthiri nerangi njan.

(M-am dus să mă ușurez la Madras, și l-am scărpinat până a sângerat.)

Glasul lui Rahel pluti prin fabrică pe deasupra întrebărilor și răspunsurilor oarecum fără perdea ale cântecului bărcii.

— Estha! Estha! Estha!

Estha nu răspunse. Corul cântecului bărcii era șoptit în dulceața groasă.

Theeyome

Thithome

Tharaka

Thithome

Theem

O ușă de plasă scârțâi, și o Zână a Aeroportului cu bose și ochelari roșii de plastic cu rame galbene priviră înăuntru cu soarele în spate. Fabrica avea culoarea Furiei. Lămâile sărate erau roșii. Fructele fragede de mango erau roșii. Dulapul cu etichete era roșu. Raza de soare plină de praf (pe care Ousa nu o folosea niciodată) era roșie.

Ușa de plasă se închise.

Rahel stătea în fabrica goală, cu Fântâna ei într-o *Dragoste-în-Tokio*. Auzi un glas de călugăriță cântând un cântec al bărcii. Un soprano limpede plutind deasupra vaporilor de oțet și a cuvelor de conserve.

Se întoarse spre Estha, aplecat deasupra zemii stacojii din cazanul negru.

— Ce vrei? Întrebă Estha fără să privească în sus.

— Nimic, spuse Rahel.

— Atunci de ce ai venit aici?

Rahel nu răspunse. Urmă o scurtă tăcere ostilă.

— De ce amesteci dulceața? Întrebă Rahel.

— India e o Țară Liberă, zise Estha.

Nimeni nu putea nega acest lucru.

India era o Țară Liberă.

Puteai face sare. Vâsli în dulceață, dacă voiai.

Omul Oranjadă Limonadă putea să intre pur și simplu prin ușile de plasă.

Dacă voia.

Iar Ammu i-ar fi oferit suc de ananas. Cu gheață.

Rahel se așeză pe marginea unei cuve de ciment (margini spumoase de vatir și dantelă, muiate delicat în conserve de mango fraged) și încercă degetarele de cauciuc. Trei muște albastre luptară sălbatic cu ușile de plasă, vrând să fie lăsate înăuntru. Iar Ousa, Buhaham Barului, privea tăcerea cu miros de conserve care domnea între gemeni ca o rană.

Degetele lui Rahel erau Galbene Verzi Albastre Roșii Galbene.

Dulceața lui Estha era amestecată.

Rahel se ridică să plece. Pentru Suomnul ei de după-amiază.

— Unde te duci?

— Undeva.

Rahel își scoase degetele cele noi, și își reluă degetele ei de culoarea degetelor. Nu galbene, nu verzi, nu albastre, nu roșii. Nu galbene.

— Mă duc *Akkara*, zise Estha. Fără a privi în sus. La Casa Istoriei.

Rahel se opri și se întoarse, iar peste inima ei își desfăcu aripile de răpitoare o molie maroniu-gălbuie cu smocuri dorsale neobișnuit de dese.

Încet în afară.

Încet înăuntru.

— De ce? zise Rahel.

— Pentru că Oricui i se poate Întâmpla Orice, zise Estha. E mai Bine să fii Pregătit.

Nu puteai contrazice acest lucru.

Nimeni nu se mai ducea la casa lui Kari Saipu. Vellya Paapen susținea că era ultima făptură omenească care să își fi aruncat privirea asupra ei. Spunea că era bântuită. Le spusese gemenilor povestea întâlnirii cu fantoma lui Kari Saipu. Se întâmplase cu doi ani în urmă, spusese el. Traversase râul, în căutarea unui arbore de nucșoară, ca să prepare o pastă de nucșoară și ghimbir proaspăt pentru Chella, soția lui, care trăgea să moară de tuberculoză. Deodată simțise miros de fum de țigară (pe care îl recunoscuse imediat, deoarece Pappachi obișnuia să fumeze aceeași marcă). Vellya Paapen se răsucise și își azvârlise secera înspre miros. Țintuise fantoma de trunchiul unui arbore de cauciuc, unde, conform spuselor lui Vellya Paapen, mai era și acum. Un miros grețos, care sângera sânge limpede, de culoarea ambrei, și cerșea țigări.

Vellya Paapen nu găsi niciodată arborele de nucșoară, și trebui să își cumpere o seceră nouă. Dar avu satisfacția de-a ști că reflexele lui fulgerătoare (în pofida ochiului ipote-

cat) și prezența lui de spirit puseseră capăt rătăcirilor însetate de sânge ale unei fantome pedofile.

Atâta vreme cât nimeni nu sucomba artificiilor ei și nu o elibera cu o țigară.

Ceea ce *nu știa* Vellya Paapen era că acea Casă a lui Kari Saipu era Casa Istoriei (ale cărei uși erau încuiate, iar ferestrele deschise). Și că înăuntru, strămoși cu respirație de hârți, cu unghii tari la picioare, șopteau șopârlelor de pe perete. Că Istoria folosea veranda din spate pentru a-și negocia termenii și a-și colecta drepturile. Că nesocotirea lor ducea la consecințe cumplite. Că, în ziua în care Istoria alesese să își facă ordine în cărți, Estha urma să păstreze chitanța pentru taxele plătite de Velutha.

Vellya Paapen habar nu avea că tocmai Kari Saipu era acela care prindea visele și le visa din nou. Că el le smulgea din mintea celor ce treceau pe acolo, tot așa cum copiii culeg stafidele negre de pe o prăjitură. Că acelea după care tânjea mai presus de toate, visele pe care adora să le viseze din nou, erau visele fragede ale gemenilor bivitelini.

Săracul bătrân Vellya Paapen, dacă ar fi știut atunci că Istoria avea să îl aleagă pe el drept emisar, că lacrimile *lui* aveau să pună Teroarea în mișcare, poate că nu s-ar fi împăunat ca un cocoșel tânăr în bazarul din Ayemenem, lăudându-se cum traversase râul înot cu coasa în gură (acru, gustul fierului pe limba lui). Cum o pusese jos doar pentru o clipă, în timp ce îngenunchease să își spele nămolul de râu din ochiul ipotecat (era uneori nămol în râu, mai ales în lunile ploioase), când surprinsese primul nor de fum de țigară. Cum își luase secera, se răsucise pe călcâie și ținutise mirosul care fixă pentru totdeauna stafia. Totul dintr-o singură mișcare fluidă, athletică.

Când ajunse să își înțeleagă rolul în Planurile Istoriei, era prea târziu pentru a-și mai reface pașii. Își ștersese singur urmele pașilor. Târându-se înapoi cu o mătură.

În fabrică, tăcerea coborî din nou și se strânse în jurul gemenilor. De data aceasta însă era un alt fel de tăcere. O tăcere de râu bătrân. Tăcerea Oamenilor Pescari și a sirenelor ca de ceară.

— Dar comuniștii nu cred în stafii, spuse Estha, de parcă ar fi continuat un discurs investigând soluții la problema stafiiilor. Conversația lor ieșea la suprafață și se scufunda ca torenții montani. Putând fi uneori auzită de alții. Alteori nu.

— O să devenim comuniști? întrebă Rahel.

— S-ar putea să trebuiască.

Estha-Practicul.

Frânturi îndepărtate de voci și pași de Armată Albastră ce se apropie îi făcură pe tovarăși să pecetluiască secretul.

Fu conservat, pecetluit și pus deoparte. Un secret de forma unui mango fraged, roșu, într-o cuvă. Prezidat doar de o Buhaham.

Agenda Roșie fu parcursă și aprobată:

Tovarășa Rahel urma să meargă să își facă Suomnul de După-Amiază, apoi să stea trează până ce adormea Ammu.

Tovarășul Estha urma să găsească steagul (pe care Baby Kochamma fusese silită să îl fluture) și să o aștepte la râu, unde trebuiau amândoi să:

(b) *Se pregătească să se pregătească pentru a fi pregătiți.*

Rochița de zână abandonată a unei copile (semiconservată) stătea singură, țeapănă, în mijlocul podelei întunecate din dormitorul lui Ammu.

Afară, Aerul era Alert și Strălucitor și Fierbinte. Rahel stătea întinsă lângă Ammu, trează de-a binelea în bufanței ei asortați de aeroport. Putea vedea pe obrazul lui Ammu modelele florilor „în cruciulițe” de pe cuvertura albastră „în cruciulițe”. Putea auzi după-amiază albastră „în cruciulițe”.

Ventilatorul de plafon leneș.

Viespea galbenă bâzâind în fereastră într-un bzzzzz periculos.

Clipirea neîncrezătoare a unei șopârle.

Pui pășind țanțoș prin curte.

Sunetul soarelui încrețind rufe. Unduind așternuturi albe. Întărind sariuri apretate. Crem și auriu.

Furnici roșii pe pietre galbene.

O vacă înfierbântată suferind de căldură. *Muuu*. În depărtare.

Și mirosul unei stafii de englez viclean, țintuită de un arbore de cauciuc, cerând politicos o țigară.

— Hmmm... nu vă supărați. Nu aveți cumva o mmm... țigară?

Cu un glas amabil de profesor de școală.

Oh, dragă.

Și Estha așteptând-o. La râu. Sub mangostanul pe care reverendul E. John Ipe îl adusese acasă din vizita în Mandalay.

Pe ce stătea Estha?

Pe ce stăteau ei întotdeauna sub mangostan. Ceva cenușiu și sumbru. Acoperit de mușchi și licheni, înăbușit de ferigi. Ceva pe care îl revendica pământul. Nu un buștean. Nu o piatră...

Înainte să își ducă gândul la bun sfârșit, Rahel se scula-se și alerga.

Prin bucătărie, pe lângă Kochu Maria dormind buștean. Cu riduri adânci ca un rinocer impetuos într-un șort cu volane.

Pe lângă fabrică.

Făcând tumbe în picioarele goale prin dogoarea verde, urmată de o viespe galbenă.

Tovarășul Estha era acolo. Sub mangostan. Cu steagul roșu înfipt lângă el, în pământ. O Republică Mobilă. O Revoluție a Gemenilor cu un Moș.

Pe ce stătea?

Ceva acoperit de mușchi, ascuns de ferigi.

Ciocănit scotea un sunet de gol.

Tăcerea se lăsa și se ridica și se prăvălea și se încolăcea în forme de opt.

Libelule împodobite planau rotindu-se în soare ca niște glasuri pătrunzătoare de copii.

Degete de culoarea degetelor se luptau cu ferigile, mișcau pietrele, eliberau drumul. Era o ancoră transpirată în căutarea unei muchii de care să se agațe. Și un Un Doi și.

Lucrurile se pot schimba peste noapte.

Era o barcă. O luntre mică, din lemn.

Barca pe care stătea Estha și pe care o găsisse Rahel.

Barca pe care avea să o folosească Ammu pentru a traversa râul. Pentru a iubi la ceas de noapte pe bărbatul pe care copiii ei îl iubeau la lumina zilei.

O barcă atât de veche, încât prinsese rădăcini. Aproape.

O plantă-barcă bătrână, cenușie, cu flori-barcă și fructe-barcă. Iar dedesubt, o pată de iarbă uscată de forma unei bărci. O lume a bărcilor gonind, grăbite.

Întunecată și uscată și răcoroasă. Descoperită acum. Și oarbă.

Termite albe în drumul lor spre muncă.

Buburuze albe în drumul lor spre casă.

Cărăbuși albi îngropându-se departe de lumină.

Lăcuste albe cu viori din lemn alb.

Muzică albă tristă.

O viespe albă. Moartă.

O piele de șarpe casantă, păstrată în întuneric, se dezintegrează în soare.

Dar avea să fie bună, mica luntre? Era poate prea veche?

Prea moartă? Era *Akkara* prea departe pentru ea?

Doi gemeni bivitelini privesc dincolo de râul lor.

Meenachalul.

Verde-cenușiu. Cu pești în el. Cu cerul și copacii în el. Iar noaptea, cu luna galbenă și spartă în el.

Când Pappachi era copil, un vechi tamarin căzuse în el în timpul unei furtuni. Mai era încă acolo. Un copac neted, fără scoarță, înnegrit de excesul de apă verde. Trunchi plutitor în derivă.

Prima treime a râului era prietena lor. Înainte ca Adâncul Adevărat să înceapă. Cunoșteau treptele alunecoase de piatră (treisprezece) înainte de-a începe noroiul cleios. Cunoșteau buruiiana de după-amiază care plutea în interior față de răstoaca din Komarakom. Cunoșteau peștii mai mici. *Pallathi*-ul plat, nătâng, *paral*-ul argintiu, *koori*-ul șiret, mustăcios, *karimeen*-ul sporadic.

Aici îi învățase Chacko să înoate (plîscăind fără nici un ajutor în jurul abdomenului lui amplu, de unchi). Aici descoperiseră ei singuri deliciale intermitente ale vânturilor trase sub apă.

Aici învățaseră să pescuiască. Să împletească în cârlig răme violacee încovrigate, pe undițe făcute de Velutha din lujere zvelte de bambus galben.

Aici studiaseră ei Tăcerea (aidoma copiilor Oamenilor Pescari) și învățaseră limbajul scriitor al libelulelor.

Aici învățaseră ei să Aștepte. Să Privească. Să gândească gânduri fără a le da glas. Să se miște ca fulgerul atunci când bambusul galben, flexibil, se arcură în jos.

Deci această primă treime a râului o cunoșteau bine. Celelalte două treimi mai puțin.

A doua treime era locul în care începea Adâncul Adevărat. Unde curentul era iute și sigur (în aval la reflux, în amonte, împingând în sus apele zăgăzuite, când venea fluxul).

A treia treime era din nou puțin adâncă. Apa cafenie și întunecată. Plină de buruieni și țipari rapizi și mâl lent care li se prelingea ca pasta de dinți printre degetele de la picioare.

Gemenii puteau să înoate ca focile și, sub supravegherea lui Chacko, traversaseră de câteva ori râul revenind găfâind și privind cruciș de pe urma efortului, cu o piatră, o crenguță sau o frunză de pe Partea Cealaltă drept dovadă a faptei lor vitejești. Însă mijlocul unui râu respectabil sau Partea Cealaltă nu erau locuri în care copiii să Zăbovească, să Hoinărească ori să Învețe Lucruri. Estha și Rahel acordau celor de a doua și de a treia treimi ale Meenachalului respectul pe care îl meritau. Totuși, nu traversatul înot era problema. Problema era luarea bărcii cu Lucruri în ea (astfel încât să poată (b.) *Să se pregătească să se pregătească pentru a fi pregătiți*).

Priveau dincolo de râu cu ochi de Barcă Veche. De unde stăteau ei, nu puteau vedea Casa Istoriei. Era doar o întunecime dincolo de mlaștină, în inima proprietății abandonate de arbori de cauciuc, de unde se înălța sunetul greierilor.

Estha și Rahel ridicară bărcuța și o duseră în apă. Părea surprinsă, ca un pește ursuz ieșit din adâncuri la suprafață. Tânjind după lumina soarelui. Avea nevoie să fie răzuită și curățată, poate, dar nimic mai mult.

Două inimi fericite se ridicară în înalt ca niște zmee colorate pe un cer de un albastru azuriu. Dar atunci într-o soapță verde, lentă, râul (cu pești în el, cu cerul și copacii în el) năvăli clocotitor înăuntru.

Încet, barca cea veche se scufundă și se opri pe cea de-a șasea treaptă.

Și o pereche de inimi gemene biviteline se scufundară și se opriră pe treapta de deasupra celei de-a șasea.

Peștii înotând la mare adâncime își acoperiră gurile cu aripioarele și râseră strâmb la vederea spectacolului.

O femelă păianjen-de-barcă alb fu luată de apele râului în barcă, se zbătu scurt și se înecă. Sacul cu ouă albe i se rupse prematur și o sută de pui de păianjen (prea ușori pentru a se îneca, prea mici pentru a înota) împânziră suprafața netedă a apei verzi înainte de-a fi purtați spre mare. Spre Madagascar, pentru a pune bazele unui nou tip de Păianjeni Înotători Malayali.

După puțin timp, de parcă s-ar fi vorbit (deși nu o făcuseră), gemenii începură să spele barca în râu. Pânzele de păianjen, noroiul, mușchii și lichenii fură luați de apă. Când fu curată, o întoarseră cu fundul în sus și și-o săltară pe cap. Ca pe o pălărie confederată șiroind de apă. Estha smulse steagul cel roșu.

O mică procesiune (un steag, o viespe și o barcă-pe-picioare) urma cu pricepere drumul cunoscut de-a lungul micii cărări ce străbătea pădurea tânără. Evită tufele de urzici și pași peste șanțurile și mușuroaiele de furnici cunoscute. Ocoli abisul puțului adânc din care fusesse extras lateritul și care era acum un lac liniștit cu maluri portocalii abrupte, apă vâscoasă, turbure, acoperită cu o peliculă luminoasă de spumă verde. O pajiște înverzită, înșelătoare, în care se înmulțeau fânțarii și unde peștii erau grași, dar inaccesibili.

Drumul, care mergea paralel cu râul, ducea la un luminis mic năpădit de iarbă, împrejmuț de copaci deși: cocotieri, aluni, mangostani. La marginea luminisului, cu spatele la râu, o colibă joasă cu pereți din laterit portocaliu tencuit cu noroi și un acoperiș de paie cuibărit aproape de sol, de parcă ar fi ascultat șoptindu-se un secret subteran. Pereții joși ai colibei aveau aceeași culoare ca și pământul pe care stăteau, și păreau să fi germinat dintr-o sămânță de casă plantată în pământ, din care se ridicaseră în unghi drept creste de pământ, înconjurând terenul. Trei bananieri neîngrijii creșteau în curtea din față care fusesse împrejmuț cu panouri din frunze de palmier țesute.

Barca pe picioare se apropie de colibă. O lampă de ulei, neaprinsă, atârna de peretele de lângă ușă, petecul de zid din spatele ei afumat, negru-funingine. Ușa era întredeschisă. Înăuntru era întuneric. O găină neagră apăru în prag. Reveni înăuntru, întru totul indiferentă la vizitele bărcii.

Velutha nu era acasă. Nici Vellya Paapen. Cineva însă era.

Glasul unui bărbat se înălța din interiorul casei și răsuna prin luminis, făcându-l să pară pustiu.

Glasul striga același lucru, iarăși și iarăși, și de fiecare dată urca într-un registru și mai înalt, și mai isteric. Era un apel la o guava răscoptă care amenința să cadă din pom și să facă mizerie pe jos.

Pa pera-pera-pera-perakka,

(Domnule gugga-gug-gug-guava,)

Ende parambil thooralley.

(Nu te ușura aici, pe proprietatea mea.)

Chetende parambil thoorikko,

(Te poți ușura alături, pe proprietatea fratelui meu.)

Pa pera-pera-pera-perakka.

(Domnule gugga-gug-gug-guava.)

Cel care striga era Kuttappen, fratele mai mare al lui Velutha. Era paralizat de la piept în jos. Zi de zi, lună de lună, în timp ce fratele lui era plecat, iar tatăl se ducea la muncă, Kuttappen zăcea întins pe spate și își privea tinerețea trecând agale pe lângă el, fără măcar să se oprească să dea binețe. Ziua întregă zăcea acolo ascultând liniștea copacilor îngrămădiți, neavând decât tovarășia unei găini negre, tiranice. Ducea dorul mamei lui, Chella, care murise în același colț în care zăcea el acum. Murise o moarte de tuse, scuipat, durere, flegmă. Kuttappen își amintea cum remarcase că picioarele ei muriseră mult înaintea ei. Cum pielea de pe ele devenise cenușie și lipsită de viață. Cât de plin de teamă privea el moartea târându-se peste ea din străfunduri. Kuttappen veghea cu o spaimă crescândă asupra propriilor picioare amorțite. Din când în când, și le lovea plin de speranță cu un băț pe care îl păstra sprijinit în colț, să îl apere de șerpii veniți în vizită. Nu avea nici un fel de senzații în picioare, și doar dovada vizuală îl asigura că încă îi mai erau unite de trup și că erau, într-adevăr, ale lui.

După ce murise Chella, fusese mutat în colțul ei, colț pe care Kuttappen și-l imaginase ca fiind colțul din casa sa pe care Moartea îl rezervase administrării afacerilor ei mortale. Un colț pentru gătit, unul pentru haine, unul pentru așternuturile rulate, unul pentru murit.

Se întreba cât avea să dureze asta, și ce făceau cu restul colțurilor oamenii care aveau în casele lor mai mult de patru colțuri. Li se lăsa alegerea colțului în care să moară?

Presupunea, nu fără temei, că avea să fie primul din familie care să o ia pe urmele mamei sale. Avea să ia cunoștință de altceva. Curând. Foarte curând.

Uneori (din obișnuință, de dorul ei), Kuttappen tușea așa cum obișnuia să o facă mama lui, iar partea superioară a trupului i se arcuia ca un pește abia prins. Partea inferioară zăcea de plumb, de parcă ar fi aparținut altcuiva. Cuiva mort, al cărui spirit era prins în capcană și nu putea scăpa.

Spre deosebire de Velutha, Kuttappen era un Paravan bun, sigur. Nu știa nici să scrie, nici să citească. Cum zăcea acolo, pe patul lui tare, bucăți de paie și nisip cădeau peste el din tavan și i se amestecau cu sudoarea. Uneori, o dată cu ele cădeau furnici și alte insecte. În zilele proaste, pereții portocalii își dădeau mâna și se aplecau asupra lui ca niște doctori rău-voitori, storcându-i răsuflarea lent, deliberat, și făcându-l să urle. Uneori, ei renunțau din proprie inițiativă, iar camera în care zăcea devenea imposibil de mare, terorizându-l cu spectrul propriei lui neînsemnătăți. Iar asta îl făcea să se lamenteze.

Nebunia îi dădea târcoale, ca un chelner nerăbdător la un restaurant scump (aprinzând țigări, umplând iar pahare). Kuttappen se gândea cu invidie la oamenii nebuni care puteau merge. Nu avea îndoieli asupra echității târgului; sănătatea lui mentală contra unor picioare valide.

Gemenii puseră barca jos, iar zgomotul fu întâmpinat de o liniște subită venită din interior.

Kuttappen nu aștepta pe nimeni.

Estha și Rahel împinseră ușa și intrară. Așa mici cum erau, tot trebuiră să se aplece puțin ca să intre. Viespea așteptă afară, pe lampă.

— Noi suntem.

Încăperea era întunecoasă și curată. Mirosea a curry de pește și a lemn ars. Căldura pătrundea în lucruri ca o febră moderată. Noroiul de pe jos era însă răcoros sub picioarele goale ale lui Rahel. Culcușul lui Velutha și al lui Vellya Paapen era rulat și sprijinit de perete. Hainele atârnav pe o sfoară. Exista un raft de bucătărie jos, din lemn, pe care erau aranjate vase acoperite de teracotă, linguri mari făcute din coji de cocos și trei farfurii emailate ciobite, cu margini albastru-închis. Un bărbat adult putea sta drept în centrul încăperii, nu însă și pe marginile ei. O altă ușă joasă ducea spre o curte din spate unde erau alți bananieri, dincolo de care râul scliepa prin frunziș. Un atelier de dulgher fusese ridicat în curtea din spate.

Nu existau chei sau dulapuri de încuiat.

Găina neagră ieși pe ușa din spate și scurmă distrat curtea în care rumegușul și așchiile de lemn zburau de colo colo, ca niște bucle blonde. Judecând după firea ei, părea să se fi obișnuit cu un regim de articole de feronerie: încuietori și cârlige și cuie și șuruburi vechi.

— *Aiyyo, Mon! Mol!* Oare ce credeți? Că Kuttappen e bun de aruncat la coș! zise o voce stânjenită, imaterială.

Gemenilor le trebui o vreme pentru ca ochii să li se obișnuiască cu întunericul. Apoi întunericul se risipi și Kuttappen apărui pe patul lui, un duh sclipind în întuneric. Albul ochilor lui era de un galben-închis. Tălpile picioarelor (moi de atâta stat în pat) ieșeau de sub pânza care i le acoperea. Mai aveau încă pete de un portocaliu pal, urmare a anilor în care umblase desculț prin noroiul roșu. Avea bătăături cenușii pe glezne de la funia aspră pe care Paravanii și-o legau de picioare când se urcau în cocotieri.

Pe peretele din spatele lui era un Isus-calendar-cu părde-șoarece, benign, cu ruj și fard și o inimă roșiatică, împodobită, ce-i strălucea printre haine. Sfertul de jos al calendarului (partea pe care erau datele) era creată ca o fustă. Isus în mini. Douăsprezece straturi de juptoane pentru cele douăsprezece luni ale anului. Nici unul rupt.

Mai erau și alte lucruri din Casa din Ayemenem care fie le fuseseră date, fie fuseseră recuperate din lada de gunoi. Lucruri de bogătași într-o casă de săraci. Un ceas care nu mergea, un coș de hârtii din tablă înflorată. Vechile cizme de călărie ale lui Pappachi (maro, cu mușegai verde), având încă șanuri în ele. Cutii de biscuiți cu imagini somptuoase ale unor castele englezești și cu doamne cu turnuri și bucle cârlionțate.

Un poster mic (al lui Baby Kochamma, dat datorită unei pete de umezeală) atârna lângă Isus. Era imaginea unei copilă blonde scriind o scrisoare, cu lacrimile prelingându-i-se pe obraji. Dedesubt scria: *Îți scriu ca să îți spun că Îmi Lipsești*. Arăta de parcă ar fi fost proaspăt tunsă și buclele ei tăiate zburau de colo colo prin curtea din spate a lui Velutha.

Un tub transparent din plastic ducea de sub cearșaful din bumbac uzat ce îl acoperea pe Kuttappen la o sticlă cu lichid galben care aduna razele de lumină ce pătrundeau prin ușă, și înăbușeau întrebarea care se ridica în Rahel. Îi aduse apă într-un pahar din oțel (*kooja*²-ul de lut). Părea să își cunoască drumul. Kuttappen își înălță capul și bău. Niște apă i se prelinse pe bărbie.

Gemenii se ghemuiră pe vine, ca niște bârfitori adulți profesioniști în piața din Ayemenem.

Stătură o vreme în liniște. Kuttappen chinuit, gemenii preocupați de gânduri cu barca.

— A venit domnișoara lui Chacko Saar³? întrebă Kuttappen.

— Trebuie să fi venit, zise laconic Rahel.

— Unde e?

— Cine știe? Trebuie să fie pe undeva. Nu știm.

— O să mi-o aduceți aici s-o văd?

— Nu pot, zise Rahel.

— De ce nu?

— Trebuie să stea în casă. E foarte delicată. Dacă se murdărește, moare.

— Înțeleg.

² Vas de lut pentru apă. (N.t.)

³ Ortografieră voit greșită a apelativului englezesc *Sir*. (N.t.)

— Nu avem voie s-o aducem aici... și oricum, nu e nimic de văzut, îl asigură Rahel pe Kuttappen. Are păr, picioare, dinți — știi — totul... doar că este cam înaltă.

Și asta era singura concesie pe care o făcea.

— Asta e tot? spuse Kuttappen, înțelegând foarte repede. Atunci care este interesul în a o vedea?

— Nici unul, spuse Rahel.

— Kuttappa, dacă o luntre curge, este foarte greu de reparat? întrebă Estha.

— N-ar trebui să fie, zise Kuttappen. Depinde. De ce, a cui luntre curge?

— A noastră — pe care am găsit-o. Vrei s-o vezi?

Ieșiră și reveniră cu barca cenușie pentru ca bărbatul paralizat să o poată studia. I-o ținură ca pe un acoperiș. Apa se prelingea pe el.

— Întâi va trebui să găsim găurile, spuse Kuttappen. Apoi va trebui să le astupăm.

— Apoi să șmirgheluum, zise Estha. Apoi să lustruim.

— Apoi vâsle, spuse Rahel.

— Apoi vâsle, încuviință Estha.

— Apoi valea, zise Rahel.

— Încotro? întrebă Kuttappen.

— Încoace și încolo, zise vag Estha.

— Trebuie să fiți atenți, spuse Kuttappen. Apa asta a noastră — nu este întotdeauna ceea ce pare a fi.

— Ce pare a fi? întrebă Rahel.

— Oh... o mică *ammooma* bisericică, liniștită și curată... *idi appams*⁴ la micul dejun, *kanji*⁵ și *meen*⁶ la prânz. Văzându-și de ale ei. Fără a privi în stânga și în dreapta.

— Și chiar este de fapt...?

— De fapt ceva sălbatic... O aud noaptea — trecând valvârtej în lumina lunii, mereu grăbită. Trebuie să fiți atenți cu ea.

— Și ce mănâncă ea de fapt?

⁴ Specialitate culinară foarte apreciată în Kerala, din orez, năut, cocos și schinduf. (N.t.)

⁵ Supă de orez. (N.t.)

⁶ Pește. (N.t.)

— Ce mănâncă de fapt? Oh... Stu... și...
Tot căuta ceva englezesc pe care să îl mănânce râul cel rău.
— Felii de ananas... sugeră Rahel.
— Așa este! Felii de ananas și Stu. Și mai și bea. Whisky.
— Și coniac.
— Și coniac. Așa-i.
— Și se uită în stânga și-n dreapta.
— Așa-i.
— Și vede de treburile *altora*...

Esthappen propti micuța barcă pe pardoseala neregulată de pământ cu câteva bucăți de lemn găsite în atelierul lui Velutha din curtea din spate. Îi dădu lui Rahel o lingură mare de gătit făcută dintr-un mâner de lemn îndesat în jumătatea șlefuită a unei coji de nucă de cocos.

Gemenii se urcară în luntre și vâsliră pe ape întinse, agitate.

Cu un *Thaiy thaiy thaka thaiy thaiy thome*. Și sub privirile unui Isus împodobit.

El umbla pe apă. Poate. Dar ar fi putut El să înoate pe uscat?

Cu pantalonăși bufanți asortați și ochelari fumurii? Cu Fântâna Lui într-o *Dragoste-în-Tokio*? Cu pantofi ascuțiți și un moț? Ar fi avut El imaginația necesară?

Velutha se întoarse să vadă dacă Kuttappen avea nevoie de ceva. De la distanță auzi cântecul răgușit. Voci tinere subliniind cu încântare „scatologia”.

*Hei domnule Maimuță
De ce ai FUNDUL atât de ROȘU?
M-am dus să mă UȘUREZ la Madras
Și l-am scărpinat până a SÂNGERAT!*

Fugar, vreme de câteva clipe fericite, Omul Oranjadă Limonadă își închise zâmbetul galben și dispăru. Teama se scufundă și se așternu pe fundul apei adânci. Dormind somnul unui câine. Gata să se ridice și să întunece lucrurile într-o clipă.

Velutha zâmbi când văzu steagul marxist înflorind ca un copac în pragul lui. Trebuie să se aplece mult pentru a intra

în casă. Un eschimos tropical. Când îi văzu pe copii, ceva se crispă în el. Și nu putea înțelege ce. Îi vedea în fiecare zi. Îi iubea fără să o știe. Dar deodată fu altfel. Acum. După ce Istoria alunecase atât de rău. Niciodată nu se mai strânsese vreun pumn în el.

Copiii *ei*, îi șopti o șoptă nebunească.

Ochii *ei*, gura *ei*. Dinții *ei*.

Pielea *ei* moale, alunecoasă.

Goni furios gândul. Acesta reveni și i se așeză în afara craniului. Ca un câine.

— Ha! le zise el tinerilor săi oaspeți. Și cine sunt, dacă mi se permite să întreb, acești Oameni Pescari?

— Esthapappychachen Kuttappen Peter Mon. Dl Și Dna Încântatsătecunosc.

Rahel își întinse limbușul să fie strâns în cadrul salutului.

Fu strâns în salut. Al *ei*. Apoi al lui Estha.

— Și unde, dacă mi se permite să întreb, au plecat *ei* cu barca?

— Spre Africa! strigă Rahel.

— Nu mai *striga*, zise Estha.

Velutha păși în jurul bărcii. Îi spuseră unde o găsiseră.

— Deci nu aparține nimănui, zise Rahel vag întrebător, deoarece îi trecuse dintr-o dată prin cap că s-ar putea să aparțină totuși cuiva. Ar trebui să o declarăm la poliție?

— Nu fi proastă, spuse Estha.

Velutha bătu în lemn și apoi curăță o mică porțiune cu unghia.

— Bun lemn, spuse el.

— Se scufundă, zise Estha. Ia apă.

— Poți s-o repari pentru noi, Veluthapappychachen Peter Mon? întrebă Rahel.

— O să vedem, spuse Velutha. Nu vreau să jucați jocuri prostesti pe râul ăsta.

— Nu o vom face. Promitem. O s-o folosim doar dacă ești cu noi.

— Întâi va trebui să găsim găurile... spuse Velutha.

— Apoi va trebui să le astupăm! strigară gemenii, de parcă ar fi fost al doilea vers al unei bine cunoscute poezii.

— Cât o să dureze? întrebă Estha.

— O zi, răspunse Velutha.

— O zi! Credeam că o să spui o lună!

Estha, delirând de bucurie, sări pe Velutha, îi cuprinse mijlocul cu picioarele și îl sărută.

Șmirghelul era împărțit în jumătăți identice, iar gemenii se puseră pe treabă cu o concentrare stranie, care excludea orice altceva.

Praful de barcă plutea prin cameră și li se așternea pe păr și pe sprâncene. Pe Kuttappen ca un nor, pe Isus ca o ofrandă. Velutha trebui să le ia șmirghelul din mână.

— Nu aici, spuse el ferm. Afară.

Luă barca și o duse afară. Gemenii îl urmară, cu ochii ațintiți asupra bărcii cu o concentrare neabătută, căței lihnite așteptând să fie hrăniți.

Velutha pregăti barca pentru ei. Barca pe care stătuse Estha și pe care o găsisse Rahel. Le arătă cum să urmărească granulația lemnului. Îi iniție în ale șmirgheluitului. Când reveni în casă, găina cea neagră îl urmă, hotărâtă să fie oriunde nu era barca.

Velutha înmuie un prosop de bumbac într-un vas de pământ cu apă. Stoarse apa din el (cu sălbăticie, de parcă ar fi fost un gând nedorit) și i-l dădu lui Kuttappen să își șteargă nisipul de pe față și gât.

— Au spus ceva? întrebă Kuttappen. Despre faptul că te-au văzut la marș?

— Nu, spuse Velutha. Nu încă. Dar o vor face. Știu.

— Sigur?

Velutha ridică din umeri și luă prosopul să îl spele. Și să îl clătească. Și să îl scuture. Și să-l stoarcă. De parcă ar fi fost creierul lui ridicol, neascultător.

Încercă să o urască.

Este una de-a lor, își spuse el. Încă una de-a lor, și atât.

Nu putea.

Avea gropițe adânci când zâmbea. Ochii ei erau întotdeauna altundeva.

Nebunia năvăli printr-o fisură în Istorie. Îi fu de ajuns o singură clipă.

Șmirghelul de o oră, Rahel își aminti de Suomnul ei de După-Amiază. Sări în sus și o luă la goană. Făcând tumburi în căldura verde a după-amiezii. Urmată de fratele ei și de o viespe galbenă.

Sperând, rugându-se ca Ammu să nu se fi trezit și să îi fi descoperit lipsa.

Dumnezeul Lucrurilor Mărunte

În după-amiaza aceea, Ammu călători printr-un vis în care un bărbat vesel cu un braț o ținea aproape de lumina unei lămpi cu ulei. Nu avea un al doilea braț cu care să se lupte cu umbrele ce licăreau în jurul lui pe podea.

Umbre pe care numai el putea să le vadă.

Șirurile de mușchi de pe abdomen i se ridicară sub piele ca pătrățelele de pe o tabletă de ciocolată.

O ținea aproape de tot, la lumina lămpii cu ulei, și lucea de parcă ar fi fost dat cu un lustru de corp cu luciu puternic.

Putea să facă doar un singur lucru o dată.

Dacă o ținea, nu putea să o sărute. Dacă o săruta, nu putea să o vadă. Dacă o vedea, nu putea să o simtă.

Ea i-ar fi putut atinge trupul ușor cu degetele, și i-ar fi simțit pielea netedă făcându-se ca de găină. Și-ar fi putut lăsa degetele să rătăcească la baza abdomenului lui plat. Nepăsător, pe acele ridicături lucioase de ciocolată. Și să-i lase urme cu modele pe pielea de găină a trupului, ca o cretă pe tablă, ca o adiere într-un câmp de orez, ca dărele avioanelor cu reacție pe un cer albastru de biserică. Ar fi putut-o face cu atâta ușurință, dar nu o făcu. Și el ar fi putut-o atinge. Dar nu o făcu, pentru că în întunericul de dincolo de lampa cu ulei, în umbră, erau scaune metalice pliante aranjate în cerc, iar pe scaune erau oameni care purtau ochelari oblici cu strasuri și priveau. Țineau toți sub bărbie viori lustruite, cu arcușurile cumpănite sub același unghi. Toți aveau picioarele încrucisate, stângul peste dreptul, și toate picioarele lor stângi tremurau.

Unii aveau ziare. Alții nu. Unii făceau balonașe din salivă. Alții nu. Dar toți purtau pe fiecare lentilă reflexele jucăușe ale unei lămpi cu ulei.

Dincolo de cercul de scaune pliante era o plajă împânzită cu sticle albastre sparte. Valurile tăcute aduceau alte sticle albastre care să fie sparte și le luau în retragerea lor pe cele vechi. Se auzeau sunetele colțuroase ale sticlei pe sticlă. Pe o stâncă, în mare, într-o scăpărare de lumină purpurie, se găsea un balansoar din mahon și răchită. Sfarâmat.

Marea era neagră, spuma verde ca voma.

Peștii se hrăneau cu sticla zdrobită.

Coatele nopții se odihneau pe apă, iar stelele căzătoare priveau fugăr din cioburile ei casante.

Moliile aprinseră cerul. Nu era lună.

El putea înota, cu singurul lui braț. Ea cu cele două ale ei.

Pielea lui era sărată. Și a ei.

El nu lăsa urme de pași pe nisip, nici unde în apă, nici reflexe în oglindă.

Ea l-ar fi putut atinge cu degetele, dar nu o făcu. Stăteau doar împreună.

Nemișcați.

Piele lângă piele.

O adiere colorată, ca o pudră, îi ridică părul și i-l răsfiră ca pe un șal vâlurit în jurul umărului lui fără braț, ce se sfârșea brusc, ca o stâncă.

O vacă roșie, slabă, cu un os pelvian proeminent, apăru și înotă direct spre larg, fără a-și uda coarnele, fără a se uita înapoi.

Ammu zbură prin visul ei pe aripi grele, tremurătoare, și se opri să se odihnească, imediat sub pielea lui.

Avea pe obraz trandafiri presați de pe cuvertura albastră cu broderie „în cruciulițe“.

Simți chipurile copiilor ei atârându-i deasupra visului, ca două luni întunecate, îngrijorate, așteptând să fie lăsați înăuntru.

— Crezi că moare? o auzi ea pe Rahel șoptind către Estha.

— Este un coșmar de după-amiază, răspunse Estha-cel-Riguros. Visează mult.

Dacă o atingea, nu putea să îi vorbească, dacă o iubea, nu putea să plece, dacă vorbea, nu putea să asculte, dacă lupta, nu putea să învingă.

Cine era el, bărbatul cu o mână? Cine putea fi? Dumnezeuul Pierderii? Dumnezeuul Lucrurilor Mărunte? Dumnezeuul Pielii de Găină și al Zâmbetelor Neașteptate? Al Mirosurilor de Metal Acru — precum barele de oțel ale autobuzelor și mirosul mâinilor taxatorului de la atâta ținut?

— S-o trezim? zise Estha.

Dăre de lumină târzie de după-amiază se furișară în cameră și căzură pe tranzistorul ca o mandarină al lui Ammu, pe care îl lua întotdeauna cu ea la râu. (De forma unei mandarine era și Lucrul pe care îl ținuse Estha la *Sunetul muzicii* în Cealaltă Mână, lipicioasă, a lui.)

Raze strălucitoare de soare luminau părul încâlcit al lui Ammu. Ea așteptă, sub pielea visului ei, nedorind să își lase copiii să intre.

— Ammu spune că nu trebuie niciodată să îi trezești brusc pe oamenii care visează, spuse Rahel. Spune că ei ar putea face cu ușurință un Atac de Inimă.

Deciseră împreună că ar fi de preferat să o *deranjeze* discret, nu să o trezească brusc. Așa că deschiseră sertare, își dreseră glasul, șoptiră tare, murmurară o melodioară. Mișcară pantofi. Și găsiră o ușă de dulap care scârțâia.

Ammu, odihnindu-se sub pielea visului ei, îi observa și suferea din dragostea ce le-o purta.

Omul cu un singur braț suflă și își stinse lampa și traversă plaja colțuroasă, departe în umbrele pe care doar el le putea vedea.

Nu lăsă nici o urmă de pas pe mal.

Scaunele pliante fură pliate. Marea cea neagră se liniști. Valurile încrețite se neteziră. Spuma fu îmbuteliată din nou. Sticla astupată.

Noaptea amânată până la noi dispoziții.

Ammu deschise ochii.

Făcuse o călătorie lungă, de la îmbrățișarea unui bărbat cu un singur braț, la gemenii ei bivitelini neidentici.

— Aveai un coșmar de după-amiază, o informă fiica ei.

— Nu era un coșmar, spuse Ammu. Era un vis.

— Estha credea că mori.

— Păreai atât de tristă, spuse Estha.

— Eram fericită, zise Ammu, și își dădu seama că fusese.

— Dacă ești fericită într-un vis, Ammu, are vreo importanță? întrebă Estha.

— Ce să aibă importanță?

— Fericirea — are importanță?

Știa exact la ce se referea el, fiul ei cu moț ciufulit.

Pentru că adevărul este că nu contează decât ceea ce *con-tează*.

Înțelepciunea simplă, directă a copiilor.

Dacă mănânci pește într-un vis, contează? Înseamnă că ai mâncat pește?

Bărbatul vesel fără urme de pași — *el* conta?

Ammu băjbăi după radioul ei mandarină și îl porni. Transmitea un cântec dintr-un film numit *Chemmeen*.

Era povestea unei fete sărace silite să se mărite cu un pescar de pe o plajă din apropiere, deși ea iubește pe altcineva. Când pescarul află de vechiul iubit al proaspetei sale soții, o pornește pe mare în bărcuța lui, deși știe că se apropie furtuna. Este întuneric și se stârnește vântul. De pe întinderea oceanului se ridică un vârtej. Se aude o muzică de furtună și pescarul se îneacă, tras la fundul mării de forța vârtejului.

Iubiții fac un pact suicidal și sunt găsiți a doua zi dimineață, pe plajă, spălați de valuri, îmbrățișați. Așa că toți mor. Pescarul, soția lui, iubitul ei și un rechin care nu are nici un rol în poveste, dar moare oricum. Marea îi revendică pe toți.

În întunericul albastru dantelat cu broderii „în cruciulițe”, cu margini de lumină, cu trandafiri din cruciulițe brodate pe obraji ei somnoroși, Ammu și gemenii ei (câte unul de fiecare parte) cântau ușor cu radioul mandarină. Cântecul pe care îl cântau nevestele de pescar tinerei mirese atunci când îi împleteau cosițele și o pregăteau pentru căsătoria cu un bărbat pe care nu îl iubea.

Pandoru mukkuvan muthinu poyi,
(Odată, un pescar o porni pe mare,)
Padinjaran kattathu mungi poyi,
(Vântul de Apus suflă și-i înghiți corabia,)

O rochiță de Zână a Aeroportului zăcea pe jos, susținută de propria ei dantelă și de apret. Afară, în *mittam*¹, sariuri apretate stăteau rânduri-rânduri și se întăreau la soare. Crem și auriu. Pietricele mici se adăposteau în cutele lor apretate și trebuiau scuturate de acolo înainte ca sariurile să fie împăturite și duse la călcat.

Arayathi pennu pizhachu poyi,
(Pe mal, nevasta lui porni haihui,)

Elefantul electrocutat (nu Kochu Thomban) din Ettumaanoor fu incinerat. Un eșafodaj uriaș fu înălțat pe șosea. Inginerii municipalității implicate îi tăiară colții cu ferăstrăul și îi împărțiră neoficial. Inegal. Optzeci de cutii de seu pur fură turnate peste elefant pentru a alimenta focul. Fumul se ridică în nori groși și se desenă pe cer în motive complicate. Oamenii îngrămădiți în jur, la o distanță sigură, citiră în el tot felul de semne.

Erau o mulțime de muște.

Avaney kadalamma kondu poyi.
(Iar Mama Ocean se înălță și-l luă.)

Zmei paria coborâre în copacii din apropiere, pentru a superviza supervizarea ultimelor rituri ale elefantului mort. Ei sperau, nu fără motiv, să adune măruntaiele uriașe. Poate o vezică biliară enormă. Sau o splină gigantică, prăjită.

Nu fură dezamăgiți. Nici pe deplin satisfăcuți.

Ammu observă că ambii ei copii erau acoperiți cu un praf fin. Ca două bucăți neidentice de prăjitură, pudrate ușor cu zahăr. Rahel avea o buclă blondă ascunsă printre cele brune. O buclă din curtea din spate a lui Velutha. Ammu o culese.

¹ Curte. (N.L.)

— V-am mai spus, zise ea. Nu vreau să vă duceți la el în casă. Asta va atrage doar necazuri.

Ce necazuri, nu spuse. Nu știa.

Oarecum, nementiionându-i numele, ea știa că îl atrăsese în intimitatea răscolită a acelei după-amieze albastre brodate „în cruciulițe” și a cântecului de la radioul mandarină. Nementiionându-i numele, simțea că pecetluisese un pact între Visul ei și Lume. Și că moașele pactului erau, sau aveau să fie, gemenii ei bivitelini, glazurați cu praf de fierăstrău.

Ea știa cine era el — Dumnezeuul Pierderii, Dumnezeuul Lucrurilor Mărunte. *Sigur* că știa.

Închise radioul mandarină. În liniștea după-amiezii (dantelată cu margini de lumină), copiii ei se ghemuiră în căldura ei. Mirosul ei. Își acoperiră capul cu părul ei. Simțiră cumva că, în somn, călătorise departe de ei. Ei o chemau acum înapoi cu palmele mânuțelor lor mici lipite de pielea goală a stomacului ei. Între fustă și bluză. Adorau faptul că maroniul de pe dosul mâinilor lor era exact cafeniul pielii de pe abdomenul mamei lor.

— Estha, privește, spuse Rahel, ciugulind o linie de puf moale ce se întindea la sud de ombilicul lui Ammu.

— Aici te-am lovit noi.

Estha urmări cu degetul o vergetură argintie rătăcitoare.

— În autobuz, Ammu?

— Pe drumul întortocheat de pe plantație?

— Când Baba a trebuit să îți țină burtica?

— A trebuit să cumperi bilete de autobuz?

— Te-am lovit?

Apoi, menținându-și tonul banal, întrebarea lui Rahel:

— Crezi că el ne-a pierdut, poate, adresa?

Doar o urmă de pauză în ritmul respirației lui Ammu îl făcu pe Estha să atingă degetul mijlociu al lui Rahel cu al lui. Și deget mijlociu lângă deget mijlociu, pe abdomenul frumoasei lor mame, abandonară acel șir de întrebări.

— Asta e lovitură lui Estha și asta e a mea, spuse Rahel. ...Și asta e a lui Estha și asta e a mea.

Împărțiră între ei cele șapte vergeturi ale mamei lor. Apoi Rahel puse gura pe burta lui Ammu și o supse, trăgând în

gură carnea moale și dându-și capul pe spate pentru a admira ovalul sclipitor de salivă și urma roșiatică a dinților ei pe pielea mamei ei.

Ammu se miră de transparența aceluia sărut. Era un sărut limpede-precum-cristalul. Neumbrit de pasiune sau dorință — perechea de câini care doarme atât de adânc în copii, așteptându-i să crească. Era un sărut care nu cerea un sărut drept răspuns.

Nu un sărut încețoșat, plin de întrebări care voiau răspuns. Ca săruturile bărbaților veseli cu un braț din vis.

Ammu obosi de felul lor posesiv de-a o manevra. Își dorea trupul înapoi. Era al ei. Își scutură copiii de pe ea așa cum se scutură o cățea de cățeluși când se satură de ei. Se ridică și își răsuci părul într-un nod la ceafă. Apoi își aruncă picioarele afară din pat, se duse la fereastră și trase perdelele.

Lumina piezișă a după-amiezei inundă încăperea și îi lumină pe cei doi copii de pe pat.

Gemenii auziră cheia învârtindu-se în ușa băii lui Ammu. Clic.

Ammu se privi în oglinda lungă de pe ușa băii și spectrul viitorului îi apărui în ea pentru a o lua în răs. Conservat. Cenușiu. Cu ochi urduroși. Cu trandafiri brodați „în cruciulițe” pe un obraz uscat, scofâlcit. Sâni veștejiți care atârnavă ca niște șosefe îngreunate. Uscat ca un os între picioarele ei, părul alb ca zăpada. Rar. La fel de sfârâncios ca o ferigă presată.

Piele care se descuama și cădea ca neaua.

Ammu se cutremură.

Cu acea senzație de răceală într-o după-amiază toridă că Viața fusese Trăită. Că paharul ei era plin cu praf. Că aerul, cerul, copacii, soarele, ploaia, lumina și întunericul se transformau toate, încetul cu încetul, în nisip. Că nisipul avea să îi umple nările, plămânii, gura. Avea să o tragă în jos, lăsând la suprafață un vârtej involburat cum lasă crabii atunci când se îngroapă în nisipul plajei.

Ammu se dezbracă și puse o periută roșie de dinți sub sân, să vadă dacă stă. Nu stătu. Acolo unde se atingeau, carnea era întinsă și netedă. Sub mâinile ei, sfârcurile i se încreți-

ră și se întăriră ca niște nuci întunecate, trăgând de pielea moale a sânilor. Linia subțire de puf de la ombilic ducea pe deasupra curbei dulci a bazei abdomenului, la triunghiul ei întunecat. Ca o săgeată călăuzind un călător rătăcit. Un amant neexperimentat.

Își desfăcu părul și se întoarse să vadă cât de lung crescuse. Cădea, în valuri și bucle și smocuri crețe rebele — moale în interior, mai aspru în afară —, până imediat sub locul în care talia ei mică, viguroasă își începea arcuirea înspre șolduri. Aerul din baie era înăbușitor. Broboane mici de sudoare îi presărau pielea precum diamantele. Apoi se sparseră și se scurseră la vale. Transpirația se prelingea în josul liniei scobite a coloanei vertebrale. Își privi cam critic posteriorul rotund, greu. Nu mare în sine. Nu mare *per se* (cum s-ar fi exprimat, fără îndoială, Chacko-de-la-Oxford). Mare doar pentru că restul făpturii ei era atât de zvelt. Aparținea unui alt trup, mai voluptuos.

Trebuie să admită că fesele ei ar susține fiecare, bucuroasă, o periută de dinți. Poate două. Râse tare la ideea de-a se plimba goală prin Ayemenem, cu un mănunchi de periute de dinți colorate ieșindu-i din fiecare bucă a fundului. Își înăbuși repede răsul. Zări un ghemotoc de nebunie scăpând din sticla sa și zburdând triumfător prin baie.

Ammu își făcea griji în privința nebuniei.

Mammachi spunea că era prezentă în familia lor. Că se pogora brusc asupra oamenilor și îi lua pe nepregătite. Pathil Ammai, care la vârsta de șaiszeci și cinci de ani începuse să se dezbrace și să alerge goală de-a lungul râului, cântându-le peștilor. Sau Thampi Chachen, care își scormonea în fiecare dimineață fecalele cu o andrea căutând un dinte de aur înghițit cu ani în urmă. Și dr Muthachen, care a trebuit să fie luat de la propria lui cununie într-un sac. Urmau să spună generațiile viitoare: „Și Ammu — Ammu Ipe. Măritată cu un bengalez. A înnebunit destul de tare. A murit tânără. Undeva, într-o locuință ieftină.”

Chacko spuse că numărul ridicat de cazuri de nebunie în rândul creștinilor siriaci era prețul plătit pentru încrușișările între rudele de sânge. Mammachi nu era de acord.

Ammu își adună părul greu, și-l înfășură în jurul feței și privi printre suvițele despărțite în zarea drumului, înspre Vârsta Înaintată și înspre Moarte. Ca un călău medieval cercetându-l pe condamnat prin despicăturile oblice ale glugii. Un călău zvelt, gol, cu sâni întunecați și gropițe adânci atunci când zâmbea. Cu șapte vergeturi argintii de la gemenii ei bivitelini, născuți la lumina lumânării în mijlocul veștilor despre un război pierdut.

Nu atât ceea ce se găsea la sfârșitul drumului ei o speria pe Ammu, cât natura drumului în sine. Nici o bornă kilometrică nu îi marca parcursul. Nici un copac nu creștea de-a lungul lui. Nici o umbră pestriță nu îl adumbrea. Nici un fel de ceață nu se aduna deasupra lui. Nici o pasăre nu îi dădea ocol. Nici o meandă, nici o curbă, oricât de strânsă, nu îi obstrucționa, fie și pentru o clipă, perceperea clară a capătului. Asta o umplea pe Ammu de o groază cumplită, căci nu era genul de femeie care să își vrea prezis viitorul. Îi era mult prea groază de el. Așa că, dacă i s-ar fi acordat dreptul la o mică dorință, poate nu ar fi fost decât să Nu Știe. Să nu știe ce îi rezerva fiecare zi. Să nu știe unde ar fi urmat să se afle într-o lună, într-un an. În zece ani. Să nu știe încotro ar putea-o lua drumul ei și ce se afla dincolo de curbă. Iar Ammu știa. Sau *credea* că știe, ceea ce era de fapt la fel de rău (pentru că, dacă ai mâncat pește într-un vis, înseamnă că ai mâncat pește). Și ceea ce știa Ammu (sau credea că știe) mirosea a fum iute, acru, ce se ridica din recipientele de ciment de la Murături Paradis. Fum care zbârcea tinerețea și mura viitorul.

Cu capul învăluit în propriul păr, Ammu se propti de ea însăși în oglinda băii și încercă să plângă.

Pentru ea.

Pentru Dumnezeuul Lucrurilor Mărunte.

Pentru moașele gemene pudrate cu zahăr din visul ei.

În după-amiaza aceea — pe când în baie sortii conspirau să altereze cursul oribil al drumului misterioasei lor mame, pe când în curtea din spatele casei lui Velutha îi aștepta o barcă veche, pe când într-o biserică galbenă un liliac tânăr

aștepta să se nască —, în dormitorul mamei lor, Estha stătea în cap pe fundulețul lui Rahel.

Dormitorul cu draperii albastre și viespi galbene care nu lăsau geamurile în pace. Dormitorul ai cărui pereți aveau să afle curând secrete cumplite.

Dormitorul în care Ammu avea să fie mai întâi încuiată, pentru ca apoi să se încuie singură. A cărui ușă, Chacko, înnebunit de durere, patru zile după înmormântarea lui Sophie Mol, avea să o doboare la pământ.

— Ieși din casa mea până nu îți zdrobesc fiecare oscior din trup!

Casa mea, ananașii mei, conservele mele.

După aceea, Rahel avea să viseze ani în șir acest vis: un bărbat gras, fără chip, ingenuncheat lângă cadavrul unei femei. Ciopârțindu-i părul. Zdrobindu-i fiecare os din trup. Frângându-le chiar și pe cele mici. Degetele. Oasele urechii trosniră ca niște rămurele. *Почпочпос* sunetul moale al oaselor care se frângeau. Un pianist măcelărind clapele pianului. Chiar și pe cele negre. Iar Rahel (deși peste ani, în Crematoriul Electric, avea să profite de caracterul alunecos al sudorii pentru a se elibera din strânsoarea lui Chacko) îi iubea pe amândoi. Pe instrumentist și pe pian.

Uciagașul și cadavrul.

În timp ce ușa era doborâtă încetul cu încetul, pentru a-și controla tremurul mâinilor, Ammu avea să țivească la capete panglicile lui Rahel care nu aveau nevoie de tiv.

— Promiteți-mi că vă veți iubi întotdeauna unul pe celălalt, avea să spună trăgându-și copiii spre ea.

— Promitem, aveau să spună Estha și Rahel. Negăsind cuvinte prin care să îi spună că pentru ei nu *există* Unul, nici Celălalt.

Pietre gemene de moară și mama lor. Pietre de moară amorțite. Ceea ce făcuseră avea să se întoarcă și să îi lase goi pe dinăuntru. Dar asta avea să fie Mai Târziu.

Mai Târziu. Un clopot grav într-un puț plin de mușchi. Fragil și păros ca picioarele moliei.

În momentul acela nu exista decât incoerență. De parcă semnificația ar fi părăsit pe furiș lucrurile, lăsându-le fragmentate. Deconectate unele de altele. Scănteierea acului lui

Ammu. Culoarea unei panglici. Urzeala cuverturii brodate „în cruciulițe”. O ușă cedând încetul cu încetul. Lucruri izolate care nu *insemnau* nimic. De parcă inteligența care decodifică motivele ascunse ale lumii — care leagă reflexiile de imagini, sclipirile de lumini, texturile de stofe, acele de ață, pereții de camere, dragostea de teamă de furie de remușcare — s-ar fi pierdut brusc.

— Fă-ți bagajul și pleacă, avea să spună Chacko, călcând peste așchii. Profilându-se pe deasupra lor. Cu un mâner cromat de ușă în mână. Dintr-o dată, ciudat de calm. Surprins de propria lui forță. De mărimea lui. De puterea lui de-a teroriza. De enormitatea teribilei lui suferințe.

Roșu culoarea lemnului despăcat.

Ammu, tăcută pe dinafară, tremurând pe dinăuntru, nu-și ridică ochii din tivitul ei inutil. Cutia cu panglici colorate avea să zacă deschisă în poala ei, în camera în care își pierduse Dreptul de Domiciliu I.

Aceeași cameră în care (după ce venise răspunsul Experței în Gemeni din Hyderabad) Ammu avea să pregătească micul cuțar al lui Estha și sacul lui kaki de haine: 12 veste de bumbac fără mâneci, 12 veste de bumbac cu mâneci trei sferturi. *Estha, aici e numele tău, scris pe ele cu cerneală. Șoselele lui. Pantalonii lui strâmți. Cămășile lui cu guler ascuțit. Pantofii bej și ascuțiți (din care proveneau Sentimentele de Furie). Înregistrările cu Elvis. Tabletele lui de calciu și siropul Vydalin. Girafa lui Gratuită (care venise o dată cu Vydalîn-ul). Enciclopedia lui Cărțile Cunoașterii, volumele 1-4. Nu, dragule, acolo nu va fi un râu în care să pescuiești. Biblia lui îmbrăcată în piele albă cu fermoar, cu un buton de manșetă de Entomolog Imperial, din ametist, prins de fermoar. Cana lui. Săpunul lui. Cadoul lui Aniversar în Avans pe care nu trebuia să îl deschidă. Patruzeci de formulare verzi de scrisori interne. Uite, Estha, am scris pe ea adresa noastră. Nu trebuie decât să o împătorești. Vezi dacă poți să o împătorești singur. Și Estha avea să împătorească frumos scrisoarea internă verde, de-a lungul liniilor punctate pe care scria *Pliți aici*, și să privească spre Ammu cu un zâmbet care ei avea să îi frângă inima.*

Îmi promiți că ai să scrii? Chiar și atunci când nu ai noutăți?

Promit, avea să spună Estha. Nu într-un totu conștient de situația lui. Limita exactă a înțelegerii lui obturată de această bogăție subită de posesiuni lumești. Erau ale Lui. Și purtau pe ele numele lui scris cu cerneală. Urmau să fie împachetate în cufărul (cu numele lui pe el) care stătea deschis pe pardoseala dormitorului.

Camera în care, peste ani, Rahel avea să se întoarcă și să privească un străin tăcut făcând baie. Și spălându-și hainele cu săpun sfărâmicios albastru strălucitor.

Cu mușchii netezi și de culoarea mierii. Cu secretele-mării în ochi. Cu un strop argintiu de ploaie pe ureche.

Esthapappychachen Kuttappen Peter Mon.

Kochu Thomban

Sunetul *chendei* împânzi templul, accentuând tăcerea nopții înconjurătoare. Drumul singuratic, ud. Copacii care vegheau. Rahel, cu răsuflarea întretăiată, ținând în mână o nucă de cocos, păși în templu prin ușa de lemn din zidul alb, înalt, mărginind incinta.

În interior, totul era cu pereți albi, căptușiți cu mușchi și luminați de lună. Totul mirosea a ploaie recentă. Un preot slab dormea pe o rogojină pe veranda înălțată, din piatră. O tîpsie de alamă cu monede în ea zăcea lângă pernă ca o ilustrație de benzi desenate a viselor lui. Incinta templului era presărată cu luni, câte una în fiecare baltă de noroi. Kochu Thomban își terminase rondurile ceremoniale și se odihnea priponit de un țăruș din lemn lângă un morman aburind al propriilor fecale. Dormea, datorită fiindu-i îndeplinită, măruntaiele golite, un colț odihnindu-i-se pe pământ, celălalt îndreptat spre stele. Rahel se apropie în tăcere. Văzu că pielea lui era mai încrețită decât își amintea ea. Nu mai era Kochu Thomban. Colții îi crescuseră. Era acum *Vellya* Thomban. Marele Colțos. Puse nuca de cocos lângă el, pe pământ. O cută de piele se despică, dând la iveală o licărire lichidă de ochi de elefant. Apoi se închise, și gene lungi, ca un evantai, rechemară somnul. Un colț îndreptat spre stele.

Iunie este extrasezon pentru dansatorii *kathakali*. Există însă temple pe lângă care o trupă nu va trece fără să dea spectacole înăuntru. Templul din Ayemenem nu se număra

printre ele, dar în zilele acelea, grație așezării geografice, lucrurile se schimbaseră.

În Ayemenem dansară pentru a se scutura de umilința suferită în Inima Întunericului. De spectacolele lor trunchiate, date pe marginea piscinei. De orientarea către turism pentru a preveni moartea prin înfometare.

Pe drumul de întoarcere din Inima Întunericului, se opri ră la templu să ceară iertare zeilor. Să se scuze pentru a le fi corupt poveștile. Pentru a le fi furat identitatea. Pentru a le fi folosit viața.

În asemenea ocazii, un public omenesc era bine venit, dar întru totul accidental.

În coridorul larg, acoperit — *kuthambalam*¹-ul cu coloane, învecinat cu inima templului unde trăia Zeul Albastru cu flautul său —, toboșarii băteau toba, iar dansatorii dansau, culorile schimbându-li-se încet în noapte. Rahel se așeză pe jos, cu picioarele încrucișate, sprijinindu-și spatele de rotunjimile unui stâlp alb. O canistră înaltă, plină cu ulei de cocos, lucea în lumina tremurătoare a lămpii de alamă. Uleiul alimenta lumina. Aceasta lumina tabla.

Nu conta că povestea începuse, deoarece *kathakali* descoperiseră cu mult timp în urmă că secretul Marilor Povești este acela că nu *au* secrete. Marile Povești sunt acelea pe care le-ai auzit și vrei să le auzi din nou. Cele în care poți intra în orice punct și pe care le poți locui confortabil. Nu te dezamăgesc cu sentimente și finaluri înșelătoare. Nu te surprind prin neprevăzut. Sunt la fel de familiare cum este casa în care trăiești. Sau mirosul pielii iubitului tău. Știi cum se termină, și totuși ascuți de parcă nu ai ști. Așa cum, deși știi că într-o zi vei muri, trăiești de parcă așa ceva nu s-ar întâmpla. În Marile Povești știi cine trăiește, cine moare, cine găsește dragostea, cine nu. Și totuși vrei să știi din nou.

În *asta* constau misterul și magia lor.

Pentru Bărbatul *Kathakali*, aceste povești sunt copiii lui și copilăria lui. A crescut în interiorul lor. Ele sunt casa în care

¹ Un fel de „sală de spectacol“ a templelor mari din Kerala, unde se desfășoară dansuri, pantomimă și dansuri-dramă precum *kathakali*. (N.t.)

a crescut, pajiștile pe care s-a jucat. Sunt ferestrele lui și fe-
lul lui de-a vedea. Așa că, atunci când spune o poveste, o
manevrează de parcă ar fi propriul lui copil. O ia peste picior.
O pedepsește. O trimite în sus ca pe un balon de săpun. O pune
la pământ și îi dă drumul din nou. Râde de ea pentru că o
iubește. Poate zbura cu tine peste întreaga lume în câteva
minute, se poate opri ore întregi să analizeze o frunză tremu-
rătoare. Sau să se joace cu coada unei maimuțe adormite.
Poate trece fără efort de la măcelul războiului la expresia
fericită a unei femei care-și spală părul într-un torent de
munte. De la efervescența abilă a unui *rakshasa*² cu o idee
nouă, la un iubitor de bârfe malayali care are de răspândit
un scandal. De la senzualitatea unei femei cu un prunc la
sân, la zburdălnicia seducătoare a zâmbetului lui Krishna.
Poate dezvălui sămburele de necazuri pe care îl cuprinde
fericirea. Peștele ascuns al rușinii într-o mare de glorie.

Spune poveștile zeilor, dar firul lui este depănat din ini-
ma omenească, nedivină.

Bărbatul *Kathakali* este cel mai frumos bărbat. Pentru că
trupul lui este sufletul lui. Singurul lui instrument. De la vâr-
sta de trei ani a fost planificat și șlefuit, aranjat, înhămat în
totalitate la istorisirea poveștilor. Are în el magia, acest băr-
bat din interiorul măștii pictate și al fustelor în vârtej nebun.

Dar în aceste zile a devenit insuportabil. Imposibil. Bu-
nuri condamnate. Copiii lui îl iau în răs. Râvnesc să fie tot
ceea ce nu este el. I-a privit crescând pentru a deveni funcțio-
nari și taxatori de autobuz. Ofițeri neevidențiați clasa a IV-a.
Cu sindicate proprii.

Dar el însuși, lăsat să penduleze undeva între cer și pă-
mânt, nu poate face ceea ce fac ei. Nu poate aluneca pe cu-
loarele autobuzelor, numărând restul și vânzând bilete. Nu
poate răspunde clopoștelor care îl cheamă. Nu se poate încoa-
voia sub tăvile cu ceai și biscuiți Marie.

Din disperare, se întoarce către turism. Intră pe piață.
Face comerț ambulant cu singurul lucru pe care îl posedă.
Poveștile pe care le poate spune trupul lui.

Devine un Parfum Regional.

² Demon, la indieni. (N.t.)

În Inima Întunericului îl iau în răs cu goliciunea lor indo-
lentă și cu puterea lor de concentrare importată. El își alun-
gă furia și dansează pentru ei. Își colectează onorariul. Se
îmbată. Sau fumează ierburi. Iarbă bună de Kerala. Îl face
să râdă. Apoi se oprește la Templul Ayemenem, el și ceilalți
cu el, și dansează acolo pentru a cere iertare zeilor.

Rahel (fără planuri, fără Drept de Domiciliu I), cu spate-
le lipit de stâlp, îl privea pe Karna rugându-se pe malurile
Gangelui. Karna, învăluit în armura lui de lumină. Karna,
fiul melancolic al lui Surya, Zeul Zilei. Karna cel generos.
Karna copilul abandonat. Karna cel mai venerat războinic
dintre ei toți.

În noaptea aceea, Karna fu de piatră. Fusta sfâșiată îi era
cârpită. În coroana lui erau acum găuri acolo unde fuseseră
cândva giuvaieruri. Bluza din catifea i se tocise de atâta pur-
tat. Călcăiele îi erau crăpate. Dure. Își lovea încheieturile
de ele.

Dar dacă ar avea un alai de machiouri așteptând în culi-
se, un agent, un contract, un procent din profituri — ce ar
fi el atunci? Un impostor. Un pretendent bogat. Un actor
interpretând un rol. Ar mai putea fi Karna? Sau ar fi prea
în siguranță în interiorul coconului său de bogăție? I-ar crește
banii ca o scoarță între el și poveste? Ar mai fi capabil să îi
atingă inima, secretele ascunse, așa cum poate acum?

Poate că nu. În noaptea asta, acest bărbat este periculos.
Disperarea lui — totală. Această poveste este plasa de sigu-
ranță deasupra căreia coboară în picaj și planează ca un
clown scilpitor într-un circ falimentar. Este tot ce are pentru
a-l împiedica să se zdrobească de lume ca o piatră căzătoare.
Este culoarea și lumina lui. Este receptaculul în care se toar-
nă pe sine. Îi dă contur. Structură. Îl zăgăzuieste. Îl conține.
Iubirea lui. Nebunia lui. Speranța lui. Bucuria lui nemărgi-
nită. În mod ironic, lupta lui este opusul luptei unui actor —
el se străduiește nu să *intre* în rol, ci să scape de el. Dar asta
este ceea ce nu poate să facă. În înfrângerea lui abjectă zace
triumful lui suprem. El este Karna, cel pe care lumea l-a aban-
donat. Karna Singur. Bunuri condamnate. Un prinț crescut
în sărăcie. Născut spre a muri pe nedrept, neînarmat și sin-
gur, de mâna fratelui său. Maiestuos în disperarea sa com-

pletă. Rugându-se pe malurile Gangelui. Izgonit cu pietre din propria făptură.

Apoi își făcu apariția Kunti. Și ea era bărbat, dar un bărbat devenit duios și efeminat, un bărbat cu sâni, de la interpretarea prea multor roluri de femeie de-a lungul anilor. Plin de femeie. Kunti fu și ea de piatră. Feroce pe aceleași poziții. Venise să îi spună lui Karna o poveste.

Karna își înclină capul frumos și ascultă.

Cu ochii roșii, Kunti dansă pentru el. Îi vorbi despre o tânără căreia i se acordase un dar divin. O mantră secretă pe care o putea folosi pentru a-și alege un iubit din rândul zeilor. Despre cum, cu imprudența tinereții, femeia hotărâse să o încerce pentru a vedea dacă funcționa cu adevărat. Cum singură, pe un câmp pustiu, își întoarse fața spre cer și recită mantra. Cuvintele abia îi părăsiseră buzele nebune, spuse Kunti, când Surya, Zeul Zilei, îi apără dinainte. Tânăra, vrăjtită de frumusețea strălucitoare a tânărului zeu, i se dăruie. Nouă luni mai târziu îi născu un fiu. Pruncul se născu scaldat în lumină, cu cercei de aur în urechi și o platoșă de aur pe piept, încrustată cu emblema soarelui.

Tânăra mamă își iubea profund primul-născut, spuse Kunti, dar era nemăritată și nu îl putea păstra. Îl puse într-un coș de răchită și îi dădu drumul pe apele unui râu. Copilul fu găsit în josul râului de Adhirata, un vizitiu. Și numit Karna.

Karna privi spre Kunti. *Cine era ea? Cine era mama mea? Spune-mi unde este. Du-mă la ea.*

Kunti își plecă fruntea. *Este aici, spuse ea. Stă în fața ta.*

Exaltarea și furia lui Karna în fața revelației. Dansul său de confuzie și disperare. *Unde ai fost, o întrebă el, când aveam cel mai mult nevoie de tine? M-ai ținut vreodată în brațe? M-ai hrănit? Ai avut vreodată grijă de mine? Te-ai întrebat vreodată pe unde-oi fi?*

Drept răspuns, Kunti luă chipul regal în mâinile ei, verde fața, roșii ochii, și îl sărută pe frunte. Karna se înfioră de încântare. Un războinic redus la pruncie. Extazul aceluia sărut. El îl expedie spre extremitățile trupului său. Spre degetele de la picioare. Spre vârful degetelor de la mâini. Sărutul

frumoasei lui mame. *Știi cât de mult ți-am dus dorul? Rahel îl putea vedea circulându-i prin vene, la fel de limpede ca un ou alunecând pe gâtul unui struț.*

Un sărut călător, al cărui drum retezat de deznădejde când Karna își dădu seama că mama i se dezvăluise doar pentru a asigura securitatea celorlalți cinci copii ai ei, mai îndrăgiți — frații Pandava —, pendulând în pragul băătăiei lor epice cu cei o sută de veri ai lor. Pe ei căutase să îi apere Kunti, anunțându-l pe Karna că era mama lui. Avea de smuls o promisiune.

Invocă Legile Dragostei.

Sunt frații tăi. Sânge din sângele tău. Promite-mi că nu vei porni la război contra lor. Promite-mi-o.

Karna Războinicul nu putea face această promisiune, căci făcând-o ar fi trebuit să revoce o alta. În ziua următoare urma să pornească la război, iar inamici aveau să-i fie frații Pandava. Ei — în special Arjuna — erau aceia care îl umiliseră ca fiind fiul unui vizitiu amărât. Iar Duryodhana, cel mai mare dintre cei o sută de frați Kaurava, fusese acela care îi venise în ajutor dăruindu-i un regat al lui. În schimb, Karna îi jurase lui Duryodhana credință eternă.

Însă Karna cel Generos nu îi putea refuza mamei sale ceea ce îi ceruse. Așa că își modifică promisiunea. Se eschivă. Făcu o mică ajustare, făcu un jurământ oarecum alterat.

Ți-o promit, îi spuse Karna lui Kunti. Vei avea întotdeauna cinci fii. Lui Yudhishtira nu-i voi face rău. Bhima nu va muri de mâna mea. Gemenii — Nakula și Sahadeva — vor trece neatinși de mine. Dar Arjuna — în privința lui nu voi face nici o promisiune. Îl voi ucide eu sau el mă va ucide pe mine. Unul dintre noi va muri.

Ceva se schimbă în aer. Și Rahel știi că Estha venise.

Nu întoarse capul, însă în ea se răspândi o strălucire. El a venit, gândi ea. *E aici. Cu mine.*

Estha se propti de un stâlp îndepărtat și stătură așa pe toată durata reprezentației, separați de lățimea *kuthambalam*-ului, dar uniți de o poveste. Și de amintirea unei alte mame.

Aerul deveni mai cald. Mai puțin umed.

Poate că seara aceea fusese una deosebit de proastă în Inima Întunericului. În Ayemenem bărbații dansau de parcă nu s-ar fi putut opri. Ca niște copii într-o casă călduroasă adăpostindu-se de o furtună. Refuzând să iasă și să accepte vremea. Vântul și tunetul. Șobolanii traversând în fugă peisajul răscolit, cu semnele dolarilor în ochi. Lumea prăbușindu-se în jurul lor.

Ieșiră dintr-o poveste doar pentru a se cufunda adânc în alta. De la *Karna Shabadam* — Jurământul lui Karna — la *Duryodhana Vadham* — moartea lui Duryodhana și a fratelui său Dushasana.

Era aproape patru dimineața când Bhima îl doborî pe josnicul Dushasana. Bărbatul care încercase în public să o dezbrace pe soția lui Pandavas, Draupadi, după ce Kauravas o câștigase la un joc de zaruri. Draupadi (în mod ciudat furioasă doar pe bărbații care o câștigau, nu pe cei care o puneau în joc) jurase că nu își va mai lega părul până ce nu îl va spăla în sângele lui Dushasana. Bhima jurase să îi răzbu-ne onoarea.

Bhima îl încolți pe Dushasana într-un câmp de bătălie presărat deja cu cadavre. Se duelară o oră întregă. Făcură schimb de insulte. Enumerară toate relele pe care și le făcuseră unul altuia. Când lumina lămpii de alamă începu să pâlpâie și să se stingă, declarară armistițiu. Bhima turnă ulei, Dushasana curăță fitilul ars. Se reînțoarseră la luptă. Încăierarea lor înflăcărată se revărsă din *kuthambalam* și se roti în jurul templului. Se urmăriră unul pe altul prin incintă, învârtindu-și măștile din *papier mâché*. Doi bărbați în fuste umflăte și bluze din catifea tocită, sărind deasupra lunilor risipite și a mormanelor de bălegar, înconjurând corpul masiv al elefantului adormit. Dushasana bravând pentru o clipă. Făcându-se mic de frică în următoarea. Bhima jucându-se cu el. Ambii ca de piatră.

Cerul era un bol de trandafiri. Gaura cenușie din Univers, de forma unui elefant, se agită în somnul ei, apoi adormi din nou. Zorii mijeau când se mișcă bruta din Bhima. Tobele bătută mai tare, dar aerul deveni tăcut și plin de amenințări.

În lumina timpurie a dimineții, Esthappen și Rahel îl priveau pe Bhima îndeplinindu-și jurământul făcut lui Drau-

padi. Îl doborî la pământ pe Dashasana cu lovituri de ghioagă. Vână cu buzduganul fiecă tremur firav din trupul muribund, izbindu-l până îl reducea la tăcere. Un fierar îndreptând o foaie rebelă de metal. Netezind cu îndărătnicie fiecare denivelare. Continuă să îl omoare mult după ce era mort. Apoi, cu mâinile goale, sfâșie trupul, deschizându-l larg. Smulse măruntaiele și se opri pentru a lipăi sângele direct din bolul carcabei sfâșiate, scrutând pe deasupra acesteia, cu ochii turbați sticlind de furie și ură și împlinire nebună. Bule de sânge roz-pal, gâlgâindu-i printre dinți. Prelingându-i-se pe fața pictată, pe gât și bărbie. După ce bău destul, se ridică, cu intestinele însângerate drapate ca o eșarfă în jurul gâtului, și se duse să o găsească pe Draupadi și să îi scalde părul în sânge proaspăt. Încă mai purta aura furiei pe care nici măcar crima nu o poate potoli.

În dimineața aceea era nebunie acolo. Sub bolul de trandafiri. Nu era o reprezentatie. Esthappen și Rahel o recunoscără. O mai văzuseră la lucru și înainte. Într-o altă dimineață. Pe o altă scenă. Un alt gen de frenezie (cu miriapozi pe tălpile pantofilor). Extravaganța brutală a uneia egalată de economia sălbatică a celeilalte.

Rămaseră acolo, Liniștea și Vidul, fosile biviteline înghețate, cu bose care nu ajunseseră să devină coarne. Separați de lățimea unui kuthambalam. Prinși în plasa unei povești care era și nu era a lor. Care demarase cu o aparență de structură și ordine, aruncându-se apoi în anarhie ca un cal speriat.

Kochu Thomban se trezi și își despică delicat nuca de cocos de dimineață.

Bărbații *Kathakali* își scoaseră machiajul și se duseră acasă să își bată nevestele. Chiar și pe Kunti cea duioasă cu sâni.

În afara templului și de jur-împrejur, orașelul deghezizat în sat se scutură și se trezi la viață. Un bătrân se sculă din somn și se îndreptă clătînându-se spre sobă să își încălzească uleiul piperat de cocos.

Tovarășul Pillai. Spărgătorul de ouă și omletarul profesionist al Ayemenem-ului.

Destul de straniu, el fusese acela care îi inițiase pe gemeni în *kathakali*. În ciuda judecătii mai sănătoase a lui Baby Ko-

chamma, el fusese acela care îi luase, împreună cu Lenin, la spectacolele de-o noapte întreagă de la templu, și stătuse cu ei până în zori, explicându-le limbajul și gestica *kathakali*. În vârstă de șase ani, ei asistaseră alături de el chiar la acea poveste. El fusese acela care le făcuse cunoștință cu Raudra Bhima — Bhima înnebunit, însetat de sânge, în căutare de moarte și răzbunare. „Caută fiara care sălășluiește în el”, le spusese Tovarășul Pillai lor — copii speriați, cu ochii mari —, atunci când Bhima, de obicei blând, începuse să latre și să mârâie.

Ce fiară anume, Tovarășul Pillai nu a spus. Poate voise de fapt să spună „Caută *omul* care sălășluiește în el”, căci desigur nici o fiară nu a cunoscut arta inventivă nelimitată, infinită, a urii umane. Nici o fiară nu o poate egala în amploare și putere.

Bolul cu trandafiri se încetoșă și lăsă să cadă din el o buruiță caldă, cenușie. Estha și Rahel pășiră afară pe poarta templului, Tovarășul Pillai păși înăuntru, unsuros din cauza uleiului său de baie. Avea pastă de santal pe frunte. Picături de ploaie îi stăteau ca niște ținte pe pielea unsă cu ulei. În palmele făcute cupă ținea o grămăjoară de iasomie proaspătă.

— *Ono!* zise el cu glasul lui pițigăiat. Sunteți aici! Deci mai sunteți interesați de cultura voastră indiană? Binebine. Foarte bine.

Gemenii, nici nepolíticos, nici políticos, nu ziseră nimic. Merseră acasă împreună. El și Ea. Noi cu Noi.

Pesimistul și optimistul

Chacko se mutase din camera lui și urma să doarmă în biroul lui Pappachi pentru ca Sophie Mol și Margaret Kochamma să poată sta în camera lui. Era o încăpere mică, cu o fereastră ce dădea spre plantația de cauciuc degradată, într-o oarecare măsură neglijată, pe care reverendul E. John Ipe o cumpăraseră de la un vecin. O ușă lega încăperea de casa principală, iar o alta (intrarea separată pe care o făcuse Mammachi pentru ca Chacko să își poată satisface discret „Nevoile Bărbătești”) ducea direct în *mittam*-ul lateral.

Sophie Mol dormea pe un mic pat pliant pregătit pentru ea lângă patul cel mare. Zumzetul ventilatorului lent de plafon îi umplea capul. Ochi de un albastru-cenușiu-albăstrui se deschiseră brusc.

Ne Dormind

Ne Liniștită

Ne Dusă

Somnul fu alungat din scurt.

Pentru prima dată de la moartea lui Joe, nu mai era primul lucru la care să se gândească atunci când se trezea.

Privi de jur-împrejurul camerei. Fără să se miște, rotindu-și doar globii oculari. Un spion prizonier într-un ținut inamic, plănuiuindu-și spectaculoasa evadare.

O vază cu hibiscus aranjat stângaci, care se scutura deja, trona pe masa lui Chacko. Pereții erau tapetați cu cărți. Un dulap cu ochiuri de sticlă era plin până la refuz cu avioane

din plută stricate. Fluturi frânți cu ochi ce implorau. Nevestele din lemn ale unui rege malefic, ofilindu-se sub apăsarea unei vrăji diavolești din lemn.

Prizoniere.

Numai una, mama ei, Margaret, evadase în Anglia.

Camera făcea ocolul centrului calm, cromat, al ventilatorului argintiu de plafon. Un gecko bej, de culoarea unui biscuit insuficient copt, o privea cu ochi interesați. Se gândi la Joe. Ceva se clătină înăuntrul ei. Închise ochii.

Centrul calm, cromat, al ventilatorului argintiu de plafon se învârtea în capul ei.

Joe putea merge în mâini. Și atunci când mergea cu bicicleta la vale, putea să își bage vântul în cămașă.

Pe patul alăturat, Margaret Kochamma mai dormea încă. Era întinsă pe spate cu mâinile împreunate imediat sub torace. Degetele îi erau umflote, iar verigheta părea supărător de strâmtă. Carnea de pe obraji îi atârna de ambele părți ale feței, făcându-i pomeții să pară înalți și proeminenți, și în același timp îi trăgeau gura în jos, într-un zâmbet lipsit de veselie care includea doar o scânteiere de dinți. Își pensase sprâncenele — cândva stufoase —, dându-le forma atunci la modă a unui arc subțire ca urma unui creion, ceea ce îi dădea până și în somn o mină ușor surprinsă. Restul îi creștea la loc într-o mare de țepi abia iviți. Chipul îi era îmbujorat. Fruntea îi strălucea. Sub roșeață, se citea o paloare. O tristețe reprimată.

Materialul subțire al rochiei ei din poliester și bumbac de un albastru-închis cu flori albe își pierduse prospețimea și atârna ofilit pe conturul corpului ei, ridicându-i-se deasupra sânilor, scufundându-se de-a lungul liniei dintre picioarele ei lungi și puternice — de parcă nici ea nu ar fi fost obișnuită cu căldura și ar fi avut nevoie de un pui de somn.

Pe noptieră era o fotografie de nuntă alb-negru, în ramă de argint, reprezentându-i pe Chacko și Margaret Kochamma, făcută pe treptele bisericii din Oxford. Ninge pușin. Primii fulgi de nea ai zăpezii proaspete se așternuseră pe stradă și pe trotuar. Chacko era îmbrăcat precum Nehru. Purta

un *churidar*¹ alb și un *shervani*² negru. Umerii îi erau pudrați cu zăpadă. La butonieră avea un trandafir, iar vârful batistei, pliată în triunghi, se zărea din buzunărelul de la piept. În picioare avea niște botine negre, lustruite. Arăta de parcă râdea de el însuși și de felul în care era îmbrăcat. De parcă ar fi luat parte la un carnaval.

Margaret Kochamma purta o rochie lungă, spumoasă și o coroană ieftină prinsă în părul bogat și ondulat. Vălul îi era ridicat de pe față. Era la fel de înaltă ca și el. Păreau fericiți. Zvelți și tineri, încruntați din cauza soarelui ce le intra în ochi. Sprâncenele ei groase și stufoase erau împreunate și alcătuiau un contrast oarecum plăcut cu albul spumos de mireasă. Un nor încruntat cu sprâncene. În spatele lor stătea o femeie grasă ca o matroană, cu glezne groase, care avea toți nasturii încheiați la pardesiul ei lung. Mama lui Margaret Kochamma. Era încadrată de cele două nepoțele ale ei, cu fustițe plisate din stofă ecosez de lână, ciorapi lungi și bretoane identice. Chicoteau amândouă cu mânuțele la gură. Mama lui Margaret Kochamma privea în altă parte, în afara cadrului, de parcă ar fi preferat să nu fie acolo.

Tatăl lui Margaret Kochamma refuzase să ia parte la căsătorie. Îi displăceau indienii, îi considera pe toți niște oameni șireți, necinstiți. Nu putea să creadă că fiica lui se căsătorește cu unul dintre ei.

În colțul din dreapta al fotografiei, un bărbat care mergea cu bicicleta de-a lungul trotuarului se întorsese să caște gura la cuplu.

Margaret Kochamma era chelneriță într-o cafenea din Oxford când l-a întâlnit pentru prima dată pe Chacko. Familia ei locuia la Londra. Tatăl ei avea o brutărie. Mama ei era

¹ Pantaloni strâmți pe picior, mai lung decât lungimea piciorului, fapt pentru care se creează *churi* sau creșuri la gleznă. (N.T.)

² Supranumită „jacheta Nehru”, haină lungă de origine musulmană, din mătase, brocart sau materiale obișnuite, cu guler tare și ridicat, prinsă în nasturi de la gât până în talie, purtată de obicei peste *churidar pyjama*. Vestimentația favorită a mirelui. (N.T.)

asistenta unei modiste. Margaret Kochamma se mutase din casa părintească înainte cu un an, din simpla dorință tinerască de a-și afirma independența. Intenționa să lucreze și să strângă destui bani pentru a se înscrie la un curs de pregătire a cadrelor didactice, pentru ca apoi să își caute un post într-o școală. La Oxford, împărțea un mic apartament cu o prietenă. O altă chelneriță într-o altă cafenea.

Mutându-se, Margaret Kochamma constată că devenise exact genul de fată pe care și-l doreau părinții ei. Confrunțată cu Lumea Reală, se agăța cu disperare de regulile vechi pe care și le amintea, și în afara propriei persoane nu avea pe nimeni față de care să se răzvrătească. Așa că, până și la Oxford, în afară de a pune gramofonul să cânte ceva mai tare decât i se permitea acasă, continuă să ducă aceeași viață mărunță, limitată, de care își închipuia că scăpase.

Până când Chacko intră, într-o dimineață, în cafenea.

Era vara ultimului său an la Oxford. Era singur. Cămașa lui boțită era încheiată aiurea. Șireturile de la pantofi îi erau dezlegate. Părul, periat cu grijă și dat de pe frunte, i se ridicase în spate într-un halou țepăn de „țepi“. Arăta ca un porc spinos neglijent, fericit. Era înalt, și sub neglijența hainelor (cravată nepotrivită, haină ponosită) Margaret Kochamma putea ghici că era bine făcut. Avea un aer amuzat și un fel de a-și îngusta ochii de parcă ar fi încercat să citească un panou îndepărtat și uitase să își ia ochelarii cu el. Urechile i se profilau de o parte și de alta a capului ca niște mânere de ceainic. Există un anumit contrast între constituția lui atletică și aspectul neîngrijit. Singurul semn că în el zăcea un bărbat gras erau obrazii veseli, lucitori.

Nu avea nimic din imprecizia sau stângăcia apologetică asociată de obicei cu oamenii distrați, cu aspect neglijent. Părea vesel, de parcă ar fi fost cu un prieten imaginar a cărui tovărășie îi făcea plăcere. Se așeză la fereastră, cu un cot pe masă și fața sprijinită în căușul palmei, zâmbind în cafenea-u goală de parcă ar fi intenționat să lege o conversație cu mobilierul. Comandă cu același zâmbet prietenos o cafea, dar fără a părea s-o remarce cu adevărat pe chelnerița înaltă, cu sprâncene stufoase, care îi luă comanda.

Ea tresări când el își puse două lingurițe cu vârf de zahăr în cafeaua cu prea mult lapte.

Apoi, el ceru ochiuri pe pâine prăjită. Mai multă cafea și gem de căpșuni.

Când ea se întoarse cu comanda, el spuse, ca și cum ar fi continuat o conversație veche:

— Ai auzit de bărbatul care avea doi fii gemeni?

— Nu, spuse ea, punându-i micul dejun pe masă.

Dintr-un anumit motiv (poate prudență firească și o reticență instinctivă față de străini), ea nu arăta interesul viu pe care părea să-l aștepte el în privința Bărbatului cu Doi Fii Gemeni. Lui Chacko nu păru să îi pese.

— Un bărbat avea doi fii, îi spuse el lui Margaret Kochamma. Pete și Stuart. Pete era un Optimist, iar Stuart un Pesimist.

Pescui căpșunele din gem și le puse pe marginea farfuriei. Restul de gem îl întinse într-un strat gros pe pâinea prăjită unsă cu unt.

— La cea de-a treisprezecea lor aniversare, tatăl îi dăruie lui Stuart — Pesimistul — un ceas scump, o trusă de tâmplărie și o bicicletă.

Chacko privi spre Margaret Kochamma să vadă dacă îl asculta.

— Iar camera lui Pete — Optimistul — se umplu cu baligă de cal.

Chacko puse ochiurile pe pâinea prăjită, sparse gălbenușurile lucitoare, tremurătoare, și le întinse cu dosul linguriței peste gemul de căpșune.

— Când Stuart își deschise cadourile, bombăni toată dimineața. Nu își dorise o trusă de tâmplărie, nu îi plăcea ceasul, iar bicicleta nu avea cauciucurile care trebuiau.

Margaret Kochamma se oprise din ascultat, deoarece era fascinată de ciudatul ritual care se desfășura în făruriia lui. Pâinea prăjită cu gem și ochiuri era tăiată în cubulețe bine definite. Căpșunele scoase din gem erau luate pe rând, una câte una, și tăiate în feliuțe subțiri.

— Când tatăl se duse în camera lui Pete — Optimistul — nu îl putu vedea pe Pete, dar putu să audă sunetul frenetic de lopătat și un gâfâit. Baliga de cal zbură prin toată camera.

Chacko începu să se cutremure de un râs înfundat, anticipând finalul glumei. Cu mâini care râdeau, puse câte o felie subțire de căpsună pe fiecare pătrat roșu și galben strălucitor de pâine prăjită — făcând ca totul să arate ca o gustare sinistră pe care ar putea-o oferi o femeie bătrână la o partidă de bridge.

— Pentru numele lui Dumnezeu, ce faci? strigă tatăl către Pete.

Pe cubulețele de pâine prăjită fură presărate sare și piper. Chacko azvârli poanta, râzând către Margaret Kochamma, care zâmbea cu ochii ațintiți în farfuria lui.

Din baligă se auzi un glas. „Ei, tată”, zise Pete, „dacă e atâta rahat în jur, trebuie să fie și un ponei pe undeva!”

Chacko, cu un cuțit într-o mână și o furculiță în cealaltă, se lăsă pe spate în scaunul din cafeneaua goală și răsă cu sughituri, cu râsul lui înalt, molipsitor, de om gras, până ce lacrimile începură să i se prelingă pe obraji. Margaret Kochamma, care pierduse cea mai mare parte din glumă, zâmbi. Apoi începu să râdă de râsul lui. Râsul unuia îl alimenta pe al celuilalt, până ce ajunseră la un hohot isteric. Când apărură proprietarul cafenelei, zări un client (unul nu tocmai dezirabil) și o chelneriță (una doar potrivit de dezirabilă), prinși într-un vârtej de râs gălăgios, imposibil de stăvilit.

Între timp, un alt client (un obișnuit al localului) sosise neobservat și aștepta să fie servit.

Proprietarul șterse niște pahare deja șterse, făcându-le să sune zgomotos, și zdrăngăni vesela pe teighea pentru a-i transmite lui Margaret Kochamma nemulțumirea lui. Ea încercă să își vină în fire înainte de-a se duce să ia noua comandă. Avea însă lacrimi în ochi și trebui să își înăbușe un nou șir de chicoteli, ceea ce îl făcu pe omul flămând căruia îi lua comanda să își ridice ochii din meniu, cu buzele strânse într-o dezaprobare tăcută.

Ea îi aruncă o privire lui Chacko, care o privi la rândul ei și zâmbi. Era un zâmbet din cale-afară de prietenos.

Își termină micul dejun, plăți și plecă.

Proprietarul se apropie din nou de Margaret Kochamma și îi făcu o prelegere despre Etica unei cafenele. Ea se scuza. Îi părea sincer rău pentru felul în care se purtase.

În seara aceea, după program, se gândi la cele întâmplătoare și nu fu tocmai împăcată cu sine. Nu obișnuia să fie frivolă și nu i se părea normal să fi împărtășit un asemenea râs necontrolat cu un străin. Părea să fi făcut un lucru extrem de familiar, de intim. Se întrebă ce o făcuse să râdă atât. Știa că nu fusese gluma.

Se gândi la râsul lui Chacko și un zâmbet îi zăbovi încă multă vreme în ochi.

Chacko începu să viziteze destul de des cafeneaua.

Venea întotdeauna cu tovarășul lui invizibil și cu zâmbetul lui prietenos. Chiar și atunci când nu îl servea Margaret Kochamma, o căuta din priviri și schimbau în secret zâmbete ce evocau amintirea comună a Râsului lor.

Margaret Kochamma se trezi așteptând vizitele Porcului Spinos Boțit. Fără anxietate, dar cu un fel de afecțiune înfiorată. Află că era Bursier Rhodes din India. Că îi citea pe clasici. Și că vâslea pentru Balliol.

Până în ziua nunții, nu crezu nici o clipă că va consimți vreodată să îi devină soție.

La câteva luni după ce începuseră să iasă împreună, el ajunsese să o strecoare în încăperile în care trăia ca un prinț exilat, neajutorat. În ciuda tuturor eforturilor valetului lui și ale femeii de serviciu, camera lui Chacko era întotdeauna murdară. Pardoseala era împânzită de cărți, sticle goale de vin, lenjerie murdară și chiștoace de țigară. Era periculos să deschizi dulapurile, căci hainele și cărțile și pantofii s-ar fi prăvălit, iar unele dintre cărțile lui erau suficient de grele pentru a face cu adevărat rău. Viața mărunță și ordonată a lui Margaret Kochamma se abandona acestui haos de-a dreptul baroc, cu suspinul liniștit al unui trup cald scufundându-se într-o mare răcoroasă.

Ea descoperi că, dincolo de aspectul de Porc Spinos Boțit, se ducea o luptă între un marxist chinuit și un romantic incurabil — care uita lumânările, care spărgea paharele de vin, care pierdea inelul. Care făcuse dragoste cu ea cu o patimă ce îi tăie răsufarea. Se considerase dintotdeauna o fată oarecum neinteresantă, cu talie groasă, cu glezne groase. Nu urătă.

Nici specială. Dar atunci când era cu Chacko, barierele vechi erau împinse în lături. Orizontul se lărgea.

Nu mai întâlnește până atunci un bărbat care să vorbească despre lume — despre cum era și cum ajunsese să fie, sau despre ce credea că avea să devină — în felul în care alți bărbați pe care îi cunoștea discutau despre slujbele lor, despre prieteni sau despre sfârșitul de săptămână la malul mării.

Faptul că era cu Chacko o făcea pe Margaret Kochamma să se simtă de parcă sufletul ei ar fi evadat din limitele înguste ale țării ei insulare în spațiile lui vaste, extravagante. O făcu să se simtă de parcă lumea ar fi fost a lor — de parcă s-ar fi aflat înaintea lui ca o broască despicată pe masa de disecție, implorând să fie studiată.

În anul în care l-a cunoscut, înainte de-a se mărita, ea descoperi în sine un dram de magie, și o vreme se simți ca un duh jucăuș eliberat din lampa lui. Era probabil prea tânără ca să-și dea seama că ceea ce lua ea drept dragoste față de Chacko era de fapt o încercare, timidă, de autoacceptare.

Cât despre Chacko, Margaret Kochamma era prima prietenă de sex feminin din viața lui. Nu doar prima femeie cu care se culcase, ci primul său tovarăș adevărat. Ceea ce iubea Chacko cel mai mult la ea era autosuficiența. Poate că faptul nu era remarcabil pentru o englezoaică tipică, dar pentru Chacko era remarcabil.

Iubea faptul că Margaret Kochamma nu se agăța de el. Că era nesigură în privința sentimentelor ei față de el. Că până în ultima zi el nu știu nici o clipă dacă se va mărita cu el sau nu. Iubea felul în care se ridica goală în patul lui, cu spatele ei alb, lung răsucit de la el, privindu-și ceasul și spunând în felul ei pragmatic — „Hait, trebuie să plec.” Iubea felul în care pornea în fiecare dimineață șovăind la lucru, pe bicicletă. Încuraja diferențele lor de opinie și se bucura în sinea lui de răbufnirile ei ocazionale de exasperare în fața decadenței lui.

Îi era recunoscător pentru că nu voia să aibă grijă de el. Pentru că nu se oferea să îi facă ordine în cameră. Că nu era mama lui sufocantă. Ajunse să depindă de Margaret Ko-

chamma pentru faptul că nu depindea de el. O adora pentru faptul că nu îl adora.

Despre familia lui, Margaret Kochamma știa foarte puține. Vorbea rareori despre ei.

Adevărul este că în anii de la Oxford Chacko se gândea rareori la familia lui. Se întâmplau prea multe în viața lui, iar Ayemenem părea atât de departe. Râul prea mic. Peștii prea puțini.

Nu avea motive presante pentru a păstra legătura cu părinții lui. Bursa Rhodes era generoasă. Nu avea nevoie de bani. Era profund îndrăgostit de dragostea lui pentru Margaret Kochamma și în inima lui nu mai era loc pentru niciun altcineva.

Mammachi îi scria cu regularitate, cu descrieri detaliate ale disputelor ei sordide cu soțul și ale grijilor ei privitoare la viitorul lui Ammu. Chacko citea rareori o scrisoare de la cap la coadă. Uneori nici măcar nu se obosea să le deschidă. Nu răspundea niciodată.

Chiar și în acea singură dată când s-a întors (când l-a oprit pe Pappachi să o lovească pe Mammachi cu vaza de alamă și când a fost distrus balanșorul în lumina lunii), nu și-a prea dat seama de cât de rănit fusese tatăl lui, sau de adorația îndoită a mamei față de el, sau de frumusețea subită a surorii sale mai mici. Venise și plecase în transă, tânjind, din clipa în care sosise, să se întoarcă la fata albă cu părul lung care îl aștepta.

În iarna de după ieșirea din Balliol (fusese o catastrofă la examene), Margaret Kochamma și Chacko s-au căsătorit. Fără consimțământul familiei ei. Fără ca familia lui să știe.

Au decis ca el să se mute în apartamentul lui Margaret Kochamma (luând locul Celeilalte chelnerițe din Cealaltă cafenea), până ce el avea să își găsească o slujbă.

Momentul ales pentru căsătorie nici nu putea fi mai prost.

Pe lângă presiunea de-a trăi laolaltă, veni penuria. Nu mai existau banii din bursă și aveau de plătit chiria pentru întregul apartament.

O dată cu abandonarea vâslitului se declanșă o subită, prematură afirmare a vârstei a doua. Chacko ajunsese un Bărbat Gras, cu un trup pe potriva râsului său.

La un an după căsătorie, farmecul lenii studentești a lui Chacko se risipi pentru Margaret Kochamma. Nu o mai amuza că, în timp ce ea era la lucru, apartamentul rămânea în aceeași dezordine dezgustătoare în care îl lăsase. Că lui îi era imposibil până și să conceapă să facă patul sau să spele rufele sau vasele. Că nu își cerea scuze pentru faptul că arsesse cu țigara canapeaua cea nouă. Că părea incapabil să își încheie nasturii de la cămașă, să își facă nodul la cravată și să își lege șireturile înainte de-a se prezenta la un interviu pentru un post. După un an, Margaret era pregătită să schimbe broscoiul de pe masa de disecție pentru niște concesi mici, practice. Cum ar fi o slujbă pentru soțul ei sau o casă curată.

În cele din urmă, Chacko primi o slujbă pe termen scurt, prost plătită, la Departamentul de Vânzări Transoceanice al Consorțiului Indian al Ceaiului. Sperând că aceasta va duce la altele, Chacko și Margaret Kochamma se mutară la Londra. În camere și mai mici, și mai deprimante. Părinții lui Margaret Kochamma refuzară să o vadă.

Când l-a întâlnit pe Joe, tocmai descoperise că era gravidă. Era un fost prieten din școală al fratelui ei. Când se întâlniră, Margaret Kochamma era în culmea atractivității ei fizice. Sarcina îi adusese culoare în obraji și strălucire în părul negru, des. În ciuda problemelor materiale, avea acel aer de exaltare secretă, acea afecțiune pentru propriul trup pe care o au adesea femeile gravide.

Joe era biolog. Revizuia cea de-a treia ediție a unui dicționar de biologie, pentru o mică editură. Joe era tot ceea ce nu era Chacko.

Serios. Solvabil. Zvelt.

Margaret Kochamma se trezi atrasă de el ca o plantă dintr-o încăpere întunecoasă către o dâră de lumină.

Când Chacko își termină obligațiile contractuale și nu mai putu găsi o altă slujbă, îi scrisese lui Mammachi, spunându-i de căsătorie și cerându-i bani. Mammachi fu distrusă, dar își amăneta în secret bijuteriile și aranjă ca banii să fie trimiși în Anglia. Nu erau destui. Nu erau niciodată destui.

Când se născu Sophie Mol, Margaret Kochamma își dădu seama că, pentru binele ei și al fiicei sale, *trebuia* să îl părăsească pe Chacko. Îi ceru divorțul.

Chacko se reîntoarce în India, unde își găsi cu ușurință de lucru. Vreme de câțiva ani fu profesor la Colegiul Creștin Madras, iar după moartea lui Pappachi, se întoarce în Ayyemenem cu mașina lui de capsulat sticle, cu vâsla lui Balliol și cu inima lui frântă.

Mammachi îl reprimi bucuroasă în viața ei. Îl hrănea, îi cosea, avea grijă ca în camera lui să fie zilnic flori proaspete. Chacko avea nevoie de adorația mamei lui. Într-adevăr, i-o cerea, deși o disprețuia pentru asta și o pedepsea pe căi secrete. Începu să își cultive corpolența și uzura fizică generată. Purta sahariene ieftine, din terilenă imprimată, peste *mundu*-urile lui albe și cele mai urâte sandale de plastic care se găseau pe piață. Dacă Mammachi avea musafiri, rude sau poate un prieten vechi care o vizita venind din Delhi, Chacko apărea la masa pusă cu gust — împodobită cu aranjamentele ei elegante de orhidee și cu cea mai bună veselă — și își zgândărea câte o crustă veche sau își râcăia bătăturile mari, negre, lunguiețe pe care și le cultivase pe coate.

Țintele lui predilecte erau musafirii lui Baby Kochamma — episcopi catolici sau clerici aflați în vizită — care treceau adesea pe acolo la o gustare.

În prezența lor, Chacko își scotea sandalele și lăsa să îi respire un abces diabetic de la picior, plin de puroi, în plină evoluție.

— Doamne, ai milă de acest biet lepros, spunea el, în timp ce Baby Kochamma încerca disperată să distragă atenția oaspeților de la acest spectacol, adunând fărâmiturile de biscuit sau frânturile de banane prăjite care le împânzeau bărbile.

Însă dintre pedepsele secrete cu care Chacko o chinuia pe Mammachi, cea mai rea și mai jignitoare dintre toate era atunci când își depăna amintirile despre Margaret Kochamma. Vorbea adesea despre ea și o făcea cu o mândrie specială. De parcă ar fi admirat-o pentru că divorțase de el.

— M-a schimbat pentru un bărbat mai bun, îi spunea el lui Mammachi, iar ea tresărea de parcă ar fi denigrat-o pe ea, nu pe el însuși.

Margaret Kochamma scria în mod regulat, dându-i lui Chacko vești despre Sophie Mol. Îl asigurase că Joe era un tată minunat, grijuliu și că Sophie Mol îl iubea mult — fapte care îl bucurau și îl întristau în aceeași măsură pe Chacko.

Margaret Kochamma era fericită cu Joe. Poate mai fericită decât ar fi fost dacă nu ar fi cunoscut acei ani nebuni, precari cu Chacko. Se gândea cu drag la Chacko, dar fără regret. Pur și simplu nu îi trecea prin minte că îl rănise atât de adânc, pentru că încă se mai considera o femeie obișnuită, iar pe el un om extraordinar. Și pentru că nici atunci, nici după aceea, Chacko nu arătase nici unul dintre semnele obișnuite ale durerii sau suferinței, Margaret Kochamma presupunea că el simțea că și pentru el fusese o greșeală, așa cum fusese și pentru ea. Când i-a spus despre Joe, el plecase trist, dar tăcut. Cu tovarășul său invizibil și cu zâmbetul lui prietenos.

Își scriau des unul altuia, iar în decursul anilor relația lor se împlinise. Pentru Margaret Kochamma, devenise o prietenie confortabilă, devotată. Pentru Chacko era o cale, *singura* cale, de-a rămâne în contact cu mama copilului lui și singura femeie pe care o iubise vreodată.

Când Sophie Mol fu destul de mare pentru a merge la școală, Margaret Kochamma se înscrise la un curs de formare a profesorilor, după care își luă un post de profesoară de gimnaziu în Clapham. Era în cancelarie când i s-a spus de accidentul lui Joe. Vestea fu adusă de un polițist tânăr care avea o expresie gravă pe chip și își ținea cascheta în mână. Păruse ciudat de comic, ca un actor prost dând probă pentru un rol solemn într-o piesă. Margaret Kochamma își aminti că prima ei reacție la vederea polițistului fusese să zâmbească.

De dragul lui Sophie Mol, dacă nu și pentru binele ei înseși, Margaret Kochamma făcu tot posibilul să înfrunte tragedia cu calm. Să se *prefacă* a înfrunta tragedia cu calm. Nu își luă liber de la serviciu. Avu grijă ca programul școlar al lui Sophie Mol să rămână neschimbat — *Termină-ți temele. Mănâncă-ți oul. Nu, nu putem lipsi de la școală.*

Își disimulă suferința sub masca dinamică, practică a profesoarei. Gaură severă în Univers, în formă de profesoară (care mai și plesnea uneori).

Dar când Chacko îi scrisese pentru a o invita la Ayemenem, ceva înăuntrul ei scoase un oftat și se liniști. În ciuda tuturor celor întâmplare între ea și Chacko, nu era nimeni altcineva pe lume cu care să prefere să își petreacă sărbătorile de Crăciun. Cu cât se gândea mai mult la acea perspectivă, cu atât mai tentată era. Se convinse singură că o călătorie în India ar fi exact ce îi trebuia lui Sophie Mol.

Așa că, în final, deși știa că prietenii și colegii ei de la școală vor găsi faptul straniu — fuga la primul soț imediat după moartea celui de-al doilea —, Margaret Kochamma își lichidă depozitul la termen și cumpără două bilete de avion. Londra — Bombay — Cochin.

Avea să fie urmărită pentru tot restul vieții de această decizie.

Luă cu ea în mormânt fotografia trupului fetei ei întins pe șezlongul din sufrageria Casei din Ayemenem. Chiar și de la distanță era evident că era moartă. Nu bolnavă sau adormită. Era ceva legat de felul în care zăcea. Unghiul membrului ei. Ceva legat de autoritatea Morții. Nemișcarea ei îngrozitoare.

Buruieni verzi și deșeurile de rău îi erau țesute în părul frumos, arămiu. Pleoapele ei lăsate erau carne vie, mâncate de pești. (Oh, da, peștii de adâncime fac asta. Gustă orice.) Pe șorțulețul ei mov de catifea reiată scria *Vacanță!* cu caractere înclinate, vesele. Era la fel de ridată ca degetul unei spălătorese de prea mult stat în apă.

O sirenă spongioasă, care uitase cum să înoate.

Un degetar de argint prins, ca amuletă aducătoare de noroc, de pumnul ei micuț.

Băutoare din degetar.

Făcătoare de tumbe în sicriu.

Margaret Kochamma nu își iertă niciodată faptul de a o fi dus pe Sophie Mol la Ayemenem. De a o fi lăsat acolo singură în week-end, în timp ce ea era cu Chacko la Cochin pentru a-și confirma biletele de întoarcere.

ERA ÎN JURUL OREI NOUĂ dimineața când Mammachi și Baby Kochamma primiră vestea despre cadavrul unui copil alb găsit plutind pe râu în vale, acolo unde râul Meenachal se lărgește, apropiindu-se de apele îndiguite. Estha și Rahel încă lipseau.

Mai devreme, în cursul acelei dimineți, copiii — toți trei — nu apăruseră să își bea obișnuitul pahar cu lapte din zori. Baby Kochamma și Mammachi socotiră că poate se duseseră la râu să înoate, ceea ce era alarmant, deoarece plouase din abundență în ziua precedentă și o bună parte din noapte. Știau că râul putea fi periculos. Baby Kochamma o trimise pe Kochu Maria să îi caute, însă aceasta reveni fără ei. În haosul care urmase vizitei lui Vellya Paapen, nimeni nu își putea aminti exact când anume îi văzuse ultima dată pe copii. Nu fuseseră prezenți în mintea nimănui. Era posibil ca ei să fi lipsit toată noaptea.

Ammu era încă încuiată în dormitorul ei. Baby Kochamma avea cheile. Strigă prin ușă pentru a o întreba pe Ammu dacă avea idee unde ar putea fi copiii. Încercă să-și stăpânească panica din glas, să pună întrebarea firesc. Ceva se zdrobi de ușă. Ammu era incoerentă de furie și incredulitate față de ce i se întâmpla — să fie încuiată ca nebuna familiei într-o gospodărie medievală. Abia mai târziu, când cerul se prăvăli peste ei, după ce trupul lui Sophie Mol fu adus la Ayemenem și Baby Kochamma îi dădu drumul, reuși Ammu să își analizeze furia, încercând să dea un sens celor întâm-

plate. Teama și presimțirile o obligară să gândească limpede, și abia atunci își aminti ce le spusese gemenilor atunci când veniseră la ușa camerei ei să o întrebe de ce fusese încuiată. Cuvintele nesăbuite pe care nu le gândise.

— Din cauza voastră! țipase Ammu. Dacă nu ați fi fost voi, eu nu aș fi ajuns aici! Nimic din toate astea nu s-ar fi întâmplat! N-aș fi fost aici! Aș fi fost liberă! Trebuia să vă fi abandonat într-un orfelinat în ziua în care v-ați născut! Sunteți pietrele de moară atârinate de gâtul meu!

Nu îi putea vedea ghemuiți lângă ușă. Un Moț surprins și o Fântână într-o *Dragoste-în-Tokio*. Gemeni Ambasadorii înnebuniți ai Dumnezeu-știe-ce. Excelențele lor Ambasadorii E. Pelvis și I. Insectă.

— Plecați odată! spusese Ammu. De ce nu puteți să vă duceți de aici și să mă lăsați în pace?

Și asta și făcuseră.

Însă atunci când singurul răspuns primit de Baby Kochamma la întrebarea referitoare la copii fu un obiect izbindu-se de ușa lui Ammu, aceasta plecă. O groază adâncă se născu în ea în timp ce încerca să facă legăturile evidente, logice și total eronate referitoare la întâmplările acelei nopți și la copiii lipsă.

Ploaia începuse devreme, în după-amiaza precedentă. Brusc, ziua toridă se întunecase, iar cerul începu să bubuie și să huruie. Kochu Maria, prost dispusă fără vreun motiv clar, era în bucătărie, așezată pe scaunul ei jos și curăța energetic un pește mare, stârnind o grindină mirositoare de solzi de pește. Cerceii de aur i se clătinau sălbatic. Solzii argintii zburau prin toată bucătăria, aterizând pe ceainice, pereți, cuțite de curățat legume, pe mânerul frigiderului. Îl ignoră pe Vellya Paapen atunci când acesta veni în ușa bucătăriei, murat de ploaie și tremurând. Ochiul cel adevărat îi era injectat și arăta de parcă ar fi băut. Stătu acolo vreme de zece minute, așteptând să fie băgat în seamă. Când Kochu Maria termină cu peștele și trecu la ceapă, își dresе glasul și ceru să o vadă pe Mammachi. Kochu Maria încercă să îl gonească, dar el nu se lăsă bătut. De fiecare dată când deschidea gura

să vorbească, mirosul de *arak*¹ al răsuflării lui o izbea pe Kochu Maria ca un ciocan. Până atunci nu îl văzuse niciodată într-un asemenea hal și era puțin speriată. Avea o oarecare idee despre ce era vorba, așa că decise în cele din urmă că ar fi mai bine s-o cheme pe Mammachi. Închise ușa de la bucătărie, lăsându-l pe Vellya Paapen afară în *mittam*-ul din spate, clătînându-se ca un bețiv în ploaia torențială. Deși era decembrie, ploaia de parcă ar fi fost iunie. *Perturbare ciclonică*, o numiră a doua zi ziarele. Dar la momentul acela nimeni nu mai era capabil să citească ziarele.

Poate că ploaia fusese aceea care îl aduse pe Vellya Paapen la ușa bucătăriei. Pentru un bărbat superstițios, dezlănțuirea potopului neobișnuit pentru acea perioadă a anului ar fi putut părea un avertisment al unui Dumnezeu furios. Pentru un bărbat superstițios beat, ar fi putut părea începutul sfârșitului lumii. Ceea ce și era, într-un fel.

Când Mammachi sosi în bucătărie în jupon și în capot roz-pal cu terminații paspoalate, Vellya Paapen urcă treptele bucătăriei și îi oferă ochiul ipotecat. Îl ținea în palma întinsă. Spuse că nu îl merita și dorea ca ea să îl ia înapoi. Pleoapa lui stângă atârna peste orbita goală într-o clipire înghețată, monstruoasă. De parcă tot ce era el gata să spună făcea parte dintr-o farsă elaborată.

— Ce este? întrebă Mammachi, întinzând mâna, gândind că poate dintr-un motiv anume Vellya Paapen îi înapoia kilogramul de orez roșu pe care i-l dăduse în dimineața aceea.

— E ochiul lui, îi zise tare Kochu Maria, ea însăși cu ochii strălucind din cauza cepii.

În momentul acela Mammachi atinsese deja ochiul de sticlă. Se dădu înapoi, scârbită de duritatea lui alunecoasă. De răceala lui de piatră băloasă.

— Ești beat? spuse Mammachi furioasă sunetului ploii. Cum îndrăznești să vii aici în halul ăsta?

Dibui drumul până la chiuvetă și spală sucurile ochiului bălos de Paravan. Își miroși mâinile atunci când termină. Kochu Maria îi dădu lui Vellya Paapen un șervet vechi

¹ Băutură alcoolică din orez. (N.t.)

de bucătărie să se șteargă, și nu spuse nimic atunci când el stătu pe treapta cea mai de sus, aproape înăuntrul bucătăriei ei Tangibile, uscându-se, adăpostit de ploaie sub streășina înclinată a acoperișului.

Când se mai calmă, Vellya Paapen își puse ochiul la loc în orbita cuvenită și începu să vorbească. Începu prin a relata cât de mult făcuse familia lui Mammachi pentru familia lui. Generație după generație. Cum, cu mult înainte să o fi gândit comuniștii, reverendul E. John Ipe îi dăduse tatălui lui, Kelan, titlul de proprietate asupra pământului pe care se înalța acum coliba lor. Cum plătitese Mammachi pentru ochiul lui. Cum aranjase ea ca Velutha să fie instruit și îi dăduse o slujbă...

Lui Mammachi, deși deranjată de beția lui, nu-i displăcea să asculte povestirile poetice privitoare la ea și la generozitatea creștină a familiei ei. Nimic nu o pregătea pentru ceea ce urma să audă.

Vellya Paapen începu să plângă. Jumătate din el plângea. Lacrimile izvorau din ochiul cel adevărat și îi străluceau pe obrazul negru. Cu celălalt ochi privea împietrit înainte. Un Paravan bătrân care cunoscuse zilele Mersului cu Spatele, sfâșiat între Loialitate și Dragoste.

Apoi, Teroarea puse stăpânire pe el și îi scoase cuvintele din gură. Îi relată lui Mammachi ce văzuse. Povestea bărcuței care traversa noapte de noapte râul, și cine era în ea. Povestea unui bărbat și a unei femei stând împreună în bătaia lunii. Piele lângă piele.

S-au dus la casa lui Kari Saipu, spuse Vellya Paapen. Demonul bărbatului alb intrase în ei. Era răzbunarea lui Kari Saipu pentru ceea ce îi făcuse el, Vellya Paapen. Barca (pe care stătuse Estha și pe care o găsise Rahel) era ancorată de ciotul unui copac de lângă poteca abruptă care ducea prin mlaștină la proprietatea abandonată de arbori de cauciuc. O văzuse acolo. În fiecare noapte. Legănându-se pe apă. Goală. Așteptând întoarcerea amanților. Aștepta ore în șir. Uneori nu apăreau decât în zori din iarba înaltă. Vellya Paapen îi văzuse cu propriul lui ochi. Și alții îi văzuseră. Tot satul știa. Era doar o chestiune de timp până ce Mammachi avea să afle. Așa că Vellya Paapen venise să îi spună el însuși lui

Mammachi. Ca Paravan și ca bărbat cu organe ipotocate, considera că era de datoria lui.

Amanții. Vlăstare ale pântecelui lui și al ei. Fiul lui și fiica ei. Făcuseră neverosimilul verosimil și imposibilul să se întâmple în realitate.

Vellya Paapen vorbea întruna. Plângând. Icnind. Mișcându-și gura. Mammachi nu putea să audă ce spunea el. Sunetul ploii deveni mai puternic și îi explodă în cap. Nu se auzi tipând.

Deodată, bătrâna oarbă în capotul ei paspoalat și cu părul subțire și cenușiu împletit într-o codiță de șoricel păși înainte și îl împinse cu toată puterea ei pe Vellya Paapen. Acesta căzu pe spate, pe treptele de la bucătărie, și ateriză cât era de lung în noroiul ud. Fusese luat complet prin surprindere. O parte a tabuului de-a fi un paria era să te aștepți să nu fii atins. Cel puțin nu în asemenea circumstanțe. Să fii închis într-un cocon invulnerabil din punct de vedere fizic.

Baby Kochamma, trecând pe lângă ușa bucătăriei, auzi izbitura. O găsi pe Mammachi scuișând în ploaie, ПТИУ! ПТИУ! ПТИУ!, și pe Vellya Paapen zăcând în noroi, ud, plângând, în patru labe. Oferindu-se să își ucidă fiul. Să îi smulgă membru după membru.

Mammachi urla:

— Câine beat! Paravan mincinos și beat!

Peste toată zarva, Kochu Maria îi urla lui Baby Kochamma cele povestite de Vellya Paapen. Baby Kochamma recunoscu pe loc potențialul imens al situației, dar își îmblânzi imediat gândurile cu uleiuri onctuoase. Înflori. Văzu totul ca pe felul lui Dumnezeu de-a o pedepsi pe Ammu pentru păcatele ei și, în același timp, de a răzbuna umilința (a lui Baby Kochamma) îndurată din pricina lui Velutha și a bărbașilor care defilau — bațjocurile *Modalali Mariakutty*, fluturarea silită a steagului. Se lansă de îndată. O navă de bunătate despiciând o mare de păcate.

Baby Kochamma își petrecu brațul greu pe după Mammachi.

— Trebuie să fie adevărat, spuse ea pe un ton calm. E capabilă de asta. Și el la fel. Vellya Paapen nu ar minți într-o asemenea privință.

Îi ceru lui Kochu Maria să aducă un pahar cu apă și un scaun pe care să poată sta. Îl făcu pe Vellya Paapen să își repete povestea, întrerupându-l din când în când pentru detalii — A cui barcă? De când ține asta?

Când Vellya Paapen sfârși, Baby Kochamma se întoarse spre Mammachi.

— Trebuie să plece, spuse ea. La noapte. Înainte ca lucrurile să ajungă prea departe. Înainte să fim complet ruinați.

Apoi tremură cu tremurul ei de școlăriță. Asta când spuse:

— *Cum de-a putut ea să-i suporte mirosul? N-ai remarcat? Au un miros specific, Paravanii aștia.*

Cu această remarcă olfactivă, acest mic detaliu specific, Teroarea se dezlanțui.

Furia lui Mammachi față de bătrânul Paravan cu un singur ochi stând în ploaie, beat, salivând și acoperit de noroi, era redirecționată într-un dispreț rece față de fiica ei și de fapta acesteia. Se gândi la ea goală, acuplându-se în noroi cu un bărbat care nu era nimic altceva decât un *culi* împuțit. Își imaginează întâmplarea în detalii vii: mâna aspră, neagră a unui Paravan pe sânul fiicei ei. Gura lui peste a ei. Coapsele lui negre între picioarele ei depărtate. Sunetul respirației lor. Mirosul lui specific de Paravan. *Ca animalele*, gândi Mammachi, și aproape că vomită. *Ca un câine cu o cățea în călduri*. Toleranța ei față de „Nevoile Bărbătești” atunci când era vorba despre fiul ei deveni combustibilul furiei ei inimaginabile față de propria fiică. Pângărise generații alese (Cel Mic și Binecuvântat, binecuvântat de Patriarhul Antiohiei în persoană, un Entomolog Imperial, un Bursier Rhodes de la Oxford) și ingenunchiase familia. Pentru generații întregi care vor urma, *pe veci*, oamenii îi vor arăta cu degetul la nunți și înmormântări. La botezuri și la zile de naștere. Își vor da coate și vor sușoti. Acum totul se sfârșise.

Mammachi își pierdu controlul.

Cele două bătrâne făcură ceea ce trebuiau să facă. Mammachi puse în joc patima. Baby Kochamma — Planul. Kochu Maria era locotenentul pitic. O încuiară pe Ammu (atrăgând-o în dormitor) înainte de-a trimite după Velutha. Știau că trebuiau să-l facă să plece din Ayemenem înainte de în-

toarcerea lui Chacko. Nu puteau avea încredere în Chacko și nici nu puteau prevedea care avea să fie atitudinea lui.

Și totuși, nu era întru totul vina lor că toată chestiunea scăpase de sub control ca un fitirez. Că îi lovise pe cei care îi ieșiseră în cale. Că atunci când Chacko și Margaret Kochamma se întoarseră de la Cochin era prea târziu.

Pescarul o găsisse deja pe Sophie Mol.

Imaginați-vi-l.

Cu barca în larg, în zori, la gurile râului pe care îl cunoscuse de când se știa. Mai era încă iute și umflat de pe urma ploii din noaptea precedentă. Ceva trece pe lângă el, prin apă, și culorile îi atrag privirea. Mov. Arămiu. Culoarea nisipului. Se mișcă o dată cu curentul, îndreptându-se grabnic spre mare. Își trimite bățul din bambus pentru a-l opri și a-l trage spre el. E o sirenă zbârcită. O sirenă-copil. O sirenă-copil copil. Cu păr arămiu. Cu un nas de Entomolog Imperial și un degetar de argint prins la încheietura mâinii pentru a-i aduce noroc. O scoate din apă și o pune în barcă. Își pune prosopul subțire de bumbac sub ea, ea zace pe fundul bărcii alături de prada lui argintie de peștișori. Vâslește spre casă — *Thaiy thaiy thakka thaiy thaiy thime* —, gândindu-se cât este de greșit pentru un pescar să își închipuie că își cunoaște bine râul. *Nimeni* nu cunoaște Meenachalul. *Nimeni* un cunoaște ce poate înșfăca el sau ce poate scoate pe neașteptate la iveală. Sau când. Asta îi face pe pescari să se roage.

La postul de poliție din Kottayam, o Baby Kochamma tremurândă fu condusă în biroul Șefului Secției de Poliție. Îi relatează inspectorului Thomas Mathew împrejurările care duseseră la concedierea subită a unui angajat al fabricii. Un Paravan. Cu câteva zile în urmă el încercase să... să îi siluiască nepoata, zise ea. O femeie divorțată cu doi copii.

Baby Kochamma înfățișă eronat relația dintre Ammu și Velutha nu pentru binele lui Ammu, ci pentru a evita scandalul și a salva reputația familiei în ochii inspectorului Tho-

mas Mathew. Nu îi trecu prin cap că ulterior Ammu va arunca rușinea asupra ei înseși — că avea să se ducă la poliție, încercând să lămurească situația. În timp ce își relatează povestea, Baby Kochamma începu să o și creadă.

De ce nu s-a raportat din prima clipă chestiunea la poliție, vru să știe Inspectorul.

— Suntem o familie veche, cu tradiție, zise Baby Kochamma. Acestea nu sunt lucruri pe care să le vrem discutate...

Inspectorul Thomas Mathew, retrăgându-se în spatele mustății sale fremătătoare de Air India, înțelese perfect. Avea o nevastă Tangibilă, două fiice Tangibile — șiruri întregi de generații Tangibile așteptând în pânțele lor Tangibile...

— Unde este acum molestata?

— Acasă. Nu știe că am venit aici. Nu m-ar fi lăsat să vin. Normal — e înnebunită de grijă în privința copiilor. Isterică.

Mai târziu, când povestea reală ajunse la inspectorul Thomas Mathew, faptul că ceea ce luase Paravanul din Împărăția Tangibilă nu fusese smuls, ci *oferit*, îl neliniști profund. Așa că, după înmormântarea lui Sophie Mol, când Ammu veni cu gemenii la el pentru a-i spune că se făcuse o greșeală, iar el îi lovi ușor sânii cu bastonul, gestul nu fu, în ceea ce-l privea, o brutalitate spontană de polițist. Știa exact ce făcea. Era un gest premeditat, calculat, pentru a o umili și a o teroriza. O tentativă de a instaura ordinea într-o lume care o luase razna.

Și mai târziu încă, atunci când praful se așternu peste toate, iar el avea deja documentele puse în ordine, inspectorul Thomas Mathew se felicita pentru întorsătura pe care o luaseră în cele din urmă lucrurile.

Acum însă, asculta atent și politicoș, în timp ce Baby Kochamma își construia povestea.

— Noaptea trecută se întuneca — pe la șapte seara —, când el a venit acasă la noi să ne amenințe. Turna cu găleata. Când a venit se stinseseră luminile și noi aprindeam lămpile, îi spuse ea. Știa că bărbatul din casă, nepotul meu, Chacko Ipe, era — este — în Cochin. Eram trei femei singure în casă.

Făcu o pauză pentru a-i da inspectorului timp să își imagineze ororile care s-ar fi putut abate asupra a trei femei singure într-o casă din partea unui Paravan înnebunit după sex.

— I-am spus că dacă nu pleacă în liniște din Ayemenem vom chema poliția. A început prin a spune că nepoata mea a *consimțit*, vă puteți imagina? Ne-a întrebat ce dovadă avem pentru acuza pe care i-o aducem. Spunea că, în conformitate cu Legile Muncii, nu aveam motive pe baza cărora să îl concediem. Era foarte calm. „S-au dus zilele în care”, ne-a spus el, „ne puteați izgoni ca pe câini...” Până aici, Baby Kochamma sună extrem de convingătoare. Rănită. Neputând să creadă.

Apoi imaginația i-o luă razna de-a binelea. Nu îi povesti cum își pierduse Mammachi cumpătul. Cum se repezise la Velutha și îl scuipase drept în față. Lucrurile pe care i le spusese. Cuvintele grele pe care i le adresase.

În schimb, îi relatează inspectorului Thomas Mathew cum nu numai *ce* spusese Velutha o determinase să vină la poliție, ci *felul* în care o spusese. Lipsa lui deplină de remușcări era ceea ce o șocase cel mai tare. De parcă ar fi fost *mândru* de ceea ce făcuse. Fără să își dea seama, îi atribui lui Velutha comportamentul bărbatului care o umilise în timpul marșului. Descrise înverșunarea sarcastică de pe chipul lui. Insoțea crasă din glasul lui care o înspăimântase atât de tare. Care o făcuse să fie sigură că alungarea lui și dispariția copiilor erau, nu aveau cum să nu fie, legate între ele.

Îl cunoștea pe Paravan încă de pe vremea când era copil, spusese Baby Kochamma. Fusese instruit de familia ei, în școala copiilor paria fondată de tatăl ei, Punnyan Kunju (domnul Thomas Mathew știa, mai mult ca sigur, cine era? Da, desigur)... A fost pregătit de către familia ei să devină dulgher, casa în care locuia îi fusese dată bunicului lui de către familia ei. Datora totul familiei ei.

— Voi, oamenii aleși, spusese inspectorul Mathew, întâi îi răsfățați pe oamenii aștia, îi purtați ca pe niște trofee deasupra capului, pentru ca, atunci când nu se poartă cum se cuvine, să veniți fuga la noi după ajutor.

Baby Kochamma își coborî privirea ca un copil aspru pedepsit. Apoi își continuă povestirea. Îi spusese inspectorului Thomas Mathew cum observase, în ultimele săptămâni, unele semne prevestitoare, o anumită insolență, o anumită lipsă de politețe. Menționa că îl văzuse la marș în drum spre Cochîn și că se zvonea că era sau că ar fi fost un naxalit. Nu observă ușoara cută de îngrijorare pe care această informație o produse pe fruntea inspectorului.

Își prevenise nepotul în privința lui, zise Baby Kochamma, dar nici măcar în visele ei cele mai urâte nu se gândise că se va ajunge vreodată la una ca asta. Murise un copil frumos. Doi copii lipseau.

Baby Kochamma cedă nervos.

Inspectorul Thomas Mathew îi oferi o ceașcă de ceai polițienesc. Când se simți ceva mai bine, o ajută să pună pe hârtie, în plângerea ei, tot ceea ce îi spusese. O asigură pe Baby Kochamma de Întreaga Cooperare a Poliției din Kottayam. Ticălosul avea să fie prins înainte de apusul soarelui, zise el. Un Paravan cu doi gemeni bivitelini, vânat de istorie — știa că nu erau multe locuri în care să se poată ascunde.

Inspectorul Thomas Mathew era un om prudent. Își luă o măsură de prevedere. Trimise un Jeep să îl aducă pe Tovarășul K. N. M. Pillai la secția de poliție. Pentru el era crucial să afle dacă Paravanul se bucura de vreun sprijin politic sau dacă opera pe cont propriu. Deși el însuși era un om al Congresului, nu intenționa să riște vreun conflict cu Guvernul Marxist. Când sosi Tovarășul Pillai, acesta fu invitat să ia loc pe scaunul pe care Baby Kochamma abia îl părăsise. Inspectorul Thomas Mathew îi arătă plângerea lui Baby Kochamma. Cei doi bărbați avură o conversație. Scurtă, criptică, la obiect. De parcă ar fi schimbat numere și nu cuvinte. Nici o explicație nu păru necesară. Nu erau prieteni, Tovarășul Pillai și inspectorul Thomas Mathew, și nu aveau încredere unul în celălalt. Se înțelegeau însă perfect unul pe celălalt. Amândoi erau oameni pe care copilăria îi părăsise fără urme. Oameni lipsiți de curiozitate. Fără dubii. Fiecare în felul lui, un adult în adevăratul, terifiantul sens al cuvântului. Priveau lumea și nu se întrebau niciodată cum funcțio-

nează, deoarece știau. *Ei* o puneau în mișcare. Ei erau mecanicii care se îngrijeau de diferitele părți ale aceleiași mașini.

Tovarășul Pillai îi spuse inspectorului Thomas Mathew că îl cunoștea pe Velutha, dar omise să menționeze că Velutha era membru al Partidului Comunist, sau că Velutha bătu-se în noaptea precedentă la ușa lui, ceea ce făcuse din Tovarășul Pillai ultima persoană care îl văzuse pe Velutha înainte ca el să dispară. Tovarășul Pillai nici măcar nu a respins, deși știa că nu este adevărată afirmația referitoare la tentativa de viol din plângerea lui Baby Kochamma. Îl asigură pur și simplu pe inspectorul Thomas Mathew că, în ceea ce-l privea pe el personal, Velutha nu se bucura de patronajul sau sprijinul Partidului Comunist. Că era pe cont propriu.

După plecarea Tovarășului Pillai, inspectorul Thomas Mathew revăzu în gând conversația lor, întorcând-o pe toate părțile, testându-i logica, căutând fisurile. Când fu satisfăcut, își instrui oamenii.

Între timp, Baby Kochamma se înapoiase la Ayemenem. Plymouth-ul era parcat pe alee. Margaret Kochamma și Chacko se întorseseră de la Cochîn.

Sophie Mol era întinsă pe șezlong.

Când Margaret Kochamma văzu trupul fetiței ei, șocul o năpădi precum aplauzele fantomatice într-o sală goală. Se revărsă într-un val de vomă și o lăasă mută, cu ochii goi. Boci două morți, nu una. O dată cu pierderea lui Sophie, Joe murise din nou. Și de data aceasta nu mai exista nici o temă de terminat, nici un ou de mâncat. Venise la Ayemenem să își vindece lumea rănită și, în loc de asta, o pierduse în întregime. Tremura ca varga.

Amintirile ei referitoare la zilele care au urmat erau confuze. Ore lungi, obscure, de seninătate grea, cu limba împletită (administrată pe cale medicală de dr Vergheș Vergheșe), străbătută de accese vii, puternice, de isterie, la fel de pătrunzătoare și de tăioase ca ascuțișul unei lame de ras noi.

Era vag conștientă de Chacko — îngrijorat și cu glasul blând atunci când era alături de ea —, altminteri aprig, șuierând ca vijelia prin Casa din Ayemenem. Atât de diferit de Por-

cul Spinos Boțit pe care îl întâlnise în acea îndepărtată dimineață la Oxford, în cafenea.

Își amintea vag înmormântarea din biserica galbenă. Cântecul trist. Un liliac care săcâise pe cineva. Își amintea sunelele ușilor doborâte și vocile speriate ale femeilor. Și cum, noaptea, greierii din tufișuri scosese sunete aidoma scârțâitului de trepte și amplificaseră teama și tristețea care planau deasupra Casei din Ayemenem.

Nu își uită niciodată furia irațională față de ceilalți doi copii mai mici care fuseseră, dintr-un anumit motiv, cruțați. Mintea ei înfierbântată se lipi ca un melc de ideea că Estha era, într-un anumit fel, responsabil de moartea lui Sophie Mol. Ciudat, ținând seama de faptul că Margaret Kochamma nu știa că Estha — Vrajitor Amestecător cu un Moț care vâslise dulceața și gândise Două Gânduri —, Estha era acela care încălcase regulile și le traversase, după-amiezele, pe Sophie Mol și pe Rahel de cealaltă parte a râului într-o barcă mică. Estha acela care alungase un miros greșos fluturând înspre el un steag marxist. Estha acela care făcuse din veranda din spate a Casei Istoriei casa lor departe de casă, dotată cu un covor de iarbă și cu majoritatea jucăriilor lor — o catapultă, o găscă gonflabilă, un koala cu ochi din nasturi slăbiți. În fine, în acea noapte de coșmar, Estha acela care decisese că, deși era întuneric și ploua, Sosise Momentul ca ei să fugă, deoarece Ammu nu îi mai voia.

De ce, în ciuda faptului că nu știa nimic din toate acestea, îl învinuise Margaret Kochamma pe Estha pentru ceea ce i se întâmplase lui Sophie? Poate că avea instinct matern.

De trei sau de patru ori, înotând prin straturile groase de somn indus de sedative, ea îl căutase efectiv pe Estha, pocnindu-l până ce o calma cineva, luând-o de acolo. Ulterior, i-a scris lui Ammu o scrisoare pentru a-și cere scuze. La sosirea acelei scrisori, Estha fusese deja Returnat, iar Ammu trebuise să își facă bagajele și să plece. Numai Rahel rămăsese în Ayemenem pentru a accepta, în numele lui Estha, scuzele lui Margaret Kochamma. *Nu îmi pot imagina ce m-a apucat, scria ea. Nu pot decât să o pun pe seama efectului tran-*

chilizantelor. Nu aveam dreptul să mă port așa cum am făcut-o, și vreau să știți că îmi este rușine și îmi pare foarte, foarte rău.

Ciudat, persoana la care nu s-a gândit niciodată Margaret Kochamma era Velutha. Despre el nu avea nici o amintire. Nici măcar despre cum arăta.

Poate din cauza faptului că nu îl cunoscuse niciodată cu adevărat, că nici măcar nu auzise ce se întâmplase cu el.

Dumnezeul Pierderii.

Dumnezeul Lucrurilor Mărunte.

Nu lăsase urme de pași pe nisip, nici dâre pe apă, nici vreo reflexie în oglinzi.

La urma urmei, Margaret Kochamma nu era împreună cu plutonul polițiștilor Tangibili când traversaseră râul umflat. Șorturile lor largi, kaki, țepene din cauza apretului.

Zdrăngănitul metalic al cătușelor din buzunarul greu al cuiva.

Este absurd să te aștepți ca o persoană să își reamintească ceva despre care nu știa că s-ar fi întâmplat.

MĂHNIREA ÎNSĂ era încă la două săptămâni distanță de cea după-amiază albastră brodată „în cruciulițe“, când Margaret Kochamma zăcea amețită de diferența de fus orar și încă adormită. Chacko, în drum spre Tovarășul K. N. M. Pillai, trecu pe lângă fereastra dormitorului ca o balenă anxioasă, furișându-se cu intenția de-a trage cu ochiul să vadă dacă soția lui (*Fosta soție, Chacko!*) și fiica lui erau treze și aveau nevoie de ceva. În ultima clipă, curajul îi pieri, și trecu greoi mai departe fără a privi înăuntru. Sophie Mol (Ne dormind, Ne liniștită, Ne dusă) îl zări plecând.

Se așeză pe pat și privi arborii de cauciuc. Soarele se mișcase pe cer și arunca umbre domestice profunde asupra plantației, întunecând copacii cu frunzișul deja întunecat. Dincolo de umbră, lumina era uniformă și blândă. Se vedea o tăietură diagonală ce traversa coaja marmorată a fiecărui arbore, prin care cauciucul lăptos se prelingea precum sângele dintr-o rană și picura în jumătatea aflată în așteptare a unei coji de nucă de cocos, legată de copac.

Sophie Mol coborî din pat și cotrobăi prin geanta mamei ei adormite. Găsi ceea ce căuta — cheile valizei mari, încuiate, de pe podea, cu autocolantele de la aeroport și cu etichetele de bagaje pe ea. O deschise și îi scotoci conținutul cu toată încântarea unui câine care scurmă un rond de flori. Răvăși teancuri de lenjerie, fuste și bluze călcate, șampoane, creme, ciocolată, bandă adezivă, umbrele, săpun (și alte arome îmbuteliate la Londra), chinină, aspirină, antibiotice cu spectru larg. „Ja de toate“, o sfătuiseră colegile pe Margaret Ko-

chamma cu glasuri îngrijorate. „Nu știi niciodată.” Ceea ce era felul lor de a-i spune unei colege călătorind în Inima Întinericului că:

(a) Oricui i se Poate Întâmpla Orice.

Așa că

(b) E Mai Bine să fii Pregătit.

Până la urmă, Sophie Mol găsi ceea ce căutase.

Cadouri pentru verii ei. Turnuri triumfiulare de ciocolată Toblerone (moale și deformată de căldură). Șosete cu degete multicolore. Și două pixuri — cu partea superioară umplută cu apă în care plutea un decupaj cu o imagine de stradă londoneză. Palatul Buckingham și Big Ben. Magazine și oameni. Un autobuz cu etaj propulsat de o bulă de aer plutea în susul și în josul străzii tăcute. Era ceva sinistru în absența zgomotului pe strada aglomerată a pixului.

Sophie Mol își puse cadourile în gentuța șic și ieși în lume. Pentru a întreprinde o tranzacție dificilă. Pentru a negocia prietenia.

O prietenie care, din nefericire, avea să fie lăsată în suspensie. Incompletă. Rătăcind prin aer fără vreun punct de sprijin. O prietenie care nu se încheagă într-o poveste, motiv pentru care, mult mai repede decât ar fi trebuit să se întâmple vreodată, Sophie Mol deveni o Amintire, în timp ce Pierderea lui Sophie Mol deveni viguroasă și vie. Ca un fruct în plin sezon. În fiecare sezon.

Munca înseamnă Luptă

Chacko o luă pe scurtătura dintre arborii înclinați de cauciuc pentru a nu avea decât foarte puțin de mers pe drumul principal până la casa Tovarășului K. N. M. Pillai. Avea un aer ușor ridicol, așa cum pășea peste covorul de frunze uscate în costumul strâmt de aeroport cu cravata aruncată de vânt pe un umăr.

Tovarășul Pillai nu era acasă la sosirea lui Chacko. Soția acestuia, Kalyani, cu pastă proaspătă de santal pe frunte, îl invită să ia loc pe un scaun pliant din oțel în mica încăpere din față și dispăru dincolo de pragul acoperit de o perdea de dantelă din nylon de un roz țipător, într-o cameră alăturată unde licărea flacăra mică a unei lămpi mari cu ulei. Mirosul greu de tămâie se răspândea peste pragul deasupra căruia o mică pancartă din lemn spunea *Munca înseamnă Luptă. Lupta înseamnă Muncă.*

Chacko era prea masiv pentru încăpere. Pereții albaștri îl încorsetau. Privi încordat și puțin stânjenit în jur. Un prosop se usca pe grilajul unei ferestre mici, verzi. Masa era acoperită cu o față de masă din plastic înflorat, viu colorată. Musculițe roiau în jurul unui mănunchi de banane mici, așezate pe o farfurie emailată albă cu margine albastră. Într-un colț al camerei era o grămadă de nuci de cocos nedezghiocate. Papucii de cauciuc ai unui copil zăceau răscăcărați în paralelogramul strălucitor de lumină solară zăbreliță de pe pardoseală. Lângă masă era un dulap cu uși de sticlă. Perdelele imprimate ce atârnav în interiorul său îi disimulau conținutul.

Mama Tovarășului Pillai, o doamnă vârstnică minusculă cu bluză maro și *mundu* crem, stătea pe marginea patului înalt, de lemn, băgat în perete, cu picioarele bălângănindu-i-se mult deasupra solului. Purta un prosop alb, subțire, aranjat în diagonală peste piept și aruncat peste umăr. Un roi de fânțari, ca o tichie inversată, îi bâzâia deasupra capului. Își odihnea obrazul în palmă, adunând laolaltă toate ridurile de pe acea parte a feței. Fiecare centimetru al ei era zbârcit, până și încheieturile mâinilor și gleznele. Doar pielea gâtului era încordată și netedă, întinsă peste o gușă enormă. Fântâna ei de tinerețe. Privea în gol la peretele opus, legănându-se ușor, mormăind mici mormăituri regulate, ritmice, ca un pasager plictisit într-o călătorie lungă cu autobuzul.

Diplomele de liceu, licență și masterat ale Tovarășului Pillai erau înrămate și agățate pe peretele din spatele capului ei.

Pe un alt perete era o fotografie înrămată a Tovarășului Pillai decorându-l cu o ghirlandă pe Tovarășul E. M. S. Namboodiripad. Pe un suport era un microfon, strălucind în prim-plan alături de o pancartă pe care scria *Ajantha*.

Ventilatorul rotativ de masă aflat lângă pat își distribuia briza mecanică în rotații democratice, exemplare — ridicând întâi ce mai rămăsese din părul bătrânei doamne Pillai, apoi pe al lui Chacko. Tănțarii se risipeau și se regrupau neobosiți.

Pe fereastră Chacko putea zări acoperișurile autobuzelor trecând cu un zgomot asurzitor, cu bagaje în plasa de bagaje. Trecu un jeep cu un megafon, urlând din răspuțeri un cântec marxist, având ca temă Șomajul. Corul era în engleză, restul în malayalami.

N-avem posturi vacante! N-avem posturi vacante!
Oriunde în lume s-ar duce un sărac,
N-avem n-avem n-avem n-avem posturi vacante!

„N-avem” pronunțat să rimeze cu nave.

Kalyani se întoarse cu un pahar din inox cu cafea-filtru și o farfurie inox cu felii de banană prăjită (galben-aprins, cu semințe mici, negre, în centru), pentru Chacko.

— S-a dus la Olassa. Trebuie să vină dintr-o clipă în alta, spuse ea.

Se referea la soțul ei cu *addham*, forma respectuoasă pentru „el”, în timp ce „el” i se adresa cu „edi”, ceea ce înseamnă, aproximativ, „Hei, tu!”

Era o femeie frumoasă, plină de viață, cu piele cafeniu-aurie și ochi imenși. Părul ei lung și creț era umed și îi atârna liber pe spate, împletit doar la vârfuri. Îi umezise spatelul bluzei strâmte de un roșu-închis, coborând-o într-un roșu și mai închis, și mai strâmt. Din locul în care se terminau mânecele, carnea moale a brațelor ei se umfla și se revărsa într-un bulgăre somptuos peste coatele cu gropițe. *Mundu*-ul și *kavani*¹-ul ei albe erau apretate și călcate. Mirosea a lemn de santal și a mazăre verde zdrobită, pe care o folosea în loc de săpun. Pentru prima dată în toți acei ani, Chacko o privi fără cea mai mică tresărire de dorință sexuală. Avea o soție (*Fostă soție, Chacko!*) acasă. Cu pistrui pe brațe și pistrui pe spate. Cu o rochie albastră și cu picioare sub ea.

Tânărul Lenin apăru în ușă în șort roșu din supraelastic. Stătea ca un cocostârc pe un picior subțire și răsucea ca pe-o funie perdeaua de dantelă roz, fixându-l pe Chacko cu ochii mamei lui. Avea deja șase ani, mult peste vârsta la care copiii își îndeasă lucruri în nas.

— Mon, du-te și cheam-o pe Latha, îi spuse doamna Pillai.

Lenin rămase șintuit locului și, continuând să se holbeze la Chacko, urlă strident și fără efort, așa cum numai copiii o pot face.

— Latha! Latha! Ești chemată!

— Nepoata noastră din Kottayam. Fiica fratelui lui mai mare, explică doamna Pillai. A câștigat săptămâna trecută Premiul Întâi la Elocință la Festivalul Tineretului din Trivandrum.

O fetișcană cu un aer combativ, de circa doisprezece-treisprezece ani, se ivi prin perdeaua de dantelă. Purta o fustă lungă, imprimată, care îi ajungea până la glezne, și o bluză albă, scurtă până în talie, cu pense care lăsau loc unor vii-

¹ Partea de sus a sari-ului, purtat de creștinii din Kerala peste *chatta*, drapat peste tors și umeri. (N.I.)

tori sâni. Părul ei uns era împărțit pe din două. Fiecare dintre cele două cozi strânse, lucitoare, era îndoită și legată cu panglici, astfel încât îi atârnavă de fiecare parte a feței precum conturul unor urechi mari, clăpăuge, ce nu fuseseră colorate încă.

— Știi cine este? o întrebă doamna Pillai pe Latha.

Latha clătină din cap.

— Chacko saar. *Modalali*-ul fabricii noastre.

Latha îl privi cu un calm și o lipsă de curiozitate neobișnute pentru o fată de treisprezece ani.

— A studiat la Oxford, Londra, spuse doamna Pillai. Vrei să-i reciți ceva?

Latha se supuse fără ezitare. Se propti pe picioarele ușor depărtate.

— Onorat președinte, se înclină ea către Chacko, drag juriu și... privi în jur la publicul imaginar adunat în mica încăpere încinsă... iubiți prieteni.

Făcu o pauză teatrală.

— Aș vrea să vă recit astăzi un poem de Sir Walter Scott intitulat *Lochinvar*.

Își împreună mâinile la spate. O peliculă i se așternu pe ochi. Privirea îi era fixată orb undeva, imediat deasupra capului lui Chacko. Se legăna ușor în timp ce vorbea. La început, Chacko crezu că era o traducere în malayalami a poemului *Lochinvar*. Cuvintele se contopeau unul cu celălalt. Ultima silabă a unuia se unea cu prima silabă a următorului. Era interpretat cu o viteză remarcabilă.

*O, young Lochin varhas scum out of the vest,
Through wall the vide Border his teed was the bes;
Tand savissgood braodsod heweapon sadnun,
Nhe rod all unarmed, and he rod all lalone.*

Poemul era presărat de mormăielile bătrânei doamne de pe pat, ceea ce nimeni, cu excepția lui Chacko, nu părea să remarce.

*Nhe swam the Eske river where ford there was none;
Buttair he alighted at Netherby Gate,
The bridehad cunsended, the gallantcame late.*

Tovarășul Pillai sosi la mijlocul poemului. Un luciul de sudoare îi acoperea pielea, *mundu*-ul lui alb era pliat deasupra genunchilor, pete întunecate de sudoare întinzându-i-se la subsuorile din terilenă. Trecut de treizeci și cinci de ani, era un bărbat mic, pământiu, neatletic. Picioarele îi erau deja fusiforme, iar burta lui proeminentă și revărsată, ca și gușa micuței lui mame, de-a dreptul nepotrivită cu restul trupului său subțire, mărunț și cu chipul vioi. De parcă ceva în genele familiei ar fi făcut să pogoare asupra lor gâlme obligatorii ce le apăreau la întâmplare în diverse părți ale trupului.

Mustața lui ordonată și subțire ca o trăsătură de penel îi împărțea buza superioară în două pe orizontală și se termina exact în linie cu colțurile gurii. Avea un început de chelie și nu făcea nici o încercare de-a o ascunde. Părul îi era dat cu ulei și pieptănat pe spate. Era clar că nu alerga după tinerețe. Avea autoritatea dezinvoltă a Bărbatului Casei. Zâmbi și îl salută din cap pe Chacko, dar nu păru să remarce prezența soției sau a mamei sale.

Ochii Lathei priviră rapid spre el, cerând permisiunea de-a continua poemul. Îi fu acordată. Tovarășul Pillai își scoase cămașa, o făcu ghem și își șterse subsuorile cu ea. Când termină, Kalyani i-o luă și o ținu de parcă ar fi fost un dar. Un buchet de flori. Tovarășul Pillai, în vesta lui fără mâneci, se așeză pe un scaun pliant și își trase piciorul stâng peste coapsa dreaptă. Cât a mai durat recitarea nepoatei, stătu privind meditativ în podea, cu bărbia sprijinită în căușul palmei, bătând din piciorul drept în ritm cu metrul și cadența poemului. Cu cealaltă mână își masa bolta extrem de arcuită a piciorului stâng.

Când Latha termină, Chacko aplaudă cu amabilitate sinceră. Ea îi primi aplauzele fără urmă de zâmbet. Era ca o înotătoare est-germană la o competiție locală. Ochii îi erau ațintiți asupra Aurului Olimpic. Orice realizare mai mărunță o considera ca de la sine înțeleasă. Își privi unchiul, cerând permisiunea de-a părăsi încăperea.

Tovarășul Pillai îi făcu semn și îi șopti la ureche:

— Du-te și spune-le lui Pothachen și Mathukutty că dacă vor să mă vadă trebuie să vină imediat.

— Nu, tovarășe, zău... Nu mai mănânc nimic, spuse Chacko, presupunând că Tovarășul Pillai o trimitea pe Latha după alte gustări.

Tovarășul Pillai, recunoscător pentru confuzie, o exploată.

— Nu nu nu. Ha! Ce-i asta?... Edi Kalyani, adu o tavă cu *avalose oondas*².

Ca politician aspirant, era esențial pentru Tovarășul Pillai să fie privit în circumscripția sa electorală drept om cu influență. Voia să se folosească de vizita lui Chacko pentru a-i impresiona pe alegătorii locali și pe Lucrătorii de Partid. Pothachen și Mathukutty, oamenii după care trimisese, erau niște săteni care îl rugaseră să se folosească de relațiile lui la spitalul din Kottayam pentru a le asigura fiicelor lor un post de soră medicală. Tovarășul Pillai avea interesul ca ei să fie *văzuți* așteptând în afara casei lui o întâlnire cu el. Cu cât erau mai mulți oamenii văzuți așteptând să-l întâlnească, cu cât părea mai ocupat, cu atât avea să fie mai bună impresia lăsată. Iar dacă oamenii care așteptau vedeau că însuși *Modalali*-ul fabricii venise să-l vadă, pe terenul lui, faptul avea să transmită semnale utile, știa asta.

— Deci! Tovarășe! spuse Tovarășul Pillai după ce Latha fusese expediată și după ce sosiseră *avalose oondas*. Care sunt noutățile? Cum se acomodează fiica dumitale?

Insista să îi vorbească lui Chacko în engleză.

— O, bine. Acum doarme buștean.

— Oho. Diferența de fus orar, presupun, spuse Tovarășul Pillai, mulțumit de el însuși că știa câte ceva despre călătoriile internaționale.

— Ce se întâmplă în Olassa? O întrunire de Partid? Întrebă Chacko.

— Ah, nici vorbă de așa ceva. Sora mea Sudha a suferit acum câțva timp o fractură, zise Tovarășul Pillai, așa că am dus-o la Olassa Moos pentru o cură. Niște uleiuri și alte chestii din astea. Soțul ei este la Patna, așa că ea e singură la socri.

Lenin își părăsi postul din pragul ușii, se așeză pe genunchii tatălui său și se scobi în nas.

² Specialitate culinară indiană. (N.t.)

— Ei, tinere domn, ce-ai zice de o poezie? îi zise Chacko. Tatăl tău nu te-a învățat nici una?

Lenin se holbă la Chacko, nedând nici un semn că ar fi auzit sau înțeles ceea ce-i spusese Chacko.

— Știe totul, zise Tovarășul Pillai. Este un geniu. Însă în fața vizitatorilor e tăcut.

Tovarășul Pillai îl legănă pe Lenin pe genunchi.

— Lenin Mon, spune-i-o Tovarășului Unchi pe cea pe care-o știi de la Tata. *Prieteni! Cetățeni! Romani...*

Lenin își continuă căutarea nazală de comori.

— Hai, Mon, doar este Tovarășul nostru Unchi...

Tovarășul Pillai încercă să demareze Shakespeare.

— *Prieteni! Cetățeni! Romani! Vă rog...*³

Privirea neclintită a lui Lenin rămase pe Chacko. Tovarășul Pillai încercă din nou.

— ...să mă ascultați?

Lenin înșfăcă un pumn de feliuțe de banană prăjite și țâșni pe ușa din față. Începu să gonească încoace și încolo pe fâșia de curte dintre casă și drum, zbierând ca un măgar cu o exaltare pe care nu o putea înțelege. Când își epuiză o parte din energie, alergătura lui se transformă într-un galop agitat, cu genunchii la piept.

...săm-as CULTAȚI.

Urlă Lenin din curtea din față, acoperind sunetul unui autobuz în trecere.

... Venii aici pe Cezar
să-l îngrop, nu slavă să-i aduc.
Cefa cerău unom trăiește încă
Și după moar tealui. Ade seaîn să
Se-ngroapă, binele cu el...

Zbiera fluent, fără să ezite nici măcar o dată. Remarcabil, ținând seama de faptul că avea doar șase ani și nu înțelegea un cuvânt din ce spunea. Stând înăuntru, privind afară la micul diavol-al-prafului care i se agita în curte (viitor pres-tator de servicii cu un copil și un scuter Bajaj), Tovarășul Pillai zâmbi mândru.

³ W. Shakespeare, *Iuliu Cezar*, traducere de Tudor Vianu, vol. 5, Univers, București, 1986, p. 52. (N.t.)

— Este primul în clasă. Anul acesta va obține o dublă-promovare.

Era multă ambiție adunată în cămăruța aceea încinsă.

Orice ar fi depozitat Tovarășul Pillai în dulapul lui cu perdele, nu erau avioane de plută stricate.

Pe de altă parte, din clipa în care intrase în casă, sau, poate, din momentul în care sosise Tovarășul Pillai, Chacko trecuse printr-un curios proces de invalidare. Ca un general lăsat fără stele, își controlă zâmbetul. Își reprimă expansivitatea. Oricine l-ar fi întâlnit acolo pentru prima oară l-ar fi putut considera reticent. Aproape timid.

Cu instinctele infailibile ale unui luptător de stradă, Tovarășul Pillai știa că circumstanțele lui presante (casa mică, încinsă, mama cu veșnicele ei mormăieli, apropierea evidentă de masele muncitoare) îi dădeau asupra lui Chacko un ascendent pe care, în acele vremuri revoluționare, nu îl putea egala nici un fel de educație primită la Oxford.

Își ținea sărăcia ca pe o pușcă îndreptată spre capul lui Chacko.

Chacko scoase o bucată mototolită de hârtie pe care încercase să schițeze în mare modelul unei noi etichete pe care voia să i-o tipărească Tovarășul K. N. M. Pillai. Era destinată unui nou produs Murături & Conserve Paradis, intenționat a fi lansat în primăvară. Oțet Sintetic pentru Gătire. Desenul nu era unul dintre punctele forte ale lui Chacko, dar Tovarășul Pillai prinse ideea generală. Era familiarizat cu logo-ul dansatorului *kathakali*, sloganul de sub fusta lui care spunea *Împărați ai Regatului Gustului* (ideea lui) și caracterelor alese pentru Murături & Conserve Paradis.

— Designul este același. Singura diferență este la text, presupun, spuse Tovarășul Pillai.

— Și la culoarea chenarului, zise Chacko. Muștar în loc de roșu.

Tovarășul Pillai își ridică ochelarii pe frunte, pentru a citi textul cu glas tare. Lentilele i se încețoșară imediat din pricina uleiului de păr.

— Oțet Sintetic pentru Gătire, zise el. Asta cu litere mari, presupun.

— Albastru de Prusia, zise Chacko.

— Preparat din Acid Acetic?

— Albastru regal, spuse Chacko. Ca acela folosit la ardei verzi în saramură.

— Conținut net. Lot nr., Data fabricației, Preț maximal de desfacere... același albastru regal dar c.⁴ și l.c.⁵?

Chacko încuviință din cap.

— Prin aceasta certificăm că oțetul din această sticlă este garantat a fi de natura și calitatea pe care le afirmă. Ingrediente: apă și acid acetic. Asta va fi de culoare roșie, presupun.

Tovarășul Pillai folosea „presupun” pentru a deghiza întrebarea în afirmație. Ura să pună întrebări, cu excepția celor de natură personală. Întrebările semnificau o afișare vulgară a ignoranței.

Atunci când terminară discuția privind eticheta pentru oțet, Chacko și Tovarășul Pillai ajunseră să aibă fiecare roiul lui de țânțari.

Căzură de acord asupra unei date de livrare.

— Deci marșul de ieri a fost un succes? spuse Chacko, scoțând în cele din urmă la iveală motivul adevărat al vizitei sale.

— Până nu sunt îndeplinite cerințele, Tovarășe, nu putem spune că este un Succes sau un Insucces.

O inflexiune ironică se strecură în glasul Tovarășului Pillai.

— Până atunci, lupta trebuie să continue.

— Dar Reacția a fost bună, sugeră Chacko, încercând să recurgă la același argou.

— Asta, desigur, acolo, zise Tovarășul Pillai. Tovarășii au prezentat Memorandumul Înaltei Conduceri de Partid. Acum să vedem. Nu trebuie decât să așteptăm și să urmărim evoluția lucrurilor.

— Am trecut ieri pe lângă ei, pe drum, zise Chacko. Procesiunea.

— În drum spre Cochin, presupun, spuse Tovarășul Pillai. Dar conform surselor de Partid, Reacția din Trivandrum a fost mult mai bună.

⁴ Conservanți. (N.t.)

⁵ Garanție de calitate. (N.t.)

— Și la Cochin au fost mii de tovarăși, zise Chacko. De fapt, nepoata mea l-a văzut printre ei pe tânărul nostru Velutha.

— Ah, înțeleg.

Tovarășul Pillai fu luat pe nepregătite. Velutha era un subiect pe care intenționase să îl discute cu Chacko. Cândva. Într-o bună zi. Dar nu așa, pe nepusă masă. Creierul îi zumzăia ca un roi de albine. Se întreba dacă să profite de deschiderea ce i se oferea sau să o lase pe altă zi. Hotărî să se folosească atunci de ea.

— Da. Este un bun lucrător, zise el gânditor. Extrem de inteligent.

— Este, zise Chacko. Un tâmplar excelent cu o minte de inginer. Dacă nu ar fi fost...

— Nu un *astfel* de lucrător, Tovarășe, spuse Tovarășul Pillai. Lucrător de Partid.

Mama Tovarășului Pillai continua să se legene și să bombăne. Era ceva liniștitor în ritmul bombănelilor. Ca ticăitul unui ceas. Un sunet pe care îl remarcai cu greu, dar ți-ar fi lipsit dacă înceta.

— Ah, înțeleg. Deci este legitimat?

— O, da, spuse încet Tovarășul Pillai. O, da.

Sudoarea i se prelingea lui Chacko prin păr. Avea senzația că o ceată de furnici îi făceau turul scalpului. Se scărpină în cap multă vreme, cu ambele mâini. Mișcându-și în sus și în jos toată pielea scalpului.

— *Oru kaaryam parayattey?*⁶

Tovarășul Pillai trecu la malayalami și la un ton confidențial, conspirativ.

— Vorbesc ca prieten, *keto*. Neoficial.

Înainte de-a merge mai departe, Tovarășul Pillai îl studie pe Chacko, încercând să îi ghicească reacția. Chacko își examina pasta cenușie de sudoare și mătreață de sub unghii.

— Paravanul acela îți va face necazuri, spuse el. Ascultă-mă pe mine... găsește-i de lucru în altă parte. Trimite-l de aici.

Chacko fu uimit de întorsătura pe care o luase conversația. Nu intenționase decât să afle ce se întâmpla, cum stăteau

lucrurile. Se așteptase să întâmpine opoziție, chiar rezistență, și în loc de asta i se propunea o complicitate vicleană, perfidă.

— Să-l trimit de aici? Dar de ce? Nu mă deranjează că are carnet de partid. Eram doar curios, atâta tot... Mă gândeam că poate ai vorbit cu el, spuse Chacko. Dar sunt sigur că nu face decât să experimenteze, să își încerce aripile, este un tip cu scaun la cap, Tovarășe. Am încredere în el...

— Nu la asta mă refer, spuse Tovarășul Pillai. Poate foarte bine să fie OK ca persoană. Dar alți lucrători nu sunt mulțumiți de el. Vin deja la mine cu plângeri... Înțelegi, Tovarășe, din punct de vedere local, aceste chestiuni de castă sunt foarte adânc înrădăcinate.

Kalyani puse pe masă un pahar de oțel cu cafea aburindă, pentru soțul ei.

— Uită-te la ea, de exemplu. Stăpâna acestei case. Nici măcar ea nu ar permite vreodată Paravanilor și altora de teapa lor să-i intre în casă. Niciodată. Nici măcar *eu* nu o pot convinge. Propria mea soție. Desigur, în casă ea este Șeful.

Se întoarse spre ea cu un zâmbet afectuos, răutăcios.

— *Allay edi*, Kalyani?

Kalyani privi în pământ și zâmbi, recunoscându-și sfios bigotismul.

— Vezi? spuse triumfător Tovarășul Pillai. Ea înțelege foarte bine engleza. Doar că nu vorbește.

Chacko zâmbi cu jumătate de gură.

— Zici că lucrătorii mei vin la tine cu plângeri...

— O, da, corect, spuse Tovarășul Pillai.

— Ceva anume?

— Nimic ca atare, spuse Tovarășul K. N. M. Pillai. Dar vezi, Tovarășe, orice avantaje i-ai acorda, normal că altora o să le displacă. O privesc ca pe o părtinire. La urma urmei, orice muncă ar face el, tâmplar, electrician sau orice ar fi, pentru ei el nu este decât un Paravan. Este o condiționare pe care o au din naștere. Asta le-am spus și eu, este greșit. Dar sincer vorbind, Tovarășe, Schimbarea este un lucru. Acceptarea este cu totul altceva. Trebuie să fii precaut. E mai bine pentru el să îl trimiți de aici...

⁶ Să-ți spun ceva? (N.t.)

— Dragul meu camarad, spuse Chacko. Lucrul acesta este imposibil. Băiatul e de neprețuit. Practic, el conduce fabrica... și nu putem rezolva problema trimițându-i de aici pe toți Paravanii. Nu, trebuie să învățăm cum să soluționăm această aberație.

Tovarășului Pillai îi displăcea să i se adreseze cineva cu Dragul Meu Camarad. Pentru el suna ca o insultă formulată într-o engleză cultă, ceea ce, desigur, făcea din ea o dublă insultă — insulta în sine și faptul că Chacko gândea că el nu o va înțelege. Îi strică complet dispoziția.

— Poate, zise el caustic. Dar Roma nu a fost clădită într-o singură zi. Ține minte asta, Tovarășe, aici nu este colegiul dumitale de la Oxford. Căci ceea ce pentru dumneata este o absurditate, pentru Mase e ceva diferit.

Lenin, cu subțirimea tatălui și cu ochii mamei sale, apără în ușa, cu răsuflarea întretăiată. Terminase de urlat întregul discurs al lui Marc Antoniu și cea mai mare parte din *Lochinvar* înainte de a-și fi dat seama că își pierduse publicul. Se așază din nou între genunchii depărtați ai Tovarășului Pillai.

Își plesni mâinile peste capul tatălui său, provocând un carnagiu în roiul de țânțari. Numără carcacele strivite din palmele lui. Unele pline cu sânge proaspăt. I le arată tatălui său, care i-l predă mamei pentru a fi curățat.

Tăcerea dintre ei fu iarăși luată în stăpânire de mormăile bătrânei doamne Pillai. Latha sosi cu Pothachen și Mathukutty. Bărbații trebuiră să aștepte afară. Ușa fu lăsată întredeschisă. Când Tovarășul Pillai vorbi din nou, o făcu în malayalami și se asigură că era suficient de tare pentru publicul de afară.

— Desigur, forumul adecvat pentru a exprima necazurile muncitorilor este Sindicatul. Or, în cazul acesta, când însuși *Modalali* e un Tovarăș, este o chestiune rușinoasă pentru ei să nu fie sindicalizați și să nu se alătore Luptei Partidului.

— M-am gândit la asta, spuse Chacko. Am să îi organizez oficial într-un sindicat. Își vor alege propriii reprezentanți.

— Dar, Tovarășe, nu poți pune în scenă revoluția pentru ei. Nu poți decât să le crezi conștiința de clasă. Să îi educi.

Ei trebuie să își lanseze *propria* luptă. Ei trebuie să își depășească spaimetele.

— De cine? zâmbi Chacko. De mine?

— Nu, nu de dumneata, dragul meu Tovarăș. De secole întregi de opresiune.

Apoi, cu un ton muștrător, Tovarășul Pillai îl cită pe Președintele Mao. În malayalami. Cu o expresie ciudat de asemănătoare cu a nepotei lui.

— Revoluția nu este un dineu. Revoluția este o insurecție, un act de violență în care o clasă răstoarnă o alta.

Și astfel, punând mâna pe contractul pentru etichetele de Oțet Sintetic pentru Gătii, Tovarășul K. N. M. Pillai îl izgonise cu dibăcie pe Chacko din rândurile luptătoare ale Celor Care Răstoarnă în rândurile trădătoare ale Celor De Răsturnat.

Se așezară unul lângă altul pe scaune pliante din oțel, în după-amiaza Zilei în care Sosise Sophie Mol, sorbind cafea și ronțâind felii de banană prăjite. Dizlocând cu limbile pasta moale și galbenă care le încliea cerul gurii.

Omul cel Mărunt și Slab și Omul cel Mare și Gras. Adversari de benzi desenate într-un război urmând-încă-a-veni.

Se dovedi a fi un război care, din nefericire pentru Tovarășul Pillai, avea să se termine aproape înainte de-a fi început. Victoria îi fu oferită, ambalată și împodobită, pe o tavă de argint. Abia atunci, când era prea târziu, și Murături Paradis se prăbuși încetul cu încetul la pământ fără vreun murmur sau măcar vreo intenție de-a opune rezistență — își dădu Tovarășul Pillai seama că ceea ce îi trebuia de fapt era mai curând procesul războiului decât rezultatul victoriei. Războiul ar fi putut fi armăsarul pe care îl călărea, un pas, fie el și parțial, pe drumul către Adunarea Legislativă, în timp ce Victoria nu îl situa mai bine decât locul unde era atunci când începuse.

Spurse două ouă, dar arse omleta.

Nimeni nu află vreodată natura precisă a rolului Tovarășului Pillai în evenimentele ce aveau să urmeze. Nici măcar Chacko — care știa că discursurile fervente, sublime despre Drepturile Intangibililor („Casta înseamnă Clasă, tovarăși“),

ținute de Tovarășul Pillai în timpul asediului Partidului Marxist asupra fabricii Murături Paradis, erau fariseice — nu află vreodată întreaga poveste. Nu că ar fi ținut neapărat să o afle. La momentul acela, paralizat de Pierderea lui Sophie Mol, privea totul dintr-o perspectivă umbrită de durere. Și aiudoma unui copil marcat de tragedie, care crește brusc și își abandonează jucăriile, Chacko se lepădă de jucăriile sale de până atunci. Visele Baronului Conservei și Războiul Poporului se alătură avioanelor stricate din dulapul lui cu uși de sticlă. După ce Murături Paradis a fost închisă, unele câmpuri de orez au fost vândute (împreună cu ipotecile lor) pentru a plăti niște împrumuturi bancare. Altele au fost vândute pentru a asigura familiei hrană și îmbrăcăminte. Când Chacko a emigrat în Canada, singurul venit al familiei era asigurat de proprietatea de cauciuc de lângă Casa din Ayemenem și de câțiva cocotieri de pe terenul din preajmă. De pe urma lor trăiau Baby Kochamma și Kochu Maria, după ce toți ceilalți muriseră, plecaseră sau fuseseră Returnați.

Pentru a fi corecți cu Tovarășul Pillai, el nu a plănuit cursul evenimentelor ce aveau să urmeze. El nu a făcut decât să își lase degetele abile să alunece în mânușa aflată în așteptare a Istoriei.

Nu era numai vina lui că trăia într-o societate în care moartea unui om putea fi mai profitabilă decât fusese vreodată viața lui.

Ultima vizită a lui Velutha la Tovarășul Pillai — după confruntarea cu Mammachi și Baby Kochamma — și ce se întâmplase între ei rămăseră un secret. Ultima trădare care îi trimise pe Velutha dincolo de râu, înotând contra curentului, în întuneric și ploaie, la timp pentru întâlnirea lui „aranjată” cu istoria.

VELUTHA PRINSE ultimul autobuz care se întorcea de la Kottayam, unde dăduse la reparat mașina de sigilat conserve. În stația de autobuz dădu peste un alt lucrător al fabricii, care îi spuse cu un surâs perfid că Mammachi voia să îl vadă. Velutha nu avea idee de cele întâmplate și nu știa de vizita tatălui lui beat la Casa din Ayemenem. Nu aflase că Vellya Paapen stătuse ore în șir în ușa colibei lor, încă beat, cu ochiul lui de sticlă și lama toporului sclipind în lumina lămpii, așteptând întoarcerea lui Velutha. Nici că bietul Kut-tappen cel paralizat, înlemnit de teamă, îi vorbise în continuu tatălui lui vreme de două ore, ciulindu-și în tot acest timp urechile după un sunet de pași sau vreun foșnet al pădurii tinere, în așa fel încât să-și poată avertiza fratele care nu bănuia nimic.

Velutha nu se duse acasă. Merse direct la Casa din Ayemenem. Deși, pe de-o parte, fu luat prin surprindere, pe de alta, știa, știuse, cu un instinct străvechi, că într-o zi copiii chinuții ai Istoriei se vor întoarce acasă să își afle adăpost. Pe tot parcursul izbucnirii lui Mammachi rămase reținut și ciudat de liniștit. Era un calm născut din provocarea extremă. Izvora dintr-o luciditate ce zace dincolo de furie.

Când sosi Velutha, Mammachi își pierdu cumpătul și își vărsă veninul orb, insultele insuportabile, grosolane, în fața unui panou din ușa culisant-pliantă, până ce Baby Kochamma, plină de tact, o răsuci și îi aținti furia în direcția convenită, înspre Velutha, care stătea nemișcat în întuneric. Mammachi își continuă tirada, cu ochii goi, cu fața schimonosită,

cu furia propulsând-o înspre Velutha, până ce ajunse să îi țipe drept în față, iar el putu să-i simtă stropii scuipatului și mirosul de ceai vechi din răsuflare. Baby Kochamma rămase în preajma lui Mammachi. Nu spuse nimic, dar își folosi mâinile pentru a modula furia lui Mammachi, pentru a o ațâța neîncetat. O mângâiere încurajatoare pe spate. Un braț protector pe după umeri. Mammachi habar nu avea de această manipulare.

Dar unde învățase o doamnă în vârstă ca Mammachi — care purta sariuri apretate și cânta seara la vioară *Suita spărgătorului de nuci* — limbajul vulgar folosit în ziua aceea era un mister pentru toată lumea (Baby Kochamma, Kochu Maria, Ammu în camera ei încuiată) care o auzise.

— Afară! strigase ea în cele din urmă. Dacă te mai găsesc mâine pe proprietatea mea, am să pun să fii castrat ca un câine paria ce ești! Am să pun să te omoare!

— O să mai vedem, spuse liniștit Velutha.

Asta a fost tot ce a spus el. Și asta a fost ceea ce a accentuat și a înflorit Baby Kochamma în biroul inspectorului Thomas Matthew, vorbind despre amenințări cu crima și răpirea.

Mammachi îl scuipă în față pe Velutha. Scuipat gros. Îl împroșcase pe piele. Pe gură, pe ochi.

El stătea pur și simplu acolo. Uluit. Apoi se întoarse și plecă.

Pe când ieșea din casă, avu impresia că simțurile îi fuseseră ascuțite și intensificate. De parcă totul în jurul lui ar fi fost aplatizat într-o ilustrație. Un desen realizat la mașină, cu un manual de utilizare care îi spunea ce să facă. Mîntea lui, tânjind disperată după un soi de ancoră, se agăța de detalii. Eticheta fiecare lucru care îi ieșea în cale.

Poartă, gândi el în timp ce ieșea pe poartă. *Poartă. Drum. Pietre. Cer. Ploaie.*

Poartă.

Drum.

Pietre.

Cer.

Ploaie.

Ploaia de pe pielea lui era caldă. Piatra de laterit de sub picioarele lui zgâria. Știa unde se duce. Observa totul. Fieca-

re frunză. Fiecare copac. Fiecare nor pe cerul fără stele. Fiecare pas făcut.

Koo-koo kookum theevandi

Kooki paadum theevandi

Rapakal odum theevandi

Thalannu nilkum theevandi⁷

Era prima lecție pe care o învățase la școală. O poezie despre un tren.

Începu să numere. Ceva. Orice. *Unu doi trei patru cinci șase șapte opt nouă zece unsprezece doisprezece treisprezece paisprezece cincisprezece șaisprezece șaptesprezece optsprezece nouăsprezece douăzeci douăzeci și unu douăzeci și doi douăzeci și trei douăzeci și patru douăzeci și cinci douăzeci și șase douăzeci și șapte douăzeci și opt douăzeci și nouă...*

Desenul la mașină începu să se încetezeze. Liniile clare se estompară. Instrucțiunile nu mai aveau sens. Drumul se ridică pentru a-l întâlni și întunericul se făcu gros. Vâscos. Înaintarea prin el deveni un efort. Ca înotul pe sub apă.

Se întâmplă, îl informă o voce. *A început.*

Mîntea lui, deodată imposibil de bătrână, pluti afară din trup prin întuneric și plană deasupra lui în aer, de unde bolborosea avertismente inutile.

Se uită în jos și privi trupul unui tânăr mergând prin întuneric, prin ploaia torențială. Mai mult decât orice altceva, trupul dorea să doarmă. Să doarmă și să se trezească în altă lume. *Cu mirosul pielii ei în aerul pe care îl respira. Trupul ei peste al lui. S-ar putea să nu o mai vadă niciodată. Unde era ea? Ce-i făcuseră ei? Îi făcuseră rău?*

Continuă să meargă. Chipul nici nu îi era ridicat înspre ploaie, nici aplecat departe de ea. Nici nu o întâmpina, nici nu o alunga.

Deși ploaia îi spălă scuipatul lui Mammachi de pe față, continua să simtă că cineva îi ridicase capul și îi vomitase în trup. Vomă cu cocoloașe, prelingându-i-se în intestine. Peste inimă. Plămâni. Picăturile vâscoase, grele în epigastru.

⁷ Koo-koo vuiuște trenul/Cântă și vuiuște trenul/Neobosit călătorește trenul/Istovit se-oprește trenul. (N.t.)

Toate organele îi erau scăldate în vomă. Ploaia nu putea face nimic împotriva acestui fapt.

Știa ce avea de făcut. Manualul de utilizare îl dirija. Trebuia să ajungă la Tovarășul Pillai. Nu mai știa de ce. Picioarele îl duseră la tipografia Lucky Press, care era încuiată, și apoi dincolo de curtea minusculă, la casa Tovarășului Pillai.

Până și efortul de a ridica brațul să ciocănescă îl epuiză.

Tovarășul Pillai tocmai își terminase puiul și strivea o banană coaptă, storcându-i pulpa prin pumnul închis în farfuria cu lapte bătut, când ciocăni Velutha. Își trimise soția să deschidă ușa. Ea se întoarse cu un aer bosumflat și — gândi Tovarășul Pillai — dintr-o dată sexy. Voia să îi atingă imediat sânii. Dar avea lapte pe degete și la ușă era cineva. Kalyani se așeză pe pat și îl mângâie absentă pe Lenin, care dormea sugându-și degetul lângă mărunțica lui bunică.

— Cine e?

— Fiul ăla al lui Paapen Paravanul. Spune că e urgent.

Tovarășul Pillai își termină fără grabă laptele bătut. Își scutură degetele deasupra farfuriei. Kalyani aduse apă într-un recipient din inox și i-o turnă. Resturile de mâncare rămase pe farfurie (un ardei roșu iute, uscat, și oasele unghiulare mici, tari, supte și scuiplate ale copanelor de pui) se ridicară și plutiră. Ea îi aduse un ștergar de mâini. El se șterse pe mâini, își râgâi aprecierea și se duse la ușă.

— *Enda?* La ora asta din noapte?

Răspunzându-i, Velutha își auzi propriul glas întorcându-se la el de parcă s-ar fi lovit de un perete. Încercă să explice cele întâmplate, dar se trezi devenind incoerent. Omul cu care vorbea era mic și se afla departe, după un perete de sticlă.

— E un *sătuc*, spunea Tovarășul Pillai. Oamenii vorbesc. Eu îi ascult. Asta nu înseamnă că nu știu ce s-a întâmplat.

Din nou Velutha se auzi spunând ceva ce nu însemna nimic pentru omul cu care vorbea. Propriul glas se încolăci în jurul lui ca un șarpe.

— Poate, spuse Tovarășul Pillai. Dar, Tovarășe, ar trebui să știi că Partidul nu a fost constituit pentru a susține disciplina muncitorilor în viața lor particulară.

Velutha privi trupul Tovarășului Pillai dispărând dincolo de pragul ușii. Glasul lui dematerializat, pițigăiat, rămase, proferând slogane. Flamuri fluturânde într-un prag gol.

Nu este în interesul Partidului să se ocupe de asemenea chestiuni.

Interesul indivizilor este subordonat interesului organizației. Violarea Disciplinei de Partid înseamnă violarea Unității Partidului.

Glasul continuă. Propozițiile se descompuneau în expresii. În cuvinte.

Progresul Revoluției.

Anihilarea Dușmanului de Clasă.

Trădătorul capitalist.

Tunet violent.

Și se întâmplă din nou. O altă religie se întoarse împotriva ei înseși. Un alt edificiu construit de mintea omului, decimat de natura umană.

Tovarășul Pillai închise ușa și reveni la soția și la cina lui. Se hotărî să mănânce încă o banană.

— Ce voia? îl întrebă soția lui, întinzându-i una.

— Au aflat. Cineva trebuie să le fi spus. L-au concediat.

— Asta e tot? Are noroc că nu l-au spânzurat de copacul cel mai apropiat.

— Am remarcat ceva ciudat... spuse Tovarășul Pillai în timp ce curăța coaja bananei. Tipul avea lac roșu pe unghii...

Stând afară în ploaie, în lumina rece, udă a singurului felinar din stradă, Velutha simți cum îl doboară somnul. Trebui să facă eforturi pentru a-și ține pleoapele deschise.

Mâine, își spuse el. Mâine când se oprește ploaia.

Picioarele îl conduseră la râu. De parcă ele ar fi fost lesa, iar el ar fi fost câinele.

Istoria plimbând câinele.

Traversarea

Era trecut de miezul nopții. Râul se umflase, apele îi erau repezi și negre, șerpuiind spre mare, ducând cu ele ceruri înnoirate de noapte, o ramură întreagă de palmier, o bucată dintr-un gard de stuf și alte daruri la care vântul renunțase.

După un timp, ploaia se potoli, transformându-se în burniță, apoi se opri. Briza scutura apa din copaci și o vreme plouă doar sub ei, acolo unde fusese cândva adăpostul.

O lună subțire, palidă se întrezări printre nori și lumină un tânăr stând pe cea mai de sus dintre cele treisprezece trepte de piatră ce duceau la apă. Mai era încă foarte, foarte ud. Foarte tânăr. După puțin, se ridică în picioare, își scoase *mundu*-ul alb, îl stoarse de apă și și-l răsuci ca un turban în jurul capului. Gol acum, coborî în apă pe cele treisprezece trepte de piatră și apoi mai departe, până ce apa râului îi atinse pieptul. Atunci începu să înoate cu mișcări energice, dezinvolve, îndreptându-se repede spre locul în care curentul era iute și sigur, acolo unde începea Adâncul Adevărat. Râul luminat de lună îi cădea ca niște mâneci de argint de pe brațele ce înotau. Nu-i trebuiră mai mult de câteva minute să traverseze. Când ajunse de cealaltă parte, ieși sclipind și se săltă pe mal, negru ca noaptea ce-l înconjura, negru ca apa pe care o traversase.

Păși pe poteca ce ducea, prin mlaștină, la Casa Istoriei.

Nu lăasă nici o undă pe apă.

Nici o urmă de pas pe mal.

Își finu *mundu*-ul întins deasupra capului să se usuce. Vântul i-l ridica aidoma unei pânze de corabie. Dintr-o dată se simți fericit. *Lucrurile se vor înrăutăți, își spuse el. Apoi vor merge spre bine.* Acum mergea grăbit spre Inima Întunerii. Siguratic ca un lup.

Dumnezeul Pierderii.

Dumnezeul Lucrurilor Mărunte.

Gol cu excepția lacului de unghii.

Câteva ore mai târziu

Trei copii pe malul râului. O pereche de gemeni și un altul, pe al cărui șorțuleț de catifea reiată mov scria, cu litere aplecate, vesele, *Vacantă!*

În copaci, frunzele ude sclipeau ca metalul bătut. Pâlcuri dese de bambus galben se aplecau în râu de parcă ar fi jelit dinainte ceea ce știau că avea să se întâmple. Râul în sine era întunecat și tăcut. Mai curând absență decât prezență, netrădând prin nimic cât de umflat și de puternic era în realitate.

Estha și Rahel traseră barca din tufișurile în care o ascundeau de obicei. Vâslele pe care le făcuse Velutha erau pitite într-un copac găunos. O așezară pe apă și o ținură locului pentru ca Sophie Mol să se urce în ea. Păreau să se încreadă în întuneric și urcau și coborau treptele sclipitoare de piatră siguri pe picioare ca niște iezi.

Sophie Mol era mai șovăielnică. Puțin speriată de ceea ce stătea la pândă în umbrele ce o înconjurau. De-a curmezișul pieptului îi atârna un săculeț din pânză cu provizii șterpelite din frigider. Pâine, prăjituri, biscuiți. Gemenii, purtând povara vorbelor mamei lor — *Dacă nu erați voi, aș fi fost liberă. Trebuia să vă fi abandonat într-un orfelinat în ziua în care v-ați născut. Sunteți pietrele de moară atârinate de gâtul meu* —, nu duceau nimic. Datorită celor făcute lui Estha de Omul Oranjadă Limonadă, Casa lor departe de Casă era deja echipată. În cele două săptămâni de când Estha vâslea în dulceața purpurie și Gânda Două Gânduri, ei adunaseră cu hărnicie Provizii Indispensabile: chibrituri, cartofi, o ti-

gaie turtită, o găscă gonflabilă, șosete cu degete multicolore, pixuri cu autobuze londoneze și ursul koala cu ochi din nasturi atârând.

— Și dacă află Ammu și ne *imploră* să ne întoarcem?

— Atunci o s-o facem. Dar numai dacă ne imploră.

Estha-cel-Milos.

Sophie Mol îi convinsese pe gemeni că era *esențial* să meargă și ea cu ei. Că absența copiilor, a *tuturor* copiilor, avea să sporească remușcarea adulților. Avea să îi facă să regrete sincer, așa cum se întâmplase cu adulții din Hamelin după ce Cântărețul Pestriț din Fluier le luase toți copiii. Aveau să îi caute peste tot și, abia atunci când ar fi căpătat certitudinea că toți cei trei copii erau morți, ei trei s-ar fi întors acasă triumfători. Prețuiți, iubiți și doriți mai mult ca oricând. Argumentul ei suprem era că dacă ar fi rămas acasă ar fi putut fi torturată și silită să le trădeze ascunzișul.

Estha așteptă să urce și Rahel, după care își luă locul în barca cea mică, crăcanat ca un ferăstrău. Își folosi picioarele pentru a împinge barca departe de mal. Pe când se strecurau în apa întunecată, începură să vâslească diagonal în susul râului, împotriva curentului, așa cum îi învățase Velutha. („Dacă vrei să ajungeți acolo, trebuie să țintiți *acolo*.”)

Nu avea cum să vadă în întuneric că erau pe culoarul greșit al unei artere cu un flux haotic. Crengi, bușteni, bucăți de copaci se îndreptau spre ei cu viteză.

Trecuseră de Adâncul Adevărat și erau la numai câțiva metri de Cealaltă Parte, când se ciocniră de un buștean plutitor, iar bărcuța se răsturnă. Li se întâmplase destul de des în cursul altor expediții de traversare a râului; aveau să înnoate după barcă și, folosind-o ca pe o plută, să o ducă la mal. Acum însă nu puteau vedea barca în întuneric. Fusese luată de curent. Se îndreptară spre mal, surprinși de cât de mare era efortul pe care trebuia să-l facă pentru a parcurge o distanță atât de mică.

Estha reuși să prindă o creangă joasă ce se arcuia în apă. Scrută întunericul spre a vedea dacă nu putea distinge cumva barca.

— Nu văd nimic. S-a dus.

Rahel, acoperită de nămol, se cățără pe mal și întinse o mână pentru a-l ajuta pe Estha să iasă din apă. Le trebuiră câteva minute bune să își recapete răsuflarea și să remarce pierderea bărcii. Să îi jelească dispariția.

— Și toată mâncarea noastră s-a dus, îi zise Rahel lui Sophie Mol și întâlni liniștea. O liniște năvalnică, vijelioasă, alunecoasă.

— Sophie Mol? șopti ea râului vijelios. Suntem aici! Aici! Lângă arborele *Illimba*¹!

Nimic.

În inima lui Rahel, molia lui Pappachi își deschise brusc aripile întunecate.

Afară.

Înăuntru.

Și își ridică picioarele.

Sus.

Jos.

Fugiră de-a lungul malului strigând-o. Ea însă dispăruse. Purtată de apele încârcate ale râului. Verde-cenușiu. Cu pești în el. Cu cerul și copacii în el. Și noaptea cu luna spartă și galbenă în el.

Nu era nici o muzică de furtună. Nici o urmă de volbură nu se ridica din adâncurile de cerneală ale Meenachal-ului. Nici un rechîn nu supervizase tragedia.

Doar o ceremonie tăcută de remitere. O barcă risipindu-și încercătura. Un râu acceptându-i ofranda. O viață mică. O rază fugară de soare. Cu un degetar de argint agățat ca să-i poarte noroc de pumnul ei mic.

Era patru dimineața, încă întuneric, atunci când gemenii, epuizați, înnebuniți și plini de noroi, își croiră drum prin mlaștină și se apropiară de Casa Istoriei. Hânsel și Gretel într-un basm înspăimântător în care visul lor avea să fie prins și visat din nou. Se întinseră pe veranda din spate pe un covor de iarbă cu o găscă gonflabilă și un koala. O pereche de pitici umezi, înlemniți de frică, așteptând sfârșitul lumii.

— Crezi că a murit deja?

Estha nu răspunse.

— Ce-o să se întâmple?

— Vom ajunge la închisoare.

El Știa Prea Bine. Omulețul. Locuia într-o rulotă. Dum dum.

Nu văzură pe altcineva zăcând adormit în umbră. Singuratic ca un lup. Cu o frunză maronie pe spatele lui negru. Care făcea musonii să vină la timp.

¹ Specie de copac întâlnit pe teritoriul indian. (N.t.)

Terminalul Port Cochin

În camera lui curată din Casa cea murdară din Ayemenem, Estha (nici bătrân, nici tânăr) stătea pe pat în întuneric. Stătea foarte drept. Cu umerii trași spre spate. Cu mâinile în poală. De parcă i-ar fi venit rândul la o anumită inspecție. Sau aștepta să fie arestat.

Călcatul fusese terminat. Rufele stăteau într-un teanc ordonat pe scândura de călcat. Se ocupase și de lucrurile lui Rahel.

Ploua neîncetat. Ploaie nocturnă. Toboșarul acela singuratic bătând în cilindrul lui mult după ce restul orchestrei mersese la culcare.

În *mittam*-ul lateral, lângă intrarea separată a „Nevoilor Bărbătești”, coada de rândunică a Plymouth-ului sclipea instantaneu în lumina fulgerului. Ani de zile după plecarea lui Chacko în Canada, Baby Kochamma avusese grijă ca mașina să fie spălată cu regularitate. De două ori pe săptămână, contra unei taxe mici, cumnatul lui Kochu Maria, care conducea camionul galben al salubrității municipale din Kottayam, venea la Ayemenem (anunțat de duhoarea deșeurilor din Kottayam, care persistau mult după ce pleca el) ca să-și jupoaie cumnata de banii primiți drept salariu și să conducă Plymouth-ul, pentru ca bateria acestuia să rămână încărcată. Când se dedică televiziunii, Baby Kochamma renunță în același timp și la mașină, și la grădină. *Tutti-frutti*.

Cu fiecare muson, mașina cea veche se înfiegea tot mai adânc în pământ. Ca o găină artritică, unghiulară, așezându-se jeapănă pe cuiarul cu ouă. Fără intenția de-a se mai

ridica vreodată. Iarba crescuse în jurul anvelopelor dezumflate. Firma de la Murături & Conserve Paradis ruginise și se năruise spre interior, ca o coroană prăvălită.

O gănganie se privi în jumătatea pătată care mai rămăsese din oglinda crăpată a șoferului.

O vrăbiuță zăcea moartă pe bancheta din spate. Reușise să intre printr-o gaură a parbrizului, atrasă de vreun scaun din buret bun de cuibărit. Nu mai găsisese niciodată drumul afară. Nimeni nu îi auzise apelurile panicate prin fereastra mașinii. Murise pe bancheta din spate, cu piciorușele în aer. Ca o glumă.

Kochu Maria dormea pe jos în sufragerie, încovrigată ca o virgulă în lumina jucăușă a televizorului care încă mai mergea. Polițiști americani îndesau un adolescent încătușat într-o mașină de poliție. Pavajul era împroșcat cu sânge. Luminele mașinii de poliție pulsau, iar o sirenă urla un avertisment. O femeie pierdută, probabil mama băiatului, privea speriată din umbră. Băiatul se împotrivea. Folosiseră un mozaic pentru a-i ascunde partea superioară a chipului, ca el să nu îi poată da în judecată. Avea toată gura plină de sânge închegat, la fel ca și pieptul tricoului, ca o bavetă roșie. Buzele lui roz, ca de copil, îi dezveleau dinții într-un rânjel. Arăta ca un vârcolac. Striga înspre cameră prin fereastra mașinii.

— Am cincisprezece ani și aș vrea să fiu un om mai bun decât sunt. Dar nu sunt. Vreți să-mi auziți povestea jalnică?

Scuipă în direcția camerei de luat vederi și o rafală de flegmă împroșcă obiectivul și se prelinse încet.

Baby Kochamma era în camera ei, în pat, completând un coupon de reduceri la *Listerine*. Se oferea un rabat de două rupii la noul flacon de 500 ml. Și două mii de rupii cupoane-cadou Norocoșilor Câștigători ai loteriei.

Umbre uriașe de insecte mici se năpusteau de-a lungul pereților și tavanului. Pentru a scăpa de ele, Baby Kochamma stinsese luminile și aprinsese o lumânare mare într-o cadă cu apă. Apa era deja saturată de carcace pârлите. Lumina lumânării îi accentua obrajii încrețiți și gura vopsită. Rimelul i se scursese. Bijuteriile îi sclipeau.

— Înclină cuponul spre lumânare.

— *Ce marcă de apă de gură folosiți în mod curent?*

— *Listerine*, scrise Baby Kochamma cu o mână ajunsă, o dată cu trecerea anilor, ca un picior de păianjen.

— *Menționați motivul preferinței dumneavoastră:*

— Nu ezită. *Gustul Picant. Respirația Proaspătă.* Învățase limbajul dinamic al reclamelor de televiziune.

— *Își completează numele și minți în privința vârstei.*

— *La Ocupație:* scrise, *Peisagistică (Dipl.) Roch SUA.*

— Puse cuponul într-un plic pe care scria *RELIABLE MEDICOS, Kottayam.* Urma să plece cu Kochu Maria în zori, când aceasta își făcea incursiunea în oraș după gogoșile cu cremă de la Bestbakery.

Baby Kochamma își luă jurnalul cafeniu care venise însoțit de propriul pix. Deschise la data de 19 iunie și făcu o însemnare. De rutină. Scrise: *Te iubesc te iubesc.*

Fiecare pagină a jurnalului cuprindea o însemnare identică. Avea o cutie întregă cu jurnale pline de însemnări identice. Unele spuneau mai mult decât atât. Relatările zilei, liste cu lucrurile care trebuiau făcute, fragmente din dialogurile favorite ale telenovelelor favorite. Dar chiar și aceste însemnări începeau toate cu aceleași cuvinte: *Te iubesc te iubesc.*

Părintele Mulligan murise în urmă cu patru ani de hepatită virală, într-un *ashram*¹ la nord de Rishikesh. Anii de contemplare a scrierilor sfinte hinduse treziseră inițial în el o curiozitate teologică, pentru ca, în cele din urmă, să ducă la o schimbare de religie. Cu cincisprezece ani în urmă, părintele Mulligan devenise un Vaishnava. Un fidel al zeului Vishnu. Păstrase legătura cu Baby Kochamma chiar și după ce intrase în *ashram*. Îi scria de fiecare Diwali² și îi trimitea o felicitare la fiecare An Nou. Cu câțiva ani în urmă, îi trimisese o fotografie care îl înfățișa adresându-se unei adunări

¹ Loc în care oamenii se întâlnesc pentru instrucția religioasă sau exerciții în comun (în hinduism). (*N.t.*)

² Mare sărbătoare indiană a luminii, care cade în octombrie sau noiembrie, sărbătorită cu mare pompă în toată India, cu lămpi, lumânări și artificii, celebrând întoarcerea lui Rama dintr-un exil de 14 ani în capitala Ayodhya, după ce l-a ucis pe regele demonilor. (*N.t.*)

de văduve Punjabi din casta de mijloc, într-o tabără spirituală. Femeile erau toate în alb cu *pallu*-urile sariurilor trase peste cap. Părintele Mulligan era într-unul de culoarea șofranului. Un gălbenuș adresându-se unei mări de ouă fierte. Barba și părul lui alb erau lungi, dar pieptănate și tunse îngrijit. Un Moș Crăciun de culoarea șofranului, cu cenușă votivă pe frunte. Lui Baby Kochamma nu îi venise să creadă. Era singurul lucru pe care i-l trimisese el și pe care ea nu îl păstrase. Fusese jignită de faptul că el renunțase în cele din urmă la jurământul de credință, dar nu pentru ea. Pentru alte jurăminte. Era ca și cum ai întâmpina pe cineva cu brațele deschise, doar pentru ca acesta să meargă pe lângă tine drept în brațele altcuiva.

Moartea părintelui Mulligan nu modifică textul însemnărilor din jurnalul lui Baby Kochamma, din simplul motiv că, în ceea ce o privea, nu îi modificase disponibilitatea. Îl poseda măcar în moarte, într-un fel în care nu o făcuse niciodată cât timp fusese viu. Cel puțin amintirea pe care i-o păstra îi aparținea ei. În totalitate. Sălbatic. Violent, a ei. Nu împărțită cu Credința, și cu atât mai puțin cu măicuțele și cerșetoarele ascete hinduse — sau cum s-or fi numit singure — concurente.

Faptul că o respinsese în viață (așa blând, înțelegător, cum o făcuse) fusese neutralizat prin moarte. În amintirea pe care i-o purta, el o sărutase. Doar pe ea. Așa cum un bărbat sărută o femeie. După moarte, Baby Kochamma îl dezbrăcase pe părintele Mulligan de ridicolele lui robe de culoarea șofranului și îl îmbrăcase din nou în sutana Coca-Cola care îi plăcea ei. (Simțurile îi jubilară între schimbări, pe acel trup slab, cristic.) Îi smulsese bolul în care cerșea, făcuse pedichiura tălpilor lui hinduse și îi înapoiase sandalele confortabile. Îl transformase din nou în cămila cu mers țanțoș care venea joia la prânz.

Și, în fiecare noapte, noapte de noapte, an după an, în jurnal după jurnal după jurnal, scria: *Te iubesc te iubesc.*

Puse pixul înapoi în lăcașul lui și închise jurnalul. Își scoase ochelarii, își detașă cu limba proteza dentară, separând firele de salivă care i-o atașau de gingii ca niște corzi oblice de harpă, și îi dădu drumul într-un pahar de *Listerine*. Prote-

za se duse la fund și stârni bule mici, ca ruște rugăciuni. Boneta ei de noapte. O răcoritoare cu zâmbet încleștat. Dinți picanți dimineața.

Baby Kochamma se reinstală pe pernă și așteptă să o audă pe Rahel ieșind din camera lui Estha. Începuseră să o facă să se simtă stânjenită; amândoi. Cu câteva dimineți în urmă, își deschisese fereastra (pentru o Gură de Aer Proaspăt) și îi surprinsese cu mâinile roșii, în procesul Reîntoarcerii de Undeva. Evident petrecuseră toată noaptea afară. Împreună. Unde să fi fost? Ce și cât își aminteau? Când urmau să plece? Ce făceau, stând împreună în întuneric atâta vreme? Adormi proptită în perne, gândindu-se că, poate, datorită sunetului ploii și al televizorului, nu auzise ușa lui Estha deschizându-se. Că Rahel se culcase de mult.

Nu o făcuse.

Rahel era întinsă pe patul lui Estha. Părea și mai zveltă așa, întinsă. Mai tânără. Mai mică. Chipul îi era întors spre fereastra de lângă pat. Ploaia oblică lovea barele grilajului de la fereastră și îi pulveriza cu un jet fin fața și brațele goale și netede. Tricoul moale, fără mâneci, era de un galben strălucitor în întuneric. Partea de jos a trupului, în blugi, i se pierdea în noapte.

Era puțin răcoare. Puțin umed. Puțin liniște. Aerul.

Dar ce era de spus?

De acolo de unde stătea, la căpătâiul patului, Estha o putea vedea fără a întoarce capul. Abia conturată. Linia ascuțită a maxilarelor ei. Claviculele ei ca niște aripi ce se întindeau de la baza gâtului până în capătul umerilor. O pasăre ținută la sol de piele.

Rahel întoarse capul și îl privi. El stătea foarte drept. Așteptând inspecția. Terminase de călcat.

O găsea adorabilă. Părul. Obrajii. Mâinile ei mici, agere. Sora lui.

În capul lui se iscă un sunet săcâitor. Sunetul trenurilor care trec. Lumina și umbra și lumina și umbra care cad pe tine dacă ai un loc la fereastră.

Stătu și mai drept. Nemișcat, o putea vedea. Crescând în pielea mamei lor. Licărul lichid al ochilor ei în întuneric.

Nasul ei mic și drept. Gura, cu buze pline. Avea un aer rănit. De parcă ar fi suferit pentru ceva. De parcă, cu mult timp în urmă, cineva — un bărbat cu inele — ar fi lovit-o peste ea. O gură frumoasă, rănită.

Gura frumoasei lor mame, gândi Estha. Gura lui Ammu.

Care îi sărutase mâna prin fereastra zăbreliță a trenului. Clasa întâi, Trenul Poștal Madras spre Madras.

„La revedere, Estha. Domnul să te aibă-n pază”, spusese gura lui Ammu. Gura încercând-să-nu-plângă a lui Ammu.

Ultima oară când o văzuse.

Stătea pe peronul Terminalului Port Cochin, cu fața întoarsă spre fereastra trenului. Pielea ei cenușie, palidă, pierzându-și strălucirea limpede din pricina luminilor de neon ale gării. Lumina zilei era obturată din ambele părți de trenuri. Dopuri lungi care țineau întunericul îmbuteliat înăuntru. Trenul Poștal Madras. Prințesa Zburătoare.

Rahel ținută de mâna lui Ammu. Un țânțar în lesă. O Înțepătoare Insectă Refugiată cu sandale Bata. O Zână a Aeroportului într-o gară. Dând din picioare pe peron, stârnind nori de mizerie stătută de gară. Până ce Ammu o scutură și îi spuse „Terminăodată” și ea Terminăodată. În jurul lor, mulțimea îmbrâncindu-se de colo colo.

Gonind grăbindu-se cumpărând vânzând rostogolind bagaje plătind hamali copii făcându-și nevoile oameni scui-pând venind plecând cerșind târguindu-se verificându-și rezervările.

Sunete de gară cu ecou.

Vânzători ambulanți vânzând cafea. Ceai.

Copii costelivi, palizi datorită alimentației proaste, vânzând reviste obscene și hrană pe care nu își permiteau să o mănânce ei înșiși.

Ciocolate topite. Dulciuri în formă de Țigară.

Oranjade.

Limonade.

CocaColaFantaînghețatălapedetrandafiri.

Păpuși cu pielea roz. Zornăitori. Dragoste-în-Tokio-uri.

Papagali din plastic umpluți cu dulciuri cu capete pe care le puteai deșuruba.

Ochelari de soare roșii cu rama galbenă.

Ceasuri de jucărie cu ora pictată pe ele.
Un car plin cu periute de dinți defecte.
Terminalul Port Cochin.

Cenușiu în lumina gării. Oameni goi pe dinăuntru. Fără adăpost. Flămânzi. Marcați încă de foamea din anul precedent. Revoluția lor amânată Pentru Moment de Tovarășul E. M. S. Namboodiripad (*Trepădușul Sovietic, Câine Gonaci*). Fostul om al Pekinului.

Aerul era îngroșat de muște.

Un orb fără pleoape și cu ochii la fel de albaștri ca blugii decolorați, cu pielea ciupită de vărsat, pălăvrăgea cu un lepros fără degete, care trăgea cu dexteritate din chiștoace de țigară adunate de prin gunoaie într-un morman ce trona lângă el.

— Dar tu? Când te-ai mutat *tu* aici?

De parcă ar fi avut de ales. De parcă ei ar fi ales locul acela drept cămin dintr-o gamă largă de vile elegante prezentate într-un pliant lucios.

Un bărbat așezat pe un cântar roșu își detașă piciorul de lemn (de la genunchi în jos) cu o cizmă neagră și șosete albe, frumoase, pictate pe el. Glezna goală, osoasă era roz, așa cum trebuie să fie o gleznă normală. (Când recreezi imaginea omului, de ce să repeți greșelile lui Dumnezeu?) Își ținea biletul în interiorul ei. Prosopul. Paharul din inox. Mirosurile. Secretele. Iubirea. Nebunia. Speranța. Bucuria lui nemărginită. Piciorul lui cel bun era gol.

Cumpără niște ceai pentru paharul lui din inox.

O bătrână vomită. Un lac de cocoloașe. Și își continuă viața.

Lumeagării. Circul societății. Unde, cu graba comerțului, disperarea venea acasă să își afle adăpost și se solidifica încet în resemnare.

Însă de această dată pentru Ammu și cei doi gemeni bivitelini ai ei nu mai era nici o fereastră de Plymouth prin care să o privească. Nici o plasă care să îi salveze când făceau salturi prin aerul circului.

Împachetați-vă lucrurile și plecați, spusesese Chacko. Pășind peste o ușa făcută bucăți. Cu o clanță în mână. Iar Ammu,

deși îi tremurau mâinile, nu își ridicase ochii din tivitul ei inutil. O cutie cu panglici îi zăcea deschisă în poală.

Rahel însă o făcuse. Privise în sus. Și văzuse că Chacko dispăruse și lăsase în locul lui un monstru.

Un bărbat cu buze groase și cu inele, plin de prestanță în alb, cumpără țigarete Scissors de la un vânzător de peron. Trei pachete. Ca să le fumeze pe culoarul trenului.

*Pentru bărbații de Acțiune
„SatisfAcțiune”.*

Era escorta lui Estha. Un Prieten de Familie care mergea întâmplător la Madras. Dl Kurien Maathen.

Întrucât oricum urma să fie un adult cu Estha, Mammachi spusesese că nu era nevoie să se mai arunce banii pe un alt bilet. Baba cumpăra Madras-Calcutta. Ammu cumpăra Timp. Și ea trebuia să își facă bagajul și să plece. Să înceapă o viață nouă, în care să își poată permite să își țină copiii cu ea. Până atunci, se decisese că unul dintre gemeni putea rămâne la Ayemenem. Nu amândoi. Amândoi însemnau necazuri. *anataS nâ iihco rol*. Trebuiau despărțiți.

Poate că au dreptate, spuse șoapta lui Ammu în timp ce își pregătea cufărul și sacul de voiaj. *Poate că un băiat are nevoie de un Baba.*

Bărbatul cu buze groase era în compartimentul de lângă acela al lui Estha. Spuse că avea să încerce să schimbe locul cu cineva după plecarea trenului.

Până una alta, lăsă mica familie singură.

Știa că un înger diabolic le dădea târcoale. Mergea acolo unde mergeau și ei. Se oprea acolo unde se opreau ei. Picurând ceară dintr-o lumânare aplecată.

Toți știau.

Scrisese în ziare. Vestea morții lui Sophie Mol, a „Întâlnirii” poliției cu un Paravan acuzat de răpire și crimă. Din viitorul sediu al Partidului Comunist de la Murături & Conserve Paradis, condus de propriul Cruciat pentru Dreptate și Purtător de Cuvânt al celor Oprimați. Tovarășul K. N. M. Pillai susținuse că Paravanul fusese implicat de Conducere

într-o înscenare de competența poliției, deoarece era membru activ al Partidului Comunist. Că doriseră să îl elimine pentru că se implicase în „Activități Sindicale Legale”.

Toate acestea apăruseră în ziare. Versiunea Oficială.

Desigur, bărbatul cu buze groase și inele habar nu avea de cealaltă versiune.

Cea în care un detașament de Polițiști Tangibili traversase râul Meenachal, leneș și umflat de ploile recente, și își croise drum prin pădurea tânără, umedă, tropăind în Inima Întunericului.

Casa Istoriei

Un detașament de Polițiști Tangibili traversase râul Meenachal, leneș și umflat de ploile recente, și își croise drum prin pădurea tânără, umedă, cu clinchetul cătușelor în buzunarul greu al cuiva.

Șorturile lor kaki, largi, erau țepene de apret și se legănau deasupra ierbii înalte ca un șir de fuste bătoase, oarecum independente de membrele care se mișcau în interiorul lor.

Erau șapte. Slujitori ai Statului.

Politețe
Obediență
Loialitate
Inteligență
Ținută
Informare
Eficiență.

Poliția din Kottayam. Un pluton-de-desene-animat. Prinți New-Age cu căști ascuțite, caraghioase. Carton tivit cu bum-bac. Pătat cu ulei de păr. Coroanele lor kaki ponosite.

Întunericul Inimii.

Cugânduridemoarte.

Își ridicau sus picioarele subțiri, tropăind prin iarba înaltă. Gângăniile li se împiedicau în părul, umed de rouă, de pe picioare. Scaieți și flori de iarbă scoteau în evidență șosetele lor mohorâte. Miriapozi cafenii dormeau în tălpile cizmelor lor Tangibile, cu vârfuri de oțel. Iarba aspră le făcea

să sângereze pielea de pe picioare, brăzdată de tăieturi. No-roiul ud plescăia sub tălpi când lipăiau prin mlaștină.

Își târau picioarele pe lângă bătlanii din vârful copacilor, uscându-și aripile ude întinse ca niște rufe de-a curmezișul cerului. Pe lângă egrete. Cormorani. Berze indiene. Cocori mari căutând loc pentru a dansa. Bătlani mov cu ochi cruzi. Asurzitoare *craarc craarc craarc*-urile lor. Mame păsări și ouăle lor.

Căldura de dis-de-dimineată era plină de promisiunea mai răului ce urma să vină.

Dincolo de mlaștina care mirosea a apă stătută, trecură pe lângă copaci bătrâni înveșmântați în viță. Gigantice plante *mani*. Piper sălbatic. Lacrima-văduvei mov căzând în valuri.

Pe lângă un cărăbuș albastru-închis, în echilibru pe lama bățoasă a unui fir de iarbă.

Pe lângă plase uriașe de păianjen care rezistaseră ploii și se întindeau ca bărfele șoptite de la un copac la altul.

O floare de banan, învăluită în bractee bordo, atârna dintr-un copac îmbâcsit, cu frunze rupte. O nestemată în mâna unui șolar neglijent. O bijuterie în jungla de catifea.

Libelule stacojii se împerecheau în aer. Cu etaj. Rapid. Un polițist în admirație privi și se minună scurt pe tema dinamicii sexului libelulelor și a ce intra în ce. Apoi reveni cu picioarele pe pământ și i se întoarseră Gândurile Polițienești.

Înainte.

Pe lângă mușuroaiele înalte coagulate în ploaie. Prăvălite ca santinelele drogate de la porțile Paradisului.

Pe lângă fluturi plutind prin aer ca niște mesaje fericite. Ferigi uriașe.

O ciuboșica-cucului surprinzătoare.

Agitația cenușie a păsărilor sure din junglă alergând să se ascundă.

Arborele de nucșoară pe care nu îl găsisese Vellya Paapen.

Un canal bifurcat. Liniștit. Astupat de lintiță. Ca un șarpe verde mort. Un trunchi de copac căzuse peste el. Polițistii Tangibili pășiră atent peste el. Învârtind bastoane din bambus lustruit.

Zâne păroase cu baghete mortale.

Apoi lumina soarelui fu fragmentată de trunchiurile subțiri ale copacilor înclinați. Întunericul Inimii se strecură în vârful picioarelor în Inima Întunericului. Sunetul strident al greierilor se amplifică.

Veverițe cenușii se prelinseră în josul trunchiurilor marmorate ale arborilor de cauciuc care se întindeau după soare. Cicatrice vechi le brăzdau scoarța. Închise. Vindecate. Nefolosite.

Pogoane întregi, iar după aceea un luminiș invadat de iarbă. O casă.

Casa Istoriei.

Ale cărei uși fuseseră încuiate și ferestrele deschise.

Cu pardoseli din piatră rece și umbre în formă de vapor profilându-se pe pereți.

Unde strămoși furioși cu unghii tari la picioare și respirație mirosind a hărți galbene murmurau șoapte transparente ca foița de hârtie.

Unde șopârle translucide locuiau în spatele picturilor vechi.

Unde visele erau prinse și re-visate.

Unde fantoma unui englez bătrân, țintuit de un copac, era desființată de o pereche de gemeni bivitelini — o Republică Mobilă cu un Moș care plantase un steag marxist în pământul de alături. Când plutonul de polițiști trecu în pas mărunț pe lângă ei, nu-l auziră implorând. Cu vocea lui blândă de misionar. *Iertați-mă, vreți, mmm... nu cumva mmm... Presupun că nu aveți o țigară la dumneavoastră? Nu?... Nu, nu cred.*

Casa Istoriei.

Unde, în anii care au urmat, Teroarea (ne-venită-încă) avea să fie îngropată într-un mormânt puțin adânc. Ascunsă sub zumzetul fericit al bucătarilor de hotel. Umilirea foștilor comuniști. Moartea lentă a dansatorilor. Jucăriile istoriei cu care veneau să se joace turiștii bogăți.

Era o casă frumoasă.

Cu ziduri cândva albe. Cu acoperișul roșu. Dar vopsită acum în culorile vremii. Cu pensule înmuiate în paleta cromatică a naturii. Verde-mușchi. Brun-pământ. Negru-pulbere. Făcând-o să pară mai veche decât era în realitate. Aidoma comorii scufundate, scoasă de pe fundul oceanului. Săru-

ată de balene și plină de scoici. Înfășurată în tăcere. Scoțând bule de aer prin ferestrele sparte.

O verandă adâncă înconjura casa. Camerele în sine erau retrase înspre interior, îngropate în umbră. Acoperișul de țiglă cobora ca lateralele unei bărci imense, răsturnate. Bărne putrezinde susținute pe stâlpi cândva albi se umflaseră la centru, lăsând o gaură căscată, largă. O gaură a Istoriei. O gaură de forma Istoriei în Univers prin care, în amurg, nori deși de lilioci tăcuți se ridicau precum fumul unei fabrici și planau în noapte.

Se întorceau în zori cu vești despre lume. O pâclă cenușie în depărtările trandafirii care se condensa brusc și se înne-grea deasupra casei, înainte de-a se scurge prin gaura Istoriei precum fumul într-un film rulând în sens invers.

Dormeau toată ziua, liliicii. Acoperind acoperișul ca o blană. Împroșcând pardoselile cu fecale.

Polițiștii se opriră și se răsfirară. Nu era neapărată nevoie, dar le plăceau aceste jocuri Tangibile.

Se poziționară strategic. Ghemuindu-se lângă zidurile limitrofe din piatră, joase și sparte.

Urinat rapid.

Spumăfierbinte pe piatrăcaldă. Pipi-polițienesc.

Furnici înecate în spumă galbenă.

Respirații profunde.

Apoi toți se târâră spre casă, în patru labe. Ca polițiștii-de-Film. Încet, încet prin iarbă. Cu bastoanele în mâini. Cu mitralierele în minte. Responsabilitatea pentru viitorul Tangibil pe umerii lor firavi, dar capabili.

Își găsiră prada pe veranda din spate. Un Moț Ciufulit. O Fântână într-o *Dragoste-în-Tokio*. Iar în alt colț (la fel de singuratic ca un lup) — un tâmplar cu unghii roșii ca sângele.

Adormit. Făcând ridicol tot acest vicleșug Tangibil.

Atacul surpriză.

Titlurile în mâinile lor.

CRIMINALUL PRINS ÎN PLASA POLITIEI.

Pentru această insolență, această stricare-a-hazului, prada lor plăti. Și încă cum.

Îl treziră pe Velutha cu cizmele.

Esthappen și Rahel se treziră la strigătul somnului surprins de rotulele zdrobite.

Țipetele se stinseră în ei și plutiră cu burta în sus, ca niște pești morți. Ghemuindu-se pe pardoseală, pendulând între groază și nedumerire, își dădură seama că omul bătut era Velutha. De unde apăruse? Ce făcuse? De ce îl aduseră polițiștii aici?

Auziră bufnitura lemnului în carne. Cizma în os. În dinți. Icnetul înăbușit atunci când este lovit stomacul. Scrâșnetul surd al craniului pe ciment. Gâlgâitul sângelui din respirația unui om atunci când plămânul îi este străpuns de o coastă ruptă.

Cu buzele vinete și ochii cât cepele, priviră, hipnotizați de ceva ce simțeau, dar nu înțelegeau: absența toanelor în ceea ce făceau polițiștii. Abisul în care ar fi trebuit să se regăsească furia. Brutalitatea calmă, fermă, economia întregii acțiuni.

Ei deschideau o sticlă.

Sau închideau un robinet.

Spărgeau un ou să facă o omletă.

Gemenii erau prea mici pentru a ști că aceștia nu erau decât slugile istoriei. Trimși să împartă cărțile și să colecteze taxele de la aceia care îi încălcau legile. Mânați de sentimente primare și, totodată, în mod paradoxal, întru totul impersonale. Sentimente de dispreț născut din teama incipientă, nerecunoscută — teama civilizației de natură, teama bărbatului de femeie, teama puterii de cei lipsiți de putere.

Nevoia subliminală a omului de-a distruge ceea ce nu putea nici să supună, nici să divinizeze.

Nevoile Omului.

Faptul la care asistau în dimineața aceea Esthappen și Rahel, deși atunci nu au știut-o, era o demonstrație clinică în condiții controlate (la urma urmei, nu era război, nici genocid) a căutării ascendentului naturii umane. Structură. Ordine. Monopol total. Era istorie umană, dându-se drept Scop Divin, înfățișându-se unei asistențe minore.

Nu era nimic accidental în cele întâmplare în dimineața aceea. Nimic *incidental*. Nu era o agresare ocazională sau

o reglare personală de conturi. Era o epocă ce își punea amprenta asupra celor care o trăiau.

Istoria într-o reprezentare pe viu.

Dacă i-au făcut lui Velutha mai mult rău decât intenționaseră era numai pentru că orice înrudire, orice legătură între ei și el, fie și simpla sugestie că, cel puțin biologic, el era un semen fuseseră respinse cu mult timp în urmă. Nu ares-tau un om, exorcizau teama. Nu aveau nici un instrument pentru a aprecia câtă pedeapsă putea el să suporte. Nici un mijloc de-a măsura cât de mult sau cât de definitiv îl afectaseră.

Spre deosebire de practicile bandelor religioase exaltate sau ale armatelor cuceritoare dezlănțuite, în acea dimineață, în Inima Întunericului, detașamentul de Polițiști Tangibili acționa cu economie, nu cu frenezie. Cu eficiență, nu cu anarhie. Cu responsabilitate, nu cu isterie. Nu i-au smuls părul, nici nu l-au ars de viu. Nu i-au tăiat organele genitale pentru a i le îndesa în gură. Nu l-au violat. Nici nu l-au decapitat.

În fond, nu combăteau o epidemie. Nu făceau decât să vaccineze o comunitate împotriva unei transcenderi.

Pe veranda din spatele Casei Istoriei, când omul pe care îl iubeau era zdrobit și făcut bucăți, doamna Eapen și doamna Rajagopalan, Ambasadorii Gemeni ai Dumnezeu-știe-ce, învâțară două lecții noi.

Lecția Numărul Unu:

Sângele abia dacă se vede pe un Om Negru. (Dum dum)

Și

Lecția Numărul Doi:

Miroase, totuși.

Dulceag-grețos.

Ca trandafirii vechi în adierea vântului. (Dum dum)

— *Madiyo?* întrebă unul dintre Agenții Istoriei.

— *Madi aayirikkum,* răspunse un altul.

Destul?

Destul.

Se îndepărtară de el. Artizani apreciindu-și lucrarea. Căutând distanțarea estetică.

Lucrarea lor, abandonată de Dumnezeu și de Istorie, de Marx, de Bărbat, de Femeie și (în orele ce aveau să vină) de Copii, zăcea ghemuită pe jos. Era semiconștient, dar nu mișca.

Craniul îi era fracturat în trei locuri. Nasul și ambii pomeți îi fuseseră zdrobiți, lăsându-i fața tumefiată, nedefinită. Lovitura în gură îi despicase buza superioară și îi spărsese șase dinți, dintre care trei erau înfipti în buza inferioară, inversându-i în mod hidos zâmbetul frumos. Patru coaste îi erau despicate, una îi străpunsese plămânul stâng și făcea să îi curgă sângele pe gură. Sângele roșu-aprins al respirației sale. Proaspăt. Spumos. Intestinul gros îi era rupt și sângera, sângele colectându-i-se în cavitatea abdominală. Coloana îi fusese atinsă în două locuri, lovitura paralizându-i brațul drept și ducând la o pierdere a controlului vezicii și rectului. Ambele rotule îi erau zdrobite.

Și totuși ei scoaseră cătușele.

Reci.

Cu miros acru de metal. Ca barele de autobuz și ca mâna taxatorului de la contactul cu ele. Abia atunci îi observară unghiile vopsite. Unul dintre ei îi ridică mâna și flutură cochetele degetele înspre ceilalți. Râseră.

— Ce-i asta? într-un falset pe tonuri înalte. AC-DC?

Unul dintre ei îi sfichiui penisul cu bățul.

— Haide, arată-ne secretul tău excepțional. Arată-ne cât de mare devine când îl umfli.

Apoi își ridică cizma (cu miriapozii încovrigați în talpă) și o coborî cu o bufnitură ușoară.

Îi încrucișară brațele la spate.

Clic.

Și clic.

Sub o Frunză Norocoasă. O frunză de toamnă în noaptea. Care făcea musonii să vină la timp.

Avea pielea de găină acolo unde i-o atingeau cătușele.

— Nu e el, șopti Rahel către Estha. Îți spun eu. Este fratele lui geamăn. Urumban. Din Kochi.

Nevoind să își caute refugiu în ficțiune, Estha nu spuse nimic.

Cineva le vorbea. Un polițist Tangibil amabil. Amabil cu cei asemenea lui.

— Mon, Mol, totul e în regulă? V-a făcut vreun rău?

Și nu împreună, dar aproape, gemenii răspunseră în șoaptă.

— Da. Nu.

— Nu vă faceți griji. Lângă noi sunteți în siguranță.

Apoi polițiștii priviră împrejur și zăriră covorul de iarbă.

Vasele și tigăile.

Gâsca gonflabilă.

Koala cu ochii lui din nasturi slăbiți.

Pixurile cu străzi londoneze în ele.

Ciorapi cu degete colorate.

Ochelari roșii din plastic, cu rame galbene.

Un ceas de mână cu ora pictată pe el.

— Ale cui sunt astea? De unde au apărut? Cine le-a adus?

Cu o undă de îngrijorare în glas.

Estha și Rahel, sătui de pește, se holbară la el.

Polițiștii se uitară unul la altul. Știau ce aveau de făcut.

Ursul koala îl luară pentru copiii lor.

Și pixurile, și ciorapii. Copii de polițiști cu degete de la picioare multicolore.

Arseră gâsca cu o țigară. *Bang*. Și îngropară resturile de cauciuc.

Iinutilă gâscă. Prea ușor de recunoscut.

Ochelarii și-i puse unul dintre ei. Ceilalți râseră, așa că el îi păstră o vreme la ochi. De ceas uitară toți. Rămase în urmă, la Casa Istoriei. Pe veranda din spate. O mărturie incorectă a orei. Două fără zece.

Plecară.

Șapte prinți, cu buzunarele doldora de jucării.

Un cuplu de gemeni bivitelini.

Și Dumnezeuul Pierderii.

El nu putea merge. Așa că îl târâră.

Nimeni nu îi văzuse.

Liliecii, desigur, sunt orbi.

Salvând-o pe Ammu

La secția de poliție, inspectorul Thomas Matthew trimise să i se aducă două Coca-Cola. Cu două paie. Un polițist servil le aduse pe o tavă de plastic și le oferii celor doi copii bruni aflați la masă față în față cu inspectorul, capetele fiindu-le doar cu puțin mai înalte decât vrafu de dosare și de hârtii de pe ea.

Deci, o dată în plus, în decursul a două săptămâni, Teamă îmbuteliată pentru Estha. Răcită. Acidulată. Unele Lucruri mergeau mai rău cu Coca-Cola.

Acidul îi ieși pe nas. Râgâi. Rahel chicoti. Sufală prin pai până ce sucule făcu spumă și i se revărsă pe rochie. Și pe pardoseală. Estha citea cu glas tare de pe tabla de pe perete.

— ețetiloP, spuse el. ețetiloP, ațneidebO,

— etatilaioL, ațnegiletnI, zise Rahel.

— ațtuniȚ.

— eramrofnI.

— ațneicifE.

Spre lauda lui, inspectorul Thomas Mathew rămase calm. Simți incoerența crescândă a copiilor. Remarcă pupilele dilatate. Mai văzuse asta... supapele de scăpare ale minții omește. Felul acesteia de a-și gestiona trauma. Se gândise la asta și își concepu foarte inteligent întrebarea. Inofensiv. Între „Când e ziua ta de naștere, Mon?” și „Care este culoarea ta preferată, Mol?”

Treptat, într-un mod fragmentar, dezlănat, lucrurile începură să se lege. Oamenii săi îl informaseră în privința vaselelor și a tigăilor. A covorului de iarbă. A jucăriilor imposi-

bil-de-uitat. Acum toate acestea începeau să capete un sens. Inspectorul Thomas Mathew nu era amuzat. Trimise un Jeep după Baby Kochamma. Se asigură ca la sosirea ei cei doi copii să nu fie în încăpere. Nu o salută.

— Luați loc, spuse el.

Baby Kochamma simți că ceva nu mergea.

— I-ați găsit? Totul este în regulă?

— Nimic nu este în regulă, o asigură inspectorul.

Din privirea ochilor lui și din tonul vocii, Baby Kochamma își dădu seama că de această dată acesta avea de-a face cu o altă persoană. Nu cu ofițerul de poliție curtenitor din cadrul întâlnirii precedente. Se ghemui în scaun. Inspectorul Thomas Mathew îi vorbi deschis.

Poliția din Kottayam acționase pe baza unei plângeri depuse de ea. Paravanul fusese prins. Din păcate, fusese grav rănit în timpul altercației și, după toate probabilitățile, nu avea să apuce dimineața. Acum însă copiii spusese că s-au dus de bunăvoie. Barca lor se răsturnase, iar copilul englez se înecase accidental. Ceea ce lăsa poliția împovărată cu Moartea în Custodie a unui om practic nevinovat. Este adevărat, era un Paravan. Este drept, nu se comportase cum se cuvine. Dar erau vremuri tulburi și, din punct de vedere tehnic, conform legii, era un om nevinovat. Nu exista nici un caz.

— Tentativă de viol? sugeră slab Baby Kochamma.

— Unde este plângerea victimei violului? A fost depusă? A făcut ea vreo declarație? Ați adus-o cu dumneavoastră? Tonul inspectorului era beligerant. Aproape ostil.

Baby Kochamma arăta de parcă ar fi intrat la apă.

În dreptul ochilor și al fălcilor îi atârnavu pungi de carne. Teama mustea în ea, iar saliva îi devenise acră. Inspectorul împinse spre ea un pahar cu apă.

— Chestiunea este foarte simplă. Sau victima violului trebuie să depună o plângere, sau copiii trebuie să îl identifice pe Paravan ca fiind răpitorul lor, în prezența unui martor al poliției. Sau...

Așteptă ca Baby Kochamma să se uite la el.

— Sau trebuie să vă acuz de depunerea unei plângeri false. Delict penal.

Sudoarea păta cu albastru-închis bluza bleu a lui Baby Kochamma. Inspectorul Thomas Mathew nu o zori. Știa că, dat fiind climatul politic, putea da el însuși de necazuri serioase. Era conștient că Tovarășul K. N. M. Pillai nu avea să lase să îi scape o asemenea ocazie. Se condamna singur pentru că acționase atât de impulsiv. Își folosi prosopul imprimat pentru a-și șterge, pe sub cămașă, subsuorile și pieptul. Era liniște în biroul lui. Sunetele activității din secția de poliție, bocănitul cizmelor, urletul ocazional de durere al vreunei persoane interogate păreau îndepărtate, de parcă veneau de altundeva.

— Copiii vor face ce li se va spune, zise Baby Kochamma. Aș putea rămâne câteva minute singură cu ei?

— Cum doriți. Inspectorul se ridică pentru a ieși din birou.

— Dați-mi, vă rog, cinci minute înainte de a-i trimite aici.

Baby Kochamma își șterse fața lucioasă, transpirată. Își întinse gâtul, privind în tavan pentru a-și șterge cu capătul *pallu*-ului sudoarea din cutele de grăsime ale gâtului. Își sărută crucifixul.

Ave Maria, grazia plena...

Cuvintele rugăciunii o părăsiră.

Ușa se deschise. Fură introduși Estha și Rahel. Plini de noroi. Înmuiați în Coca-Cola.

La vederea lui Baby Kochamma, se liniștiră brusc. Mollia cu smocuri dorsale neobișnuit de dese își întinse aripile peste inimile amândurora. *De ce venise ea? Unde era Annu? Mai era închisă?*

Baby Kochamma îi privi cu severitate. Multă vreme nu scoase un cuvânt. Când vorbi, glasul îi era răgușit și de nerecunoscut.

— A cui era barca? De unde ați luat-o?

— A noastră. Pe care am găsit-o. Velutha ne-a reparat-o, șopti Rahel.

— De când o aveți?

— Am găsit-o în ziua în care a venit Sophie Mol.

— Și ați furat lucruri din casă și le-ați traversat dincolo de râu cu barca?

— Ne jucam doar...

— *Vă jucați? Așa îi spuneți voi?*

Baby Kochamma îi fixă mult înainte de-a vorbi din nou.

— Corpul drăguței voastre verișoare zace în sufragerie. Peștii i-au mâncat ochii. Mama ei nu se poate opri din plâns. Asta numiți voi *joacă?*

O adiere bruscă făcu să se umfle perdeaua înflorată de la fereastră. Rahel putea să vadă Jeepul parcat afară. Și oamenii mergând. Un bărbat încerca să își pornească motocicleta. De fiecare dată când sărea pe pedala de start, casca îi aluneca pe o parte.

În biroul inspectorului, Molia lui Pappachi era în mișcare.

— A lua viața unui om este un lucru îngrozitor, zise Baby Kochamma. Cel mai cumplit lucru pe care îl poate face vreodată un om. Nici măcar *Dumnezeu* nu iartă una ca asta. Știți, nu-i așa?

Două capete încuviințară.

— Și totuși... îi privi cu tristețe, ați făcut-o.

Îi privi în ochi.

— Sunteți niște criminali.

Așteptă ca vorbele să-și facă efectul.

— Voi știți că eu știu că nu a fost un accident. Știu câte erați de geloși pe ea. Și dacă judecătorul mă întreabă la proces trebuie să îi spun, nu-i așa? Nu pot să mint, nu?

Lovi ușor scaunul de lângă ea.

— Veniți aici și așezați-vă...

Patru fese a două fundulețe obediente se înghesuiră pe scaun.

— Trebuie să le spun că era contrar Regulilor să mergeți singuri la râu. Cum ați silit-o să meargă cu voi, deși știati că nu înoată. Cum ați împins-o din barcă în mijlocul râului. Nu a fost un accident, nu-i așa?

Patru cepe se holbară la ea. Fascinate de povestea pe care le-o spunea. *Ce s-a întâmplat după aceea?*

— Așa că acum va trebui să mergeți la închisoare, spuse Baby Kochamma blând. Și mama voastră va ajunge la închisoare din cauza voastră. Vreți asta?

Ochi speriați și o fântână o priviră.

— Voi trei în trei închisori diferite. Știți cum sunt închisorile din India?

Două capete se clătinară de două ori.

Baby Kochamma își ținu pledoaria. Creionă (din imaginație) tablouri vii ale vieții din închisoare. Mâncarea crocantă de câți gândaci avea în ea. Mormanele de *câh-câh* adunate la toaletă sub forma unor munți cafenii moi. Gângăniile din pat. Bătăile. Insistă asupra anilor lungi pe care Ammu urma să îi petreacă închisă din cauza lor. Cum avea ea să fie o femeie bătrână, bolnavă, cu păduchi în păr atunci când avea să iasă — dacă nu cumva avea să moară în închisoare. Sistematic, cu un ton blând, îngrijorat, invoca viitorul macabru care îi aștepta. Când stinse orice rază de speranță, le oferă, ca o zână bună, o soluție. Dumnezeu nu avea să îi ierte niciodată pentru ceea ce făcuseră, dar aici, pe Pământ, exista o cale de-a răscumpăra parțial răul făcut. Salvându-și mama de umilință și suferind pe cont propriu. Cu condiția să fie dispuși să se dovedească practici.

— Din fericire, zise Baby Kochamma, din fericire pentru voi, poliția a făcut o greșeală. O greșeală *fericită*.

Făcu o pauză.

— Știți despre ce vorbesc, nu-i așa?

În prespapierul de sticlă de pe biroul polițistului erau oameni. Estha putea să îi vadă. Un bărbat care valsa și o femeie care valsa. Ea avea o rochie albă, cu picioare dedesubt.

— Nu-i așa?

Se auzea muzica de vals din prespapier. Mammachi o cânta la vioara ei.

Ra-ra-ra-ra-rum.

Parum-parum.

— Treaba este că ceea ce s-a făcut, zise din nou vocea lui Baby Kochamma, este bun făcut. Inspectorul spune că, oricum, o să moară. Așa că pentru el nu mai contează ce crede poliția. Contează dacă voi vreți să ajungeți la închisoare și să o faceți și pe Ammu să ajungă acolo din cauza *voastră*. Voi hotărâți asta.

În prespapier erau bule de aer care făceau ca bărbatul și femeia să pară că valsează sub apă. Păreau fericiți. Poa-

te că se căsătoreau. Ea în rochia ei albă. El în costumul lui negru cu papion. Priveau adânc unul în ochii celuilalt.

— Dacă vreți să o salvați, nu trebuie decât să mergeți cu Unchiul cu *meeshas*¹ mari. O să vă pună o întrebare. Tot ceea ce trebuie să faceți este să spuneți „Da”. După aceea vom putea merge toți acasă. Este atât de ușor. Scăpați ieftin.

Baby Kochamma urmări privirea lui Estha. Era singurul lucru pe care îl putea face pentru a nu lua prespapierul să îl arunce pe fereastră. Inima îi bătea să îi spargă pieptul.

— Deci?! zise ea cu un zâmbet larg, tensiunea începând să i se citească în glas. Ce să îi spun Unchiului Inspector? Ce ați hotărât? Vreți să o salvați pe Ammu sau o trimitem la închisoare?

De parcă le-ar fi dat de ales între două tentații. Pescuit sau Îmbăiatul porcilor? Îmbăiatul porcilor sau pescuit?

Gemenii o priviră. Nu împreună (dar aproape) două glasure speriate șoptiră „Să o salvăm pe Ammu”.

În anii ce urmau să vină, ei aveau să retrăiască această scenă în gând. Copii fiind. Adolescenți fiind. Adulți fiind. Fuseseră mințiți pentru a face ceea ce făcuseră? Fuseseră păcăliți să condamne?

Într-un fel, da. Dar nu era chiar atât de simplu. Știau amândoi că avuseseră de ales. Și cât de rapizi fuseseră în a alege! Nu se gândiseră mai mult de o secundă înainte de a ridica privirea și a spune (nu împreună, dar aproape) — „Să o salvăm pe Ammu”. Să ne salvăm pe noi. Să ne salvăm mama.

Baby Kochamma radia. Ușurarea avea asupra ei efectul unui laxativ. Avu neapărată nevoie să meargă la baie. Urgent. Deschise ușa și îl chemă pe inspector.

— Sunt niște copilași buni, îi spuse ea atunci când el apăru. Vor merge cu dumneavoastră.

— Nu este nevoie de amândoi. Pentru ceea ce ne trebuie nouă, ajunge unul, spuse inspectorul Thomas Mathew. Ori care. Mon. Mol. Cine vrea să vină cu mine?

— Estha.

¹ Mustăți. (N.t.)

Baby Kochamma alese. Știind că el era cel mai practic dintre ei doi. Cel mai maleabil. Cel mai clarvăzător. Cel mai responsabil.

— Du-te tu. Bunbăiat.

Omulețul. Locuia într-o rulotă. Dum dum.

Estha se duse.

Ambasadorul E. Pelvis. Cu ochii cât cepele și un moț ciufulit. Un ambasador scund, flancat de polițiști înalți, într-o misiune îngrozitoare, adânc în măruntaiele secției de poliție din Kottayam. Pașii răsunându-le pe pardoseala din dale.

Rahel rămăsese în urmă în biroul inspectorului și asculta sunetele brute ale ușurării lui Baby Kochamma scurgându-se în vasul de toaletă al inspectorului aflat în incinta alăturată.

— Nu merge apa, zise ea atunci când ieși. Este atât de stânjenitor.

Jenată că inspectorul avea să vadă culoarea și consistența scaunului ei.

Arestul era întunecos ca un puț. Estha nu distingea nimic, dar auzea sunetul respirației șuierătoare, găfâite. Mirosul de fecale îi făcu greață. Cineva aprinse lumina. Strălucitoare. Orbitoare. Velutha apăru pe pardoseala murdară, alunecoasă. Un duh diform invocat de o lampă modernă. Era gol, *mundu*-ul pătat i se desfăcuse. Sângele i se răspândea din craniu ca un secret. Fața îi era tumefiată, iar capul semăna cu un dovleac, prea mare și greu pentru tulpina subțire pe care creștea. Un dovleac cu un surâs monstruos, răsturnat. Cizmele de poliție se feriră de o baltă de urină ce se întindea dinspre el, în care se reflecta becul strălucitor, fără abajur.

Pești morți plutiră în Estha. Unul dintre polițiști îl împunse pe Velutha cu piciorul. Nici o reacție. Inspectorul Thomas Mathew se lăsă pe vine și râcăi cu cheia de la Jeep talpa lui Velutha. Ochii umflați se deschiseră. Rătăciră. Apoi se fixară printr-o peliculă de sânge asupra unui copil iubit. Estha își închipui că ceva în el zâmbea. Nu gura, ci o parte neatinsă din el. Poate cotul. Sau umărul.

Inspectorul puse întrebarea. Gura lui Estha spuse Da.

Copilăria se strecură afară în vârful picioarelor.
Tăcerea se strecură înăuntru ca un trăsnet.
Cineva stinse lumina și Velutha dispăru.

Pe drumul de întoarcere în Jeepul poliției, Baby Kochamma opri la Reliable Medicos să ia un calmant. Le dădu câte două pastile fiecăruia. Până să ajungă la Podul Chungam, pleoapele începuseră să li se lipească. Estha șopti ceva la urechea lui Rahel.

- Aveai dreptate. Nu era el. Era Urumban.
- Slavă Domnului, șopti la rândul ei Rahel.
- Unde crezi tu că este?
- A fugit în Africa.

Fură predați mamei lor dormind buștean, plutind în această ficțiune.

Până a doua zi dimineață, când Ammu o scutură din ei. Dar atunci era deja prea târziu.

Inspectorul Thomas Mathew, om cu experiență în asemenea chestiuni, avea dreptate. Velutha nu supraviețui acelei nopți.

Jumătate de oră după miezul nopții, Moartea veni după el.

Iar pentru mica familie ghemuită și adormită pe o curtură brodată „în cruciulițe”? Pentru ei ce venea?

Nu moartea. Ci doar sfârșitul vieții.

După înmormântarea lui Sophie Mol, când Ammu îi duse înapoi la secția de poliție și inspectorul își alese fructele de mango (*tap, tap*), trupul fusese deja dus de acolo. Aruncat în *themmady kuzhy* — groapa săracilor —, unde poliția obișnuia să își arunce morții.

Când Baby Kochamma află de vizita lui Ammu la secția de poliție, se îngrozi. Tot ceea ce făcuse ea, Baby Kochamma, se bazase pe presupuneri. Mizase pe faptul că Ammu, oricât altceva ar fi făcut, oricât de furioasă ar fi fost, nu și-ar fi recunoscut niciodată în mod public relația cu Velutha. Pentru că, după Baby Kochamma, asta ar fi dus la distrugerea ei și a copiilor. Pentru totdeauna. Dar Baby Kochamma pierduse din vedere Latura Irațională a lui Ammu. Amestecul

Imposibil — tandrețea infinită a maternității, furia temerară a unui terorist sinucigaș.

Reacția lui Ammu o ului. Pământul îi fugi de sub picioare. Știa că avea un aliat în inspectorul Thomas Mathew. Dar cât avea să dureze lucrul acesta? Dacă îl transferau și redeclinșeau cazul? Era posibil — ținând cont de mulțimea zgomotoasă, lozincardă, a lucrătorilor Partidului pe care Tovărășul K. N. M. Pillai reușise să îi adune dincolo de poartă. Asta îi împiedica pe lucrători să vină la muncă și lăsa să putrezească lent cantități mari de mango, banane, ananas, usturoi și ghimbir pe terenul de la Murături Paradis.

Baby Kochamma știa că trebuia să o îndepărteze cât mai repede pe Ammu din Ayemenem.

Reuși aceasta făcând lucrul în care excela: irigându-și câmpurile, hrănindu-și recoltele cu patimile celorlalți.

Roase ca un șobolan în depozitul suferinței lui Chacko. Între zidurile lui, ea implantă o țintă ușor accesibilă furiei lui nebunești. Nu îi fu greu să o prezinte pe Ammu drept persoana răspunzătoare în fapt de moartea lui Sophie Mol. Ammu și gemenii ei bivitelini.

Chacko sfărâmând ușile nu era decât taurul îndurerat, zbatându-se la capătul lesei lui Baby Kochamma. Fu ideea ei ca Ammu să fie silită să își facă bagajele și să plece. Ca Estha să fie Returnat.

Trenul poștal spre Madras

Și astfel, în Terminalul Port Cochin, Estha Singur ședea la fereastra zăbreliată a trenului. Ambasadorul E. Pelvis. O piatră de moară cu un moț. Și un sentiment vălurit-verzui, vâscos, algos, cu noduri, abisal-de-abisuri-plin. Cufărul cu numele lui scris pe el se afla sub scaun. Cutia lui de alimente cu sandvișuri cu roșii și termosul Vultur cu un vultur se aflau pe măsuta pliantă din fața lui.

Lângă el, o doamnă care mânca, într-un sari Kanjeevaram verde cu violet și cu diamante grupate ca niște albine scli-pitoare pe fiecare nară, îi oferi dintr-o cutie *laddoo*¹ galben. Estha clătină din cap. Ea zâmbi și îl mângâie, iar ochii amabili îi dispărură în niște fante, în spatele ochelarilor. Făcea din gură sunetul de sărut.

— Încearcă unul. Foarrrrte dulce, zise ea în limba tamil².
Rombo maduram.

— Dulce, spuse în engleză fiica ei cea mai mare, care era cam de vârsta lui Estha.

Estha clătină iarăși din cap. Femeia îi ciufuli părul și îi strică moțul. Familia ei (soțul și cei trei copii) mânca deja. Fărămituri mari, galbene și rotunde de *laddoo* pe scaun. Hu-

¹ Specialitate culinară servită ca desert, din făină de linte, cu legume, nuci, stafide, mărunțite și condimentate, prăjite în *ghee* (unt indian). (N.t.)

² Limbă dravidiană vorbită în sud-estul Indiei și în Sri Lanka de nord, est și centru. (N.t.)

ruitul trenului sub picioarele lor. Lumina albastră de noapte nu ardea încă.

Fiul cel mic al doamnei care mânca o aprinse. Doamna care mâna o stinse. Îi explică micuțului că era o lumină de veghe. Nu una pentru oamenii treji.

Toate obiectele din vagonul de Clasa Întâi erau verzi. Scaunele erau verzi. Cușetele verzi. Pardoseala verde. Lanțurile verzi. Verde-Închis Verde-Deschis.

PENTRU A OPRI TRENUL TRAGEȚI LANTUL, scria cu litere verzi.

URTNEP A IRPO LUNERT IȚEGART LUȚNAL, gândi în verde Estha.

Printre gratiile de la fereastră, Ammu îl ținea de mână.

— Păstrează cu grijă biletul, rosti gura lui Ammu. Gura-încercând-să-nu-plângă a lui Ammu. O să ți-l controleze.

Estha încuviință înspre chipul lui Ammu ridicat către fereastra trenului. Înspre Rahel, mică și mânăjită de mizeria gării. Uniți toți trei de convingerea fermă, individuală, că iubiseră până la moarte un bărbat.

Asta nu scria în ziare.

Gemenilor le trebuiră ani și ani de zile pentru a înțelege rolul lui Ammu în cele întâmplare. La înmormântarea lui Sophie Mol și în zilele ce au precedat Returnarea lui Estha, îi văzuseră ochii umflați și, cu egocentrismul copiilor, se consideraseră întru totul răspunzători pentru suferința ei.

— Mănâncă-ți sandvișurile înainte să se umezească, spuse Ammu. Și nu uita să scrii.

Cercetă unghiile mânuței pe care o ținea și scoase o semilună neagră de murdărie de sub unghia degetului mare.

— Și ai grijă de iubitul meu pentru mine. Până vin să îl iau.

— Când, Ammu? Când o să vii după el?

— Curând.

— Dar când? Când eggzact?

— Curând, dragule. De îndată ce pot.

— Luna-ce-vine-după-următoarea? Ammu?

Lungind intenționat intervalul de timp, pentru ca Ammu să spună *Înainte Estha. Fii practic. Și studiile tale?*

— De îndată ce îmi găsesc de lucru. De cum reușesc să plec de aici și să îmi găsesc de lucru, spuse Ammu.

— Dar asta nu va fi niciodată!

Un val de panică. Un sentiment abisal-de-abisuri-plin. Doamna care mânca șopti cu îngăduință.

— Vedeți ce frumos vorbește engleza, le zise în tamil copiilor ei.

— Dar asta nu va fi niciodată, spuse combativ fiica ei cea mai mare. Nnnii Ciod Daa Taa. Niciodată.

Prin „niciodată” Estha voise să spună doar că avea să fie mult prea târziu. Că nu avea să fie *acum*, nu avea să fie *curând*.

Prin „niciodată” el nu intenționase să spună Nici O Dată.

Dar așa au ieșit cuvintele.

Dar asta nu va fi niciodată!

Pentru Niciodată ei renunțaseră pur și simplu la spațiile dintre Nici O Dată.

Ei?

Guvernul.

Unde erau trimiși oamenii să se Comporte Al Naibii de Bine.

Și așa a și fost.

Niciodată. Nici O Dată.

Era vina *lui* că bărbatul îndepărtat din pieptul lui Ammu încetase să strige. Vina *lui* că ea murise singură în pavilion fără cineva care să se întindă în spatele ei și să îi vorbească.

Pentru că el era acela care o *spusese*. Dar Ammu, *asta nu va fi niciodată!*

— Nu fi prostuț, Estha. Va fi curând, zise gura lui Ammu. Voi fi profesoară. Voi întemeia o școală. Iar tu și Rahel veți merge la această școală.

— Și vom putea să ne-o permitem, pentru că va fi a noastră! spuse Estha cu pragmatismul lui solid. Cu ochii la avantajul principal. Călătorii gratuite cu autobuzul. Înurmânări gratuite. Învățământ gratuit. Omulețul cel Mic. Locuia într-o rulotă. Dum dum.

— Vom avea propria noastră casă, spuse Ammu.

— O casă mică, zise Rahel.

— Și în școala noastră vom avea săli de clasă și table, zise Estha.

— Și cretă.

— Și Profesori Adevărați care să predea.

— Și pedepse cum se cuvine, zise Rahel.

Acesta era materialul din care erau plămădite visele lor. În ziua în care Estha a fost Returnat. Cretă. Table. Pedepse cum se cuvine.

Nu ceruseră să scape ușor. Ceruseră doar pedepse pe măsura delictelor lor. Nu unele care veneau ca dulapurile cu dormitoare închise în ele. Nu unele în care să îți petreci toată viața, rătăcind prin labirintul lor de rafturi.

Fără nici un semn, trenul se puse în mișcare. Foarte lent.

Pupilele lui Estha se dilată. Ungھیile i se înfipseră în mâna lui Ammu care mergea de-a lungul peronului. Mersul transformându-i-se în fugă, pe măsură ce Trenul poștal cu destinația Madras prindea viteză.

Domnul să te aibă în pază, copilul meu. Iubirea mea. Voi veni curând după tine!

— Ammu! spuse Estha când ea își eliberă mâna.

Eliberând degețel după degețel.

— Ammu! Îmi vine să vărs!

Glasul lui Estha se înalță într-un vaiet.

Micul Elvis Pelvis cu un moț ciufulit, în călătorie specială. Și pantofi bej, cu vârful ascuțit. Își lăsă glasul în urmă. Pe peronul gării, Rahel i-l preluă îndoit și țipă, și țipă... Trenul plecă. Lumina sosi în loc.

DOUĂZECI ȘI TREI DE ANI MAI TÂRZIU, Rahel, femeie brună în tricou galben, se întoarce spre Estha în întuneric.

— Esthapappychachen Kuttappen Peter Mon, spune ea. Soptește.

Își mișcă gura.

Gura frumoasei lor mame.

Estha, stând foarte drept, așteptând să fie arestat, își duce degetele spre ea. Să atingă cuvintele pe care le scoate. Să păstreze șoapta. Degetele lui îi urmăresc conturul. Atingerea dinților. Mâna îi este apucată și sărutată.

Apăsată de răceala unui obraz, ud de ploaie, zguduit.

Apoi se ridică și îl prinse în brațe. Îl trase în jos lângă ea. Stătură așa vreme îndelungată. Treji în întuneric. Liniște și Vid.

Nu bătrâni. Nu tineri.

Ci o vârstă numai bună de trăit-murit.

Erau niște străini ce se întâlniseră din întâmplare.

Se cunoscuseră înainte ca Viața să fi început.

Sunt puține de spus pentru a clarifica cele întâmplare după aceea. Nimic care (în concepția lui Mammachi) să separe Sexul de Dragoste. Sau Nevoia de Sentimente.

Exceptând, poate, că nici un Privitor n-a privit prin ochii lui Rahel. Nimeni nu s-a uitat pe fereastră la mare. Sau la o barcă, pe râu. Sau la un trecător cu pălărie, în ceață.

Exceptând, poate, că era cam frig. Cam umezeală. Dar foarte liniște. Aerul.

Dar ce era de spus?

Doar că au fost lacrimi. Doar că Liniștea și Vidul se potriveau ca lingurile puse una peste alta. Doar că era un adulmecat în adânciturile de la baza unui gât frumos. Doar că un umăr tare, de culoarea mierii, avea pe el o urmă semicirculară de dinți. Doar că se țineau strâns unul pe celălalt, mult după ce se terminase. Doar că ceea ce împărtășiră ei în noaptea aceea nu fusese fericire, ci suferință hădă.

Doar că, încă o dată, încălcaseră Legile Iubirii. Care stabileau cine trebuia iubit. Și cum. Și cât.

Pe acoperișul fabricii abandonate, toboșarul singuratic bătea toba. O ușă din plasă se trânti. Un șoarece traversă în fugă pardoseala fabricii. Pânze de păianjen sigilau vechi cazane de făcut conserve. Goale, cu excepția unuia — în care zăcea o grămăjoară de praf alb, conglomerat. Praf de oase de la o Buhaham Barului. Moartă de mult. Buhamurată.

Drept răspuns la întrebarea lui Sophie Mol: *Chacko, unde se duc să moară păsările bătrâne? De ce nu cad păsările moarte ca pietrele din cer?*

Întrebare pusă în seara în care venise. Stătea pe marginea iazului decorativ al lui Baby Kochamma, privind în sus la zmeii învârtindu-se pe cer.

Sophie Mol. Cu pălărie, pantaloni evazați și Iubită de la Început.

Margaret Kochamma (pentru că știa că atunci când călătorești în Inima Întunericului (b) Oricui i se poate Întâmpla Orici) o strigase să își ia mormanul de pastile. Malaria. Diareea. Din păcate, nu avea nimic profilactic contra Morții prin Înece.

Apoi veni vremea cinei.

— Supeu, caraghios, spuse Sophie Mol atunci când Estha fu trimis să o cheme.

La supeu caraghios, copiii stătură la o masă separată, mai mică. Sophie Mol, cu spatele la adulți, făcea grimase înfiorătoare. Fiecare îmbucătură luată era așifată verilor ei mai

mici, plini de admirație, pe jumătate mestecată, învăluită în salivă, stându-i pe limbă ca o vomă proaspătă.

Când Rahel făcu același lucru, Ammu o observă și o duse la culcare.

Ammu o înveli pe fetița ei cea obraznică și stinse lumina. Sărutul ei de noapte bună nu lăsă nici o urmă de salivă pe obrazul lui Rahel și Rahel înțelese că ea nu era supărată de-a devăratelea.

— Nu ești supărată, Ammu. Într-o șoaptă veselă. *Mama o iubea puțin mai mult.*

— Nu.

Ammu o sărută din nou.

— Noapte bună, draga mea. Domnul să te aibă în pază.

— Noapte bună, Ammu. Trimite-l repede pe Estha.

Când Ammu se îndepărtă, își auzi fiica șoptind:

— Ammu!

— Ce este?

— *Suntem de-un sânge, tu și eu.*

Ammu se sprijini în întuneric de ușa dormitorului, ezitând să revină la cină, unde conversația se învărtea ca o moliie în jurul copilului alb și al mamei sale, de parcă ele erau singura sursă de lumină. Ammu avu sentimentul că avea să moară, să se vestejească și să moară, dacă mai auzea un singur cuvânt. Dacă trebuia să suporte încă un minut zâmbetul mândru, de învingător, al lui Chacko. Sau gelozia sexuală subterană ce emana dinspre Mammachi. Sau conversația lui Baby Kochamma, menită s-o excludă pe Ammu și pe copiii ei, să-i informeze asupra locului lor în ordinea lucrurilor.

Pe când se proptea de ușă în întuneric, își simți visul, coșmarul de după-amiază, mișcându-se în ea ca o creastă de apă ce se ridică din ocean și se adună într-un val. Bărbatul vesel cu un braț, cu pielea sărată și un umăr ce se termina brusc, ca o stâncă, ieși din umbra plajei zimțate și se îndreptă spre ea.

Cine era?

Cine putea să fie?

Dumnezeul Pierderii.

Dumnezeul Lucrurilor Mărunte.

Dumnezeul Pielii de Găină și al Zâmbetelor Subite.

El nu putea face decât un singur lucru o dată.

Dacă o atingea, nu putea să îi vorbească, dacă o iubea, nu putea să plece, dacă vorbea, nu putea să asculte, dacă lupta, nu putea să învingă.

Ammu îl dorea. Tânjea după el cu întreaga ei făptură biologică.

Reveni la cină.

Când casa cea veche își închise ochii încețoșati și adormi, Ammu, îmbrăcată într-una din cămășile vechi ale lui Chacko, trasă peste un jupon alb, ieși pe veranda din față. Se plimbă o vreme încoace și încolo. Neliniștită. Sălbatică. Apoi se așază pe scaunul de răchită, sub capul vechi de bizon cu ochi din nasturi, încadrat de-o parte și de alta de portretele Celui Mic și Binecuvântat și al lui Aleyooty Ammachi. Gemenii ei dormeau așa cum obișnuiau să facă atunci când erau epuizați — cu ochii pe jumătate deschiși, doi mici monștri. Moșteniseră asta de la tatăl lor.

Ammu își porni radioul ca o mandarină. Din el răzbătu o voce bărbătească. Un cântec englezesc pe care nu îl mai auzise până atunci.

Stătea acolo, în întuneric. O femeie singuratică, strălucitoare, privind grădina decorativă a mătușii ei, ascultând o mandarină. O voce din depărtare. Adiind prin noapte. Plutind peste lacuri și fluvii. Peste coroanele stufoase ale copacilor. Peste biserica cea galbenă. Peste școală. Stărnind praful de pe drum. În sus pe treptele verandei. Spre ea.

Abia ascultând muzica, Ammu privea frenezia insectelor ce se învârteau în jurul luminii, luptându-se să piară.

Cuvintele cântecului îi explodară în cap.

*Nu-i timp de pierdut,
Am auzit-o spunând,
Profită acum de vise
Până să treacă tăcute,
Murind mereu, în neant.*

*Pierde-ți visele și atunci
Și mințile-ți vei pierde.*

Ammu își adună genunchii și îi cuprinse cu brațele. Nu îi venea să creadă. Coincidența ieftină a acelor cuvinte. Privi cu aviditate grădina. Ousa Buham Barului trecu în zbor, într-o patrulare nocturnă tăcută. Anthuriumul cărnos avea un luciu metalic rece.

Rămase așezată o vreme. Mult după ce cântecul încetase. Apoi se ridică brusc de pe scaun și, ca o vrăjitoare, se rupse din lumea ei. Îndreptându-se spre un loc mai bun, mai fericit.

Se mișca repede în întuneric, ca o insectă urmând o dâră de feromoni. Știa drumul spre râu la fel de bine ca și copiii ei și l-ar fi putut găsi chiar și legată la ochi. Nu știa ce anume o făcea să se grăbească spre pădurea tânără. Ce îi transforma mersul în fugă. Ce o făcea să ajungă la Meenachal cu răsuflarea întretăiată. Gâfâind. De parcă ar fi întârziat undeva. De parcă viața ei ar fi depins de faptul de-a ajunge acolo la timp. De parcă ar fi știut că el avea să fie acolo. De parcă *el* ar fi știut că ea avea să vină.

Așa era.

Știa.

Conștiința aceluia fapt îl pătrunsese în după-amiaza aceea. Lîmpede. Ca lama ascuțită a unui cuțit. Când istoria greșise. În timp ce îi ținuse fetița în brațe. Când ochii ei îi spusese că nu era singurul care oferea daruri. Că și ea avea daruri pe care să i le ofere, că, în schimbul bărcuțelor, cutiilor și micuțelor lui mori de vânt, ea avea să îi dea gropițele adânci pe care le făcea atunci când zâmbea. Pielea ei netedă și arămie. Umerii ei sclipitori. Ochii ei care erau mereu în altă parte.

El nu era acolo.

Ammu se așază pe treptele de piatră ce coborau spre apă. Își îngropă capul în brațe, simțindu-se ridicolă, pentru că fusese atât de convinsă. Atât de sigură.

Ceva mai în josul curentului, în mijlocul râului, Velutha plutea pe spate, privind în sus, la stele. Fratele lui paralizat

și tatăl lui cu un singur ochi mâncaseră cina pe care le-o pregătise și dormeau. Așa că era liber să zacă în apa râului, plutind lent, o dată cu curentul. Un buștean. Un crocodil senin. Cocotieri se aplecau spre râu, privindu-l cum trece plutind. Bambusul galben plângea. Peștii mici își permiteau cu el libertăți cochete. Îl ciuguleau.

Se întoarse și începu să înoate. În amonte. Contra curentului. Se întoarse spre mal pentru o ultimă privire, călcând apa, simțindu-se ridicol pentru că fusese atât de convins. Atât de sigur.

Când o zări, șocul aproape că îl înecă. Trebuie să își adune toate forțele ca să rămână la suprafață. Călcă apa, stând în mijlocul unui râu întunecat.

Ea nu-i zări creștetul capului profilându-se deasupra râului întunecat. Ar fi putut fi orice. O nucă de cocos plutind pe apă. Dar ea nu privea într-acolo. Capul îi era îngropat în brațe.

El o privi. În voie.

Dacă ar fi știut că era pe punctul de-a pătrunde într-un tunel a cărui unică ieșire era propria lui anihilare, ar fi plecat de acolo?

Poate.

Poate nu.

Cine știe?

Începu să înoate spre ea. În liniște. Tăind apa fără zgomot. Aproape că atinsese malul, când ea își ridică privirea și îl zări. Picioarele lui atinseră mărul malului. În timp ce se ridica din râul întunecat și pășea pe treptele de piatră, ea văzu că lumea în care stăteau era a lui. Că el îi aparținea. Că, la rândul ei, acea lume era a lui. Apa. Mărul. Copacii. Peștii. Stelele. Se mișca atât de ușor printre ele. Privindu-l, înțelese calitatea frumuseții lui. Cum îl formase munca. Cum îl prelucrase lemnul pe care îl prelucra. Fiecare scândură pe care o șlefuiseră, fiecare cui pe care îl bătuse, fiecare lucru făcut, toate îl modelaseră. Își lășaseră amprenta asupra lui. Îi dăduseră puterea, grația suplă.

Purta o pânză subțire, albă, în jurul șalelor, înfășurată printre picioarele închise la culoare. Își scutură apa din păr. Ea

îi putea distinge zâmbetul în întuneric. Zâmbetul lui alb, neașteptat, pe care îl luase cu el de la băiatul ce fusese la bărbatul ce era. Singurul lui bagaj.

Se priviră unul pe celălalt. Nu mai gândeau. Momentul pentru așa ceva sosise și trecuse. Zâmbete zdrobite le stăteau în față. Dar asta avea să se întâmple mai târziu.

Mai Târziu.

Stătea în fața ei, cu râul prelingându-se de pe el. Ea ședea pe trepte, privindu-l. Chipul ei palid în lumina lunii. Un fior rece îl străbătu brusc. Inima îi bătu nebunește. Era o greșeală cumplită. O înțelesese greșit. Totul nu era decât o plăsmuire a imaginației lui. Era o capcană. Erau oameni în tufisuri. Privind. Ea era momeala ispititoare. Cum ar fi putut fi altfel? Ei îl văzuseră la marș. Încercă să își facă vocea indiferentă. Normală. Ieși însă un soi de croncănit.

— Ammukutty... ce este?

Ea se apropie de el și se lipi cu tot trupul de al lui. El nu făcu decât să stea acolo. Nu o atinse. Tremura. În parte de frig. În parte de spaimă. În parte de dorință chinuitoare. În ciuda frigii, trupul lui era pregătit să apuce momeala. O doorea. Cu patimă. Umezeala lui o umezi. Îl cuprinse în brațe.

El încercă să fie rațional: *Care este cel mai rău lucru care s-ar putea întâmpla?*

Aș putea pierde totul. Slujba. Familia. Mijloacele de trai. Totul. Ea putea să îi audă bătăile sălbătice ale inimii.

Îl ținu în brațe până i se liniști inima. Oarecum.

Ea își descheie cămașa. Stătură acolo. Piele lângă piele. Arămiul ei lângă tuciuriul lui. Moliciumea ei lângă soliditatea lui. Sâniile ei de culoarea alunii (care nu ar putea susține o periură de dinți) lipiți de pieptul lui neted de abanos. Ea miroși râul pe el. Mirosul lui Specific de Paravan care o dezgusta într-atât pe Baby Kochamma. Ammu scoase limba și îl gustă, în adâncitura gâtului. Pe lobul urechii. Îi trase capul înspre ea și îi sărută buzele. Un sărut încetoșat. Un sărut care cerea un sărut de răspuns. O sărută la rândul lui. Mai întâi prudent. Apoi pătimaș. Lent, mâinile lui o înlănțuiră. Îi mângâie spatelul. Foarte blând. Ea îi putea simți pielea palmelor. Aspră. Bătucită. Ca un șmirghel. Era atent să nu o rănească. Ea simțea cât îi părea de delicată. Se putea simți

pe ea însăși prin el. Pielea ei. Felul în care trupul ei exista numai acolo unde o atingea el. Restul corpului ei era fum. Îl simți tremurând lipit de ea. Mâinile lui erau pe fesele ei (care puteau susține un șir întreg de periute de dinți), trăgându-i șoldurile spre ale lui, pentru ca ea să știe cât de mult o dorea.

Biologia concepu dansul. Spaima îl ritmă. Dictă ritmul cu care trupurile lor își răspundeau unul altuia. De parcă ar fi știut deja că pentru fiecare tremur de plăcere aveau să plătească o doză egală de suferință. De parcă ar fi știut că, pe cât de departe aveau să meargă, pe atât departe aveau să fie duși. Așa că se abținură. Se ațâțară unul pe celălalt. Cedară încetul cu încetul. Dar asta nu făcu decât să înrăutățească lucrurile. Nu făcu decât să crească miza. Să îi coste și mai mult. Pentru că netezi drumul, le înlesni ezitările și graba iubirii necunoscute și îi înălță pe culmile pasiunii.

În spatele lor, râul pulsa prin întuneric, strălucind ca mătasea sălbatică. Bambusul galben plângea.

Coatele nopții se odihneau pe apă și îi priveau.

Stătura întinși sub mangostan, unde o Republică Mobilă deștrădăcinase recent o plantă-barcă cenușie veche, cu flori-barcă și fructe-barcă. O viespe. Un steag. Un ciuf surprins. O fântână într-o *Dragoste-in-Tokio*.

Lumea bărcii gonind grăbită dispăruse deja.

Termitele Albe în drumul lor spre muncă.

Buburuzele Albe în drumul lor spre casă.

Cărăbușii Albi ascunzându-se în vizuini, departe de lumină.

Lăcustele Albe cu viori din lemn alb.

Muzica albă tristă.

Toate duse.

Lăsând o pată de pământ uscat, golaș, de forma unei bărci, curățat și gata pentru dragoste. De parcă Esthappen și Rachel ar fi pregătit terenul pentru ei. De parcă ar fi urzit ca aceasta să se întâmple. Moașele gemene din visul lui Ammu.

Ammu, goală acum, ghemuită peste Velutha, cu gura peste a lui. Așa cum au făcut și copiii ei atunci când au vrut să excludă lumea din afară. Alunecă tot mai adânc, înfățișându-se restului făpturii lui. Gâtului lui. Sfârcurilor lui. Ab-

domeniului lui ciocolatiu. Sorbi ultimele picături ale râului din adâncitura ombilicului lui. Își presă de pleoape căldura erecției lui. Îl simți, sărat, în gură. El se ridică și o trase înapoi spre sine. Ea îi simți abdomenul întărindu-se sub ea, la fel de dur ca o scândură. Își simți umezeala alunecând pe pielea lui. El îi luă sfârcul în gură și îi legănă celălalt sân în palma bătătorită. Catifea învăluită în șmirghel.

În clipa în care ea îl călăuzi înăuntrul ei, surprinse o licărire trecătoare a adolescenței lui, a *tinereții* lui, mirarea din ochii lui față de secretul pe care îl dezgropase, iar ea îi zâmbi de parcă ar fi fost copilul ei.

Atunci când fu înăuntrul ei, teama fu deturnată și biologicul își intră în drepturi. Prețul vieții se ridică pe înălțimi nepermise; deși, mai târziu, Baby Kochamma avea să spună că era un Preț Mic de Plătire.

Oare?

Două vieți. Copilăria a doi copii.

Și o lecție de istorie pentru viitorii delincvenți.

Ochi împăienjeniți susțineau ochi împăienjeniți într-o privire fermă, și o femeie luminoasă se deschise unui bărbat luminos. Ea era la fel de profundă și de largă ca un râu în revărsare. El naviga pe apele ei. Ea îl putea simți mișcându-se tot mai adânc și mai adânc înăuntrul ei. Nebunește. Frenetic. Cerând să fie lăsat mai departe. Mai departe. Oprit doar de forma ei. Forma lui. Iar când fu refuzat, când atinsese profunzimile ei cele mai adânci, oftând hohotit, cutremurător, se înecă.

Ea se întinse lângă el. Trupurile lucindu-le de sudoare. Îi simți trupul desprinzându-i-se de al ei. Respirația lui deveni mai regulată. Îi văzu ochii limpezi. El o mângâie pe păr, simțind că nodul care se slăbise în el era încă strâns și tremura în ea. Blând, o răsuci pe spate. Șterse sudoarea și nisipul de pe ea cu pâza lui udă. Se întinse peste ea, atent să nu o preseze sub greutatea lui. Pietre mici i se imprimau în pielea antebrațelor. Îi sărută ochii. Urechile. Sâni. Abdomenul. Cele șapte vergeturi argintii de pe urma gemenilor ei. Dâra de puf ce ducea de la ombilic la triunghiul întunecat, care îi spunea unde dorea ea ca el să ajungă. Interiorul

coapselor ei, unde pielea era cea mai fină. Apoi, mâini de dulgher îi ridicară șoldurile și o limbă intangibilă atinse partea ei cea mai intimă. Sorbi îndelung și adânc din cupa ei.

Ea dansă pentru el. Pe acea bucată de pământ în formă de barcă. Trăi.

El o ținu lipită de el, odihnindu-și spatele de mangostan, în timp ce ea plângea și râdea în același timp. Apoi, pentru un timp ce păru o eternitate, dar nu dură în fapt decât cinci minute, ea dormi sprijinită de el, cu spatele proptit de pieptul lui. Șapte ani de uitare se ridicară de pe ea și zburară în umbre pe aripi grave, înfiorate. Ca o păuniță greoaie, de oțel. Și în Calea lui Ammu (spre Vârsta Înaintată și Moartea) apărură o mică pajiste însorită. Iarbă arămie presărată cu fluturi albaștri. Dincolo de ea, un abis.

Lent, spaima se prelinse înapoi în el. Spaima de ceea ce făcuse. De ceea ce știa că avea să facă iar. Și iar.

O treziră bătăile inimii lui lovindu-i pieptul. De parcă ar fi căutat să găsească o cale pentru a ieși afară. Acea coastă mișcătoare. Un panou secret glisant-pliant. Brațele lui încă o mai înlănțuiau, îi putea simți mușchii mișcându-se, în timp ce mâinile lui se jucau cu o ramură uscată de palmier. Ammu își zâmbi în întuneric, gândindu-se cât de mult îi iubea brațele — forma și forța lor, cât de în siguranță se simțea abandonându-li-se când, de fapt, era locul cel mai periculos în care putea fi.

El își împături frica într-un trandafir perfect. I-l întinse în căușul palmei. Ea îl luă și și-l puse în păr.

Se apropie de el, dorind să pătrundă înăuntrul lui, să atingă cât mai mult din făptura lui. El o adună în găoacea trupului său. O adiere venind dinspre râu le răcori trupurile înfierbântate.

Era puțin cam rece. Puțin cam umed. Puțin cam liniște. Aerul.

Dar ce era de spus?

O oră mai târziu, Ammu se desprinsese delicat.

— Trebuie să plec.

El nu spuse nimic, nu se mișcă. O privi îmbrăcându-se.

Acum nu conta decât un singur lucru. Știa că era tot ce puteau cere unul de la celălalt. Singurul lucru. Pentru totdeauna. Amândoi știa asta.

Chiar și mai târziu, în cea de-a treisprezecea noapte care urmă acesteia, aderară instinctiv la Lucrurile Mărunte. Lucrurile cu adevărat Importante zăceau înăuntru. Știa că nu aveau unde să se ducă. Nu aveau nimic. Nici un viitor. Așa că se agățau de lucrurile mărunte.

Răseră fiecare de pișcăturile de furnici de pe fundul celuilalt. De omizile prostuțe alunecând de pe marginea frunzelor, de cărăbușii răsturnați care nu se puteau îndrepta. De perechea de peștișori care îl căuta mereu pe Velutha în râu și îl mușca. De o călugăriță stranie, pioasă. De păianjenul minuscul care trăia într-o crăpătură a peretelui verandei negre a Casei Istoriei și se camufla acoperindu-și corpul cu resturi de gunoaie — o frântură de aripă de viespe. O parte dintr-o pânză de păianjen. Praf. Frunze uscate, putrede. Carcasa goală a unei albine moarte. *Chappu Thamburan*, îl numi Velutha. Lordul Gunoi. Într-o noapte, contribuiri la garderoba lui — o foită de usturoi — și fură profund jigniți când el o respinse laolaltă cu restul armurii sale din care fășni — prost dispus, gol, de culoarea mucusului. De parcă le-ar fi deplâns gustul vestimentar. Vreme de câteva zile, rămase în această stare suicidară de goliciune disprețuitoare. Învelișul de gunoi lepădat rămase în picioare, ca o perspectivă demodată asupra lumii. O filozofie învechită. Apoi se năru. Treptat, *Chappu Thamburan* dobândi un nou înveliș.

Fără a o recunoaște unul față de celălalt sau față de ei înșiși, își uniră soarta, viitorul (Dragostea, Nebunia, Speranța, Bucuria Nemărginită) de ale lui. Îl căutau noapte de noapte (cu o teamă crescândă, o dată cu trecerea timpului), pentru a vedea dacă supraviețuise peste zi. Își făceau griji din cauza fragilității lui. A dimensiunii lui reduse. A adecvării camuflajului lui. A mândriei lui aparent autodestructive. Ajunseră să îi iubească gustul eclectic. Demnitatea târșăită.

Îl aleseră deoarece știa că trebuiau să se încreadă în fragilitate. În Micime. De fiecare dată când se despărțeau, smulgeau doar o mică promisiune de la celălalt.

— *Mâine?*

— *Mâine.*

Știau că lucrurile se puteau schimba peste noapte. Aveau dreptate în această privință.

Se înșelară însă în privința lui *Chappu Thamburan*. El îi supraviețui lui *Velutha*. Dădu naștere la generații ulterioare.

Muri din cauze naturale.

În acea primă noapte, în ziua în care a venit *Sophie Mol*, *Velutha* își privi iubita îmbrăcându-se. Când fu gata, ea se lăsă pe vine în fața lui. Îl atinse ușor cu degetele și lăsă în urmă o dâră de piele de găină. Ca o cretă netedă pe tabla neagră. Ca o adiere într-un câmp de orez. Ca dârele avioanelor cu reacție pe un cer albastru de biserică. Îi luă fața în mâini și o trase spre a lui. Închise ochii și îi mirosi pielea. Ammu râse.

Da, Margaret, gândi ea. *Și noi ne-o facem unul altuia.*

Ammu îi sărută ochii închiși și se ridică. *Velutha*, cu spațele sprijinit de mangostan, o privi îndepărtându-se.

Avea un trandafir uscat în păr.

Ea se întoarse să mai spună o dată:

— *Naaley.*

Mâine.

Mulțumiri

Pradip Krishen, cel mai exigent critic al meu, cel mai apropiat prieten, dragostea mea. Fără tine, această carte nu ar fi existat *această* carte.

Pia și *Mithva*, pentru că sunt ai mei.

Aradhana, *Arjun*, *Bete*, *Chandu*, *Carlo*, *Golak*, *Indu*, *Joanna*, *Naheed*, *Philip*, *Sanju*, *Veena* și *Viveka*, pentru că mi-au fost alături de-a lungul anilor în care am scris această carte.

Pankaj Mishra, pentru că a lansat-o în călătoria ei prin lume.

Alok Rai și *Shomit Mitter*, pentru că au fost genul de cititori la care visează scriitorii.

David Godwin, agent de zbor, ghid și prieten. Pentru că a făcut cea călătorie impulsivă în India. Pentru că a făcut apele să se desfacă.

Neelu, *Sushma* & *Krishnan*, pentru că mi-au menținut moralul ridicat și forțele proaspete în stare de funcționare.

Și, în sfârșit, dar enorm, *Dadi* și *Dada*. Pentru dragostea și sprijinul lor.

Vă mulțumesc.

Cuprins

Murături & conserve Paradis	9
Molia lui Pappachi	41
Omul cel mare — Laltain,	
Omul cel mărunț — Mombatti	91
Abhilash Talkies	97
Ținutul lui Dumnezeu însuși	125
Cangurii din Cochin	137
Caiete pentru exerciții de înțelepciune	155
Bine ai venit acasă, Sophie Mol a noastră	165
Doamna Pillai, doamna Eapen,	
doamna Rajagopalan	187
Râul din barcă	193
Dumnezeul Lucrurilor Mărunte	214
Kochu Thomban	226
Pesimistul și optimistul	235
Munca înseamnă Luptă	263
Traversarea	282
Câteva ore mai târziu	284
Terminalul Port Cochin	288
Casa Istoriei	297
Salvând-o pe Ammu	305
Trenul poștal spre Madras	314
Costul vieții	322
Mulțumiri	331